תלמוד ירושלמי · מפרשים · שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי שבועות

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי שבועות

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שיירי-קרבן-על-תלמוד-ירושלמי-שבועות/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 12
הלכה ג 29
הלכה ד 35
הלכה ה 49
הלכה ו 52
הלכה ז 74
פרק ב 79
הלכה א 79
הלכה ב 91
הלכה ג 91
הלכה ד 93
הלכה ה 93
פרק ג 96
הלכה א 96
הלכה ב 102
הלכה ג 108
הלכה ד 109
הלכה ה 119
הלכה ו 121
הלכה ז 121
הלכה ח 123
הלכה ט 125
הלכה י 127
פרק ד 129
הלכה א 129
הלכה ב 136
הלכה ג 138
הלכה ד 141
הלכה ה 143
הלכה ו 145
הלכה ז 146
הלכה ח 146
הלכה ט 147
הלכה י 147
פרק ה 149
הלכה א 149
הלכה ב 153
הלכה ד 153

פרק א

הלכה א

שתיים כו'. בבבלי פריך מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דתני שבועות משום דתני חייב על הראש שתים כו' חדא אזהרה דמחייב עליה ב' תנא שבועות ב' שהן ד'. והרמב"ם כתב טעם הסמיכות מפני שהוא ג"כ ממעשה הדיינים שאין רשות לכוף על השבועה אלא לשופט ע"כ. וקשה למה עזב הרמב"ם דרך הגמרא והוספה זו למה. ונראה כוונת הרמב"ם לשנויי בנדרים תנן כל כינויי נדרים כו' ושבועות כשבועות א"כ התם ה"ל למיתני כל דיני שבועות ובתירוץ הש"ס לא מיתרצא הך קושיא לכך קאמר שמקום מסכתא זו היא כאן בסדר נזיקין דתנן כל דיני השופטים. ול"ק לש"ס אלא מ"ש דתני שבועות שתים כו' ולא תני כל כינויי שבועות כו' ומשני משום דממכות קסליק הוצרך לפתוח בשתים שהן ד' והואיל ולא מצי פתח בכינויין לא חש לשנותן כאן שכבר תנן להו במסכת נדרים. והיינו דפריך הש"ס כאן מ"ש כו' ולא פריך כן בשארי מסכ' ועי' בתוס' בד"ה שבועות כו'. עוד כתב שם וא"ת אמאי לא תני ידיעות ברישא דהא בקרא כתיב ברישא כו' א"נ משום דמילי דשבועות כתיבי בקרא ברישא ונפש כו' והיינו שבועת העדות והא דלא פתח בשבועת העדות [משום] שאין בהן שתים שהן ד' ע"כ. וקשה א"כ מאי פריך הבבלי (ד' ג') פתח בשבועות ומפרש ידיעות דודאי יש לו לפתוח בשבועות דכתיב בקרא ברישא אבל כשבא התנא לפרש מה הן שתים שהן ד' צריך לפרש ידיעות תחילה שהן כתובים ברישא קודם שתים שהן ד' דשבועות:

ידיעות הטומאה. כתב תוס' בד"ה ידיעות כו' להך לישנא דאמר פ"ב (דף טו) ידיעות קמייתא דלא מייתן לידי קרבן לא קחשיב ידיעות בתרייתא דמייתי לידי קרבן קחשיב קשיא הא דלא תני ידיעות השבת י"ל משום דניחא ליה למתני דבמלאכות גופייהו איכא שתים שהן ד' כו' ע"ש. ול"נ התם בשבת דתני חיובי ופטורי ודאי דלא מצי למנקט ידיעות דלא שייך אלא במקום דמייתי לידי קרבן הלכך הכא אע"ג דתני חיובי לחוד נקט יציאות כדתנן התם ועוד הא טובא קמ"ל במאי דנקט יציאות דהכנסה נמי הוצאה מיקרי וקמ"ל דקחשיב לה בכלל אבות מלאכות ועי' בבבלי (דף ה') בתוס' בד"ה מי כו'. ועוד נראה לפי מסקנת הבבלי פ"ב מתני' כרב דאמר ידיעה קמייתא סגי בידיעת בית רבו איכא למימר לכך לא קחשיב ידיעה קמייתא דלאו ידיעה ממש היא וכ"ש שאם נאמר אפי' נעלם ממנו מקום מקדש ה"ל ידיעה והיא גופה קמ"ל דאתיא כרב לכך לא קחשיב ידיעה קמייתא אבל בשבת ל"ל למיתני ידיעות בתרייתא דמילתא דפשיטא היא. בבבלי פריך מ"ש הכא דתני לכולהו ומ"ש גבי יציאות השבת ומראות נגעים דלא תני לכולהו אמרי

שבועות וידיעות דגבי הדדי כתיבין ודמיין אהדדי בקרבן תני להו גבי הדדי' ואיידי דתני [תרתי תני] לכולהו. וכתבו תוס' וא"ת במראות הנגעים ליתני לכולהו דמיין בקרבן כו' ע"ש. ונרא' גם המקשה ידע דאיצטרך לשנותם יחד במקום א' דנדע דכולהון לחיובא דומיא דמראות נגעים ולאפוקי מדר"י ור"ע ועוד דברים אחרים שמעינן מהא ואין צורך לשנותן יחד בכל המקומות ועיקר קושיתו ה"ל למיתני כולן גבי יציאות השבת דקדים לכולן או גבי מראות נגעים דהוא עיקר הכוונה להורות על האחרים ומ"ש דתני לכולהון הכא ומשני כיון דאף אם תנא לכולהו במקום אחר היה צריך לשנות כאן שתים שבועות וידיעות דדמיין בתרתי לכך תני לכולן כאן וליתא לקושיות תוס':

יציאות השבת כו'. כתבו תוס' (דף ה') בד"ה שתים כו' הכא פי' בקונט' בפנים היינו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות וא"כ מה צ"ל לקמן וקמפרש הכנסה לאלתר ל"ל להוכיח מדמפרש הכנסה טפי ה"ל לדייק מלשון בפנים דהיינו הכנסה ע"כ. ונראה גם רש"י מודה אי לית לן הוכחה דהכנסה מיקרי הוצאה ודאי צריכין לדחות בפנים היינו בע"ה העומד בפנים אבל השתא דמפרש הכנסה שמעינן דהכנסה מיקרי הוצאה טפי איכא לפרושי בפנים היינו הכנסה מלפרושי דקאי אבע"ה דא"כ הל"ל להעומד בפנים או לבע"ה דהא כשמפרש תני בעל הבית ומה לו לשנות לשונו. וכן צ"ל לפמ"ש תוס' שם ועי"ל בפנים היינו חיוב שמביא קרבן עליהם בפנים בעזרה דהיינו ב' הוצאות וב' הכנסות בחוץ היינו פטור. דקשיא א"כ אמאי לא פריך הש"ס אהך דשבת והא יציאות קתני וכמ"ש המהרש"א ותירוצו דחוק ע"ש אלא שלא פירשו כן אלא לפי האמת וכמ"ש:

שהן ד'. עי' בקונטרס. והיינו כר"ע דר"י לא מחייב לשעבר כדאמרינן בגמרא כתבו תוס' (דף ג') בד"ה שהן כו' וא"ת מה דוחקיה לפרושי הכי דהשתא קשיא ליה בסמוך אי ר"י האמר אינו חייב כו' לימא שהן ד' אזרוק ולא אזרוק ואתיא שפיר כר"י וי"ל דבפ"ג תנן בהדיא שהן ד' אכלתי ולא אכלתי והאי מתני' קיימא לפרושי מתני' דהכא וכ"ת ליתני שתים אוכל ולא אוכל שהן שמנה אכלתי ולא אכלתי אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי דלא תני אלא דבר וחילופו כפירש"י במתני' עד כאן. וקשה מאן דמשני בבבלי שם ארומיא דמתני' מהן לחיוב מהן לפטור דסובר מתני' דפ"ב ופ"ג לא קיימא אמתני' דהכא כדמוכח מדברי תוס' שם בד"ה מהן כו' ע"ש דאיכא למה ליה לדחוקי מתני' לאוקמי במהן לחיוב כו' לימא שהן ד' אזרוק ולא אזרוק. על כרחך לומר דסובר שאין התנא שונה אלא דבר וחילופו ואזרוק ולא אזרוק אינו חילופו של אוכל ולא אוכל א"כ ה"ל לתו' לשנויי הכא מיד ולהוכיח שהוא כן דאל"כ ה"ל למיתני ב' שהן שמנה. והיה נ"ל לומר דהך תירוצא שכ' תוס' שאינו שונה אלא דבר וחילופו קאי נמי אקושיא קמייתא. ואף

דלשונם כאן לא משמע כן מ"מ לשונם בריש שבת הכי משמע. אך קשה מראות נגעים מאי דבר וחילופו איכא. ואף שהן שני מינים אין בהן חילוף. וי"ל כיון שהשתים הן אבות והבאים מדרשא הן תולדות ה"ל דבר וחילופו ועמ"ש בסמוך. גם קושייתן יש לתרץ אי ס"ד שהן ד' היינו אזרוק ולא אזרוק א"כ קשיא למ"ד בפנים היינו חיובא ובחוץ פטורי. לר"י ליתני שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ד' בחוץ והן אכלתי ולא אכלתי זרקתי ולא זרקתי ולא תימא דומיא דמראות נגעים בעינן דהכא דהוה עיקר שבועות ודאי אית ליה למיתני חיובי ופטורי כדאמרינן שם (דף ה') גבי יציאות השבת גם הויין דומיא דמראות נגעים הנך שתים שהן ד' שהם בפנים וצ"ע:

מראות נגעים שתים שהן ד'. לפמ"ש בסמוך דה"ל דבר וחילופו לפי שהן אבות ותולדות. צ"ל ר"ע דאמר זו למעלה מזו נמי סובר דאיכא תולדה לבהרת דאל"כ איך עלה על דעת הבבלי למוקמי מתני' כר"ע מהן לחיוב מהן לפטור קשיא מראות נגעים שתים שהן ד'. וכ"ת כיון דלדידי' סיד וקרום שתיהן תולדות הן שפיר קאמר שהן ד' א"כ הל"ל אחת שהן ג' דהא תרווייהו תולדה דשאת הן. וראיתי לתוס' שכתבו לקמן (דף ו') בד"ה אע"ג כו' שתים שהן ד' משמע שמכל אב יוצא תולדה ועוד כיון דלספחת לא קאי אלא אשאת מנ"ל לרבות מיני ב' תולדות ע"ש. ונראה מדלא כתיב לבהרת ולשאת ולספחת דאז ה"ל כסדר מעלותיהן ש"מ שיש תרי ספחת אחד לשאת ואחד לבהרת אלא דא"כ לכתוב לבהרת ולספחת ולשאת דהא בהרת עזה מכולן אלא לאשמועינן דאין טפילה לבהרת הא כיצד תרי תולדות נינהו אחד לבהרת ואחד לשאת ושניהן טפילה לשאת ודבר נכון הוא ליישב פירש"י. ושפיר ה"ל דבר וחילופו דהא מכל אב יוצא תולדה אחת. ונראה דגי' רש"י מראות נגעות שתים שהן ד'. וזה שכתב (דף ה') שנים שהן ד' מראה לשון זכר להכי תנן להו בלשון זכר. ר"ל כיון דמראה שם לזכר בסימן הנקבה לכך לא חש למיתני פעמים בלשון זכר שנים ופעמים בלשון נקבה שתים כו'. והיינו טעמא דרש"י שלא פי' כן במתני' (ובפירושי בקונטרס ריש שבת צריך להגיה בד"ה מהו כו' וה"ק שתים כתובים בקרא והן ב' הוצאות דעני ודבע"ה שהן ד' הכנסות דעני ודבע"ה דאתיין ממדרש חכמים שחייבין עליהן ושתים שתי הוצאות שהן ד' הכנסות בחוץ לפטור כו'):

שתים שהן ד' לחיוב כו' עי' בקונטרס. ותוס' כתבו (דף ה') בד"ה שתים כו' וריב"א פי' שתים הוצאה דחיוב ודפטור שהן ד' הכנסה דחיוב ופטור לבע"ה העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ כו' ובירושלמי בעי אי איכא לפרושי כפי' הקונט' או כריב"א כו' ועי"ל בפנים היינו שמביא קרבן בפנים בעזרה ובחוץ היינו פטור ע"כ. ותימא בשלמא שתים לחיוב ושתים לפטור שפיר איכא לפרושי כפירש"י ולא כריב"א אלא ד' לחיוב וד' לפטור

בין לפירש"י בין לריב"א אינו כן וא"ל לפי' ריב"א דקאמר שתים שתי הוצאות שהן ד' שתי הכנסות איכא לאוקמי כולא לחיובא שתים שתי הוצאות דעני ודבע"ה שהן ד' שתי הכנסות דעני ודבע"ה לחיובא וכן לפטור ודמיא קצת לפי' ריב"א אף דלא דמי בכולא דאל"כ מאי בפנים ובחוץ דתנן על כרחך לומר בפנים בעזרה וכמ"ש בקונט' א"כ אין זה פי' ריב"א אלא עי"ל שכתבו תוס' שם והל"ל ובירושלמי בעי אי איכא לפרושי כפירש"י או כעי"ל. וראיתי לתוס' ישנים ריש מס' שבת שכתבו על פי' ריבי"א ואין נראה דבעי בירושלמי מה הן ב' שהן ד' ב' לחיוב ב' לפטור או ד' לחיוב וד' לפטור פי' ד' לחיוב בפנים בעזרה כו' ומסיק ב' לחיוב ב' לפטור ע"כ. מדבריו משמע אי הוה מסיק ד' לחיוב ד' לפטור הוה ניחא לפי' ריב"א דודאי ליתא וכמ"ש ועוד לפירושי בקונט' מסיק ד' לחיוב וד' לפטור. ונראה שגי' ת"י כמו שכתוב בסוגיין אלא דגרסי' הדא אמרה ד' לחיוב וד' לפטור בתר דברי ר"י קודם דברי ר' בא, וה"פ ת"ש ממתני' דתנן שבועות שתים שהן ד' ובא ר' יוסי לפרושי הך פשיטות מדנקט בהדי הדדי שבועות ויציאות השדה ש"מ יציאות דומיא דשבועות מה התם שתים שהן ד' לחיובא ה"ה יציאות כולהון לחיובא הדא אמרה ד' לחיוב וד' לפטור וא"ר בא שאין למפשט מהתם דהתם לאו עיקר שבת תני כולהו לחיובא אבל הכא דתני חיובא ופטורי דאי אפשר למצוא יותר מארבע חיובא תני שתים לחייב ושתים לפטור וקאמר וכר' בא מסתבר דתניא כוותיה והתני בניחותא דתניא דלתות ההיכל שתים שהן ד' וכי אית לך למימר שיש בזה חיוב או פטור אלא ודאי דוקא בשבועות תני כולא לחיובא אבל במקום אחר תני שתים שהן ד' אע"פ שאין בו חיוב אף כאן מסתבר לומר דתני שתים לחיוב ושתים לפטור. ואע"ג שאין כאן הוכחה גמורה קאמרי ת"י ומסיק ב' לחיוב וב' לפטור. ובריש מסכת שבת כתבתי לתרץ בענין אחר ע"ש. עוד י"ל מדאמר ר' מנא לקמן מראות נגעים לא הוה כולא לחיובא א"כ אף יציאות השבת איכא לפרושי ב' לחיוב וב' לפטור והא דלא תני הכא בפנים ובחוץ דכיון דלאו עיקר שבת הוא אבות דהיינו יציאות קתני תולדות לא קתני וכ"ת יציאות תרתי הויין מהן לחיוב ומהן לפטור דומיא דמראות נגעים קתני מה התם מהן לחיוב ומהן לפטור ה"נ כן:

מתני' אמרה כן שבועות שתים שהן ד' לא לחיוב כו'. וקשה מנ"ל לאימא שבועות מהן לחיוב מהן לפטור ומתני' ר' ישמעאל מאי קאמרת הא בעינן שבועות דומיא דמראות נגעים כדאמר בבבלי א"כ גם יציאות השבת שכולא לחיובא ה"ל להוכיח ממראות נגעים: **לא אתינן מיתני כו'**. כפי' בקונט' כן פי' ריב"א שבת (דף ב') בד"ה פטורי כו' ופריך מסוגיין אפירש"י ע"ש ונראה דרש"י מפרש לא בא התנא למיתני פטורים יותר ממניין

החיובים שהן עיקר ופטורים תני איידי ואין להיות הטפל מרובה על העיקר. אבל לשון הש"ס מסכים יותר לפי' ריב"א:

מהו אהן פטור כו' עי' בקונט'. וא"ת אדרבה טפי איכא למשמע פטור אבל אסור מפטור ומותר וכ"ה בבבלי שם וי"ל בפטור ומותר קמ"ל רבותא דסד"א מ"מ אית ביה איסורא דלפני עור קמ"ל כל שיכול ליטלו בלא הוא לית בו איסור ומ"ש תו' והרא"ש שם אף בכה"ג איכא איסורא דרבנן שחייב להפרישו מאיסור. קשה שכתב פ"ק דעכו"ם (דף ו') דוקא בדקאי במקום שאינו יכול ליקח אם לא יסייע לו זה אבל בלא"ה אפי' איסורא ליכא ע"ש. וראיתי להש"ך י"ד סי' קנ"א ס"ק ו' שכתב לחלק ישראל חייב להפרישו משא"כ מומר ע"ש איני מבין דבריו ודאי שאנו מצווים להפריש המומר כמו שאר ישראל אלא שאין בידינו להפרישו א"כ כמו שאסור לסייע ישראל גמור אף למומר אסור גם בב"מ (דף ע"ה) בתוס' בד"ה ערב כו' ע"ש מפורש דגם בישראל בתרי עברי נהרא אין בו משום לפני עור וצ"ע לדינא:

הכנסה והוצאה שנים הם כו'. לפי גירסא זו נראה דר' יוסי לפרושי מתני' קאתי וה"ק עני ועשיר אע"פ שהי ענין אחד מנה אותן לשנים אבל הוצאה והכנסה אף שהן שנים קחשיב להו באחד וה"פ דמתני' הוצאות דעני הן שתים הוצאה שיש בה חיוב חטאת ופטור אבל אסור דאתי לידי חיוב שהן ד' פטור אבל אסור דלא אתי לידי חיוב חטאת ופטור ומותר בעני וכן שתים שהן ד' הוצאות לבע"ה אבל הכנסות לא קחשיב כלל אע"פ שההוצאה והכנסה הן שתים. וקאמר לר"י ממתני' דהכא דתנן יציאות השבת שמעינן דאין הכנסה דא"כ הוו י"ב ומדתנן פ' כלל גדול המוציא מרשות לרשות ש"מ שהכנסה בכלל הוצאה מעתה מיבעי' לן אי הוה הכנסה תולדה דהוצאה או שהיה כמו הוצאה עצמה ומצטרפין או אין מצטרפין ופשיט מהא דא"ר יסא בשם ר"י הכניס חצי גרוגרת כו' חייב ש"מ דמצטרפין. וריש שבת הגירסא הכנסה והוצאה אחד הן ומנו אותם חכמים שנים. וקשיא מאי קמיבעי' ליה דקאמר נשמעינה מן הדא ואפשר לומר דה"ק כי היכי דעני ועשיר אע"ג דאחד הן מנו אותם שנים ואם עשה זה חצי מלאכה וזה חציה כגון שזה עוקר וזה מניח אין מצטרפין אף בהכנסה והוצאה כן הוא או לא ופשיט ליה מדר' יוחנן ודוחק. הרמב"ם השמיט דין זה דר' יוחנן. ומדבריו משמע דאין מצטרפין. ונראה דסובר טעמא דר"י הוצאה והכנסה אחת היא דמה לי עיולי ומה לי אפוקי ולאו תולדה דהוצאה היא אבל בבבלי פ' הזורק קאמר הש"ס מיהו הוצאה אב והכנסה תולדה ואין אב ותולדה מצטרפין לכשיעור. ודייק ליה מהא דאמר התם בהזורק ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב מאי איכא בין אב לתולדה ודחק בתירוצו ע"ש וקשיא לישני דאלו אב ותולדה

דידיה מצטרפין משא"כ שתי אבות כדמשני לרבנן אלא ודאי אפי' אב ותולדה דידיה אין מצטרפין ובירושלמי ריש שבת (דף א' ע"ב) קאמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי והרמב"ם פסק כר' יוסי א"כ ליתא לדר' יוחנן. והא דלא קאמר הירושלמי שם דכ"ע לית ליה דר' יוחנן דאב ותולדה אין מצטרפין י"ל ה"ק אפילו הוצאה והכנסה אחת היא ליתא לדר' יוחנן דלא עדיף הוצאה והכנסה מהוצאה והוצאה:

ויצו משה כו'. בחי' הרשב"א ר"פ הזורק כתב בהג"ה וקשה דלמא לאו מלאכה ממש קאמר אלא לנדבה תכלת ושאר דברים כדכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ע"ש. ולפמ"ש בקונטרס ניחא דא"כ ויכלא העם מלעשות הל"ל:

ר' אבין כו' עי' בקונט'. ובבבלי ס"פ המפקיד משמע ר' יוחנן מוקי למתני' בתרי טעמא ולא בתרי תנאי. לפ"ז אם נפרש כפי' בתרא צ"ל דהירושלמי פליג אבל ללישנא קמא הבבלי אתיא כר' לעזר. ועי' בבבלי שבת פר"ע (דף פ"ו) ברש"י בד"ה ומאי כו':

ואינו חייב אלא אחת. עי' בקונט'. נראה דסוגיין אתיא כרבא דאמר בבבלי שבת פ' כ"ג (דף ע') קצר וטחן כגרוגרת בשגגות שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו על קצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וחזר ונודע לו על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה ואינו חייב אלא אחת אבל לר"ז דאמר התם חלוקין הן לחטאת אף הכא חייב שתים וע"ש:

מפני מה אמרו מראות כו'. וקשה אקרא ה"ל להקשות ל"ל למכתב לשאת ולספחת ולבהרת לכתוב המראה שבספחת דהיינו קרום ביצה ממילא ידעי' כ"ש מה שלמעלה טמא א"נ יפרש מקרום ביצה ולמעלה ול"ל למכתב שאת ובהרת כלל:

א"ל לומר שאם כו'. בקונט' הגהתי. דלקמן בסמוך גרסי' א"ל ויאמרו ואי כבר שניא ליה כל כהן תו לא קשיא מידי ואם נאמר הא דלקמן פליג ואיכא דמתני לא הכא. קשיא א"כ ללישנא קמא לא השיב לו שמצטרפין א"כ מאי פריך הש"ס ומנין שמצטרפין. לכך נראה הגהתי בקונטרס עיקר וכ"ה בבבלי אלא דפליג בסוף ע"ש והר"ש ריש פ"ק דנגעים מביא הסוגיא כאשר היא לפנינו וצ"ע:

מה שנים מצטרפים כו'. כתב הכ"מ פ"ק מה' ט"צ נראה שבא לאפוקי דלא נימא דרשא דוהיה מלמד שמצרפי' בהרת עם שאת וכפירש"י אלא כולן מצטרפי' זה עם זה ור' אבין נמי ה"ק כיון שמצרפי' בהרת עם שאת שאינו מינו ה"ה לתולדה דשאת מצטרף ע"כ. ותימא הא מודה דוהי' לא משמע אלא בהרת עם שאת מצרף ואהך שאלה מנין שמצטרפי' מייתי הש"ס בסמוך קרא דוהיה אלא ודאי צירוף האבות יליף ר' מנא ור' אבין מדכתיב גבי אהדדי ואיך קאמר בירושלמי מפורש בהדיא דכולהו בהדי הדדי

מצרפי'. ודבריו בדר' אבין משוללי ההבנה וצ"ע. ולי קשיא אר' מנא ור' אבין דילפי צירוף התולדות מצירוף האבות מה לשאת ובהרת דמצטרפי' שכן אינן גבוהין זה מזה יותר ממעלה אחת תאמר לצרף האבות עם התולדות שכן גבוהין זה מזה שתי תולדות. ולשיטת הרמב"ם בפי' המשנה פ"ק דנגעים דסובר ר"ע סיד גבוה משאת ניחא. אך קשה א"כ ה"ל למילף צירף התולדות עם האבות מק"ו ומה האבות שהן גבוהין שתי מעלות מצרפין תולדות עם האבות לא כ"ש וי"ל הואיל והן אבות מצטרפי ודוחק. וכתב הר"ש שם וא"ת בשחין ומכוה קאמר פ"ק דחולין לכך חלקן הכתוב לומר לך שאין מצטרפין וכאן איצטריך קרא דמצטרפין וי"ל מדכתיב שאת או ספחת או בהרת סד"א דלא מצטרפי לכך איצטרך קרא ע"כ. וקשה השתא דכתיב והיה או ל"ל הניחא לר' יאשיה איצטרך או לחלק אלא לר' יונתן דאמר לחלק לא צריך קרא או ל"ל וי"ל איצטרך דלא לצרף כל המראות בהדי הדדי דלא כשיטת הרמב"ם. וא"ת כיון דכתיב או משמע שאין מצטרפין א"כ מאי קאמר מנו חכמים שנים כו' איך דחינן בדברי חכמים דברי התורה וי"ל מדברי חכמים שמעי' דאו לא אתי לחלק אלא הפחות שבכולן והיינו דלא מצרפין אב עם תולדה שאינו שלו ותולדות בהדדי אבל אחריני כולהו מצרפי'. ולשיטת הרמב"ם י"ל איצטרך או לרבות דאפי' תולדות להדדי מצרפין דבכל מקום דלא איצטרך או לחלק אמרי' או לרבות ומקרא דוהי' לא שמעינן צירוף תולדות דלא כתיבי בקרא:

מלמד שאינן מצטרפין. כתב תוס' בסוגיין תימא דמייתי לה אהך דמסיק דמצטרפין. והר"ש כתב וט"ס הוא ושהן מצטרפי' גרסי'. והק"א פ' תזריע האריך בדבר ע"ש. ולפמ"ש בקונטרס אין צורך להגהה. אך הא קשיא חזקיה למה לא יליף מוהיה דכתיב ברישא:

מלמד שאינן זה למעלה מזה. כתב הר"ש שם חולק על הגמרא שלנו ע"ש. וא"ת הא לפי מסקנת הבבלי אינו מוכרח דסובר ר"ע זה למעלה מזה בחלוק וי"ל כיון דמסיק בפתוך אית לי' זה למעלה מזה וכדתני ר' נתן הדרינן לקמייתא כי היכא דאמר בפתוך ה"ה בחלוק ודלא כהכ"מ פ"ק מהט"צ ע"ש א"נ בהא ודאי פליג דגרס בברייתא דאמר ר"ע שאינן זה למעלה מזה ובבבלי מפורש לר"ע זה למעלה מזה. והרמב"ם כתב פ"ק דנגעים משנה ג' ודע שדעת ר"ע שתולדת בהרת תוקף הלובן מן השאת וחכ"א שאת יותר לבן מן הסיד וסיד יותר מקרום וסדרן לדעת החכמים בהרת שאת סיד קרום כך מתבאר מגמרא דשבועות ע"כ. ותימא אף שלדעת חכמים מבואר שכך סדרן אבל פשטא דשמעתתא משמע שגם לר"ע כך סידרן. בפ"ק מהט"צ כ' דכולן מצטרפי בהדי הדדי אלא לומר לך כל כהן כו' ע"ש. וקשיא ליה כולא סוגיא. וכבר עמד עליה הכ"מ שם ואין תירוצו עולה יפה דקאמר כר"ע ס"ל ע"ש וזה מן הנמנע שהרי קאמר מפורש לר"ע סיד קודם צמר

והרי פסק שם צמר ואח"כ סיד. ונראה שסובר מ"ד זה למעלה מזה ודאי סובר נמי שאין מצטרפין אלא זה למעלה מזה דדריש תולדה דבהרת מספחת ותולדה דשאת מדכתיב ומראה עמוק כדתניא בת"כ ומ"ד שאינן זה למעלה מזה יליף מספחת שני התולדות וממילא מצרפין אפי' התולדות להדדי. והיינו דקאמר הש"ס מתני' דתנן סיד ההיכל שנייה לה ולא קאמר סתם שנייה ש"מ דסובר שבלבנינות אין סיד ההיכל שניה לבהרת והיינו דלא כר"ע דלדידיה צ"ל שבלבנונית סיד שניה לבהרת דאל"כ בהדי מאן ליצרפי'. וליכא למימר לר"ע באמת אין צירוף לסיד ההיכל דהא אמר בברייתא לומר שמצרפין זה עם זה. ופריך אי הכי שנאמר לר"ע דאמר זה למעלה מזה אין מצרפין אותן אלא כשזה למעלה מזה קשי' נמי קרום ביצה על כרחך לומר הא דאמרינן דמצטרפים היינו אב ותולדתו והא דבעינן זה למעלה מזה אתי למעט אב ותולדה אחריני א"כ סיד ההיכל נמי לא קשיא ומשני האי מאי ודאי מסברא אין לצרף אפי' אב ותולדתו כיון דבעינן זה למעלה מזה אלא אי ליכא סיד ההיכל בעולם ה"א מדכתיב ומראה עמוק ולספחת שמעינן קרום וקרא יתירא קמ"ל דמצטרפת עם שאת אע"ג דמינחתא מינה טובא אבל השתא דמוקמי' ספחת לסיד ההיכל קשיא בהדי מאן ליצרף וה"ה דקשיא השתא נמי אקרום אלא מחוורתא מתני' דלא כר"ע אלא כחכמים דלא בעינן זה למעלה מזה וכולהון מצטרפי אהדדי ור"ע סובר סיד ההיכל לבן מצמר. ופריך והיכא שמעי' כו' א"ל לומר שמצטרפים איכא לפרושי דה"ק שמצרפין האב עם תולדתו אבל לא אב עם תולדה אחריני או ה"ק שמצרפין זה למעלה מזה אבל שלא כסדרן לא דליכא למימר דה"ק לומר שמצרפין כולם יחד. דאיך נאמר לכך חלקן לומר דמצטרפין אלא ודאי כמ"ש והשתא קאמר הש"ס ע"כ זה למעלה מזה קאמר דליכא למימר שמצרפין האב עם תולדתו דוקא ולעולם סיד ההיכל למטה מצמר א"כ הל"ל נמי מסיד ההיכל ולמעלה מצטרפין עם הבהרת אע"ג דמנחתא טובא אלא קסבר ר"ע סיד למעלה מצמר ושמצרפין זה למעלה מזה קאמר. והא דקאמר הש"ס ואם איתא של צמר דיהה הימנה מיבעי' ליה ה"פ ואי איתא דסובר ר"ע של סיד תוקף בלבנונית מן הצמר לא הל"ל של סיד דיהה הימנה שגם היה עזה אלא הל"ל של צמר דיהה הימנה ומשני אין ה"נ כו'. ולפ"ז מתפרש יפה לשון אי הכי. גם הא דקאמר אלא מחוורתא כו' (ועי' בק"א) ואין צורך למה שדחקו תוס' בד"ה מפני כו' ואע"פ כו'. וניחא קושייתם בד"ה ואם איתא כו'. גם מה שדקדקו המפרשים מיושב היטב. והא דפסק הרמב"ם כולן מצרפין זה עם זה היינו כחכמים כדמסיק לקמן סוף סוגיין. גם הבבלי איכא לפרושי הכי וכמ"ש. גם מתני' בפ"ק דנגעים הכי מפורשת כמ"ש הרמב"ם בפירושו ע"ש ושים לבך לסוגיא זו כי עמוקה היא:

אם אומר את כן כו' עי' בקונט'. וקשה מנ"ל דקרא אתי למעוטי כהה מן הכהה דלמא קמ"ל דאפי' כהה לחוד אם לא פשה טהור אבל פשה אפי' כהה מן הכהה טמא וי"ל א"כ הל"ל ואם כהה הנגע ופשה בעור טמא ממילא שמעי' אם לא פשה טהור ואם לא פשה ל"ל אלא ללמד דוקא כהה טמא אבל כהה מן הכהה טהור ונראה חכמים דסברי כולן מצטרפין לית להו הך דרשא וכקושיין:

זו דברי ר"י ור"ע כו'. בסוגיין בבבלי מבואר דר"ע לא ס"ל כר"מ דאמר שאת כקרום ותולדתה וכן מפורש כאן. והר"ש כתב פ"ק דנגעים הא דתני בת"כ ומראה עמוק שני לשאת אתיא כר"מ ע"ש. וקשה הרי מפורש כאן דר"ע יליף ליה ממראה עמוק וצ"ע ועי' בק"א:

מתניתא אמרה כן כו' עי' בקונט'. וקשה הא אפי' כר"ע אתיא דהא איהו נמי יליף תולדה דבהרת מספחת ושפיר קאמר אין מספחת עזה וי"ל אי כר"ע טפי ה"ל למילף מדכתיב ומראה עמוק דילפי' מיניה תולדה דשאת והשתא עם קרום ביצה מצטרפת כ"ש עם בהרת. מאי קאמרת שאני תולדה דשאת שהיא מינה א"כ מתולדה דבהרת נמי ליכא למילף שהיא מינה אבל לרבנן ניחש דילפי שני התולדות מספחת:

הלכה ב

כל שיש בה כו'. עי' בקונט' וכ"ה בבבלי. וא"ת למה לא תני ידיעות הטומאה בפני עצמן במקומן או בקדשים או בטהרות כי היכי דתני יציאות השבת ומראות נגעים וי"ל כיון דזוטר מילייהו אין לסדר בהם מסכת בפני עצמה ולחברן עם מסכת אחרת הנאה שבכולם היא שבועות דגבי הדדי כתיבין ודמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד. וכ"ת ליהוי ידיעות עיקר ולסדר שבועות גבייהו דהא שבועת ביטוי ליכא אלא פרק א' י"ל ודאי כולהו שבועות שייכא גבי אהדדי והיא עיקר המסכתא ואגב נקט ידיעות בהדייהו. ועי' בתו' ד' ג' ע"ב בד"ה איידי כו':

ת"ל ונעלם כו'. עי' בקונטרס וכ"פ רש"י. וכתב תוס' וקשה הרבה לפירושו ל"ל ונעלם למימר דאינו חייב על העלם מקדש הא מסברא פטור תדע דרבי מצריך ונעלם לחייב על העלם מקדש ע"כ. ותימא כיון דמקרא ילפינן דקרבן עולה ויורד אטומאת מקדש וקדשיו בשגגה בא דבמזיד כתיב בהו כרת ולכך אייתר ונעלם מהיכא תיתי לפטור על מקדש על כרחך לומר מסברא ה"א בעינן שיהיה העלם טומאה ומקדש בידו אבל בהעלם דחד לא לכך כתיב ונעלם לאשמועינן דעל העלם דחד חייבין ואי כתיב ונעלם סתמא סד"א על העלם מקדש לחוד נמי חייב לכך איצטרך והוא טמא למעט דאינו חייב על העלם מקדש ואי לא כתיב ונעלם קמא אלא ונעלם והוא טמא והוא ידע ה"א והוא ידע אידיעה

בתרייתא קאי דאורחיה דקרא כן הוא כדאמרי' לר' ואי לאו דידיעה בסוף לא צריכא קרא מוקמי' והוא ידע לידיעה בתרא ונעלם לריבויי העלם מקדש ור' סובר ידיעות שמעי' מונעלם והוא ידע אלא דסד"א בעינן העלם זה וזה לכך כתוב והוא טמא לאשמועינן בהעלם טומאה לחוד סגי ועדיין ס"ד והוא טמא אתי למעוטי נמי העלם מקדש לכך כתיב ונעלם יתירא. וכ"ת לר' והוא טמא ל"ל מדכתיב תרי ונעלם שמעינן העלם טומאה והעלם מקדש י"ל אי לאו והוא טמא לא ידעינן דונעלם קאי על טומאה ומקדש דלכל הפירושים צ"ל כן ועוד אי לא כתיב והוא טמא לא אייתר אלא ונעלם בתרא דונעלם קמא איצטרך לידיעה קמייתא. ודברי המהרש"א תמוהים דמ"ש לרש"י ונעלם קמא לגופיה וממילא אימעיט העלם מקדש דמהיכי תיתי לחייבו ע"כ קשה א"כ מאי קאמר ונעלם קמא דוקא למיגמר מיניה על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש הא לאו צריך קרא למיגמר מיניה שאינו חייב על העלם מקדש ועוד לשיטתו ל"ל לרש"י למימר דידיעה בתרייתא לא צריך קרא. ומ"ש תוס' ועוד דפי' לידיעה בתרייתא כו' א"כ בכל החטאות דכתיב או הודע ליבעי ידיעה בתחלה ע"כ וקשה הא קושיא זו מפורשת בש"ס בסמוך וכבר שניא לה דאיצטרך למחוייבי חטאות כו' שעבר עליהן יה"כ וכ"ת א"כ איכא לאוקמי נמי והוא ידע בהכי י"ל כי היכא דילפי' מאו הודה חייבי אשמות אע"ג דבחטאת כתיב ה"נ איכא למילף מיניה קרבן עולה ויורד ומעתה מ"ש תוס' ועוד הרי ר' דריש והוא ידע לידיעה בתרייתא וכתיב קרא לאורתא דמילתא אע"ג דלא איצטרך ע"כ אינו ראיה כלל די"ל סובר ר' דאין למילף קרבן עולה ויורד מחטאת. ומ"ש תוס' עוד א"נ איצטרך למעוטי הפריש קרבן קודם שנודע לו כו' ע"ש לא קשיא כלל דהא לפום שיטתם עולה ויורד מחטאת ילפי' ובחטאת כתיב או הודע דבעי ידיעה קודם הפרשה והכי מסתבר דילפי' עולה ויורד מחטאת דהא בטומאת מקדש וקדשיו שהן בכרת במקום חטאת קאי גם אין לחלק בין ידיעה בתחלה לידיעה דקודם הפרשה. ומ"ש תוס' עוד י"ל ונעלם ונעלם ב' פעמים שדי והוא ידע בין תרי ונעלם דהשתא אינא ידיעה אחר העלמה וקודם העלמה ע"כ. קשה א"כ ונעלם קמא היינו ידיעה בתרייתא ובתרא היינו בתר ידיעה קמייתא ועוד למה לא כתב והוא ידע קודם ונעלם בתרא אבל לשיטת רש"י ניחא דאגב אורחא קמ"ל ידיעה בתרייתא אע"ג דלא איצטרך ועמ"ש לקמן בסמוך בד"ה דר"י כו':

ועד כדון כו'. עי' בקונט' וכ"פ בגליון. ותימא הא לא דמיא הך דהכא ללשונות כפולים כגון הכה תכה דהכא קרא יתירה הוא לכך נראה דה"פ עד כדון כר"ע דאינו מחייב על

העלם מקדש אלא ר"י דמצריך ונעלם להעלם מקדש ידיעה בתחלה מנא ליה ומשני סובר ר"י כר' וכן עיקר:

דר"י כר' כו'. כתב תוס' (דף ג') בד"ה אי ר"י כו' ור"י כר' דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה כדאמר בירושל' ר"י כר' ור' כר"י אע"ג דבבלי פליג לא בעי ידיעה בתחלה אפי' ידיעת בית רבו מדלא מוקי חיצון מכפר אפי' אין לו ידיעת בית רבו משמע דלא בעי ידיעה בתחלה כלל ע"כ. וראייתם זו אינה מוכרחת דאין סברא לומר שנקבע קרבן ביה"כ בשביל תינוק שנשבה לחוד דאפשר שלא נשבה תינוק בשנה ההוא נמצא שחיללו יה"כ בהקרבת קרבן שאין בו צורך אבל אין בה ואין בה צורך הוא דאי אפשר שלא יהא בכל ישראל אחד שלא חטא בכה"ג (ול"ד להא דאמרינן לקמן דף ז' אין לך אלא מה שקבעה התורה ע"ש). אבל האמת כדבריהם דהירושל' פליג וסובר דגם ר"י בעי ידיעה בתחלה מדפרי' עד כדון כר"ע כו' וכן משמעות כולא סוגיא אלא בהא פליג דלר' בעי ידיעה ממש וקשיא לי כיון דלא מצינן למילף מונעלם אלא ידיעת בית רבו כדמסיק בבבלי (דף ה') א"כ מאי קאמר ר' אינו צריך ונעלם יתירא הרי צריך הרבה לאשמועינן דלא סגי בידיעות בית רבו ומנ"ל דחייב נמי על העלם מקדש וצ"ע:

ואפי' כר"ע אתיא כו'. וקשה הרי מפורש בבבלי (דף ד') בברייתא ר' אומר א"צ הרי הוא אומר ונעלם מכלל דידע כו' א"כ מה ת"ל ונעלם ונעלם אחת לחייב על העלם טומאה ואחת על העלם מקדש וי"ל אין זה סיומא דדברי ר' אלא סתמא דש"ס הבבלי מסיים שכן הוא לר' והירושלמי מספקא ליה כדמסיק. גם בת"כ פ' ויקרא ליתא להך סיומא וה"ג התם ר' אומר ונעלם מכלל דידע והוא ידע הרי שתי ידיעות. ותו לא. והרב בק"א שם כתב שטעה המשמיט סיומא דברייתא ע"ש שהאריך ודבריו אינן נכונים ואשטמיטתא סוגיין. אך תירוץ הירושלמי קשה ל"ל תרי קראי להעלם מקדש וקדש הא ר' אית ליה גז"ש דטומאתו טומאתו קדש ממקדש כמפורש לקמן בסוגיין ובבבלי (דף ז') בפרקין א"כ בחד סגי וי"ל דהירושלמי לא גרס לקמן ר' אומר נאמר כאן בהמה טמאה כו' כדגרס הבבלי ולית ליה לר' גז"ש דבהמה טמאה וכ"ת מנ"ל דאיירי בטומאת מקדש וקדשיו י"ל יליף ליה מכרת השלישי המיותר בשלמים דאתי ללמד על טומאה הכתובה בתורה סתם וכדס"ד דרבא בבבלי (דף ו') וסובר כר"ש דאמר דברים שאינן נאכלין אין חייבין עליהן משום טומאה. ולחטאת הפנימית לא צריך קרא דסובר כרבנן דגם בפיגול אין חילוק בין פנימית לחיצונית אף טומאה כך היא. וכרת יתירה לסתם טומאה הוא דאתי. ולית ליה גז"ש טומאתו וכ"ת א"כ קשיא תינח קדש דכרת יתירא דקדש כתיב מקדש מנ"ל י"ל יליף בהיקישא דכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא איתקש מקדש לקדש. ועמ"ש

לקמן סוף ד"ה אין כו'. ורש"י פי' בפ' צו ג' כריתות אמורים באוכל קדשים בטומאת הגוף ודרשו רבותינו בשבועות אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויורד שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו ע"כ. ותימא הא לא קאי הכא במסקנא שם אלא כרת שלישי איצטרך לדברים שאינן נאכלין או לחטאת הפנימית לר"ש ואף לס"ד דש"ס שם לא ילפי' מכרת השלישי אלא טומאת מקדש אבל טומאת קדש יליף מבהמה טמאה כמפורש בש"ס שם וצריך עיון ומה שאני תמה בזה לס"ד דרבא דאייתר ליה כרת השלישי ומוקי ליה באם אינו ענין למקדש טפי הוה ליה למוקמי בטהור שאבל את הטמא דהא מסברא אית לן לאוקמי בטומאת הבשר כדאמרי' בסמוך ובבבלי זבחים פ' ב"ש [דף מ"ו] בשלמא לכולהו תנאי ניחא לת"ק מדכתיב טומאתו לגז"ש ש"מ דאתי למעוטי דלא נימא דקאי אטומאת בשר א"כ איך נאמר דקאי אטומאת בשר באם אינו ענין. לר"ח נמי מדלא כתיב עליהם לשון רבים ומדלא כתיב בו ש"מ למעוטי בשר קאתי אלא לר' דיליף מואכל קשיא דטפי מסתבר לאוקמי קרא בטומאת בשר אע"ג דלא דמיין תרי קראי להדדי מלימר קרא מיותר ובאם אינו ענין קאמר. והך סוגיא דרבא בבבלי אליבא דר' נאמרה ע"ש. ולפמ"ש לקמן בד"ה רבי אומר כו' ניחא ע"ש:

והלא כבר נאמר והוא טמא ואשם. וקשה אף אי לא נאמר והוא טמא ואשם נמי איכא למשמע מוהוא ידע ואשם דבעינן ידיעה בסוף וכ"ת אי לא כתיב והוא טמא ואשם ה"א והוא ידע אתי לידיעה בתחלה היינו דקאמר אם אינו ענין לידיעה בתחלה י"ל אי ס"ד ידיעה בתחילה שמעינן מוהוא טמא קשה מאי קאמר ר' בון אם אינו ענין לידיעה בסוף תנהו ענין לידיעה בתחלה הא ידיעה בתחלה מוהוא טמא שמעינן לכך נראה תרי ידיעות בתחלה הן אחת ידיעת בית רבו ואחת ידיעה ממש וידיעת בית רבו מוהוא ידע שמעינן. ואייתר ליה ואשם ללמד שאין החטא ששכח ידיעת בית רבי אלא שאשמו גדול מזה שהיתה לו ידיעה גמורה ואפ"ה שכח ועבר. ומעיקרא ס"ד אם אינו ענין לידיעת בית רבו בתחלה שכבר שמעי' מוהוא ידע תנהו ענין לידיעה בסוף וה"ק ובסוף ידע שאשם וקאמר ר' בון לידיעה בסוף לא צריך קרא על כרחך קרא אתי לידיעה בתחלה דבעינן שתהא ידיעה גמורה ועי' בראש"ם פ' ויקרא בפסוק או כי יגע כו':

אם לא נודע לו בסוף היך מביא קרבן. וק' הא איצטרך קרא דבעי ידיעה בסוף קודם הקרבתו דסד"א אם ספק לו אם חייב חטאת או לא יכול להביא חטאת ולהתנות ולומר אם נתחייבתי חטאת ה"ז חטאתי ואם לאו תהיה נדבה קמ"ל דבעי ידיעה ברורה שחטא קודם הבאת קרבנו. וכן מפורש בש"ס שבת פ' כלל גדול (דף ע"ג) וברש"י שם בד"ה והרי חטאות דבעי' ידיעה בתחלה שאם הביא חטאתו וקודם שנודע לו החטא אינה מכפרת

שנא' או הודע אליו חטאתו והביא ע"כ ורש"י פי' בפרקין (דף ד') בד"ה ונעלם כו' וידיעה בסוף לא צריכא קרא דאי לא ידע שחטא אמאי ליתי קרבן ע"כ ותימא הא ודאי צריך קרא לידיעה ודאית דהא אשם לא בעי ידיעה זו כמפורש בשבת שם. ותוס' כתבו בד"ה ונעלם כו' א"נ איצטרך לידיעה בתרייתא למעוטי הפריש קרבן קודם שנודע לו כו' ע"ש. לא ידעתי מי דחקוהו למוקמי קרא או הודע קודם הפרשה. ופשטא דקרא הקרבה משמע דכתיב או הודע אליו חטאתו והביא וצ"ע:

פתר לה במחוייבי חטאות כו'. נראה סובר הירושלמי אף חטאת לא בעי ידיעה קודם החטא אבל הבבלי דסובר חטאת בעי ידיעה בתחלה מדכתיב או הודע לכך יליף בפירקין (דף ח') מקרא אחרינא דחייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין להביא אחר יה"כ אבל בכריתות פ' בתרא (דף כ"א) יליף ליה במסקנא מאו הודע ועמ"ש לקמן (דף ה') בד"ה יכול כו':

הזהיר וענש כו' עי' בקונט' וכ"פ רש"י. וכתב תוס' ותימא בפ"ב דמכות בין לר"י בין לר"ל אתי האי קרא לתרומה וקדש נפקא לר"י מגז"ש דטומאתו ולר"ל מבכל קדש לא תגע ויתכן פי' למ"ד בזב ובמצורע הכתוב מדבר ומאי אשר יטהר עד דמייתי כפרה. וכתב המהרש"א מיהו רש"י לקמן מפרש בקדשים לא יאכל הוי נמי אזהרה לתרומה כו' וק"ק לקמן משמע דאזהרות קדש ותרומה מבכל קדש לא תגע נפקא ע"ש. ונראה דרש"י דייק ליה דסוגיא דהכא פליג אר"י ור"ל וסברי קדש ותרומה מחד אזהרה נפקא מדקאמר לקמן בכל קדש לא תגע קאי אתרווייהו אלא דקשיא היא גופא מנ"ל דקדש סתם תרווייהו משמע וניחא ליה מדחזינן דכולל תרווייהו בקרא בקדשים לא יאכל דקאי אקדש דכתיב עד אשר יטהר דהיינו עד דמייתי כפרה וקאי נמי אתרומה מדכתיב בהאי ענינא ובא השמש וטהר דקאי אתרומה כמ"ש בד"ה תרומה כו' ע"ש. לכך מוקמי' נמי בכל קדש לא תגע אתרווייהו. וכ"ת א"כ תרי קראי ל"ל י"ל חד לאכילה וחד לנגיעה וכדאמרינן במכות בין לר"י בין לר"ל דצריכין תרי אזהרות חד לאכילה וחד לנגיעה (ודלא כמהרש"א) מיהו קשה מי דחקו לומר דסוגיין פליג נמי בהא אר"י ור"ל וסובר דקדש סתם משמע קדש ותרומה מדדריש תרווייהו מבכל קדש לא תגע דלמא ס"ל כת"כ ויליף תרומה מבכל כ"כ רש"י פ' תזריע. ולולי דמסתפינא אמינא דט"ס הוא ברש"י וצ"ל תרומה הזהיר דכתיב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר והאי ובא השמש אתרומה קאי. ואני תמה במכות פ"ג פליגי ר"י ור"ל אזהרת תרומה מהיכא ולא מייתי ליה מהך קרא וצ"ע. ורש"י כתב בפ' צו טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת בתורה וחכמים למדוה בג"ש ע"כ והיינו כר"י דיליף אזהרת טמא שאכל את הטהור בג"ש טומאתו ותימא

הא תניא כוותיה דר"ל (פ"ב דמכות) דסובר בכל קדש. לא תגע קאי אקדשים כמפורש שם גם רש"י בעצמו בפ' תזריע כתב בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל קדשים בטומאת הגוף ובכל לרבות את התרומה וזה דלא כר"י ור"ל כמ"ש הרא"ם מ"מ איכא אזהרה מפורשת והנה הוא סותר דברי עצמו וצ"ע:

יכול ישראל שאכל מעשר אונן או טמא כו'. וקשה מאי ס"ד דאונן הוא בקרבן זה הא טמא כתיב בקרא ודוחק לומר קסבר ראב"י אונן צריך טבילה לקדשים מדאורייתא מטעמא דחשבינן ליה כטמא. ועי' חגיגה פ"ג ופסחים פ"ח וצ"ע:

ומע"ז למדת כו' עי' בקונט' וקשה הא איצטרך או הודע שחייבי חטאות ואשמות וודאין שעבר עליהן יה"כ מביאין אחר יה"כ כדאמרינן בסמוך וי"ל הך סוגיא פליג אר' בון ושובר חייבי חטאות ואשמות וודאין שמביאין לאחר יה"כ יליף ליה מלכל פשעיהם ואו הודע איצטריך לידיעה בסוף וכסברת הבבלי (כמש"ל בד"ה פתר כו') והיינו דלא ליתי וליתני (וכמש"ל בתוס' בד"ה אם כו') וסובר בקרבן עולה ויורד איצטרך תרי קראי חד לידיעה קמייתא וחד לידיעה בתרייתא וקשיא ליה ידיעה בתרייתא ל"ל קרא נלמוד מחטאת:

או מה להלן בתרומה כו'. עי' בקונט' ותוס' כתב (דף ו') בד"ה אימא תרומה פי' אימא נמי תרומה אבל אין לפרש אימא דוקא תרומה אבל מקדש וקדש דבכרת לא סגי להו בקרבן עולה ויורד דהא בסמוך לא פריך הכי אלא משום דכתיב בה למיעוטא ע"כ. וקשה כיון דידע המקשה דמצינו קרבן עולה ויורד בדבר שאין בו כרת כגון שמיעת קול ודאי קושייתו ואימא תרומה דוקא אבל קדש ומקדש לא דכיון דאית בהו כרת ילפי' להו מעכו"ם שהיא בקרבן קבוע וכיון דמצינו בדבר שאין בו כרת קרבן עולה ויורד מסתברא לאוקמי קרבן עולה ויורד דטומאה נמי בדבר שאין בו כרת וכי משני הש"ס בה מיעוטא פריך ואימא בה למעוטי מקדש דלמעוטי קדש לא צריך קרא דלא מצינו עון כרת דמחייב עליה קרבן אלא דסד"א להקיש מקדש לתרומה מדכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא וכ"ת כיון דאמקדש וקדש חייב מיהת קריבן דהוקשו לעכו"ם א"כ טפי אית לן לומר דהחמיר עלייהו הכתוב שיהו בקרבן עולה ולכך מסיים ולא סגי ליה בקרבן עולה ויורד כו' כלומר אדרבא קולא היא לומר דסגי ליה בקרבן עולה ויורד. והשתא ניחא לשון הש"ס דקאמר ואימא בה למעוטי מקדש ולא קאמר למעוטי מקדש וקדש. עוד כתב תוס' שם וה"ה דהמ"ל אימא טמא ששימש שאפשר להיות איסור עבודה בלא איסור מקדש כו' אלא משום דהיא גופא גמר מתרומה בפ' הנשרפין ע"כ. וקשה בפ' הנשרפין (דף פ"ג) גרסינן טמא ששימש במיתה יליף חילול מתרומה ופריך ונילף חילול חילול מנותר מה להלן כרת כו' ומשני שכן גוף טמא מקוה ברבים אדרבה מנותר ה"ל למילף שכן

קדש פנים פיגול ונותר חילול דרבים מחילול דרבים עדיף. ואי ס"ד טמא ששימש מביא קרבן א"כ הל"ל דדמיא לנותר נפישן ששניהם בקרבן וכי אמרינן חילול דרבים מחילול דרבים עדיף דוקא כשהן שוין אבל כשהן נפישין לא. ותדע דגרסי' שם (דף פ"ד) בעל מום ששימש במיתה יליף חילול מתרומה שכן פסול הגוף מפסול הגוף אדרבא מנותר הל"ל שכן קדש פנים פיגול ונותר אלא מטמא ששימש שכן גוף קדש פנים פיגול ונותר. ואיכא עוד בנותר שכן ברבים וצ"ל פסול הגוף עדיף וקשיא א"כ מתרומה ה"ל למילף שכן פסול. הגוף אע"ג דהנך דנותר נפישין אלא ודאי כל היכא דנפישין לא מהני פסול הגוף וכ"ש חילול דרבים. וכ"ת הא דאמרינן פסול הגוף עדיף היינו פסול גוף דעבודה וכמ"ש תוס' שם בד"ה אלא כו' א"כ לעיל דיליף טמא ששימש מתרומה הל"ל פסול הגוף עדיף (דהא פסול הגוף עדיף מחילול דרבים) ולא משום חילול דרבים כו' ע"כ י"ל אי אפשר לקיים תירוצם דקשה עוד שם בש"ס לר' נילף בעל מום מנותר דנפישין ולא מתרומה וכקושית הש"ס והדר נילף טמא ששימש מבעל מים ולא מתרומה דנפישין וצ"ל טמא ששימש מסתבר למילף מתרומה דאית ביה תרתי פסול הגוף וחילול דרבים משא"כ בעל מום חילול דיחיד הוא וכ"ת הא נפישין בתרומה איכא תלת טמא מקוה ברבים ובבעל מום ארבעה קדש פנים פגול ונותר י"ל גוף דתרומה דמיא טפי שחסרון שניהם בא מחוץ לגופן וה"ל ארבע וארבע וחילול דרבים עדיף דלגבי בעי מום ליכא למימר פסול הגוף עדיף דהא איהו נמי מיהת פסול הגוף הוא אבל תי' תוס' דאמרי פסול הגוף דעבודה עדיף טפי מחילול דרבים ובתרומה ליכא פסול הגוף דעבודה קשיא נילף בעל מום מנותר וצ"ע עוד כתב תוס' שם ומטומאת הכהנים לא מצי למפרך שלא הוזהרו אלא על המת והכא כתיב שרץ ונבלה ע"כ. וקשה איך אפשר למוקמי בטומאת כהנים הא לית בהם עונש ואנן ענש והזהיר בעינן וי"ל למסקנא קאי וקשיא להו נימא מידי דהוה אשמיעת קול שהיא באזהרה לחוד ואפ"ה חייבין עליה קרבן א"נ היא גופא קשיא מנ"ל דבעינן עונש דלמא באזהרה לחוד איירי קרא. והשתא דכתיב בה ממעטינן מיניה טומאת כהנים ומנ"ל למעט תרומה דענש והזהיר. וה"ג בת"כ פ' ויקרא מתוך שנא' ובנבלתם לא תגעו יכול יהי' ישראל חייבין על מגע נבלות ת"ל מאלה יש מאלה חייב ויש מאלה פטור אוציא את ישראל שאינן מוזהרין על אבות הטומאה כל ימות השנה ולא אוציא את הכהנים שמוזהרין על אבות הטומאה כל ימות השנה שנא' אמור אל הכהנים וגו' ת"ל מאלה כו' ע"כ. וקשה ל"ל מאלה למעט טומאת כהנים תיפוק לי' מדכתיב שרץ ונבלה וכמ"ש תוס' וי"ל ה"ק כיון דמצינו שהכהנים מוזהרין אטומאת מת בכל השנה יהו מביאין קרבן גם אמגע נבלות ברגלים וכן אמגע מת בשאר ימות השנה

לכך כתיב מאלה. וכ"ת הא ע"כ הבבלי ליה דרשת הת"כ דא"כ מאי פריך מתרומה הא כתיב מאלה וי"ל אין למעט מאלה אלא אחת וישראל וכהנים ממעטינן מדכתיב שני פעמים מאלה וראב"י דממעט נמי תרומה מאלה כדמפורש לעיל בסוגיין ובת"כ בסיפא שם סובר כיון דממעטינן מאלה קמא היכא דליכא עונש ממילא אייתר מאלה בתרא למעט תרומה וסוגית הבבלי אזלא אליבא דת"ק. ודלא כמ"ש תוס' וצ"ע:

אין לי אלא טומאת קדש טומאת מקדש מנין. בבבלי משני א"ק בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא איתקש מקדש לקדש א"ה תרומה נמי דאמר מר בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה כו'. וכתב המהרש"א וקשה מאי פריך תרומה נמי א"כ גז"ש דר' ל"ל דהא איכא למילף כולהו במה מצינו אלא בה למעט תרומה וי"ל מדאיצטרך גז"ש דר' לא היינו ממעטים אלא טמא ששימש אבל מקדש ותרומה ילפינן מהיקישא ע"כ. ותירוצו קשה ודאי אם נאמר טמא ששימש אימעט מקרבן יש למעט גם תרומה מגז"ש דחילול חילול. ואין לדחות הגז"ש מקמי היקישא בכל קדש לא תגע וגו' דהא תרומה אינו מפורש בהך קרא אלא מריבוייא בכל אתיא כמ"ש תוס' י"ל דלא קאי היקישא אריבוייא ועוד כיון דגילה לן קרא טמא ששימש אע"פ שהוא במיתה אינו בר קרבן יש לנו לומר דגם טמא שאכל תרומה לא הוי בר קרבן. וקושייתו נראה לתרץ השתא דמסיק מידי דהוי אשמיעת קול מבנין אב ליכא למילף מקדש וקדש דלא מסתבר למוקמי קרא אלא בתרומה דלא אשכחן עון כרת שחייבין עליו קרבן (וע"ש בתוס' בד"ה לא כו') וגלי לן גז"ש לרבויי קדש ומהיקישא איכא למילף מקדש ותרומה וזה ברור. תו גרסינן התם אלא אמר רבא ג' כריתות בשלמים למה כו' ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם ואם אינו ענין לטומאת קדש תנהו ענין למקדש. וכתב תוס' תנהו כו' אבל בסמוך דנ"ל מטומאה קשיא נוקמא בתרומה וכ"ת משום דכתיב גבי כרת ה"נ כתיב גבי אכילה ומיהו עדיפא מינה פריך ע"כ. ולפום ריהטא קשיא דהא שלישית כתיב בפ' אמור ושם לא כתיב אכילה אלא כי יקריב. אלא כיון דקרא דפ' אמור איצטרך לכלל על כרחך צ"ל דכרת האמצעי הוא מיותר ושם כתיב אכילה. אך נראה כיון דמוקמינן כרת האמצעי לדברים שאינן נאכלין תו לא דמיא לתרומה ומסתבר טפי למוקמי אמקדש דכתב גבי כרת וכן עיקר. וגרסי' תו התם אלא אמר רבא טומאתו גמר כו'. וכתב תוס' אע"ג דגבי תרומה נמי כתיב טומאה בפ' אמור שמא אתא לדרשא אחריתא ע"כ וקשה לא יהא אלא גז"ש שאינה מופנה למידין ועוד דוחק הוא לומר כן כיון דלא מצינו בשום מקום דרשא אחריתא ועוד גז"ש דפ' אמור עדיפא דהתם ובקרבן עולה ויורד כתיב לכל טומאתו משא"כ במקדש וקדש. ונראה האי לכל טומאתו דפ' אמור דאירי בתרומה שמעי' מדכתיב בהאי ענינא ובא השמש וטהר

כמ"ש רש"י בריש סוגיין וסדר המקרא כך או אשר יגע בשרץ וגו' לכל טומאתו נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר ודרשו קרא קמא ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ וגו' אייר במעשר דמני טבל ועלה אוכל במעשר ובא השמש וטהר איירי בתרומה ואם נדרוש גז"ש דטומאתו אתרומה כ"ש אמעשר א"כ צ"ל דאף מעשר בעולה ויורד וכבר אימעיט מעשר מאלה וכמ"ש בד"ה או כו' בשם הת"כ א"כ גם בתרומה לא דרשי' הך גז"ש. מיהו לר' יוחנן דדריש גז"ש טומאתו כדמפורש פ"ב דמכות (דף י"ד) קשה למה לי בקדשים לא יאכל אזהרה לתרומה תיפוק ליה אזהרה לתרומה מגז"ש טומאתו דהא בהך גז"ש יליף ר' יוחנן שם אזהרה לקדש. וכ"ת ר"י דייק דלא דרשינן גז"ש טומאתו לתרומה משום הך קושיא גופא דא"כ קרא ל"ל י"ל מהא ליכא למידק דאיכא למימר אזהרת קדש ותרומה מטומאתו ילפי' ובקדשים לא יאכל ובקדש לא תגע תרווייהו אייר בנגיעה חד לקדש וחד לתרומה. ולמ"ש תוס' שם בד"ה ההוא כו' וקשה איך אמר ר"י קרא דמפורש ביה קדש אייר בתרומה כו' א"נ ע"כ מוקי בתרומה דלקדשים נפקא מגז"ש דטומאתו ע"כ. קשיא טפי דגם בתרומה איכא גז"ש. ונראה לתי' תוס' קשיא קושית המהרש"א נוקי בכל קדש לנגיעה דקדש. וצריכין לומר כיון דאית לן גז"ש דמקדש תו ליכא למיחייב אנגיעה דגרסי' בספרי וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה' ביאת המקדש ומניין שאינו עובר אא"כ נכנס אבל אם נגע בעזרה מאחוריה פטור שנא' ביולדת ואל המקדש לא תבא. וכ"ת בתרומה דאיכא נמי היקישא בכל קדש לא תגע ואל המקדש וגו' וגז"ש טומאתו כמו במקדש ואפ"ה אסרינן בה נגיעה י"ל מדכתיב בקדשים לא יאכל לאזהרה לתרומה לאכילה כדאמרי' התם לר' יוחנן האי לאכילה ש"מ דלא ילפי' טומאת תרומה ממקדש בגז"ש טומאתו שפיר איכא לא קמי בכל קדש לא תגע אזהרה לנגיעה אבל גבי קדש דלא כתיב אזהרה מפורש שפיר אמרי' דיליף ליה גז"ש טומאתו קדש ממקדש וממילא אימעיט נגיעה. וכיון שכן לא קשיא כלל קושייתן הראשונה. עוד כתב תוס' שם וא"ת ולרשב"ל דלא גמר גז"ש טמאתו כדאמר פ"ב דמכות מנ"ל ע"כ. וקשה הא ר"ל סובר כרת השלישי מיותר לטומאה הכתובה בתורה סתם וכדס"ד דרבא דגרסי' בפ' ב"ש (דף מ"ו) ר"ל אומר מחלוקת בטומאת בשר אבל בטומאת הגוף (והעצים והלבונה טהורים) ד"ה אינו לוקה. ש"מ דלא מוקי כרת השלישי דכתיב בטומאת הגוף לדברים שאינן נאכלין ולמאי אלא לטומאה הכתובה בתורה סתם. ותוס' כתב בזבחים שם בד"ה אבל כו' וי"ל דוקא מלקות קאמר דאינו לוקה ולא איתרבו אלא לכרת ע"ש. ותימא מכדי אליבא דר' יוחנן קיימינן ואיהו קאמר בפ"ב דמכות אזהרה דקדש ילפי' בגז"ש דטומאתו וכיון דכרת שלישי מוקמינן בדברים שאינן נאכלין אף

טומאתו דכתיב בי' נמי איירי כן כמפורש בבבלי בסוגיין א"כ אף מלקות איכא למילף בהך גז"ש וצ"ע. ועיקר קושית תוס' איכא לתרוצי דסובר ר"ל כראב"י בסמוך דיליף מקרא למעוטי תרומה ומקדש וקדש שמעינן מבנין אב. עוד כתב תוס' וא"ת ל"ל לברייתא דנקט בנין אב דהואיל וענש והזהיר וי"ל לאפוקי משאר עבירות וגז"ש לאפוקי תרומה ע"כ. ולפמש"ל בד"ה או כו' דבת"כ איכא מיעוטא לשאר עבירות לכך קאמר התנא דממעטינן שאר טומאת מדכתיב מאלה טפי מהנך דהנך חמירי דענש והזהיר וכן משמע בת"כ ע"ש. תו כתב תוספת וא"ת ל"ל גז"ש דר' כיון דידעינן מקדש מג"ש דטומאתו נילף קדש מדאיתקש למקדש כו'. וכתב המהרש"א קושייתם לת"כ אבל לר"י דמוקי בכל קדש בטומאה גרידא איצטרך ג"ש דר' כו' ע"ש ותימא לר"י איכא הוכחה דלא מקשינן תרומה למקדש. דא"כ בקדשים לא יאכל שהיא אזהרה לאכילת תרומה ל"ל תיפוק ליה אכילה מהיקישא ונגיעה מדכתיב לא תגע (כמש"ל בסמוך). ומעתה גם מ"ש מיהו ק' אימא דאיצטרך בה לאפוקי היקישא דתרומה למקדש. לק"מ דהא ליתא היקישא. מיהו בלאו הכי איני מבין קושייתו דאף דלא כתיב בה איכא למעוטי תרומה מדאיצטרך גז"ש תיפוק ליה מבנין אב נמי שמעי' שלשתן וכ"ת ס"ד למעט מקדש ואי משום גז"ש דטומאתו הא איכא נמי היקישא י"ל כיון דשמעינן קדש מגז"ש דר' אי ממעטינן מקדש ממילא אף תרומה אימעט דהא לא שמעינן תרומה אלא מהיקישא דמקדש. גם מ"ש ולר"י הא דקאמר הש"ס בה ל"ל נ"ל כפירש"י כו' ע"ש לא ידעתי מי דחקו לומר דקושית הש"ס היא גם לר' יוחנן הרי ראב"י לית ליה דרשא דבה כלל למעוטי תרומה ואפ"ה לא פריך הש"ס מעיקרא לדידיה בה ל"ל. ומ"ש המהרש"א בשם מהריב"ל וקשה מדאיצטרך ג"ש טומאתו איכא למעט תרומה דאל"כ נילף כולהו בבנין אב כו' ע"ש תירוציו אינן נכונים בעיני שהרי כבר כתבנו לעיל (בדיבור זה) כי היכי דממעטינן טמא ששימש ממעטינן נמי תרומה. ומ"ש ג"ש טומאתו איצטרך לכמה דרשות אחרות. לא משמע הכי אלא לכל טומאתו דכתיב גבי עולה ויורד מיותר לכך. ועמ"ש בסוף הדיבור. ונ"ל קושית מהריב"ל דהשתא דאית לן גז"ש דטומאתו במקדש אצטרך נמי היקישא בכל קדש לא תגע ללמד מקדש מקדש וכיון דמהך היקישא איכא למילף גם תרומה דהא לת"כ אנן קיימין א"כ אין כאן שום מיעוט לתרומה דהא איכא למעט קדש. וזה שכתבו תוס' ואיצטרך גז"ש לאפוקי תרומה קאי אגז"ש דר'. וכן משמע סידור דבריהם וכ"כ בק"א. עוד כתב תוס' ומיהו תימא ל"ל ג"ש דר' תיפוק ליה מג"ש דטומאה דלענין קדש נמי דרשינן ליה פ"ב דמכות. כתב המהרש"א קושייתם לר"י אבל לת"כ י"ל דלא דריש ג"ש בקדש וטומאתו איצטרך לדרשא אחרינא כמ"ש תוס' גבי תרומה ע"כ. ותימא לפמ"ש המהרש"א בריש

דבריו לר"י איצטרך ג"ש דר' לאפוקי מהיקישא. א"כ לק"מ דמדאיצטרך ג"ש דטומאתו ליכא למעט תרומה דאתיא נמי למלתא אחריתא וכמ"ש המהרש"א בסמוך וגדולה מזו י"ל סד"א בה אתי למעוטי קדש ומקדש לבד תרומה היא בעולם ויורד דהכי מסתבר דלא אשכחן כרת שהוא בעולה ויורד וכמ"ש לעיל בתחלת דברינו לתרץ קושית המהרש"א. ולמה שכתבתי בסמוך דג"ש טומאתו מופנה קושית תוס' ניחא אך נראה דקשה עוד הא ר' ודאי לית ליה ג"ש טומאתו קדש ממקדש כדמוכח בסמוך ופ' בית שמאי (דף מ"ג) דת"ק יליף דאיירי בטמא שאכל את הטהור בגז"ש טומאתו ור' יליף ליה מואכל וצ"ל ר' לית ליה כלל גז"ש טומאתו וס"ל כר"ל ורבא דאמר אתיא טומאתו לא קאי אלא אתנא דברייתא. וניחא נמי קושית תוס' הראשונה אמאי איצטרך ג"ש דר' כו' וצ"ע:

ר' אומר ואכל כו' עי' בקונט' וכ"פ רש"י בפ' ב"ש. והוא דחוק וכי מפני השינוי בפסוק השני נאמר דגם פסוק ראשון זר הוא די לדחוק במקום שאי אפשר לפרשו כפשוטו ורש"י בעצמו הרגיש בזה לכך כתב ומסתברא הכי כו' כמ"ש בקונט' אבל עדיין הדבר דחוק ועיקר חסר מן הספר. ונראה דה"ק מדגלי לן קרא ואכל שיש כרת בטומאת הגוף אי ס"ד דגם בטומאת הבשר איכא כרת ה"ל לכללם בכרות אחת והכי ה"ל למכתב ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא או טומאתו על זבח השלמים ואכל ממנו ונכרתה תרי קראי ל"ל אלא ש"מ דתרווייהו קאי על טומאת הגוף ולכדר' יוחנן. וכ"ת כדי לחלקן לחטאת י"ל הא קיי"ל חלוקין דכרת לאו שמה חלוקה. אך קשה דלמא לכך חלקן ללמד דוקא בטומאת הגוף דכתיב ביה בהמה טמאה הוא דהוי בעולה ויורד כדיליף ר' בג"ש אבל טומאת בשר בחטאת קבוע הוא וכ"ת הא איכא למילף קדש ממקדש בהיקישא בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא והדר ילפי' טומאת בשר ממקדש בג"ש טומאתו טומאתו י"ל היא גופא קמ"ל דלא נילף בג"ש טומאתו טומאת בשר ממקדש דליהוי בעולה ויורד ועוד דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש כדאמרינן בזבחים (דף מ"ט):

ואמרו קדשים לשם רבים כו'. פי' בקונט' הוא כפירש"י והוא דחוק דשם שלמים אינו לשון רבים כדכתיב ואם זבח שלמים קרבנו ולא כתיב קרבנותיו ועוד למה אמר ר' חייא קדשים ולא אמר שלמים (ועי' בק"א). ונראה דה"ק הואיל ונאמרו קדשים בלשון רבים דכתיב אל הקדשים אשר יקדישו ב"י לה' וטומאתו עליו ש"מ בטומאת הגוף איירי דאי בטומאת הבשר הל"ל וטומאתו עליהן דהא כתיב קדשים לשון רבים ואי ס"ד דחד מהכריתות בטומאת הבשר איירי הל"ל התם בפ' אמור וטומאתו עליהם דהא התם ברבים איירי ותו ליכא למטעי אלא ש"מ תרווייהו בטומאת הגוף. (וכבר הרגיש במקצתו

רבינו הלל והרב בק"א השיב על דבריו ולפמ"ש לק"מ) אך קשה אי הוה כתיב בפ' אמור וטומאתו עליהן איצטרך הך כרת לגופי' לטומאת הבשר ואנן בעינן הך כרת לכלל אבל השתא דמוקמי' כרת קמא דפ' צו לטומאת הבשר שפיר הוה כרת דפ' אמור כלל וכרת שני דפ' צו פרט וי"ל. והרא"ם כתב פ' צו בד"ה וטומאתו כו' ומדברי רבינו הלל אני תמה שפי' ג"ש טומאתו דפ' אמור דהיא גופא מג"ש דטומאתו אתיא כדקתני התם ע"כ. וקשה איך נעלמו ממנו דברי תוס' פ' ב"ש (דף מ"ג) בד"ה נאמר כו' ע"ש. ומת"כ פ' אמור לק"מ דלא קאי אלא אטומאתו דפ' צו ומייתי לה התם כמנהג הת"כ. וכן מוכח מדברי ר' דיליף ליה מואכל. ואף שהגי' שם ר' אומר ואיש כו' נראה מפני דוחק הקושיא הגיה אדם אחד כן וטעות הוא בידו וכמ"ש עיקר. ומ"ש עוד שם ואע"ג דפשטיה דקרא מוכח שפיר שישוב אל הבשר דהא לעיל מיניה הזהיר על הבשר הטמא דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כו' ע"ש נעלמים ממנו דברי רש"י פ' ב"ש בד"ה הואיל כו' ע"ש. ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה ר' כו':

לא דבר כו'. רש"י פ' אמור פי' הפסוק וטומאתו עליו וטומאת האדם עליו יכול בבשר הכתוב מדבר כו' ממשמעו אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנו הכתוב מדבר וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה. וקשה בפ' צו פירש"י אזהרת טמא שאכל את הטהור אתיא בג"ש טומאתו א"כ ל"ל לפרש טעמא דר"מ תיפוק לי' מגז"ש וכת"ק וי"ל אף ר"מ אית ליה גז"ש טומאתו אלא ה"ק לזה לא צריך ג"ש אלא פשטא דקרא הכי משמע. וכן משמעות לשון רש"י ועוד כבר כתבתי לעיל (דף ג') בד"ה הזהיר כו' שרש"י פ' תזריע סותר דברי עצמו שבפ' צו ע"ש:

מת לפני יה"כ עונה בה. בבבלי פריך רבא אם מת מיתה ממרקת. ונראה קסבר ר' בון כיון שגם בשעת מיתה האדם נידון כמ"ש הרמב"ן בשער הגמול. א"כ יש לו תועלת רב בזה שנתמעטו עונותיו אז. ורבא סובר כיון שאין הדין אלא לאחר מיתה כבר נתכפר עון זה במיתתו ואין תועלת בכפרה זו. ועמ"ש לקמן דף ז' בד"ה ויה"כ כו':

יש לי להביא כו'. כתב תוס' אכתי איכא טובא כגון אוכל תרומה בטומאה וטמא ששימש אלא נקט הכי לרבות אף שהן חמורות וכי ממט להו ממעט לכולהו ע"כ. וקשה לפ"ז מאי קאמר ר"ש בסמוך ממקומו הוא מוכרע וכפר על הקדש מטומאתו של קדש. אטו טמא ששימש לאו מטומאה של קדש הוא. לכך נראה ודאי אין סברא לומר שיהא שעיר הפנימי מכפר על עברה שמיעטה קרא מקרבן כמו תרומה וטמא ששימש דממעטינן להו מדכתיב בה אלא הני תלתא ס"ד בהו איירי קרא דכתיב מטומאת בני ישראל משמע בטומאה שאפי' יחידים העושים גורמים הפסד וטומאה לכלל ישראל וזה לא שייך אלא

בהני תלת בעכו"ם כתיב למען טמא את מקדשי ופירש"י את כנסת ישראל המקודשת לי (וע"ש ברא"ם) ובגי"ע נמי כתיב ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובש"ד ולא תטמא את הארץ ומשני כתיב מטומאות בעינן טומאה שחלקה הכתוב ולא מצינו בהנך טומאות שחלק הכתוב אחת מהן. ומעתה הא דכתב תוס' שם וא"ת איך יכפר על כולן הא כתיב אחת וא"ל יש להביא אחת מג' טומאות דא"כ ל"ל מטומאת ולא כל טומאה תיפוק ליה מאחת כו' ע"ש יש לתרץ ודאי אין להביא אלא אחת דכתיב אחת ומדכתיב מטומאת שמעינן שתכפר על טומאה החלוקה משאר טומאות ולא מצינו אלא טומאת מקדש וקדשיו החלוקה בקרבנה. מיהו לשון הירושלמי משמע מפורש דקאי על שלשתן דקאמר יכול על כל הטומאות הללו כו'. ועוד אף איך אפשר לומר דקאי על ע"א לחוד קשיא הא לא אתיא לכלל חטאת (ועיין בבבלי בתוס' בד"ה במזיד כו') אך קשה נימא מטומאת קאי אתרומה וטמא ששימש שחלוקין משאר טומאות שהן במיתה וי"ל אין זה חלוק דהא ישנו עוד עברות שהן במיתה אבל לא מצינו שגגת כרת שהיא בעולה ויורד ולא בחטאת קבוע אלא טומאת מקדש וקדשיו:

טומאת ע"א. עי' בקונט' וליכא לאוקמי בשוגג דבר קרבן הוא והשתא שעיר המשתלח דמרובה כפרתו המכפר על כל עברות אינו מכפר אבר קרבן כדדרשינן מקרא וכ"ש אבר קטלא או מלקות דלא מכפר כ"ש שעיר הפנימי דאינו מכפר כך כתבו תוס'. וקשה לפמ"ש תוס' בד"ה יש לי כו' נקט הני לרבותא אע"פ שהן חמורות וכ"ש אחריני ע"ש איכא למימר שעיר הפנימי מכפר נמי על כל עברות מק"ו אע"ג דכתיב מטומאות ושאר סברות לאו טומאות נינהו מ"מ סד"א דנקט טומאות לרבותא דהנך שלש עברות הן החמורות מכולן דעלייהו יהרג ואל יעבור. י"ל הא כתיב אחת כפרה זו לא יהא אלא אחת בשנה ואם נאמר פנימי מכפר נמי על כל עברות כמו שעיר המשתלח ה"ל שתים בשנה. אך עדיין קשה לפי הס"ד דהפנימי מכפר על החמורות שבכל העברות אין למילף מק"ו משעיר המשתלח די"ל הואיל והפנימי מכפר אחמורות אפי' אבר קרבן נמי מכפר וצ"ע. ואהא דמוקמי' ליה בשוגג כתב תוס' וקשה ש"ד הא לא אתי לכלל חטאת וא"ל הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה דהא מוקי ליה נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו ע"כ ונראה כיון דמכפר נמי אהנך דבאו לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה ולעולם גלות במקום חטאות קאי. ולפמ"ש תוס' (דף ח') בד"ה מה כו' בשעיר המשתלח דמכפר נמי אשאר עברות לא דרשי' לכל חטאת דאתי לכלל חטאת ע"ש מעיקרא לק"מ דכי מוקמינן מטומאות דכתיב בשעיר הפנימי בש"ד לא דרשי' דאתי לכלל חטאת. ותוס' תירצו וי"ל אע"ג דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דתלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו

דאתי לכלל חטאת וכ"ת לקמן דפריך וניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון כו' ע"ש וא"ת אמאי לא דייקי ממתני' שעיר המשתלח דכתיב ביה לכל חטאתם ואפ"ה מכפר נמי אהנך דלית בהו חטאת וי"ל בשעיר המשתלח לא דרשינן לכל חטאת כמ"ש תוס' (דף ח') בד"ה מאי כו' א"נ גבי שעיר המשתלח לית לן למידרש כו' עי' שם. (ועי' מ"ש לקמן בד"ה מת כו'). עוד כתב תוס' וא"ת איך אפשר למוקמי במזיד והא לא משכחת ביה כפרת חיצון דהיינו אין בה ויש בה ע"כ. ותימא הא במזיד קאי אפשעים ובשוגג ולא אתיידע ליה היינו חטאים ואף כי מוקמי' בטומאת מקדש וקדשיו מוקמינן פשעים במזיד כמפורש בסיפא דמתני' ועל זדון טומאת מקדש הפנימי מכפר דכתיב ומפשעיהם ומחטאתם יש בה ואין בה לכך נראה דצ"ל וא"ת ואיך אפשר לאוקמי בהנך תלת והא לא משכחת כו'. והמהרש"א כתב וקשה טפי ה"ל להקשות אי בשוגג ולא אתיידע בע"א דהיינו אין בה ואין בה אינו דומה לכפרת חיצון דאיירי באין בה ויש בה ע"כ. לא ידעתי מאי קשיא ודאי כי מוקמינן קרא בהנך תלת לא בעינן שיהא דומה ממש אלא ללמד ששעיר החיצון מכפר על אותה עברה שהפנימי מכפר וכדאמר בבבלי (דף ט') לר"מ למאי הלכתא איתקש חיצון לפנימי מה פנימי אינו מכפר בשאר עברות כו' ע"ש. והכי קשיא להו בשוגג ולא אתידע היינו יש בה ואין בה דאין בה ואין בה שעיר ר"ח מכפר דה"ל חטא שאין מכיר בו אלא ה' א"כ על כרחך לומר שהחיצון מכפר אאין בה ויש בה ובא ליכא למשכח בהני דבר קרבן הוא. אבל אי ה"מ למוקמי פנימי באין בה ואין בה שפיר הוה מצינן לאוקמי חיצון ביש בה ואין בה דלא בעינן דומה ממש ומלשון מתני' אין להקשות אברייתא ועי' בתוס' בד"ה מה פנימי כו'. ובמה שכתבנו מיושב כל מה שמקשה המהרש"א בזה ע"ש. עוד כתב תוס' וא"ת איך מצי לאוקמי במזיד ולא אתרו ביה הא בגדי כהונה מכפרים עלייהו כדאמרי' בערכין (דף ט"ז) ע"כ ונראה לפמ"ש לעיל בד"ה יש כו' אהנך ג' עברות אחרים נענשים ובגדי כהונה מכפרים דלא ליענשו אחרים במזיד ולא אתרו ביה וקס"ד הפנימי מכפר על העושה במזיד ולא אתרו ביה ועל אחרים בשוגג ולא אתיידע ליה ונגעים באים על העושה בשוגג לכפרה וכה"ג מתרץ רש"י בערכין שם ע"ש ולפי המסקנא בשוגג ילא אתיידע א"צ אחרים כפרה. והתוס' כתבו שם אפירש"י ולא נהירא דאמרינן בשבועות על כל עברות אחרים נענשים עליהם אם יש בידם למחות ואם אין בידם למחות אפי' ג"ע וש"ד נמי לא ע"כ וקשה הא בעגלה טריפה אומרים זקני העדה עינינו לא ראו וגו' משמע שלא היה בידם למחות ואפ"ה צריכים עגלה לכפרה והא דאמרינן כל עברות שבתורה נפרעין ממנו ובשביעה ממנו ומכל העולם לא קאי אהנך שמפורש בהן שכל ישראל נענשים על ידו וכ"כ תוס' פ' שבועות הדיינין (דף ל"ט)

כל עברות שבתורה לאו דוקא כו' דבפ"ק דקידושין קאמר משום עריות לחודה אבלה הארץ ע"כ. עוד כתב תוס' בד"ה בשוגג כו' וא"ת המקשה מה היה סבור דגם כי מוקמי' במקדש וקדשיו איירי בשוגג ולא אתיידע וי"ל כיון דצריכים לחלק בין מזיד דהנך למזיד טומאת מקדש וקדשיו שאל המקשה אי איכא לחלק ביניהם גם בשוגג וע"כ לומר כן דבתר דשניא ליה בע"א מאי מספקא ליה תו בג"ע וש"ד אלא ודאי כמ"ש. זהו כוונת תוס' ודלא כמהרש"א שהניח דבריהם בצ"ע ע"ש. ומה שסיימו אבל קשה אי במזיד בר מלקות הוא ע"ש. נראה לתרץ לפמ"ש תוס' פ"ג דמכות (דף ט"ז) בד"ה מידי כו' למ"ד קיימו ולא קיימו הבא אל המקדש טמא אינו לוקה דה"ל לאו שקדמו עשה אא"כ אומר שאינו רוצה לקיים א"כ איכא לאוקמי שבא במזיד אל המקדש ורוצה לקיים העשה דליכא מלקות אבל עונש יש. ובקדש י"ל דלא קאי מפשעיהם אקדש אלא אמקדש א"כ בנגיעה דקדש איכא איסורא אע"ג דקרא בכל קדש לא תגע איירי בתרומה מ"מ מדאפקי' רחמנא בלשון קדש שמעינן דאיסור מיהא אית ביה:

שנאמר למען טמא את מקדשי. כתב תוס' פי' קדושת שמי והאי קרא במולך כתיב וקסבר האי תנא מולך הוי עע"א ע"כ. לפי שפירשו מקדשי קדושת שמי לכך מיאנו במ"ש בתוס' בסמוך לתרץ קושייתם ע"ש. ובסנהדרין (דף ס"ד) כתב תו' בד"ה שלש כו' וקשה לר' יהודה דאמר מגדף היינו מברך את השם כרת בעכו"ם שלא כדרכה מנ"ל ע"כ. ולדבריהם הת"ק שהוא ר' יהודה סובר מולך היינו ע"א א"כ לא צריך כרת במולך ומוקי חד לכדרכה וחד לשלא כדרכה וכ"ת הא איכא לאוקמי במולך שלא כדרכה ובע"א שלא כדרכה מנ"ל (וע"ש בתוספת בד"ה למעביר כו') י"ל לר' יהודה דלית לן כרת בכדרכה אלא גבי מולך ומינה ילפינן שאר ע"א אף בשלא כדרכה לא מחלקינן בין מולך לשאר ע"א אבל מאן דאית ליה כרת בכדרכה מדכתיב כי דבר ה' בזה ודאי מסתבר לאוקמי הך כרת דמולך במעביר בנו ובתו במולך דוקא ולא בשאר ע"א ואיצטרך כרת שלישי לשלא כדרכה בשאר ע"א. אך קשה א"כ לא לכתוב קרא כי דבר ה' בזה וממילא ידעינן שאר ע"א בין כדרכה בין שלא כדרכה שהיא בכרת וכדאמרינן לר"י וי"ל:

מה מצינו שחלק הכתוב כו'. בבבלי פריך אימא ע"א דחלק דמייתי שעירה ולא כשבה אמר ר"נ אנן חלק להקל קאמרי' והאי חלק להחמיר הוא. ופירש"י חלק להקל קאמרי' דומיה דשעיר הפנימי דקולא היא שיחיד מתכפר בקרבן ציבור שלא חסר בו ממנו כלום ע"כ וקשה מאי קולא היא זו הא אי לא מתכפר בפנימי מ"מ מתכפר בשעיר המשתלח שמכפר על כל עברות ולא מחסר מממונו כלום לכ"נ שמכפר תחלה לכל עברות דמעיקרא מקריבין הפנימי ואח"כ משלחין השעיר ודוחק וצ"ע. תו פריך אימא יולדת

דחלק דמייתא עולה ויורד. וכתב תוס' וקשה הא בת קרבן היא ע"ש ונראה כוונת רש"י לא שתפטור להביא קרבנה אלא שתהא אוכלת בקדשים אף קודם הבאת קרבנה. אך קשה כיון דעיקר הקרבן להכשירה בקדשים וכבר הותרה בקדשים למה תביא קרבן עוד. ולפי דברינו יש ליישב דברי תוס' בהג"ה מועטת ועי' במהרש"א. ונראה דפריך ואימא ביולדת דלא אתיידע לה שילדה כמ"ש תוס' בד"ה אימא נזיר כו'. תו פריך הש"ס ואימא מצורע דבא על חטא כדרשב"ג דאמר על שבעה דברים נגעים באים. וכתב תוס' תימא והא לא מייתי קרבן אהנך עברות אלא כשהוא מצורע ואיך ס"ד דאחטא קמייתי ע"ש ואיני מבין קושייתם דהכי פריך דלמא אין כפרה לחטאים אלו עד שיהיה מצורע ויביא קרבנו וצ"ע. ומ"ש תוס' בפרקין (דף י"ג) בד"ה וכפר ועוד אי בטומאת מקדש וקדשיו איירי הכא לר"י מאי קאמר לעיל ר"ש ממקומו הוא מוכרע הא גם לר"י ממקומו מוכרע ולשון זה ק"ק טפי הל"ל ור"י הא ממקומו מוכרע וה"נ פריך הש"ס (דף ח') שפיר קאר"ש. ע"כ נראה לפירש"י ודאי כולה וכפר קרא יתירא הוא אחרי דכתיב מטומאת דשמעי' מיניה דמכפר על טומאת מקדש וקדשיו אין חילוק בין לפני ולפנים ובין כל המקדש. וא"ל איצטרך דמכפר נמי אטמא ששימש כמ"ש תוס' שם בשם רש"י בנוסחא רש"י שלפנינו מבואר בהיפך דאינו מכפר על ששימש אלא על ששהה שכתב זה מזבח הזהב אם הקטיר בטומאה ובשהייה. על כרחך לומר כולא קרא משום סיפא איצטרך וק"ל שהושוו. וכיון שכן אי לאו דכתיב מטומאה הוינא מוקי' לכולא קרא אהזאות כמ"ש תוס' אע"ג דקרא מיותר איצטרך משום סיפא אבל השתא מסתבר טפי לאוקמי אטומאת מקדש דומיה וכפר על הקדש דכתיב באותה פרשה ועוד אין זה מוכרע דהא אף כי מוקמי' טומאה בש"ד צ"ל דתלי נמי אטומאת מקדש דאתי לכלל חטאת כמ"ש תוס' (דף ז') בד"ה במזיד כו':

רש"א ממקומו הוא מוכרע שנא' וכפר וכו'. וכתב תוס' אע"ג דבמקדש איירי מ"מ מדאפקיה רחמנא בלשון קדש שמעי' טומאת קדש ומדאיתקש ליכא למימר דא"כ תרומה נמי ע"כ. וקשה הא תניא כוותיה דר"ל בכל קדש לא תגע לא קאי אלא אקדשי' ולא אתרומה כמפורש מכות פ"ג (דף ד') א"כ שפיר י"ל ר"ש נמי הכי ס"ל וכ"ת א"כ קשיא מאי פריך הש"ס (דף ח') שפיר קאמר ר"ש לישני ר"י כר' יוחנן ס"ל לא תגע קאי אתרומה א"נ סובר כתנא דת"כ דקאי אקדש ואתרומה וקשיא אי ממקומו יליף אפי' תרומה נמי י"ל בעי לשנויי דאף ר"י ס"ל כהלכתא דקאי אקדש ולא אתרומה וכ"ת כיון דקיי"ל סתם ספרא דהיינו ת"כ מני ר' יהודה א"כ צ"ל ר"י ודאי ס ל כל קדש קאי אתרווייהו והדרא קושיא לדוכתא לישני דקשיא ליה א"כ תרומה נמי י"ל הא ודאי סובר

הבבלי דהך ברייתא דת"כ משבשתא דאל"כ מאי קאמר תניא כוותיה דר"ל הא תניא נמי דלא כר"ל מיהו י"ל ה"ק תניא כוותיה דר"ל כלומר איכא תנא דס"ל כוותיה אבל ליכא תנא דסובר כר' יוחנן. גם לתי' תוס' הא דר"ש דלא כר' יוחנן דאי מפרש בכל קדש לא תגע אתרומה איכא למשמע נמי קדש מיניה מדאפקי' רחמנא בלשון קדש ואף אנגיעה דקדש לוקה. ועי' מה שכתב לעיל בד"ה אין לי כו'. אך הא קשיא לי לר"ש ל"ל גז"ש דר' בהמה טמאה ללמד דטומאה דכתיב בעולה ויורד קאי אמקדש וקדשיו תפיק לי מדחזינן שהיקל הכתוב אטומאה זו שמתכפרת בשעיר הפנימי (עמ"ש בסמוך בד"ה מה כו') ה"נ אית לן להקל בה דסגי לה בעולה ויורד ואינה צריכה חטאת קבוע וכדדרש ר' יהודה מדחלק הכתיב כו' מאי קאמרת ר"י מדכתיב מטומאות קדריש ה"נ כתיב מאחת מאלה וכמ"ש לעיל בד"ה או כו' ויש ליישב. אך קשה הא דאמר רבא בבבלי (דף ז') ג' כריתות בשלמים למה כו' אחת לטומאה הכתובה אצל עולה ויורד סתם שהיא טומאת מקדש ע"ש מנ"ל דקאי ללמד אעולה ויורד נאמר דקאי אטומאת שעיר דיה"כ מאי קאמרת כיון דמוקמינן ליה אטומאה סתם ממילא מוקמינן ליה אכל טומאות האמורות סתם בין ביה"כ בין בעולה ויורד א"כ ל"ל מטומאת ללמד דקאי אטומאת מקדש תיכוק ליה מהכא שמעינן דקאי אמקדש והדר ילפינן קדש ממקדש בהיקישא אבל תרומה ליכא למילף שאינה בכרת כמקדש וי"ל אי לאו מטומאת ה"א כרת שלישי איצטרך לקדש לפרש טומאה סתם די"ה אבל מקדש אינה בעולה ויורד ואין שעיר י"ה מכפר עליה אבל השתא מטומאה ידעי' קדש יה"כ מכפר ממילא צ"ל כרת שלישי באם אינו ענין לקדש תנהו ענין למקדש. אבל קשה איך אפשר לומר דקאי אקדש א"כ ג"ש דר' למה לי וצ"ע: **יכול על כל טומאה כו'**. בבבלי מסיים בה ומנין יש בה ואין בה שעיר זה תולה אימא תולה אאין בה ויש בה א"ק לכל חטאתם הנך דאתי לכלל חטאת ונתכפר כפרה גמורה אי כתיב מחטאת כדקאמרת השתא דכתיב לכל חטאתם מכלל דבני חטאת נינהו ופירש"י עכשיו החטא כפשע שאינו בר קרבן ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת כצ"ל וקשה מנ"ל דאינו מכפר כפרה גמורה אימא קמ"ל קרא דמכפר איש בה ואין בה והיינו עון דאתי לכלל חטאת אי לאו יה"כ ואי כתיב מחטאתם סד"א דאינו מכפר אלא אאין בה ויש בה דומיא דפשעים. וצריך לדחוק ולומר לכל חטאתם משמע שאחר כפרת השעיר בא לכלל חטאת. ותוס' כתב בד"ה מאי כו' תימא בפ"ב דברייתות פריך בשעיר המשתלח אימא כי מתיידע אחר יה"כ נמי לא מייתי הא ביה נמי כתיב לכל חטאתם כו' א"נ שעיר המשתלח לית לן למידרש דוקא דאתי לכלל חטאת דהרי מכפר על כמה עברות שאינן בני קרבן כו' ע"ש וקשה מאי איכא שמכפר גם אלאו בני חטאת כיון דמכפר נמי אהנך

שהן בני חטאת כמו שהוכיחו תי' (דף ז' בד"ה במזיד כו' ע"ש) (ועמ"ש לעיל בתוס' בד"ה טומאה כו'). עוד תירצו א"נ שעיר המשתלח עדיף שתולה כי אתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה כדפרישית ע"כ. ונימא א"כ קשי' קושית תוס' (דף ט') בד"ה חיצון כו' יתלה על יש בה כו' ע"ש. וליכא למימר כתירוצם כיון דגלי קרא בפנימי דלא מכפר אבר קרבן אפי' אתיידע סמוך לשקיעת החמה כולהו נמי לא מכפרו דהא חזינן שעיר המשתלח מכפר אסמוך לשקיעת החמה וכ"ת משעיר המשתלח ליכא למילף דמרובה כפרתו אבל מפנימי שפיר איכא למילף דמרובה כפרתו שמכפר נמי על הזדון ואפ"ה אינו מכפר אבר קרבן י"ל לשון תוס' לא משמע כן ועוד הא גם אדבר שאינו בא לכלל חטאת אין הפנימי מכפר והחיצון מכפר וצ"ע ולי קשיא עוד בכריתות שם (דף כ"ו) אמר אביי תלתא או הודע כתיב בנשיא ויחיד וציבור דילפי מהדדי בג"ש דמצות מצות ואם אינו ענין לגופן תנהו ענין להיכא דמתיידע ליה אחר יה"כ חייב חטאת. וקשה חדא איצטרך לגופא והשני ללמד דאחר יה"כ חייב חטאת שלישי ל"ל ומעיקרא פריך הש"ס הכא ע"ש והיה נראה לדחוק דאיצטרך אם נודע לו אחר שהביא אשם תלוי שחייב כדאמר התם אבל אין לשון הש"ס משמע כן דקאמר א"ק או הודע מכל מקום משמע דלאו מקרא יתירא יליף ליה לכך נראה אביי סובר מדכתיב לכל חטאתם אין למעט שאינו מכפר כפרה גמורה כמ"ש ופליג אסוגיא דהכא ואיצטרך חד או הודע לשעיר המשתלח וחד לשעיר הפנימי דאי לא כתיב אלא חד הוה מוקמית ליה בשעיר המשתלח אבל פנימי דכתיב ביה וכפר סד"א דמכפר כפרה גמורה וכמ"ש תוס' בד"ה ונכפר כו' לכך איצטרך תרתי ועמ"ש לעיל בד"ה פתר כו' ולקמן בסמוך בד"ה אין כו'. ובזה יש ליישב קושית תו' (דף ט') בד"ה על כו' וא"ת לר"י כו':

הלכה ג

אין בה ידיעה בתחלה כו'. בבבלי (דף ט') פריך ולר"י דאמר אין בה ויש בה בר קרבי חיצון אמאי מכפר ומשני על אין בה ואין בה ופריך האי שעירי הרגלים ור"ח מכפרין ומשני ס"ל כר"מ כו'. וכתב תוס' וא"ת ולר"י נפיך ונימא פנימי מכפר אאין בה ואין בה וחיצון איש בה ואין בה כו' ע"כ וקשה כיון דכתיב בפנימי פשעים וחטאים ומקשינן חטאים דומיא דפשעים א"כ טפי איכא לאוקמי פנימי ביש בה ואין בה דדמיא מקצת לפשעים דיש בה ידיעה אבל אין בה ואין בה לא דמיא כלל לפשעים. והש"ס דפריך (דף ח') ונפיך מיפוך היינו דליכפר פנימי על אין בה ויש בה ואין חילוק כל כך בדמיין לפשעים בין יש בה ואין בה או אין בה ויש בה משא"כ באין בה ואן בה וע"ק מאן לימא לן דלא מפיך לי' ר' ישמעאל דתיקשי לן ונפיך מיפך מיהו לזה י"ל דקשיא להו אי ס"ד

דפליג ר' ישמעאל בהא א"כ ה"ל מחלוקות רביעית ולא הוה שתיק מיניה תנא דמתני' ודוחק וצ"ע. ומ"ש עוד שם וא"ת לר"י לכלל חטאת ל"ל וי"ל ללמד דאינו מכפר כפרה גמורה ע"כ. לפמ"ש לעיל בסמוך בד"ה יכול כו' ולקמן בסמוך בד"ה מה כו' דהירושלמי והבבלי כריתות לית להו הך דרשא לכל חטאת ע"ש לק"מ אי ר' ישמעאל נמי לא דריש ליה. וגדולה מזו נראה דפליג ר"י נמי בהא וקסבר פנימי וחיצון מכפר כפרה גמורה ולא דריש לכל חטאת ואו הודע איצטרך לדרשא אחריתא כדאמרי' בכריתות פ' אמרו לו (דף י"א) או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים יכול אפי' אין מכחישין ת"ל או הידע אליו מכל מקום ע"כ. ונראה דה"ק ת"ל או הודע אליו ה"ל כמיעוט אחר מיעוט לרבות ידיעה מכל מקום (והרב בק"א פי' בזה פי' רחוק ודחוק ע"ש) נמצאת דתלת זימני או הודע כולהו צריכי חד לגופא דבעי ידיעה בסוף וחד לכדאמרן וחד דאחר אשם תלוי מביא חטאת כדאמר רבא כריתות [דף ט'] ועמ"ש לעיל בד"ה יכול כו'. ומעתה ר"י כר"מ ור"מ כר"י לכך קאמר ר"מ דמכפרים על אין בה ויש בה אע"ג דהוא בר קרבן ודלא כמ"ש תוס' שם בד"ה סבר כו' וצ"ע:

מה פנימי כו'. כתב תוס' בד"ה מה כו' וא"ת לר"י ל"ל היקישא הא ע"כ חיצון מכפר אאין בה ויש בה דבאין בה ואין בה ודאי רגלים ור"ח מכפרים דכתיב חטאת לה' כו' ע"ש וי"ל אי לאו היקישא ה"א חיצון מכפר אאין בה ואין בה שסופו ליודע דאהאי לא מכפרי ר"ח ורגלים דכיון שסופו ליודע לא קרינן ביה חטא שאינו מכיר בו אלא ה' וכמ"ש תוס' (דף ט') בד"ה אבל כו' ע"ש אע"ג לפי המסקנא לר"י ר"ח ורגלים מכפרים על אין בה ואין בה שסופו ליוודע היינו כיון דאיתקש חיצון לפנימי אמרי' מה פנימי אחר שעת כפרה אזלינן שאז יש בה ואין בה חיצון נמי כל שבשעת כפרה יש בה ידיעה בסוף מכפר וכל שאין לו ידיעה בשעת כפרה אינו מכפר וכיון דאזלינן בתר כפרה אפי' סופו ליוודע אין בה ואין בה מיקרי ור"ח ורגלים מכפרים עליו. ולכך צ"ל ר' ישמעאל כר"מ ס"ל דלית ליה היקישא דאחת. מעתה מ"ש תוס' (דף י') בד"ה איתקש כו'. וע"ק אי פנימי נמי איתקש בהאי היקישא ל"ל לר"י חטאת לה' הא איתקוש לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וליכא לאוקומי אלא באין בה ואין בה. א"כ י"ל אי לאו חטאת לה' סד"א מדאיתקש יש לאוקמי ר"ח ורגלים באין בה ואין בה שסופו ליוודע דדמיא במקצת לפנימי שיש בה ידיעה לאחר זמן אבל אין בה ואין בה שאין סופו ליוודע שאינו דומה כלל לא. לכך איצטרך חטאת לה'. (ועמ"ש לקמן בד"ה טעמא כו' ועוד יש לומר אי לאו היקישא סד"א דחיצון מכפר על יש בה ואין בה כפרה גמורה ואפי' נתוודע לו אחר יה"כ והא דכתיב בפנימי לכל חטאתם שהחטא שמכפר עליו בא לכלל חטאת סד"א ה"ק הפנימי אינו מכפר ואי ליכא

חיצון הוא בא לכלל חטאת אבל החיצון מכפר עליו א"נ ה"ק אין הפנימי מכפר כפרה גמורה אלא לעולם בעינן חטאת אחריו או חטאת החיצון או חטאת ממש וכ"ת מהיכא תיתי לומר כן וכי עדיף משעיר המשתלח שכפרתו מרובה ואפ"ה אינו מכפר י"ל בשעירי מוסף כתיב לכפר עליכם סד"א שמכפר לגמרי וכמ"ש תוס' בד"ה ונכפר כו' ע"ש. אע"ג דבשעיר מוסף דיה"כ לא כתוב לכפר עליכם כיון דאיתקשו השעירים להדדי בקרא אלו תעשו לה' במועדיכם (היינו לשיטת ר"ת בתוס' דף ט' בד"ה כדאמר כו') כאלו כתיב גביה לכפר לכך איצטרך היקישא וכ"ת אדרבא מדכתיב היקישא יש לנו לומר על מה שזה מכפר זה מכפר דהיינו שניהם מכפרים על יש בה ואיך בה כמ"ש תוס' בד"ה כפרה כו' ע"ש י"ל א"כ ה"ל למיכתב לכפר בחיצון כי היכא דכתיב בשאר מוספים ונדרוש הכי ושעיר אחד חטאת לכפר מלבד חטאת הכיפורים שהוא תולה אלא ודאי שאין החיצון מכפר על חטא הפנימי. וכ"ת הא כתבו תו' בד"ה מזיד כו' דאין סברא שיבואו שתי קרבנות על דבר אחד א"כ איך נאמר ששניהם צריכים כפרה יש בה ואין בה י"ל היינו שאין סברא שצריכין שתי קרבנות ולא יועיל זה בלא זה אבל הכא הפנימי תולה והחיצון מכפר ומצינו כיוצא בזה שמביא אשם תלוי בתחלה וחטאת כשנודע לו. וכ"ת הא לשון מתני' משמע דסד"א דאינו מכפר לא על אין בה ויש בה ולא על יש בה ואין בה תריץ סד"א דמכפר על יש בה ויש בה כפרה גמורה וה"ה יש בה ואין בה כשיתוודע לו לכך איצטרך היקישא וכדכתיבנא. ותוס' לשיטתם שכתבו בד"ה וניכפר חיצון כו' אם נאמר פנימי לתלות וחיצון מכפר לגמרי א"כ לא אתי לכלל חטאת ואין הפנימי תולה ע"כ אבל כבר אמרנו דזה הוא בא לכלל חטאת:

מה חמית מימר כו'. נראה דלית ליה לירושלמי הא דדריש הבבלי לכל חטאתם דבעינן שיבא לכלל חטאת דא"כ מאי קאמר והפנימי מכפר. אבל הא דדריש בבבלי אחת כפרה אחת מכפר ודאי גם הירוש' דריש ליה הכי דאל"כ למה לא פריך נמי ונכפרו שניהם על אחד או אחד מהם אשניהם כדפריך הבבלי ונכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ונ"מ להיכא דלא עבד חיצון ופירש"י אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. וכתב תוס' וא"ת א"כ חיצון למה בא ע"ש ונראה כיון דהיכא דלא עבד פנימי. איצטרך חיצון לכך מייתינן ליה אע"ג דאיכא פנימי ואז החיצון מכפר ולא הפנימי. ומ"ש תוס' אהא דפריך שם תכפר חיצון אדידיה ואדפנימי נ"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה. ולא קאמר נ"מ להיכא דלא עביד פנימי דפנימי קרב קודם חיצון ואי ליכא אלא חד יעשו פנימי ולא חיצון ע"כ תימא לי אף שהפנימי קודם מ"מ אם אין להם אלא שעיר אחד מקריבין החיצון ולא הפנימי דתנן מנחות פ"ג שני שעירי יה"כ מעכבין זה את זה. ואף שהרמב"ם לא כתב דין זה

בפירוש נראה שסמך עצמו אמ"ש פ"ג מה' יה"כ ההגרלה מעכבת אע"פ שאינה עבודה. ואם אין כאן שני שעירים הגרלה מנין ש"מ שני שעירים מעכבין זה את זה. ואפי' לר' יהודה דאמר לא נאמרה חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים והגרלה לא מעכבא כדאמר בבבלי יומא (דף ל"ט) הא איהו דאמר עד אימת זקוק לעמוד חי עד שעת מתן דמו של חבירו כדמפורש שם (דף מ') וכגון שאם מת המשתלח ישפך הדם פשיטא שמעכבים זה את זה. וי"ל ודאי דמצי למימר הכי אלא כיון דלר"ש אין הגרלה מעכבת וקסבר נמי שא"צ לעמוד חי אלא עד אחר הוידוי א"כ אינן מעכבין לכך קאמר נ"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה לאלומי קושייתו אף לר"ש אע"ג דסוגיין אדרבי יהודה דמתני' אזלא מ"מ ניחא ליה להקשות גם לר"ש וכ"ת אס"ד קסבר ר"ש שאין השעירים מעכבים זה את זה מנ"ל לומר דשעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עברות מדכתיב ולקח את שני השעירים דהוקשו זה לזה כמפורש בבבלי בפרקין (דף י"ג) טפי יש לנו למוקמי קרא שני השעירים דבא ללמד שמעכבים זא"ז מלוקמי להיקישא י"ל מדכתיב בשעיר לומר שאינן מעכבים כדאמרי' בבבלי יומא ריש פ' שני שעירים עדיף לאוקמי קרא להיקישא ודוחק דלא שמעינן שום תנא דפליג אסתמא דמנחות פ"ג. ולפמ"ש צ"ל קושית תוס' חיצון למה בא היא לשיטתם דהמקשה פריך אף לר"ש וכמ"ש וצ"ע. עוד כתב תוס' אהא דמשני. א"ק אחת כפרה אחת הוא מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. וא"ת אמאי לא משני דאי מכפר נמי אחיצון א"כ תהיה כפרה זו פעמים בשנה ע"כ לפי' רש"י דמאחת בשנה קמא ילפינן כפרה אחת מכפר כו' ומאחת בשנה בתרא ילפי' כפרה זו לא תהיה אלא אחת בשנה לא קשיא כלום דניחא לשנויי מקרא קמא. גם לפי' תוס' בד"ה כפרה זו כו' דמאחת דרשינן כפרה אחת כו' ובמשנה דרשינן כפרה זו נמי ניחא דמשני מדרשא קמא. אלא הא קשיא לי לשיטת רש"י המקשה דפריך ונכפר חיצון אדידיה ואדפנימי דלא ידע למדרש אחת בתרא כפרה זו כו' טפי ה"ל לאקשויי כיון דכתיבי תרי זימני אחת בשנה ה"ל מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות דפנימי מכפר שתי כפרות. ודוחק לומר דלא ידע המקשה דכתיב תרי זימני אחת בשנה הכתובים בקרא אחר. אבל לשיטת תוס' בד"ה כפרה כו' ניחא דלא ידע המקשה לדרוש בשנה. מיהו גם לשיטתם קשיא הא דכתבו בסמוך נמי דפריך ונכפר חיצון אדידיה ואדפנימי לישני דאין חיצון מכפר שתי כפרות מדאתקש ע"כ טפי ה"ל לאקשויי מדאיתקש שמעינן דאין החיצון מכפר אדפנימי א"כ ה"ל מיעוט אחר מיעוט וי"ל. ומה שתירצו תוס' בזה חיצון ור"ח ורגלים לא איתקשו להדדי כו' ע"ש גם לפמ"ש תוס' (דף ט') בד"ה כדאמרינן כו' ור"ת פי' כו' אף ר"י אית ליה היקישא דאלה תעשו לה' במועדיכם שהוקש חיצון לר"ח

ע"ש מ"מ ניחא דכיון דעדיפא ליה היקישא דחיצון לפנימי ה"ל כאלו כתיב בגופו אחת בשנה כמ"ש תוס' שם ר"י עדיפא ליה היקישא דחיצון לפנימי ולר"מ עדיפא ליה היקישא דמועדות ע"ש וצריך טעם במאי פליגי ונראה לאו משום עדיפא אלא בהא פליגי ר"י סובר אחת בשנה תרי מיעוטא נינהי כשיטת תוס' בד"ה כפרה כו' ואייתר אחת בשנה תניינא ומוקמי' ליה באם אינו ענין לחיצון דהא איתקש ליה ור"מ סובר כשיטת רש"י תרי אחת בשנה תרי מיעוטא הן ואיצטרך שניהן לפנימי חדא דאין מכפר ב' כפרות וחדא כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה וקשיא ליה תרי מיעוטי ל"ל ואי משום דלא נאמר דיכפר חיצון אדידיה ואדפנימי תיפוק ליה דאין חיצין מכפר ב' כפרות מדאיתקש וכקושית תוס' אלא ודאי דלא איתקש לרגלים. והשתא ניחא קוש' תוס' בד"ה הואיל כו' וא"ת אי מחיצון גמר תפשוט מהכא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב דחיצון גופיה מהיקישא דפנימי שמעי' כו' ע"ש. ולפמ"ש לר"י ה"ל כאלו כתיב בחיצון גופיה דהא אחת בשנה כתיב ביה ש"מ דאטומאת מקדש וקדשיו מכפר דבשאר עברות שעיר המשתלח נמי מכפר. וכ"ת א"כ היקישא ל"ל ועוד כי היכא דאחת בשנה קמא קאי אמקדש וקדשיו בתרא נמי י"ל אי לאו היקישא לא מוקמי אחת בשנה המיותר לחיצון וכמ"ש. ומ"ש תוס' (דף י') בד"ה ואיתקיש כו' וא"ת ה"ל דבר הלמד בג"ש כו' ע"ש נמי איכא לתרוצי הכי ר"ש כר"י ס"ל וה"ל כאלו כתיב בגופא דחיצון וילפי' רגלים מחיצון. והא דכתב תוס' שם אבל קשיא לר"מ איך יליף בר"ח ורגלים יש בה ואין בה מחיצון הא חיצון גופיה אתי' מהיקיש ע"ש נראה אף לר"מ היקש חיצוי לפנימי הוה כאילו כתיב בגופיה דחיצון מדאיצטרך אחת בשנה גבי פנימי דכפרה אחת מכפר ולא שתי כפרות והיינו כפרה דחיצון שמע מינה חיצון מכפר על טומאת מקדש וקדשיו דהא דפנימי אינו מכפר אלא על טומאת מקדש מפורש בקרא. ואי לאו היקישא אין סברא לומר שיהא פנימי מכפר אדחיצון שאינו באה לכלל חטאת וכן מפורש בש"ס דקאמר מכדי אקושי אתקוש נכפר פנימי אדידיה ואחיצון ואין לדמותו לשאר היקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש. ועי' מה שכתב לקמן בד"ה מוסיף דשיטת תוס' קשיא טובא ע"ש. ומה שכתב תוס' בד"ה ונכפר חיצון כו' ואי תימא אמאי לא פריך דלתלו תרווייהו אפנימי ע"ש. ונראה דפנימי לחודא מכפר על החטא ואין צריך קרבן אחר שמעינן משעיר המשתלח כי היכא דשעיר המשתלח מכפר לחוד אף הפנימי כן ויליף מגזרה שוה חטאתם חטאתם כדאמרינן לקמן בסוגיין אי נמי מהיקישא דשני שעירים כדאמרינן בבבלי בפרקין (דף י"ג) ואפילו ר' יהודה דפליג התם דוקא לענין כפרה על הכהנים פליג דמוכחי ליה קרא אבל בשאר מילי מודה (ועמ"ש לעיל בדיבור זה דקושית הש"ס היא אף לר"ש). א"נ בפנימי כתיב

וכפר על הקדש וגו' ובחיצון לא כתיב והפר ואם נאמר דאין הפנימי מכפר בלא החיצון כיון דחיצון קרב אחר הפנימי ביה ה"ל למיכתב וכפר ולא הפנימי. ותירוצו של תוס' על קושיא זו הראשון דחוק דפשטא משמע איפכא אם הפנימי מכפר מחצה והחיצון מחצה ה"ל על כל מחציתו אחת בשנה אבל אם הפנימי מכפר כולו והחיצון גם הוא מכפר כולו על טומאה שאירע בין זה לזה. הא ודאי לאו אחת בשנה היא דמה שהחיצון מכפר גם על אין בה ויש בה מ"מ ה"ל שתים בשנה לגבי יש בה ואין בה. ותירוצם בתרא גם לפמ"ש המהרש"א קשה איך עלה על דעת המקשה לומר אם אירע אונס ולא קרב החיצון הפנימי מכפר כיון שבשעת מעשה היה החיצון ראוי להקריב ולא היה הפנימי מכפר איך יכפר אח"כ אחר האונס ובשעת הקרבה לא כיפר מאי קאמרת הפנימי אינו מכפר על החיצון אלא בשלא היה החיצון ראוי אבל אם היה ראוי להקריב החיצון בשעת כפרת הפנימי אין הפנימי מכפר עליו עדיין קשיא הא מיהת לעולם ספק שמא יארע אונס שלא יקרב החיצון ואפי' אין שם שעיר יש לספק שמא ימצא שעיר על כרחך לומר שהפנימי מכפר מספק וכיון שכבר כיפר איך יתבטל כפרתו בהקרבת החיצון. מחוורתא כמ"ש מהרש"ל ודקשיא א"כ חיצון למה בא תריץ כדשנינן לעיל בריש דברינו וקסבר קושית הש"ס לר"י ולא לר"ש. מיהו גם בזה צריכין קצת לסברת המהרש"א ואף לסברת תו' צ"ל דמשתנה הכפרה לאחר עשיית החיצון אלא דיש לדחוק לפרש כוונתם כיון דצ"ל שאא"כ ישתנה הכפרה לכך אין לומר דפנימי בא להגן ביני לביני וצ"ע. ועמ"ש לקמן בד"ה על כו' וא"ת לימא נפקא מיניה להקל מקצת עונשו כדאמרי' פ"ק דזבחים (דף ו') עולה מכפרת על היורש מקופיה אבל לא מקיבעא והיינו שמיקל קצת חטאו וכן כתב תוס' לקמן (דף י"ג) בד"ה דעבר כו'. ואפשר שזהו כונת מהריב"ל דודאי כוונת תוס' כמ"ש המהרש"א מ"מ מיורש קשיא דהא עולה אחייבי עשה מכפרת ולא אתי לכלל עשה וי"ל הא מיהת גם עשה אתיא לכלל קרבן עולה שייך לומר בה שקרבן אחר תולה מקצתה אבל היכא דלא אתי כלל לקרבן לא שייך ביה קרבן קמא לתלות. ועמ"ש לקמן בד"ה עשה כו':

או זה וזה יתלו. מכאן קשיא למ"ש המהרש"א (דף ח') בד"ה ונכפר כו' אבל חיצון דלא אתי לכלל חטאת לא שייך ביה דלתלות. ואין לפרש או זה וזה יתנו על יש בה ואין בה דאין זה במשמעות לשון הש"ס גם כל הסוגיא לא משמע כן:

דלמא דא היא כו'. עי' בקונט'. וקשה טובא חדא שלא הוזכרה בירושלמי פלוגתא דר"י ור"ל בהא ועוד הא ברייתא בת"כ היא כמפורש לעיל (דף ד) ועוד לשון מחלוקי כפרה דחוק. לכך נראה שהגי' מוטעת דלעיל (דף ד') גרסינן מה חמית מימר בטמא שאכל את הטהור כו' וכ"ה לקמן כתבה גם כאן ואינו כן אלא ה"ג א"ל ר"ז דלמא דא היא מה חמית

מימר הפנימי תולה על יש בה ואין בה והחיצון מכפר על אין בה ויש בה או שניהם תולים על יש בה ואין בה או שניהם מכפרים על יש בה ואין בה וא"ל מחלוקי כפרות היא (מדכתיב כפרה בפנימי וכפר על הקדש וגו' וכתיב בחיצון מלבד חטאת הכיפורים משמע שמכפר בפני עצמו א"נ מדהוקש לשאר מוספין דכתיב בהו לכפר ש"מ שכל אחד מכפר על דבר בפני עצמו) או החיצון תולה הפנימי מכפר או זה וזה יתלו או זה וזה יכפרו מאי כדון (כלומר ועדיין לא מיתרצא קושיין אע"ג דכל אחד מכפר כל דבר בפני עצמו מ"מ י"ל דכפרתן בהיפך או זה וזה כו') א"ר אמי בשם ריש לקיש והתודה עליו את כל עונות ב"י אלו הזדונות ואת כל פשעיהם אלו המרדים לכל חטאתם אלו השגגות וכתיב ונשא השעיר עליו את כל עונתם תפש את הזדונות והניח השגגות (דהל"ל ונשא השעיר עליו את כל עונתם ואת כל חטאתם כדאמר בקרא קמא בודוי השעיר) לומר מה זדונות שאין בה חייב קרבן (ואין השעיר מכפר מה שהקרבן מכפר אף בחטאת אין השעיר מכפר מה שקרבן מכפר ואם נודע לו אח"כ אין השעיר מכפר עד שיביא חטאתו וממילא נכללו כולם במלת עונותם וב"ת מ"מ ה"ל למנקט ואת כל פשעיהם י"ל הנך ודאי בכלל עונותם נינהו ועמש"ל בד"ה על) אף שגגות שאין בהן חיוב קרבן. ולמה באו לכאן כו' כדפירשתי בקונטרס:

חטאתם חטאתם כו'. וא"ת א"כ נימא שאין שעיר המשתלח מכפר על שגגת עבירות שאין בהן חיוב חטאת וי"ל עבירות קלות שמעינן דמכפר מק"ו מחייבי כריתות ולא מהני ג"ש אלא דתולה נמי על עברות שיש בהן חיוב חטאת ודוחק:

מה שיירתה כו'. וא"ת נאמר החיצון מכפר אאין בה ואין בה וי"ל הא מכח היקישא דחיצון לפנימי שמעי' דמכפר אאין בה ויש בה דומיא דפנימי שמכפר איש בה ואין בה וא"ת מ"מ נאמר שגם החיצון תולה כדפריך ומעיקרא או זה וזה יתלו וי"ל דומיא דשעיר המשתלח שעל דבר שאין בו קרבן מכפר דלגביה לא איתקוש לפנימי ה"נ חיצון מכפר ואינו תולה וכ"ה שעיר המשתלח גופא מנ"ל דאינו תולה י"ל כיון דמכפר נמי אל"ת אמרי' אכולהו נמי מכפר:

הלכה ד

ועל שאין בה ידיעה כו' שעירי רגלים ור"ח מכפרין. וקשה לדברי הכל הוקשו השעירים או בושעיר או מדכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם א"כ ל"ל מלבד עולת החדש להקיש ר"ה לר"ח הא כבר הוקשו וי"ל לר"מ איצטרך דלא נאמר מדאתקש חיצון לפנימי איתקוש נמי להא שלא יכפרו כפרות גם שלא תהא כפרתו פעמיים בשנה לכך כתיב בר"ה מלבד עולת החדש להקיש יה"כ דסמיך ליה לר"ח שיכפר נמי על טהור שאכל את הטמא

ומיניה שמעינן דהיקישא דמועדות עדיפא (ועי' דף ט' בד"ה כדאמרי' כו' ומ"ש לקמן בד"ה ר"י חלש) ור"י סובר דאיצטרך ג"ש עון עון ללמר דציץ מכפר אטומאת מקדש וה"א דאף ר"ח מכפר אטהור שאכל את הטמא לכך כתיב מלבד עולת החדש שעל מה ששעיר ר"ה מכפר שעיר ר"ח מכפר והיינו אין בה ואין בה דטמא שאכל את הטהור אך קשה לזה לא צריך ג"ש דממקומו מוכרע דהציץ מכפר אטומאת בשר כדמפורש מנחות פ"ג (דף כ') לכך נראה ודאי איצטרך ג"ש דעון עון מנותר ומפיגול כמפורש בהרבה מקומות סד"א דנילף נמי עון דר"ח מציץ לכך איצטרך מלבד עולת החדש לר"ש איצטרך דלא נימא דגם שעיר ר"ה אתי לכפר על טהור שאכל את הטמא וכס"ד דר"י בי ר' בון לקמן בסוגיין לכך כתיב מלבד וגו' וכדמשני הש"ס שם:

א"ל הואיל כו'. עי' בקונט'. כתב התי"ט ומסתברא לאו דוקא ר"מ אמר לר"ש שהרי ר"ש היה אחר דורו של ר"מ כמ"ש הרמב"ם פ"ד בהקדמתו כו' ע"ש אמת שהרמב"ם שם מנה לרשב"י בחבורה הרביעית ואת ר"מ בחבורה שלישית והיא דבר זר שהרי שניהם היו תלמידי ר"ע ושניהם נסמכו כאחת וחלוקים הם עם חביריהם ר' יהודה בהרבה מקומות במשנה (ועמ"ש בירושלמי סנהדרין דף י'. בד"ה אמר כו'. וראיתי בס' יוחסין במנין חבורה השלישית תמה על הרמב"ם בזה ע"ש והנאני לכן אין לזוז מפשט הדברים שר"מ אמר כן לר"ש וכ"מ בירוש' חגיגה ריש פ"ג (דף ח'):

טעמא דר' יהודה ושעיר כו'. כתב תוס' וא"ת ל"ל קרא הא א"א לאוקמי אלא באין בה ואין בה דאיש בה ואין בה או בהיפך פנימי וחיצון מכפרים וי"ל דבעי מנ"ל דמכפר בטומאת מקדש וקדשיו כו' ע"ש ותי' קשה חדא בסוגיין לא נזכר כלל בנין אב דר"י ועוד לדבריהם ה"ל לשנויי מעיקרא טעמא דר"י משום בנין אב דר"י וכ"ת מה ליה"כ שכן כפרתו מרובה א"ק חטאת לה'. כו'. ויותר קשה לפמ"ש לקמן בסמוך בד"ה שעירי כו' דלמסקנא מוספין כולן גילוי מלתא היא א"כ על כרחך לומר כי איצטריך חטאת לה' ללמד דמכפר אאין בה ואין בה הדרא קושייתם לדוכתא ונראה אי לאו חטאת לה' סד"א ר"ח ורגלים מכפרים אחטא שסופו ליוודע דדמיא מיהת במקצת לפנימי וחיצון אבל אין בה ואין בה שאין סופו ליוודע אין לו כפרה כלל לכך כתיב חטאת לה' דמשמע טפי אין בה ואין בה שאין סופו ליוודע מסופו ליוודע וכן משמע לשון הש"ס דפריך אשכחן שעירי ר"ח רגלים מנין והתם פריך אאין בה א"כ שאלתו קמייתא דקאמר ר"ח מנין נמי קאי בהכי לכך קאמר אשכחן ראשי חדשים. ועמ"ש לעיל (דף ה') בד"ה יכול כו'. ובר"ה פ"ק (דף ד') פירש"י בד"ה היקישא דר' יונה במס' שבועות איצטרך ליה שכל שעירי הרגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו דילפינן משעיר ר"ח דכתיב ביה לשאת את עון העדה ע"כ ותימא

הא דמכפרים על טומאת מקדש וקדשיו לאו מר"ח גמרי' אלא מחיצון וכ"ש לשיטת ר"ת שכתב תו' (דף ט') בד"ה כדאמר כו' ע"ש וכ"ת מחיצון ליכא למילף דה"ל דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש א"כ אף מר"ח ליכא למילף דה"ל דבר הלמד בג"ש ואינו חוזר ומלמד בג"ש אלא ודאי כמ"ש תוס' (דף י') בד"ה ואיתקיש כו' ותירץ ר"ת כיון דהך היקישא דמועד הוי היקש גמור כו' ע"ש א"כ שפיר איכא למילף מחיצון. ולר"י דדריש חטאת לה'. אפי' אם נאמר דיליף מר"ח אין צריך למילף מדכתיב עון העדה אלא מחיצון יליף וצ"ע. ועמ"ש לקמן בד"ה העובר כו':

חטאת לה' כו'. בבבלי פריך והאי מיבעיא ליה לכדר"ל מה נשתנה שעיר של ר"ח שנא' בו לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח א"כ לימא קרא על ה' כו' ע"כ מאמר זה תמוה ונראה מיעוט הירח לא היה אלא לנחמת ישראל להודיעם שכן תהיה הצלחתם וכן קבעו בברכת קידוש החדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה וצריכין ישראל כפרה על כך שבשבילם נתמעטה והיינו דקאמר לימא על ה' על המעשה הנעשה מה' בשביל ישראל אבל לה' לא שייך בזה כלל אלא ש"מ תרתי וכדמסיק הש"ס שם א"נ אמרי' בעלמא ג' הקב"ה מתחרט עליהם שבראן וא' מהם יצר הרע והלבנה נתמעטה מפני שקטרגה להידיע לכל כמה שנא לפניו הקטרוג והיצר הוא המקטרג הגדול ולכך קבעו בתפילת מוסף דר"ח ותשועת נפשם מיד שונא ועי' בהרד"א וכיון שהמיעוט נעשה להודיע שמתחרט לכך קאמר הביאו עלי כפרה ועי' בהרי"ף בפרקין:

חטא שאין יודע כו'. בבבלי פריך ונכפר נמי אשאר עברות תדר"י הואיל ושעיר חיצון בא בזמן קבוע כו' כך פירש"י. וכתב תוס' וכן צ"ל דאי מפנימי גמר בסמוך דפריך מה ליה"כ שמרובה כפרתו הל"ל שכן נכנס דמה לפני ולפנים. דהך פירכא עדיפא דבקרבן פנים גופא היא כ"כ המהרש"א. ותימא אי בפנימי איירי הך פירכא שמרובה כפרתו נמי בקרבן פנימי עצתו היא שמכפר על המזיד ותולה על השוגג ואין צריכין לומר שהיום מכפר על עברות הרבה וכפירש"י אלא שהוא עצמו מכפר הרבה. ובסוף פרקין קאמר הבבלי מה ליוה"כ שמכפר על המזיד כשוגג ולא קאמר שכן מרובה כפרתו. דהתם בעי למימר שיה"כ מכפר על שאינן שבים ולא דמיא לחטאת ואשם שפיר נקט על המזיד כשוגג דכי היכי דמכפר על המזיד ראוי שיכפר נמי על שאינן שבים אבל הא דמרובה כפרתו אינו אנא מעלה בעלמא לכך הכא לאלומי הפירכא שפיר קאמר מרובה כפרתו ועוד הא איצטרך לפירכא שכן כפרתו מרובה דלא ניליף מפנימי ור"ח וכו' כמ"ש המהרש"א ותירוצו אי מפנימי גמר ה"ל חדא מחדא כו' ע"ש אינו מספיק דהא כי הדר דינא איצטרך

לפירכא זו לכך קאמר כאן זה מרובה כפרתו ולא קאמר שמכפר על המזיד כשוגג. וקושית תוס' בד"ה [שכן] כו' וא"ת ניליף במה הצד מתרוייהו ע"כ תימא כיון דחיצון ה"ל דבר הלמד בהיקש לא ילפי' מיניה במה הצד דהשתא בבנין אב חדא מחדא דלא פרכינן עליה פירכא כל דהו לא ילפינן מה הצד דפרכינן עליה פירכא כל דהוא כ"ש דלא ילפי' מיניה וצ"ע. וע"ק אי הוה פריך שכן נכנס כו' עדיין הוה קשיא מליף מחיצון לכך קאמר פירכא כוללת לשניהם אבל למסקנא י"ל דיליף מפנימי וליכא למפשט איבעיא אי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב. ומ"ש תוס' ועוד אדיליף מפנימי ליליף משעירי המשתלח דמכפר אשאר עבירות אע"ג דשעיר המשתלח אין קרב פנימי נמי לאו קרבן גמור דנשרף חוץ למחנה ואית לן למילף טפי משעיר המשתלח דהוי חוץ מחוץ ע"כ תימא הא פנימי דמי טפי שדמו ואימוריו קריבין על מזבח החיצון וזה שמביאין מדמו בפנים ובשרו נשרף חוץ למחנה לא גרע בהכי מהמשתלח שכולו נעשה חוץ למחנה ואינו דומה לחיצון בשום דבר. ומ"ש תוס' עוד וניחא נמי לכך איצטרך היקישא דחיצון לפנימי דמבנין אב ליכא למילף דחוץ מפנים לא ילפי' ע"כ. אינו ראיה גמורה דאפי' מילתא דאתא בק"ו טרח וכחב לה קרא כ"ש מילתא דאתיא בבנין אב טרח וכתב לה היקשא. ולפי מה שכתב לעיל בתוספת דד"ה מה חמית כו' דאיצטרך ההיקש דנוקי אחת יתירא בחיצון ולא בשאר קרבנות דאיכא למילף מיניה בבנין אב דחיצון גופיה כו' ע"ש. וא"ת תיפשוט מהכא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב דחיצון גופיה כו' ע"ש. דהשתא מפנימי יליף לה ולא מחיצון. והא דמקשי' תוס' (דף י') בד"ה ואיתקיש כו' וע"ק לר"י ל"ל חטאת לה' הא איתקש לפנימי כו' ע"ש כבר נתבאר בסמוך בד"ה טעמא דר"י תירוץ לקושיא זו ע"ש ועמ"ש לעיל בד"ה מה חמית כו':

שעירי הרגלים מנין. דמכפרי אאין בה ואין בה ואטומאת מקדש וקדשיו אימא דוקא בשאר עברות ויש בה ואין בה. מיהו דוקא חייבי כריתות שמצינו בהם קרבן במקום אחר חוץ מטומאת מקדש וקדשיו דחמירא דהא כל העברות מתכפרים בשעיר המשתלח וזו צריכא כפרה בפני עצמה פנימי וחיצון. ועי' בתוס' בד"ה שעירי הרגלים כו'. ומסיים בבבלי וכ"ת הא נמי כדתנא דבי ר"י מה זה בא בזמן קבוע כו' איכא למיפרך אי מדר"ח שכן תדיר אי מדיה"כ שכן מרובה כפרתו וכ"ת הא גמר' ר"ח מיה"כ ולא פרכינן התם כפרה מיכתב כתיבא (דכתיב חטאת לה' דמשמע לכפר לפני ה' א"כ מדכתיב ביה ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה ש"מ שמכפר) גילוי מילתא בעלמא (בנין אב אינו אלא גילוי מילתא וה"ה ברגלים דכתיב בהו לכפר נמי ניחא ליה דה"ל גילוי מילתא ולא קשיא ליה אלא אסוכות וש"ע דלא כתיב בהו לכפר מנ"ל דמכפרים אטומאת מקדש וקדשיו

וכ"ת ניליף סוכות משאר רגלים בבנין אב בשלמא לשיטת רש"י ותוס' ניחא דאמרי דמחיצון יליף ר"ח ורגלים א"כ אף דלגבי דידהו ה"ל גילוי מילתא מ"מ ליכא למילף מהן דה"ל דבר הלמד בהיקש דחיצון גופא בהיקישא יליף ליה ואינו חוזר ומלמד בבנין אב אבל לשיטתי דמפנימי יליף קשיא נילף משאר רגלים בבנין אב י"ל כיון דמפנימי גופא ליכא למילף דאיכא למפרך שכן כפרתו מרובה אף מרגלים דאתיין מיניה ליכא למילף וכעין זה כתב המהרש"א בד"ה כדאמר רחב"ח כו' ע"ש). אבל הכא (היכא דלא כתיב לכפר צריכין למילף דמכפר) איכא למימר כולא מילתא לא גמרינן (דהא איכא למיפרך) אלא כדאמר ראב"ח שעיר ושעיר ה"נ שעיר ושעיר כו' (וסוכות ילפי' מחיצון דיה"כ דמכפר אמקדש וקדשיו דוי"ו דושעיר דכתיב בסוכות מוסיף על ענין הראשון. ולא קשיא תינח כל דכתיב בו ושעיר עצרת מא"ל כדפריך הש"ס לקמן. דהא עצרת כתיב ביה לכפר ילפי' בבנין אב ולא פרכינן דגילוי מילתא בעלמא הוא ויה"כ הא ודאי ל"צ בנין אב דהא כתיב מלבד חטאת הכיפורים. ומעתה ליתא לקושית תוס' בד"ה כדאמר ר' חמא כו' ועמ"ש בסמוך). ואיתקוש שעירי הרגלים לשעירי ר"ח כו' (לאו דוקא כל שעירי הרגלים דהא אפסיק יה"כ בין סוכות לר"ח ויה"כ) ודאי אינו מכפר על אין בה ואין בה לר"י דהא כתיב ביה אחת בשנה כפרה זו לא תהיה אלא אחת בשנה אלא כיון דאיכא היקישא דאטומאת מקדש וקדשיו קאתי ממילא מוכרח לומר דמכפר אאין בה ואין בה דלשאר ל"צ וכמ"ש תוס' בד"ה מ"ט דר"י כו' ע"ש ואפי' לפמ"ש בד"ה טעמא דר"י כו' לחלק ע"ש השתא דגלי לן רחמנא בר"ח דמכפר על אין בה ואין בה אין לחלק ועמ"ש לקמן בד"ה שני כו':

אר"ז ושעיר כו' בבבלי גרסי' כדארחב"ח ושעיר כו'. עיקרא דמלתא אמרה אהא דתנן רמ"א כל השעירים כפרתן שוה וארחב"ח מ"ט דר"מ דכתיב ושעיר כו' וקשה הא לר"י ולר"ש השנויים תחלה במשנתינו נמי צריכין להיקישא דושעיר כמפורש כאן ובבבלי למה לא קאמר היקישא דושכיר אר"י ונראה רחב"ח סובר דבר הלמד בהקיש חוזר ומלמד בבנין אב א"כ איכא למילף רגלים מחיצון דאטומאת מקדש וקדשיו בא וממילא לא ידעינן דמכפר אאין בה ואין בה וכמ"ש תוס' (דף ט') בד"ה מ"ט כו' ע"ש וכ"ת מה ליה"כ שכן כפרתו מרובה השתא דמחיצון יליף ליה ה"ל חדא מחדא ולא פרכינן כל דהו ושכן כפרתו מרובה פירכא כל דהוא כמ"ש המהרש"א בד"ה הואיל כו' ע"ש. וקסבר רחב"ח דלית ליה לר"י דרשא דחטאת לה' שמכפר על אין בה ואין בה אלא כי איצטרך קרא לכדר"ל. גם לפמ"ש שכן כפרתו מרובה אינה פירכא כל דהו היינו אי יליף מפנימי פירכא גמורה היא שמכפר על המזיד כשוגג אבל כי ילפינן מחיצון צ"ל כפרת

היום מרובה כמ"ש רש"י הא ודאי פירכא כל דהוא היא ולא פרכינן לה אחדא מחדא. ותו' כתב תימא ועצרת דלא כתיב ביה ושעיר מנ"ל כו' ע"ש ונראה ושעיר קמא קדריש ואינך רגלים יליף מהיקישא מיתורא דחג המצות חג השבעות חג הסוכות כדאמרינן בסמוך בגמרא וע"ש בסמוך וכ"ת לכתוב בכולן בלא וא"ו חוץ מקמא י"ל איצטרך דרשא כדאמרי' בפסיקתא ע"ש:

אם בשעיר של נחשון כו'. הא דלא משני אין כיוצא בו לדורות כדמשני בסמוך אשעיר השמיני קסבר שעירים שהקריבו הנשיאים היו לכפרה על העגל ולר"ש אנן קיימין דאמר פ"ק דהוריות צריכין שעיר לכל שבט והיינו דקאמר על שבטו מכפר נמצא שיש כיוצא בו לדורות. ורש"י פי' בנימוקי החומש פ' נשא ויהי המקריב כו' נחשון בן עמינדב למטה יהודה יחסו הכתוב על שבטו ולא שגבה משבטו. אף שכך משמע בספרי מ"מ בסוגיין מפורש שהקריבו על שם שבטו לכפרה גם הספרי יש לדחוק ולפרש כן יחסו לקרבנו של נחשון על שבטו לומר שכיפר על שבטו. ועי' ברא"ם וצ"ע:

נאמר להלן נשיאת עון כו'. וא"ת מאי דוחקא למילף מנין דקשיא אי מה להלן עולין כו' ואיצטרך למכתב העדה כדאמרינן בבבלי (דף ט') נילף עון עון מפיגול ונותר מה להלן בשר וי"ל טומאה מטומאה עדיפא ליה למילף. ועמ"ש לעיל בד"ה ועל כו':

מה להלן עון הקריבים כו'. בבבלי פריך אי מה להלן עולין כו' כתב תוס' וא"ת אמאי לא משני כדמשני בסמוך ואין אחר נושא עון ע"כ ונראה אי לא כתיב עון העדה ה"א תרווייהו מכפרי על עולין א' אאין בה ויש בה ואחד אאין בה ואין בה בשעת הקרבה כדמצינו שחילק הכתוב בהן וצריכי שני כפרות אע"ג דשניהן אינן בני קרבן ומלקות ה"נ כן בעולין שהקריבן בטומאה אבל השתא דכתיב עון העדה על כרחך לומר דר"ח מכפר אטהור שאכל את הטמא אמרינן נמי דהציץ מכפר על העולין בכל ענין דמהיכא תיתי לן לחלק. תו פריך הבבלי ונכפר ציץ אדידיה ואדר"ח ונ"מ לטומאה שאירע בין זה לזה. וקשה כי פריך מתחלה ונכפר ר"ח אדידיה ואדציץ קאמר נ"מ היכא דנשבר הציץ ה"נ הל"ל נ"מ דדמיא ליה ממש היכא דלא עבד קרבן דר"ח או נמצא בו פסול. וע"ק כי אמרינן נ"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה כלומר עון בטומאה דהיינו טהור שאכל את הטמא בין זה לזה נמצא דר"ח לא בא אלא על טמא שאכל את הטהור בשעת הקרבתו וזה דוחק כמ"ש (דף ח') תו' בד"ה ונכפר חיצון כו' ע"ש ולדבריהם צ"ל כשקרב ר"ח מכפר הוא על כל טהור שאכל את הטמא עד עתה. א"כ טפי יש לו לומר נ"מ אי לא עבד ר"ח. כל זה דלא כמ"ש המהרש"א. גם מ"ש בסוף דבריו אבל האי נ"מ דלא עבד ר"ח לא הוה נ"מ אלא בטומאה שאירעה בשעה שהיה ראוי ליקרב ר"ח כמו שכתבתי

לעיל ע"כ ר"ל כמ"ש תוס' שם בסמוך בד"ה ונכפר ר"ת כו' ע"ש וזה תימא דהתם איירי שירצה ר"ח אעולין קאמרו תו' שפיר שאינו מרצה אלא בשעת הקרבה אבל הכא שיכפר הציץ גם על טהור שאכל את הטמא ודאי על כל הנעשה עד עכשיו מכפר. וכתב תוס' שם בד"ה ונכפר ציץ כו' וא"ת אמאי לא משני עון אחד הוא נישא ולא ב' עונות וי"ל גבי ציץ כתיב עון הקדשים וטומאת בשר ועולים תרווייהו עון קדשים ועוד כו' ע"ש ותירוצם ק"ק הא מדכתיב עון ולא עונות דייק דאינו נושא אלא אחת ורבים דקדשים אינו מורה כלל על מיני עון שהם רבים ונראה כיון דעין דר"ח לא ידעינן מהו אלא מציץ ה"ל כאלו כתיב בגופיה והא דכתיב עון לשון יחיד בא למעט לשאר טומאות דקדשים. ולא דמיא לפנימי דכתיב ביה מפורש אחת ממעטינן מיניה כל מילי. עוד כתב תוס' בד"ה אמר קרא אותה אפירכא קמייתא לא מצי לשנויי הכי דאותה אעון העדה קאי כו' ע"ש. וקשה הא דכתיב אותה ליכא למעוטי שלא יכפר ר"ח על עון שמכפרים עליו אחרים וכמ"ש תוס' (דף ח') בד"ה כפרה כו' כל שעיקר כפרתו אינה מתכפרת אלא בו אין לחוש ע"ש ואפשר שזהו כוונת תוס' בתירוצם ודוחק. תו גרסי' בבבלי שם ר"א אמר העדה עדה ולא קדשים כו' וכתב תו' נראה דלא פליגי וע"כ איצטרך דרשא דאותה משום פירכא דרגלים כו' ודרשא דר"א לרשב"י דלא דריש אותה ע"כ. ומפירש"י שה מבואר דסובר דפליגי דאי ס"ד דאית ליה לר"א דרשא דאותה קשיא ה"א יתירה דהעדה ודהקדשים ל"ל אלא ודאי ר"א לית ליה דרשא דאותה ודקשיא ונכפרו רגלים אדר"ח י"ל קסבר ר"א דבר הלמד בג"ש אינו חוזר ומלמד בהיקש ור"ח גופא מציץ בג"ש ילפי ודמכפרי רגלים אטומאת מקדש וקדשיו ה"ל גילוי מילתא בהנך דכתיב בהו לכפר וסוכות דלא כתיב ביה לכפר יליף מחיצון בהיקש כמ"ש לעיל בד"ה שעירי הרגלים כו' ע"ש. ועמ"ש לקמן בפרקין בד"ה רשב"י כו':

ר"י חלק שיטת ר"מ כו'. וקשה א"כ ה"ל לשנות במתני' כסדר תחלה דברי ר"מ אח"כ דברי ר"י ובתר הכי דברי ר"ש וי"ל משום דבעי למיתנא מה שהשיב ר"מ לר"ש מהו שיקרבו זה בזה כמ"ש בקונט' לכך נקט דברי ר"מ לבסוף. (ועמ"ש לקמן בד"ה דברי חכמים כו'). וצ"ל דהירושלמי פליג אבבלי בהא דלירוש' ר"מ סובר שאין השעירים מכפרים על טהור שאכל את הטמא דא"כ מאי קאמר ר"י חלק שיטת ר"מ הא מיפלג פליג עליה בטהור שאכל את הטמא אלא ודאי כמ"ש וסובר נמי ר"מ אית ליה דרשא דחטאת לה' ללמד דמכפרים נמי אאין בה ידיעה כלל ולהבבלי פליג עליה בטהור שאכל את הטמא כמפורש בברייתא דמייתי שם (דף י') ולדידיה לית ליה לר"מ דרשא דחטאת לה' וכפירש"י שם (דף י') בד"ה כולהו כו' ע"ש דאי אית ליה דרשא דחטאת לה' א"א

לומר דמכפר על טהור שאכל את הטמא. והשתא ניחא דמייתי במתני' דברי ר"מ בתר דר"ש ועמ"ש לעיל בד"ה ועל כו':

ותייא כר"י כו' עי' בקונט'. וקשה אמאי לא יליף ליה מדכתיב אחת בשנה כדאמר הבבלי (דף י') וי"ל סובר הירושלמי ד"מ לא דריש אחת בשנה דא"כ ה"ל למילף חיצון מיניה שאינו מכפר ב' כפרות ואין כפרתו אלא אחת בשנה ולית ליה הא דכתב (דף ט') בד"ה ואתקיש כו' דר"מ עדיפא ליה היקיש דמועדות כו' ע"ש (ועמ"ש לעיל בד"ה ועל כו') אבל השתא דדריש מועשהו חטאת אין למילף חיצון מיניה דהא חיצון לא אתי לעולם לכלל חטאת. מאי קאמרת מ"מ נילף מפנימי שאינו מכפר אלא על אחת כיון דלא תלי קרא אההקפדה שלא יהיה יותר מאחת אלא שיהיה בתלייה אין למילף חיצון מיניה דאיהו ודאי אינו בתלייה:

מכיון דכתיב חג המצות כו' וא"ת הא מפורש במתני' טעמו כיון שכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו יקרבו זה בזה וי"ל קשיא ליה ולאו טעמא בעיא לא יהא אלא המפריש חטאת ואבד ונתכפר באחרת לכ"ע תמות כדתנן תמורה פ"ד א"כ ה"נ ושני ר' מנא כיון דכתיב חג המצות וגו' גלי לן קרא דה"ל כאילו הפרישן תחלה על איזה שירצה יקריבנה ור' בון קאמר כיון דמהיקישא שמעינן דכולן מכברים אטומאת מקדש וקדשיו אהני נמי היקישא דליהוי כאלו הופרשו כולן על כפרה אחת. ולכך קאמר שמתחלה לא הוקדש ליקרב על מזבח החיצון אבל פנימי לא דלא הוקש בהך היקישא. ועיי' (דף י"ב) בתוס' בד"ה שמתחלה כו' ותו' כתבו (דף י') בד"ה מהו כו' של ר"ח זה בר"ח אחר ניחא לכולהו שיקרבו ותימא דבעיא היא בפ"ק דזבחים אי עולה מכפרת אעשה דלאחר הפרשה והשתא אי לא מכפר איך יקרב כו' ע"ש. ולפמ"ש ניחא דפשיטא דקרבנות ציבור מתחלה הופרשו לכך מיהו היינו דוקא בשוין ממש אבל בשאינן שוין לא ואין לדמות עולת יחיד לשעירי ציבור הבאין לכפרה. ובבבלי ר"ה פ"א (דף ד') מבואר דלא ס"ל כר' מנא ע"ש:

העובר לפני התיבה כו' א"צ להזכיר של ר"ח עי' בקונט' וכ"פ רש"י עירובין פ"ג (דף מ') ותו' כתב שם ויש גאונים שאין מניחין לומר ובר"ח דלא ליתי לזלזולי במועדות וי"ט ראשון של ר"ה שיאמרו י"ט שני עיקר כו' ואתי לממני מועדות מן יום שני ע"כ. ואיסור זה איכא נמי כשקדשו ע"פ הראייה דיש לחוש שמא יתעבר אא"כ שכבר באו עדים וזה דוקא במקום הוועד. ולשון הש"ס לא משמע הכי דקאמר א"צ להזכיר כו' משמע אבל אם רצה להזכיר מזכיר ולסברת הגאונים אסור להזכיר. עוד כתב בשם הערוך איזה חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה פי' שאין אומרים ובראשי חדשיכם לא בתפלה

ולא בזולתה ע"כ. נראה דלאו איסורא קאמר אלא שמתכסה וא"צ להזכיר דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. ובהגהת אשרי שם כתב פי' דברי הערוך לא בתפלה ולא בזולתה היינו שאין אומרים אחר ההפטרה על יום ר"ח גם שאין אומרים בקרבנות ובר"ח ע"כ וקשה הא לעולם אין מזכירין של ר"ח בהפטרה אפי' כי מיקלע בשבת שאם אין שבת אין הפטרה וכ"כ במנחה דיה"כ א"כ מ"ש חג זה דקרי ליה כסא ועוד הא תפלה דרבנן ואנשי כנסת הגדולה תקנוה בפרט תפלת המוספין דנתקנה בזמן שאין מוסף כדמשמע בבבלי ר"פ תפלת השחר וכ"ש סדר הפטרה א"כ איך נפרש קרא דבכסא ליום חגינו דקאי אתפלה והפטרה. והטור א"ח סי' תקצ"א כתב פי' לא במוסף ולא בבקר כשקורין פ' הקרבנות שיש מקומות שקורין בר"ח בבקר לאחר שקראו פ' התמיד ובראשי חדשיכם ע"כ. גם לפי' זה קשיא קושיא שנייה. לכך נראה ולא בזולתה ר"ל שאין מזכירין ר"ח בבה"מ דבה"מ דאורייתא אע"ג דהנוסח דרבנן מ"מ כיון דדוד ושלמה תקנוה לברכה שלישית כמפורש פ' ג' שאכלו מסתמא גם הם תקנו להזכיר בו של ר"ח ושפיר אמר דוד בכסא. וה"ק שאין מזכיר בראשי חדשיכם לא בתפלה גם אינו מזכיר ר"ח לא בזולתה דהיינו בבה"מ. וכתב תוס' עוד שם ור"ת הגיהו במחזורו ושני שעירים לכפר כו' ע"כ (וכן נוהגין כמ"ש בש"ע סי' תקצ"ח) וקשה הא קיי"ל כר"י דמתני' שעירי רגלים ור"ח שוין שמכפרים על אין בה ואין בה דקיי"ל ר"י ור"מ הלכה כר"י וכן ר"י ור"ש הלכה כר"י וכ"פ הרמב"ם פי"א מה' שגגות א"כ אין צורך לשני השעירים בשלמא בזמן שבה"מ קיים אתי שפיר שהיו מקריבים אותן לטומאה שאירעה בין זה לזה אלא אנו איך נאמר אותם בבת אחת במקום הקרבת השעירים הא בבת אחת אי אפשר להקריבם דה"ל אחת מהם למותר וי"ל מה שאנו אומרים ושני שעירים לכפר אינו אלא סיפור מעשה בזמן שבה"מ קיים היו מקריבים שני שעירים בזה אחר זה לכפר ועוד הא מפורש לקמן בסוגיין אם שחטו שניהן כאחד כשרים שאין לנו אלא מה שקבעה התורה. והא דאמרינן זכרון אחד עולה לכאן ולכאן דגם ר"ת יום זכרון הוא גם אמרו בבבלי ברכות פ' שלשה שאכלו (דף מ"ט) בר"ח מסיים ברוך שנתן ר"ח לעמו ישראל לזכרון. והיינו מדכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרת על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני ה' אלהיכם אני ה' וכ"פ רש"י בעירובין שם. והטור א"ח סי' תקפ"ב כתב וכשאומר יום הזכרון הזה גם ר"ח בכלל דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובר"ח וכתיב ונזכרתם אכולהו קאי. וכ"כ הר"ן סוף ר"ה ובר"ח נמי אשכחן זכרון דכתיב בו ובראשי חדשיכם וגו' ונזכרתם וגו' ע"כ. ותימא הא מעיקרא כתיב ונזכרתם וגו'. והדר כתיב וביום שמחתכם וגו'. ולא קאי אלא אמלחמה כמפורש בקרא

ונזכרתם לפני ה' ונושעתם מאויביכם וצ"ע. ונראה פירש"י עיקר אך תימא א"כ נאמר אף המסיים במועדות לזכרון יצא או נאמר כי היכי דבר"ח צריך לומר שניתן לנו לזכרון אף במועד צריך לסיים כך דהא כתיב נמי ובמועדיכם וזה לא שמענו מעולם ועוד בר"ה פ"ד גרסינן מנין שאומרים מלכיות זכרונות ושופרות שנא' והיו לכם לזכרון כו' משמע דלא קאי על המועדות ור"ח אלא על התקיעות דר"ה ורש"י פי' בחומש מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות ע"ש גם לשון הגמרא כן דקאמר זה בנה אב לכל מקום שנא' זכרונות יהיו מלכיות עמהן הרי דלא קאי והיו לכם לזכרון אר"ה. ובפסיקתא פ' בהעלותך איתא ואף שאין המקרא יוצא מידי קרבנות בא מג"ש נאמר כאן ונזכרתם ובר"ה זכרון מה כאן מלכיות זכרונות ושופרות כו' ע"ש ותימא ג"ש מנ"ל הא מפורש אמרו בגמ' שאינו אלא בנין אב וצ"ע. והטור א"ח סי' קפ"ח כחב ואם טעה ולא הזכיר ר"ח אומר ברוך שנתן ר"ח לעמו ישראל לזכרון ונסתפקו בגמ' אי מזכיר ביה שמחה דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ור"ח וגו' אלמא איתקש ר"ח למועד או לא דר"ח לא שייך בו שמחה ולא איפשיטא הלכך אין לומר בה שמחה ע"כ וקשה מאי קאמר ולא איפשיטא הא ודאי איפשיטא מהא דגרסי' בפרקין (דף י') אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדים כולן זה לזה (והוקשו כולן לר"ח) ופריך והא ר"ח לאו מועד הוא איברא כדאמר אביי ר"ח נמי איקרי מועד דכתיב קרא עלי מועד. ש"מ היקישא דהטור ליתא דא"כ ל"ל להביא ראיה מקרא דכתובים ה"ל למפשט מדאיתקשו מועדים כולן לר"ח בקרא וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו'. ואע"ג הא דכתיב קרא עלי מועד לאו מילף הוא אלא גילוי מילתא דמיניה שמעינן שנקרא מועד מ"מ אף היקישא דר"י לא איצטרך (ועמ"ש לקמן בד"ה ועל כו') והמהרש"א כתב פסחים (דף ע"ז) בד"ה סד"א כו' וקשה נהי דמועדיכם לא קאי אר"ח נילף שעירי ר"ח מרגלים כו' וע"ק ד"ת מדברי קבלה לא ילפינן כו' ע"ש קושייתו השניה אינה שכבר אמרנו דלאי מילף הוא. וקושייתו הראשונה נמי ל"ק דממ"ש בתירוצו דליכא למילף ר"ח מרגלים דאיכא למיפרך מה לרגלים שכן קבוע להן זמן כו' שמעינן דקושייתו נילף ר"ח מרגלים בבנין אב. א"כ טפי איכא למיפרך מה לר"ת שכן נדחה לפעמים כגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה שאין מקריבין עוד קרבן מוסף ר"ח דכתיב עליה השלם ואפי' למ"ש תו' ר"ה פ"ד (דף ל') דדוחה עשה דהשלמה. מ"מ אם באו עדים סמוך לערב דליכא עוד שהות ליקרב מוסף ביום נדחה לגמרי משא"כ במוספי הרגלים. וכ"ת נילף ר"ח מפסח דסמיך ליה בשלמא שבת אין ללמוד מר"ח וכן תמיד משבת דה"ל למד מלמד לכן צריך קרא אחרינא לשבת ותמיד אבל ר"ח שפיר איכא למילף מפסח איהו י"ל הש"ס רוצה לשנויי אפילו אליבא דר"י דלא דריש סמוכים

ומתני' כרבנן נמי אתיא דהא מיהת אינו מפורש בקרא דר"ת דחי טומאה. אך קשה לאביי דאמר ר"ח נמי קרי מועד כיון דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ל"ל ובראשי חדשיכם הא כבר נכלל במועדים. ונראה קסבר אביי דוקא היכא דמוכח כגון הכא דאיירי ביה קרא איקרי מועד אבל היכא דאינו מוכח ולא כתיב התם ר"ח אינו נכלל בכלל מועד. וכן מוכח מקרא דנביאים חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ש"מ שאין ר"ת בכלל מועד וצ"ע. ובא"ח סי' תקפ"ב כתב הטור בשם רב שר שלום בר"ה וביה"כ אומרים מועדיכם לשמחה שהרי כתיב אלה מועדי ה' ברישׁ ענינא ובסוף וידבר משה את מועדי ה' וקאי אכל ענינא פסח עצרת ר"ה יה"כ סוכות ש"ע וכולהו איתקשו להדדי לקרותם מועדי ה' מקראי קדש ע"כ וקשה א"כ נאמר אף שבת איקרי מועד דהא רישׁ ענינא הוא פ' שבת ושם כתיב אלה מועדי ה' וכ"ת האי קרא קאי אעיבור שנה הא אלה מועדי ה' דכתיב רישׁ פ' פסח קאי על עיבור חדש כמ"ש רש"י בפי' התורה והא ודאי ליכא למימר דשבת איקרי מועד דא"כ אף בשבת נאמר מועד ועוד א"כ ל"ל במועדו גבי שבת ותמיד וכ"כ תו' פסחים (דף ע"ז בד"ה סד"א כו') דה"נ לא קאי במועדיכם אשבת ותמיד ומצרכינן להו קראי ע"ש. אלא ודאי מועדי ה' איקרי מועדיכם סתמא לא איקרי ועמ"ש לקמן בד"ה ועל כו'. והרא"ש ר"ה פ"ד האריך בדבר ומייתי ראיה מאלה מועדי ה' כמ"ש הטור ועוד מדשנינו במשנה על ששה חדשים השלוחים באלול מפני תקנת המועדות מקישׁ ר"ה לסוכות ע"כ ותימא הא לא תנן הכי אלא על אלול מפני ר"ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות. ואפשר לדחוק דהכי דייק מדתנן על תשרי מפני תקנת המועדות ולא תנן מפני יה"כ דהוי רבותא טפי דהוא בכרת ותקנת המועדות אינה אלא עשה ול"ת ש"מ שיה"כ בכלל תקנת המועדות וה"ה גם ר"ה איקרי מועד אך אינה ראיה כל כך. ותו מייתי ראיה מהך דסוטה (דף מ"ה) אי כתב רחמנא במועד ה"א מרישׁ שתא ומנין שנקראו שמחה שנא' וביום שמחתכם ובמועדיכם. ובסוטה פירש"י שכולן נקראו מועד כדכתיב אלה מועדי ה' וקחשיב נמי ר"ה. ותמהני שלא הרגיש במ"ש. גם קשיא למה הניחו הגאונים ורש"י הראיה המבוררת דאמר בש"ס בפרקין אלה תעשו לה' במועדיכם קאי גם אר"ה ואיה"כ. ועוד לבתר דאסיקנן שאף ר"ח קרוי מועד א"כ לדידהו אף בר"ח נאמר מועדים לשמחה דהא כתיב ביה נמי שמחה וכמ"ש הטור סי' קפ"ח וכמ"ש למעלה בשמו וצ"ע. וזה שכתב בעה"מ והרא"ש סוף מס' ר"ה כתב ר"נ גאון בי"ט ראשון של ר"ה אסור לישב בתענית מדאורייתא הוא אבל בי"ט שני ובשבת מותר ע"כ ותימא שאסר בר"ה והתיר בשבת ע"כ. ונראה דעת ר"נ גאון אף ר"ה קרוי מועד ושמחה לכך אסר בר"ה והתורה בשבת דאינו מיקרי לא מועד ולא שמחה. אבל לדידן דאין אומרים בר"ה מועדים לשמחה יש להתיר תענית בר"ה וצ"ע:

העובר לפני התיבה ביו"ט כו'. כתב הר"ן פ"ד דר"ה מכאן אתה למד שאין מתפללין תשע אלא בתפלת מוסף דר"ה אבל לא בשאר תפלות היום ע"ש. ותימא אמתני' דהתם דתנן העובר לפני התיבה בי"ט של ר"ה השני מתקיע פריך ונעביד בראשון ומשני בשעת השמד שנו א"כ י"ל גם דינו דב"ש בשעת השמד שנו דאף שהיה הבית קיים בזמנם מ"מ כבר פשטה יד מלכות זרים עליהם כמפורש פ"ק דעכו"ם וכ"ת הא מיהת שמעינן דלא כבעה"מ דאמר אף בערבית מתפללים תשע דא"כ למה לא תני העובר לפני התיבה בערבית בש"א עשר כו' דבערבית לא שייך שמד דאין תקיעת שופר בלילה ועיקר גזרה היתה מחמת התקיעה כמפורש ירושלמי ר"ה פ"ד (דף י') י"ל כיון דתפלת ערבית רשות לכך לא נקט פלוגתייהו גביה ועוד שר"ל העובר לפני התיבה ובערבית ליכא חזרת ש"ץ ואפשר אפי' למ"ד חובה הדין כן וצ"ע:

ובה"א תשע. עי' בקונט'. ומהא דגרסינן ירושלמי ר"ה (דף י') י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אית תניי תני פותח בי"ט וחותם בשבת ואית תניי תני פותח בשבת וחותם בי"ט רבי אומר פותח בשבת וחותם בשבת וי"ט בינתיים. אין להוכיח לסיים בשל שבת דברייתא השנויה סתמא היא דעת שלישית ופסקינן כת"ק דר' דקיי"ל הלכה כר' מחבירו ולא מחבריו. גם בבבלי ביצה פ' י"ט (דף י"ז) הפלוגתא מהופכת ופסק הש"ס שם בפירוש הלכה כרבי ע"ש:

שני כבשי עצרת כו' אם כיפר הראשון כו'. וקשה שני כבשי עצרת ודאי לאו לכפרה אתיין דהא שלמים הן. וכן מוכח בבבלי פסחים פ' כיצד (דף ע"ז) דקאמר אבל עומר ושתי הלחם (והקרב עמהם) דאין באין לכפר אלא להתיר בעלמא. ונראה דט"ס הוא וצ"ל שני שעירי עצרת וכ"ה בתוספתא ריש מכלתין. ותימא מנ"ל שהשעיר הבא בגלל הלחם היה מכפר דלא כתיב ביה לכפר גם לא היקש בקרא דאלה תעשו לה' במועדיכם דהא לא כתיב בהך פרשתא וי"ל מדכתיב וידבר משה את מועדי ה' אל ב"י ודרשינן מיניה בפסחים שם הכתוב קבע מועד אחד לכולן לרבות גם העומר ושתי הלחם ע"ש. מהך היקישא שמעינן נמי כי היכא דשאר שעירי מוספין מכפרים ה"נ שעיר הבא בגלל הלחם מכפר. והא דתניא בתוספתא דפרקין טומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בל"ב שעירים ואחת מהם שעיר הבא בגלל הלחם אע"ג דלא כתיב ביה קרא שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו מ"מ כי היכא דילפינן משאר שעירי מוספים דמכפר ה"נ ילפינן מינייהו דמכפר על טומאת מקדש וקדשיו. אך קשה הא דמכפרי שעירי רגלים אטומאת מקדש וקדשיו ילפי' בהיקש מר"ח ושעיר ר"ח לא כתיב בת"כ ולא ילפינן שעיר הבא בגלל הלחם אלא

משעירי הרגלים א"כ ה"ל דבר הבא בהיקש ואינו חוזר ומלמד בהיקש מיהו לפמ"ש לעיל בד"ה שעירי כו' ניחא ע"ש וצ"ע:

על טומאה שאירעה כו'. כתב המהרש"א (דף ח') בד"ה וניכפר חיצון כו' אחר שהוצרכו להביא החיצון משום טומאה שאירעה בין זה לזה אין סברא שיבא לכפר על טומאה שאירעה כו' לחוד ולא יכפר על כולו ע"ש. ותימא הלא שני שעירי עצרת ור"ה אין השני בא אלא על טומאה שאירעה בין זה לזה ואיך נאמר שאין סברא שעל זה לחוד הוא בא וכל שכן כאן דהיקישא. מלבד כו' משמע שלא בא אלא על טומאה שאירעה בין זה לזה:

אלא זה וזה מחמת ר"ח. וקשה מאי סלקא אדעתיה לר"ש שניהן באין על ר"ח או על ר"ה לפי הגהתי דקשיא ליה למה באין טפי הל"ל שאחד בא בשביל ראש חדש ואחד בשביל ראש השנה:

לית יכיל כו'. וקשה כיון דמוכח מקרא דאחד בא בשביל ר"ח ואחד בשביל ר"ה א"כ קשיא ברייתא מאי פריך אשני שעירי ר"ה אם כיפר הראשון כו' הא ודאי חלוקין הן בכפרתן לר"ש ונראה דה"ג בתוספתא היה ר"ש אומר ל"ב שעירים היו קרובין לצבור בכל שנה כו' י"ב ביב חדשי השנה אחד בר"ה ושנים בעצרת אחד בגלל הלחם ואחד בגלל היום ואם כיפר הראשון על מה השני מכפר על טומאה שאירעה בין זה לזה. נמצא המקשה סבר דקושית הברייתא היא בין על שני שעירי ר"ה ובין על שני שעירי עצרת והשיב המתרץ דעל שני שעירי ר"ה לא קשיא ליה מידי דאחד בא על ר"ח ואחד על ר"ה והן חלוקין בכפרותיהן ולא פריך אלא על שני שעירי עצרת ובאלו אפי' לר"ש צ"ל שבאו על טומאה שאירעה בין זה לזה וזה ברור:

וקלסוניה. וקשה לפי מה שכתבתי לעיל בד"ה העובר כו' אם רצה להזכיר מזכיר אם כן מאי שבח הוא זה ויש לומר אדם חשוב צריך להראות חידוש בברכותיו וזה הוא קילוסו:

א"ל מהו שיקרבו זה בזה. במתני' פירשתי ר"מ הוא דאמר ליה וכ"פ רש"י. וקשה מסקנת הבבלי (דף י"ב) אלא ר' יוחנן גמרא גמירא לה לדברי ר"ש אין נפדים לדברי חכמים נפדים משמע האי א"ל ר' יהודה היא. וכן מוכח מדברי תו' בד"ה מקיצין כי' רבנן דאמרו לו סברי לב ב"ד מתנה עליהן ע"ש ואלו לר"מ הכא אין צריך לתנאי ב"ד דהא כפרתן שוה אבל לר"י איצטרך לתנאי ב"ד וממ"ש רש"י (דף י"א) בד"ה כולן ימותו דלא דמו לשעירי הרגלים דתנן במתני' לא קרב ברגל זה כו' ע"ש נראה דסובר ר"י אמרו לו לכך קאמר דלא דמיא למתני'. אך מה שסיים אבל אלו אינן ראויין עד יה"כ לשנה הבאה וכבר עברה לה שנה וה"ל מתרומה ישנה לכך ימותו כו' ע"כ תימא הא ר"י סובר חובות של שנה זו קריבות לשנה הבאה ולכך ימותו משום תקלה כמפורש פ' שני שעירים (דף ס"ה)

ועוד מדבריו משמע דכולן עברה שנתן לשנה הבא וקשה הא פר בן שתים או שלש. וכן מפורש ביומא שם (דף ס"ו). ובפ' הוציאו לו (דף נ) פי' בד"ה כולן ימותו דה"ל חטאת שכפרו בעליה כו' ע"ש ואין דבריו כמסקנת הש"ס פ' שני שעירים. גם לכ"ע לא מיקרי כפרו בעליה אם אפשר להקריבו לכיוצא בו ממש כגון ר"ת בר"ח וכ"מ דברי רש"י כאן ותו' (דף י) בד"ה מהו כו' וצ"ע ועוד אי ר"מ אמר לר"ש ומטעם דכפרתן שוה ה"ל להשיב כיון שכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו וקריבין על מזבח החיצון לכך יקרבו אבל אי ר"י אמר לו והטעם לדידיה משום לב ב"ד מתנה עליהן א"כ אף הפנימי יקרב ברגל ושאלתו מהו שיקרבו זה בזה קאי נמי על הפנימי צ"ל אף תשובת ר"ש היתה גם על הפנימי ושפיר אמר שכולן באין על טומאת מקדש וקדשיו ואפילו הפנימי. אך לשון הברייתא בבבלי (דף י"ב) ולעיל בירושלמי דתני ומודה ר"ש כו' שכולן באין לכפר על מזבח החיצון מפורש פנימי אין מקריבין ברגל אחר. ועוד פנימי לר' יהודה ודאי אין מקריבין דתניא (דף י"א) פר ושעיר של יה"כ שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כו' כולן ימותו דברי ר"י. מיהו לזה י"ל אבודין שאני כדמשני הש"ס שם. והא דאמר מהו שיקרבו זה בזה היינו כשמצאו נאה הימנו שמצוה להקריב המובחר דדרשינן אחד מיוחד שבעדר ומניחין הראשון שהוא רע הימנו עד רגל הבא וזה שכיח. ופי' זה מוכרח דאל"כ קשיא קושית תו' (דף י"א) בד"ה ר"ש כו' לישני אבודין שאני כו' ע"ש. ותירוצם א"נ אינהו גופייהו לא שכיחי כו' מ"מ שעירי החיצונים שכיחי טובא ע"כ קשה הא אי הוה משני לב ב"ד כו' לא הוה משני מידי אחיצון דיה"כ מאי קאמרת הואיל ומתנין אשאר חיצונים מתנין נמי אהאי א"כ נאמר הואיל ומתנין אשעירי ציבור דכולא שתא מתנין נמי אפנימי ועי' במהרש"א (דף י"ב) בתו' בד"ה וממאי כו'. אלא ודאי כמ"ש מתני' איכא לפרושי בשאינן אבודין אלא שנמצא אז יפה מהן ועליה א"ל מהו שיקרבו לכך ליכא לשנויי אבודין שאני וכי תימא אם כן מאי פריך ממתניתין הא האי שינויה דמשני עדיפא ליה דגם אבודין יקרבו י"ל כיון דלא בעי ליה על אבודין מהו שיקרבו כו' דגם לר"י אינן קרבין לא היה לו להשיב על דבר אשר לא שאלו ממנו. ורש"י שפירש במתני' בד"ה א"ל מיהו שיקרבו זה בזה אם אבד שעיר יום הכפורים כו' ע"ש לשיטתו אזיל דמפרש למתני' ר"מ א"ל אבל לפי מ"ש דר"י אמר ליה לא קאי אאבודין. ורש"י כתב (דף י"א) בד"ה נימא כו' ולמה ליה לשנוייא דחיקא כולן באין לכפר כו' ע"כ א"כ מעיקרא לא קשיא דלעולם שינוייא דלב ב"ד ניחא דהך שינוייא דחיקא הוא. ואפשר כוונתו דבזה צריכין להוסיף שכולן מכפרים על החיצון וכמ"ש תו' (דף י"ב) בד"ה שמתחלה כו' ע"ש. ודברי רש"י נראין שמיושב בזה קושית תו' (דף י"ב) בד"ה מקיצין כו' וא"ת ממתני' היכא דייק דלמא

הא דלא אהדר לב ב"ד כו' משום דלא איצטרך ע"כ. ואי שינוייא דחיקא הוא דייק שפיר דה"ל לשנויי לב ב"ד כו'. ומ"ש תוס' (דף י"ב) בד"ה וממאי דר"י היא תימא כי אתיא נמי כר"י י"ל שאני חטאת צבור דלית ליה תקנתא ברעיה דהא ר"י אמר לעיל כולן ימותו ע"ש ר"ל כיון דסובר ר"י חטאת צבור שכפרו בעליה באחר למיתה אזיל הלכך לב ב"ד מתנה עליהן דפעמים כלה שנה שלהם קודם שיבא רגל או ר"ח ואי אפשר להקריבם אז ואפי' חיצון דיה"כ ברגלים או דרגלים ביה"כ אבל פנימי לא דלא שכיח שנזהרין בקדושתו כמ"ש תו' (דף י"א) בד"ה ר"ש כו' ע"ש. ודלא כמ"ש המהרש"א וצ"ע ומהא דאר"י בסמוך דברי חכמים משנין כו' אין להוכיח מאן א"ל דאפילו ללישנא בתרא בקונט' הכי פריך כיון דגמרא גמירה ליה לר' יוחנן דאמרו לו סברי לב ב"ד מתנה א"כ מאי שאלו לר"ש הא מצי להדר להו לב ב"ד כו' וצריך לשנויי כשיטתו והשיבוהו לו:

שאין קרבנות צבור נקבעין כו'. עי' בקונט' וכן פירש"י. אבל לשון שאין קשה ועוד כיון שהסכין מושכתן אפילו לקרבן ציבור כמות שהיה יקרב ומאיזה טעם לא יועיל להם ההפרשה מ"ש מקרבנות היחיד. לכך נראה לרבנן קאמר תנאי ב"ד הוא שלא יקבעו קרבנות צבור אלא בשחיטה. וכ"כ תו' ולולי דמסתפינא אמינא בבבלי (דף י"ב) גרסינן ואף ס"ל להא דר"י דאמר ר' יהודה אמר שמואל סכין מושכתן למה שהן תניא נמי הכי לשם אותו זבח שהוא קרב לשמו הוא קדש משעה הראשונה. וכדאמר ר' יודן כאן:

הלכה ה

מוסיף עליהן של רגלים כו'. בבבלי (דף י') אמרינן טעמא דרשב"י ר"ח לא מכפרי ארגלים דכתיב ביה עון ודרשינן עון אחד היא נושא ולא ב' עונות ורגלים מכפרים אדר"ח דהוקשו זה לזה אבל אין מכפרים על יה"כ דכתיב ביה אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה אע"ג דכתיב נמי וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה ודרשינן מיניה כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות והיינו מדסמיך אחת לוכפר על קרנותיו ודרשי' מיניה וכפר אחת שאין כאן אלא כפרה אחת אבל לא שתי כפרות מ"מ מדכתיב קרנותיו דמשמע מזבח הפנימי הוא דכפרה אחת מכפר ולא ב' כפרות אבל מזבח החיצון מכפר אפי' שתי כפרות ותימא למ"ש תו' (דף ח')בד"ה כפרה כו' ור"י מפרש הך דרשא נמי שמעינן מקרא קמא מדלא כתיב אחת בעשור וכתיב אחת בשנה וקרא אחרינא איצטרך לשום דרשא ע"כ א"כ מקרנותיו ממעטינן תרוייהו פנימי הוא דאין מכפר כפרת אחרים ואין אחרים מכפרים כפרתן אבל חיצון הוא מכפר כפרת אחרים ואחרים מכפרים כפרתו וא"כ קשי' נאמר רגלים מכפרי נמי איה"כ דהא לית לן מיעוטא. וכ"ת רשב"י מוקי אחת בשנה דסיפא באם אינו ענין לפנימי תנהו ענין לחיצון א"כ נאמר נמי שהוא

אינו מכפר כפרת אחרים דהא שני מיעוטים דרשינן מחד קרא. מיהו מהא דאמרינן בבבלי (דף י' ע"א) והא כי כתיב אחת בשעיר הפנימי הוא דכתיב א"ק מלבד חטאת הכפורים ואיתקוש חיצון לפנימי. לא קשיא למה שכתבתי לעיל בד"ה מה כו' מיתורה דסיפא דרשינן חיצון לר"י ור"ש וכשיטת תו' ע"ש מאי פריך הש"ס והא כי כתיב אחת בפנימי הוא דכתיב דה"ק כיון דבפנימי הוא דכתיב מאי חזית דמוקמת ליה באם אינו ענין אחיצון ולא אשאר מוספים ומשני מדאיתקוש חיצון לפנימי מסתבר לאוקמי קרא יתירא דפנימי אחיצון ועמ"ש בתו' שם. ואפשר ליישב גם קושיא הראשונה דמדסמיך קרנותיו לאחר לא ממעטינן מיניה מידי אלא דלא מוקמינן אחת דסיפא לחיצון ונמעט מיניה כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות אלא מוקמינן ליה לשום דרשא לפנימי אבל בשנה המיותר בסיפא ודאי מוקמינן אחיצון וממעטינן מיניה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. ומ"ש המהרש"א שם ויש מדקדקין כו' למה לא נאמר כן בדרשא דעון כו' ע"ש לפמ"ש ניחא דהכא שאני דכתיב קרא יתירא וה"ל כמאן דכתיב בגופי'. ותו' כתבו (דף י') בד"ה אותה כו' וא"ת א"כ מנ"ל דמכפר אאין בה ואין בה דלמא לא מכפרי אלא אדר"ח גרידא כו' ועי"ל קסבר רשב"י רגלים איתקשו לחיצון כו' ע"ש. וקשה הא איתקשו נמי לר"ת ומאי חזית דמקשינן להו להחיצון ולא לר"ח. והמהרש"א כתב לתרץ נאי דקשה עוד הא הוי למד מן הלמד ע"ש ודבריו אינן מבוררים לי דעד כאן לא אמר ר"ת אלא אי איכא היקש גמור באותו דבר בעצמו כגון בר"ח דאיכא היקש גמור לענין חטא שאין מכיר כו' ילפינן נמי מר"ח טהור שאכל את הטמא אע"ג דאתי לר"ח בהיקישא וכן היקישא דרגלים הוי היקש גמור למילף חיצון מהם ילפינן גם רגלים מחיצון אפילו בדבר דאתי לחיצון בהיקש אבל הואיל והיקישא דמועדות הוי היקש גמור בר"ח ניליף מרגלים למד מן הלמד זה לא שמענו וכן משמע לשון תו'. גם הראיה שמביא ר"ת מסוף פרק איזהו מקומן (דף נ"ז) משמע כמ"ש מיהו בתו' זבחים שם בד"ה ואיבעי' אימא כו' דוחים דברי ר"ת אלו ע"ש. ול"נ לתרץ קושית תו' כיון דאיכא לאקושי לר"ח ולחיצון טפי אית לן להקיש' לחיצון שיכפרו גם אאין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו דאם נאמר שאין מכפרים אלא אטהור שאכל את הטמא בשעיר ר"ח א"כ צ"ל שני שעירי ר"ה באין על טומאה שאירע בין זה לזה אע"פ ששניהם באים ביום אחד וזה דוחק כמ"ש המהרש"א (דף ט') בד"ה ונכפר כו' ע"ש אבל השתא אמרינן ר"ח שבא ראשון שהוא תדיר מכפר על טהור שאכל את הטמא ור"ה דמקריבין בתר הכי מכפר נמי על אין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו ועוד טפי אית לן למימר דמכפרי אאין בה ואין בה דאל"כ צ"ל דשעיר המשתלח נמי מכפר אטומאת מקדש וקדשיו וקרא לא משמע הני דהא לא כתיב ביה

מטמאים (ועי' מ"ש לקמן בד"ה שעיר) או דנאמר דאין כפרה לאין בה ואין בה וזה דחוק דעל יש בה ואין בה קבע כפרה ועל אין בה ואין בה לא קבע:

הכין צורכה למיתני א"כ יהו של ר"ח כו'. וקשה א"כ גם לת"ק דר"ש ה"ל לאקשויי א"כ יהו של ר"ח קריבין ברגלים דמעלין בקדש מעיקרא לא כיפר אלא על עברה שהיא בלאו ועכשיו מכפר על עברה שהיא בכרת אבל לא של רגלים בר"ח דאין מורידין בקדש וי"ל כיון דרגלים אין מכפרין על של ר"ח ולא דר"ח על רגלים אין כאן עילוי ולא ירידה ודוחק:

שלשים ושתים כו'. וקשה מנינא ל"ל אלא הכי ה"ל למיתני אלו שעירים קריבין על הצבור ונאכלין וי"ל סד"א מה שתי הלחם להתיר באין ולא לכפר אף שעיר הבא עמהן אינו בא אלא להתיר אבל לא לכפר קמ"ל שכל השעירים הבאין על הצבור שוין שכולן באין לכפר. ועמ"ש בסמוך בד"ה ועל כו' ולקמן בד"ה התחיל:

כיון ששמע משה כו'. כתב הי"מ וא"ת הא לא נאמרה פ' הקרבנות עד סוף ארבעים שנה שמפני שאמר יפקוד ה' איש על העדה נאמר לו צו את ב"י את קרבני לחמי כו' כמ"ש רש"י פ' פנחס ופ' אחרי נאמרה ביום הקמת המשכן הרי עד שלא נאמרו לו ל"ב שעירים נאמר לו והתודה ע"ש תי' והוא דחוק ורחוק. ואני תמה איך עלה בדעתו לומר פ' קרבנות לא נאמרה עד אחר מ' שנה הא קרבן הנאמר תחלת בתר פ' יפקיד וגו' הוא תמיד וכבר נאמר פ' התמיד בתחלת הקמת המשכן כמפורש פ' תצוה וכל הארבעים שנה הקריבו ישראל התמיד במדבר. ותנן מנחות פ' התכלת האמור בחומש הפקודים קרב במדבר. לכן נראה שכל הפ' אמורים על הסדר ומהתימא שלא עיין יפה שאין כוונת רש"י שביום אמירת משה יפקוד כו' נאמרה תחלה פ' קרבנות הלא דברי רש"י אלו הם דברי הספרי וקאמר שם עד שאתה מפקדני על בניי פקוד בניי עלי שלא ינהגו בי מנהג בזיון ושלא ימירו כבודי באלהי נכר מהו אומר כי אביאנו וגו' עד שאתה מפקדני על בניי פקוד בניי עלי לכך נאמר צו כו' ע"כ וזה פעמים רבות אשר הזהיר את ישראל שלא יעבדו אלהי נכר אלא שה' אמר לו שראוי שיזהירם ע"ז קודם מותו וכן הכוונה בפרשת קרבנות ודייק ליה מדכתיב פ' תמיד בואתה תצוה ושם מתחיל וזה אשר תעשה כו' ולא כתיב צו מ"ש דכתיב הכא אלא שכך א"ל ה' שיצווה עליו. והא דאר"ל בשעה כו' לא קאי אדלעיל כמה שאכתוב בסמוך. ודקשיא א"כ מאי אמר משה מעתה מי שבאת לידו ספק עברה כו' הא כבר ידע שמביא אשם תלוי על הספק כמפורש בקרא י"ל הכי אמר מעתה שמעינן כמה חס המקום על בניו דהשתא על אין בה ואין בה צריכים הצבור לכל השעירים הללו כ"ש שהיה לכל יחיד להביא כל כך קרבנות על הספק ורב ממנו על הודאי אלא שחס עליהן. וכן שנינו (בקצת שינוי) בתוספתא דפרקין ואמרינן כך היו ישראל צריכין להביא שני

שעירים בכל יום אלא שחס הקב"ה על נכסים של ישראל ע"כ. ומעתה כל מה שהאריך הי"מ בקושיותיו אינו כלום ע"ש:

התחיל ואמר מזמור לתודה כו'. נראה דקאי אמתני' דתנן ועל שאר עברות שבתורה כו' שעיר המשתלח מכפר. וקאמר ר"ל השתא ניחא הא דאמר משה מזמור לתודה דליכא לפרושי דקאי אקרבן תודה דא"כ קשיא מ"ש דאמר מזמור על קרבן זה ולא על שאר קרבנות אבל על השעיר המשתלח שפיר אמר מזמור שבוידוי שמתודה עליו מתכפרים כל העברות וזה נכון וברור. כתב הטא"ח סי' נ"א ובאשכנז נוהגין שלא לומר מזמור לתודה בשבת וי"ט לפי שאין תודה קריבה בהן וא"כ למונעו ליכא למיחש דלמא אתי להקריבה כשיבנה בה"מ דלא טעי אינשי בהכי ע"כ. ותימא כיון שהאמירה במקום קרבן אסור לאמרו בשבת כמ"ש שם סי' א' פ' קרבנות לא נאמר אלא ביום כיון שלילה אין זמן הקרבה ה"נ כן. אך מה שאני תמה הוא הרי לא נאמר מזמור לתודה אלא על הווידוי וכדאמר ריש לקיש ולא על הקרבן. וטפי יש לומר לכך לא נהגו לאמרו בשבת וי"ט שאין אומרים ווידוי בהן. ומזה הטעם נהגו לאמרו בר"ה ויה"כ שאז עיקר הווידוי. ודלא כמ"ש המ"א בכה"ג הטעם דכתיב ביה הריעו לה' כל הארץ דקשיא תינח ר"ה יה"כ מ"ט. וזה טעם שאין אומרים אותו בט"ב שאינו יום ווידוי אז משום שנקרא מועד או משום דכתיב גם כי אשוע ואזעק שתם תפלתי ודלא כמ"ש המהר"ל ושוינהו לטועים הנוהגים כן. וכן דעתי נוטה לאמרו בר"ה ויה"כ ושלא לאמרו בט"ב:

הלכה ו

ועל זדון טומאת מקדש כו'. מדלא נקט עולות צבור משמע שאינן מכפרים כלום. וכן בדין שהרי שעיר המשתלח מכפר על עשה כדתנן בסיפא אלא מהא ליכא למשמע כי היכא דשעירי צבור מכפרין על טומאת מקדש וקדשיו ולא שעיר המשתלח כך עולת צבור מכפרים אעשה דטומאת מקדש וקדשיו כגון שילוח טמאים שהוא בעשה ולא שעיר המשתלח. ומדלא כתיב לכפר נמי אין להוכיח דלא באו לכפר דהא גם בשעיר ר"ח וי"כ נמי לא כתיב לכפר ואפ"ה תנן במתני' דמכפרין ומשום דכתיב בשעירים חטאת אין להוכיח שבאו לכפרה דהא איכא נמי חטאת יולדת מצורע ונזיר דלרבנן אינן באין על חטא לכפרה אלא מדכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו להדדי דכולן מכפרים א"כ עולות צבור דכתיב נמי התם איכא לרבוייהו בהך היקישא דמכפרין אעשה דטומאת מקדש וקדשיו. מיהו ראייתי ממתני' נכונה. ועוד מדתני בברייתא לעיל רש"א ל"ב שעירים כו' אי ס"ד דגם העולות מכפרים ה"ל למיחשבינהו שהן תכ"א עולות שהקריבו הציבור מלבד עולת התמיד ומוספי שבת אלא ודאי שלא היו מכפרים. ועוד

מדסיים שם בברייתא מעתה מי שבא לידו ספק עברה צריך להביא כל קרבנות הללו. היינו ל"ב קרבנות ש"מ דשעיר המשתלח מכפר נמי על טומאת מקדש וקדשיו דהשתא כל ל"ב שעירים באים על עברה אחת. ואנו אין לנו שום דבר בטומאת מקדש וקדשיו שלא נתכפר בקרבן אחר ע"כ לומר שמכבר על עשה דטומאת מקדש וקדשיו. (ועמ"ש לקמן בד"ה שעיר כו'). וכן מוכח דעת תו' שכתב (דף ח') בד"ה מה כו' וא"ת כו' אלא לר"י היקישא ל"ל ע"ש עוד כתב (דף ט') בד"ה מאי טעמא כו' וא"ת מאי קבעי הא כו' ע"ש. עוד כתב שם בד"ה שעירי כו' מנ"ל דמכפרי אטומאת מקדש כו' ע"ש ואם נאמר דעל עשה דטומאת מקדש צריכין כפרה לא מקשיינן מידי דאיצטריך קרא דלא נימא שהשעירים באים תחלה לכפר על העשה וכ"ת הא איכא עולות שמכפרים על העשה י"ל איצטרך לטומאה שאירעה בין זה לזה שהרי לפחות עשרה עולות הקריבו ביום אחד ברגלים תיקשי נמי ל"ל הנך כולהו באחד מהן סגי אלא לטומאה שאירעה בין זה לזה א"כ חטאת נמי וכ"ת הא אין חטאת בא על חיבי עשה י"ל הא גם אין בה ויש בה לאו בר קרבן הוא ופשיטא אין בה ואין בה ואפ"ה חיצון ורגלים מכפרים עלי יהו מאי קאמרת שאני טומאת מקדש וקדשיו דחמירי א"כ י"ל חמירי נמי בהא שחטאת באה אעשה דידהו. אלא ודאי סברי כי אין עולת צבור מכפרים כלל אעשה הלכך ליכא לאוקמי חטאת אעשה. אבל רש"י כתב פ' כיצד צולין (דף ע"ז) בד"ה שאר קרבנות צבור מוספין שבאין לכפר דעולה מכפרי אעשה כדתני' ביומא אין עולה באה אלא על עשה ע"כ. ומהא דיומא אין ראיה דהתם בקרבנות יחיד איירי. והך דפסחים אינה ראיה דה"ק מוספין הואיל ויש בהן חטאת שבא לכפר לכך אפי' עולות דידהו דוחק את השבת ואת הטומאה אבל עומר ושתי הלחם שאין באין אלא להתיר אין דוחין את השבת אע"ג דגם בקרבנות דידהו יש בהן שעיר לכפר י"ל אי לאו דכתיב וידבר משה וגו' סד"א שעיר הביכורים אינו לכפרה דלא כתיב ביה לכפר. אף דכתיב ביה חטאת אפשר שאינו מכפר וכמ"ש לעיל. א"כ כולן אינן דוחין את השבת לכך איצטרך וידבר משה וגו' הכתוב קבע מועד אחד לכולן ומיניה שמעינן נמי שהוקשו קרבנות אלו לשאר קרבנות צבור שגם הם באין לכפר. והיותר נראה שאין עולות צבור באין לכפרה ושהן דוחין את הטומאה לא צריך קרא דילפינן מתמיד דמאי דפריך הש"ס שם מה לתמיד שכן תדיר וכליל זהו פירכא לשעירים אבל עולות המוספים גם הם כליל. ותדיר נמי לאו פירכא שבכל יום שמקריבים הציבור עולות הם יתירים על התמידים וכשנחשב כל עולות המוספים הם תקכ"א ותמידים בשנה פשוטה שבע מאות ושמונה ולא נקרא תדיר בשביל כך ותדע דאין עולת צבור מכפרין דאל"כ קשיא מתני' דתנן שעיר המשתלח מכפר על חייבי עשה

ל"ל שעיר הא כבר כיפרו עולות מוסף ואפי' למאי דמשני הש"ס מתני' כר' נמי קשיא מהיכא קא יליף ר' מדכתיב יה"כ הוא מ"מ והתם לא כתיב שעיר אלא מסתמא קאי נמי אקרבנות היום א"כ עולות נמי מיהו י"ל עולת מוסף דיה"כ אינן מכפרים אלא אטומאת מקדש וקדשיו כמ"ש בסמוך. אלא הא דמסיים שם ואי כתב רחמנא עומר ושתי הלחם לחודייהו ה"א דוקא הני דבאין להתיר אבל הנך לא. קשה הא בהך פרשתא וידבר משה כתיבי כל הרגלים וכי היכי דמרבינן ממועדי ה' מועד לעומר ושתי הלחם ה"נ איכא לרבויי מיניה הקרב בשאר רגלים מאי קאמרת איצטרך אלה תעשו וגו' לר"ח דלא כתיב בת"כ עדיין קשה לשון הש"ס דקאמר אבל הנך דמשמע קרא איצטרך להרבה רגלים ועוד כיון דשמעינן שאר רגלים מוידבר משה שפיר איכא למילף מהן ר"ח דהא אף עומר ושתי הלחם ה"א למילף מינייהו אי לאו דאיכא למפרך מה להנך שבאין לכפר ופירכא זו ליכא למפרך לר"ח. ואפשר עומר ושתי הלחם שמעינן מייתורא דוידבר משה וגו' ואי לאו אלה תעשו כו' לא ידעינן שאר רגלים אלא ה"א וידבר משה כו' אעומר וב' הלחם לחוד קאי שבאין להתיר ולא אשאר מוספין. אבל אין לשון הברייתא מסכים לפירוש זה דתני הכתוב קבע מועד אחד לכולן וי"ל. (ועי' בק"א פ' אמור) מ"מ לפירושא קמא אין מקרא וידבר משה וגו' ובין מקרא אלה תעשו וגו' שמעינן מוספי רגלים דחיין שבת אלא בת"כ לא כתיב ר"ח ובחומש הפקודים לא כתיב עומר ושתי הלחם. מעתה הא דפריך הש"ס שם וניתני שעירי הרגלים ומשני הא תני ליה זבחי שלמי צבור. ר"ל ממילא נכללו כל מוספי רגלים דדחיין. דהמקשה סבר דה"ק אחרי דתני חד ממיני דמיה הקרובים במועד תו לא צריך וע"ז הקשה א"ה שעירי ר"ח נמי לא ליתני וה"מ לשנויי שעירי ר"ח איצטרך דאינהו וזבחי שלמי ציבור לאו מחד קרא שמעינן זבחי שלמי ציבור ילפי' מוידבר משה וגו' ושעירי ר"ח מאלה תעשו וגו' לכך דין הוא למנקט תרווייהו במתני'. אלא שני ליה למקשה לפום הבנתו נמי ל"ק דהיא גופא קמ"ל דר"ח איקרי מועד. ואין תירוץ זה מספיק דאיכא למרמי עלה אחריתא ליתני שעירי ר"ח ולא ליתני אידך אבל עיקר התירוץ כמ"ש. וכ"ת הא תני עומר וב' הלחם שבאין בטומאה ממילא שמעינן גם זבחי שלמי צבור דהא שלמי צבור ושתי הלחם מחד קרא נפקי לן י"ל סד"א עומר ושתי הלחם דאלמי שבאין להתיר דוחין את הטומאה אבל שני כבשים אע"ג דבאין להתיר אינן עיקר דקיי"ל הלחם מעכבין את הכבשים ואין הכבשים מעכבין את הלחם סד"א דלא דחיין נמי את הטומאה קמ"ל וכ"ת אי קסבר לחם עיקר ה"ל למיתני ד' דברים באין בטומאה אבל כבשים לא ה"ל למיתני. י"ל תנא דידן ספוקי מספקא ליה אי לחם עיקר או כבשים עיקר. כדמוקי לה הירוש' פסחים (פ"ז ה"ד) ע"ש בפירושי ובתו' ובהגהותי. וכ"ת האי אלה תעשו לה'

במועדיכם להקריבן במועדם אפי' בטומאה הוא דאתי הא איצטרך להקיש המועדים זה לזה הוא דאתי וכדאמר ר"י בבבלי בפרקין (דף י') וא"ל ממשמעות במועדו הא דיליף דדוחה שבת וטומאה דא"כ ל"ל לתנא דברייתא למילף מדכתיב וידבר משה את מועדי ה' תיפוק ליה מקרא אלה מועדי ה' דכתיב בריש הפרשה אלא אלה מועדי איצטרך לעיבור השנה לכך יליף ליה מיתורא דוידבר משה וגו'. (ותו' כתב ר"פ אלו דברים בד"ה במועדו כו' דממשמעות קיליף דאל"כ מה צריך לצריכותא ע"ש כבר השיב על דבריהם המהרש"א ר"פ א"ד ע"ש. גם לשון הברייתא מוכיח כן דקאמר הכתוב קבע מועד אחד לכולן ואי ממשמעות יליף אין אחד צריך לחבירו אלא ודאי כל המועדים מפסח ותמיד יליף מיהו בירושלמי פסחים שם משמע כמ"ש תו' ע"ש) וי"ל מאן אית ליה הקישא דר' יונה ר"מ כמפורש בבבלי בפרקין שם סובר נמי קרבנות צבור דדוחין את הטומאה כולן מפסח ילפינן ואייתר ליה במועדיכם להיקישא ומאן דיליף מבמועדיכם סובר כר"י ור"ש דמתני' דלדידהו אייתר במועדיכם דלא צריכין להיקישא דר' יונה. ופלוגתא זו מפורשת בירושלמי פ' כ"צ (הל' ד') אית תניי תני כולן למדין מפסח ואית תניי תני כל אחד ואחד למד ממקומו כו' ע"ש. מיהו לפמ"ש תו' (דף י') סוף בד"ה כדאמר כו' דגם ר"י ור"ש אית להו היקישא דבמועדיכם קשיא ברייתא דפסחים דאתיא דלא כמאן וי"ל לשיטתייהו אזלי דסברי משמעותא יליף לה תנא דהך ברייתא וכפשטה דירוש' דפ' כ"צ שכתבנו וקושית המהרש"א לא חשו לה דאף לפירושו קשיא הא דקאמר בבבלי פ' כיצד צולין ואי כתיב עומר ושתי הלחם כו' אבל הנך לא קמ"ל. משמע אפי' פסח ותמיד לא היינו יודעים דממשמעות קיליף. ועוד אי מג"ש דמועדו מועדו יליף ל"ל תרי צריכות בחד סגי דעל כרחך צריכין גז"ש. ועמש"ל בד"ה שעירי כו' ובד"ה העובר כו':

הזדונות. כתב תו' (דף י"ג) בד"ה הואיל כו' וא"ת נימא יה"כ לא יכפר על המזיד כו' ע"ש. וכתב המהרש"א כוונת קושייתם מנ"ל דיום עצמו מכפר על המזיד אבל שעיר המשתלח פשיטא דמכפר על המזיד דהא כתיב ביה ומפשעיהם וה"מ לתרץ דילפינן משעיר המשתלח אלא הואיל ומפורש לעיל בגמרא פשעים אלו המרדים ע"ש ודבריו תמוהים הרי מפורש במתני' דמשתלח מכפר על הזדונות ואי סמכו דבריהם על המקרא א"צ ללמוד מפשעים דמכפר על המזיד שהרי מפורש ביה ונשא את כל עונות בני ישראל ועוד הא כתבו תו' (דף ט') בד"ה הואיל כו' מה לפנימי שכן נכנס דמו לפני ולפנים ע"ש א"כ ליכא למילף מפנימי כיון דמצינו בכפרתו מעלה יתירא מה שאין כן בשאר כפרות לכך כפרתו מרובה וטפי יש ללמוד מחטאות ואשמות דכל השנה. ועוד נאמר מה פנימי מכפר על עבירה אחת אף יה"כ כן ועוד לסברת המהרש"א מדתני יכול יהא יה"כ מכפר

כו' סברי תו' דקאי על כפרת היום עצמו א"כ ה"ל למפרך מה ליה"כ שמכפר אפי' בזמן שאין בה"מ קיים דפירכא זו עדיפא מפירכא שמכפר על המזיד כשוגג שאינה ברורה כל כך וכמ"ש תו' מיהו ע"ז י"ל סברת תו' דקאי אתרווייהו אשעיר המשתלח וגם על עצמו של יום לכך פריך פירכא השייכא בשניהם. אך קושיות הראשונות קיימות. וע"ק מאי קאמרו אדרבא ניליף מפנימי כו' תימא הא טפי איכא למילף מן החיצון שאינו מככר אלא על השוגג וא"ל החיצון מכפר נמי על המזיד דיש בה ואין בה שהרי הוקש לפנימי לא סלקא דעתא דהא תנן ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו הפנימי מכפר משמע דוקא פנימי אבל לא חיצון. גם תירוצם קמא שכתב תו' קשה הא איצטרך יה"כ הוא שהיום עצמו מכפר אע"פ שאין שעיר וכ"ה בת"כ פ' אמור מנין אפי' לא עשאו מקרא קדש ולא נתענה כו' ת"ל יה"כ הוא מנין אע"פ שלא בקרבנות היום מכפר ת"ל יה"כ הוא יכול יכפר על השבים ושאינן שבין ודין הוא כו' ומאן דלא מוקי יה"כ הוא מ"מ אף בשאינן שבים אף במזיד לא מוקי ליה דהא איכא למילף מחטאות ואשמות שאינו מכפר ויה"כ הוא איצטרך שמכפר אע"פ שאין שם שעיר. וכן נראה אביי דמוקי רישא כר' וסיפא כר' יהודה מוקי נמי מציעתא כר' יהודה ומתפרש סדרא דברייתא הכי ר' יליף מיה"כ הוא דמכפר על שאינן שבים ור"י מוקי יה"כ הוא דהיום מכפר אע"פ שאין קרבנות דליכא לאוקמיה שיכפר על השבים דכתיב אך כדמסיק. ובהכי ניחא דלא תיקשי ברייתות דספרא אהדדי דתניא בת"כ פ' אחרי כי ביום הזה יכפר מניין אע"פ שאיו קרבנות ואין שעיר היום מכפר ת"ל כי ביום הזה יכפר. וצ"ל הך דפ' אחרי ר' היא והך דהכא ר"י וכמ"ש. ומכאן שמעינן דמיה"כ הוא לא מרבינן אלא חדא מילתא לכך צריך לר' תרי קראי. מיהו רבא דמסיק כולא ר' היא קשה ברייתא דכי ביום הזה מני וי"ל ה"ה דהוה מצי למפרך מיניה לרבא אלא עדיפא מינה פריך. א"נ סובר רבא כי ביום הזה איצטרך לר' למעט ר"ה שאינו מכפר שלא בשעיריו. ועי' בת"כ פ' אחרי ובק"א שם א"נ רבא לשיטתו דאמר כריתות (דף כ"ו) חייבי מלקות שעבר עליהן יה"כ חייבין פשיטא מ"ש מחטאת וודאי סד"א אממוניה הוא דלא חס רחמנא אבל אגופיה חס קמ"ל. לפ"ז איצטרך כי ביום הזה דסד"א יה"כ דמרבינן מיניה שהוא מכפר בשאין קרבן אבל לא על הודאין דוקא בזמן שבה"מ קיים דאפשר להקריב קרבנו בזמן אחר אבל כשאין בה"מ קיים שאין לו כפרה אחרת סד"א אפי' על הודאי מכפר לכך כתיב כי ביום הזה גבי לפני ה' ללמד לעולם אין היום מכפר אלא על החטא שאין מכיר בו אלא ה'. ונראה קושית תו' היא מנין דשעיר המשתלח מכפר על המזיד דכרת ועונות ופשעים לא איירי אלא הנך שאינן בכרתי כיון דמצינו חטאת ואשם דמכפרים אחייבי כריתות ואינן מכפרים על המזיד ואשמות שמכפרים אלאוין מכפרים

נמי אמזיד (וליתא לקושית המהרש"א) ותירצו מדאייתר יה"כ הוא ללמד שמכפר מ"מ מסברא מוקמינן ליה דאתי לרבוי שמכפר אמזיד דכרת. דהא אינו מכפר אלא אטומאת מקדש וקדשיו שהן בכרת. ואין מקום לקושית המפרשים ומ"ש המהרש"א בד"ה שאין ולא פרכינן מה לחטאות ואשמות שאין כפרתן מרובה משום דהוא פרכא כל דהו כו' ע"ש כבר השבתי על תירוצו זה לעיל בד"ה חטא כו' ע"ש וקושייתו ליתא דהכא לאו מילף הוא אלא דה"ק כיון דמצינו אשמות חלוקין הנך דמכפרין אלאוי מכפרים נמי אזדון אבל חייבי כריתות לא ה"נ אית לן למימר ביום הכפורים וכמ"ש:

שעיר המשתלח מכפר עי' בקונט'. גרסינן כריתות (דף כ"ה) אלא אמר אביי מרישיה דקרא והתודה עליו את כל עונות ב"י ותניא עונות אלו הזדונות וכה"א עונה בה ואת כל פשעיהם לכל חטאתם כל ל"ל לאקשויי לפשעים מה פשעים שאינן בני קרבן כו' (ועי' הטיב בכל הסוגיא שם) בספרים החדשים הגיהו תיבת כל. והדין עמהם דגי' הישנה קשיא טובא חדא מאי מרישיה דקרא דקאמר אביי ועוד אי מייתורא דלכל חטאתם יליף דמקשינן חטאים לפשעים שאינן ב"ק קשיא א"כ ל"ל בשעיר הפנימי לכל דהא כבר אמרו בש"ס שם דשעיר המשתלח כפרתו מרובה ומסברא שיכפר על חטאים ב"ק אע"ג דפנימי מכפר עליהן השתא דגלי לן קרא דהמשתלח אינו מכפר על ב"ק פנימי לא כ"ש וכ"ת איצטרך לכל חטאתם דפנימי אינו מכפר אלא על יש בה ואין בה כמפורש בבבלי בפרקין (דף ח') אי ס"ד דסוגיא דהכא אית לה הך דרשא לכל חטאתם ללמד דמכפר על מי שבא לכלל חטאת קשיא א"כ היקישא ל"ל חטאים דומיא דפשעים תיפוק ליה מלכל חטאים כדאמרינן בבבלי בפרקין (שם) וניכפר כפרה גמורה מדכתיב לכל חטאתם מכלל דבני חטאת נינהו. (ואין לחלק בין פנימי למשתלח בזה כמש"ל לעיל בד"ה יכול כו' ע"ש) וכ"ת מיתורא דכל פשעיהם יליף דלא כתיב בפנימי י"ל א"כ הוה היתור היפך ממה דבענא ללמוד מיניה דכל פשעיהם משמע דאתי לרבויי דקאי גם אמיעוט פשעיהם דהיינו הנך שהן ב"ק. ועוד דגרסינן בת"כ פ' אחרי אין לי אלא וודאיהם ספיקם ואנסם ושגגותם מנין ת"ל לכל עונות כל פשעיהם לכל חטאתם תלתא זימני לרבות אלו שלשה. הרי דאיצטרך כלל לדרשא אחרינא. (וכ"ת אנוס ל"ל כפרה הא קיי"ל אונס רחמנא פטרי י"ל מ"מ צריך כפרה שאינה ה' לידו לעשות רע א"נ באומר מותר דלא הוי אונס גמור דהא איכא מ"ד אומר מותר מזיד הוא. ושגגותם פי' בק"א ספק שגג ספק לא שגג ע"כ וקשה היינו ספקם דשמעינן מכל קמא ונראה סובר הת"כ סד"א אותם ממעט נמי חייבי חטאות כי מתיידע ליה בתר יה"כ אין יה"כ מכפר קמ"ל כל דוקא בשידוע לו ביה"כ הוא דממעט אותם דאינו מכפר אבל אתיידע ליה בתר יה"כ מכפר א"נ ספק אם בא לידי

ספק או לא ועי' בבבלי בפרקין (דף י"ג) ברש"י בד"ה בין שנודע כו'). גם בדברי רש"י בכריתות שם מבואר דליתא להך גירסא שכתב בד"ה לאקשויי כו' לא לכתוב פשעיהם דהא כתיב עונות כו' אלא מופנה כו' ע"ש הרי דמיתורא דפשעיהם יליף ולא מכל. אך גם פירש"י תימא לי דהא אמרינן לעיל (דף ו') פשעים אלו המרדים. ואמרינן בבבלי יומא פ"ג (דף לו) פשעים חמורות מעונות א"כ צריך לאשמועינן קרא דהמשתלח מכפר נמי אפשעים גם הוידוי צריכה להיות גם על המרדים. גם מה שפירש"י בד"ה מרישיה דקרא כלומר מדרישא דקרא לגופיה סיפא מיותר כו' ע"ש הוא דחוק מאוד ולא מצינו כיוצא בזה בכולא תלמודא וצ"ע. והרב בס' באר שבע כתב וצ"ע כולא סוגיא דלא כת"כ דתניא התם ונתן אותם על ראש השעיר אותם ולא חייבי חטאות ואשמות וודאין. וכתב הבה"ז אי לאו אותם לא היינו דורשים שום היקש למיעוטא אלא ה"א על הכל מכפר לכך כתיב אותם למעט אלא דסד"א אינו ממעט אלא אותם שאינן ב"ק אבל אותן שהן ב"ק מכפר עליהן דמסתמא חס רחמנא אממונא כמו אגופא כדס"ד דש"ס לקמן לכך איצטרך היקשא למעט אותן שהן ב"ק ע"ש. ואף שהרב ז"ל הרחיב פה ולשון על הב"ש שלא השיג תירוץ זה דבריו תמוהים בעיני טובא. חדא לפירוש רש"י דמיתורא דפשעים דרשינן היקש א"כ אף אי לא כתיב אותם היינו דורשים ההיקש לרוב פשעים שאינן ב"ק. ועוד לסברתו דאין ההיקש הכרתי א"כ אף הכתיב אותם מנ"ל לדרוש ההיקש לרוב פשעים דמידי רוב כתיב וכ"ת כי היכי דפירש"י מיתירא דפשעים שמעינן דמרוב פשעים ילפינן ה"נ כיון דמההכרח למעט אחת מהן דכתיב אותם ילפינן ההיקש מרוב פשעים י"ל כיון דמסברא חס רחמנא אממונא כמו עונש הגוף מוקמי' קרא באותן שאינן ב"ק ובני עונש הגוף אבל אותן שהן בעונש ממון או הגוף מכפר עליהן. ועוד למאי דמסיק בכריתות שם (דף כ"ו) מדכתיב לפני ה' ממעטינן שאינו מכפר על ב"ק א"כ אותם ל"ל. מיהו גם לשיטת רש"י קשה לרבא דיליף ליה מלפני ה' פשעיהם ל"ל. ונראה מלפני ה' ליכא למעוטי אלא חטא שנתברר לו ביה"כ שהוא חייב עליו חטאת אבל חטא שמתיידע לו בתר יה"כ יה"כ מכפר עליו דהא ביה"כ לא הכיר בו אדם לכך איצטרך פשעיהם דגם על אלו חטאים אין יה"כ מכפר. ועדיין אני אומר דוקא חטא שסופו ליוודע ע"י אחרים שראו הדבר אע"פ דה"ל כחטא שאין מכיר בו אלא ה' כדאמרינן בפרקין בבבלי (דף ט') הוא דגלי לן פשעיהם דאין יה"כ מכפר עליו כי מתיידע ליה בתר הכי אבל חטא שאין סופו ליוודע ואפשר שלא יוודע לעולם ואח"כ נזכר בדבר יה"כ מכפר דליכא מיעוטא לכך איצטרך אותם דאפי' כה"ג נמי אין יה"כ מכפר. אך קשה הא אמר אביי בכריתות (דף כ"ו) כתיב או הודע ללמד אפי' אתיידע ליה בתר יה"כ א"כ הדרא קושית

הב"ש לדוכתא אותם ל"ל (גם קשה קרא יתירא ל"ל הא שמעינן ליה מכל וכמ"ש לעיל מיהו י"ל מפרש שגגותם כלישנא בתרא שכתבתי לעיל ע"ש) גם לשון הש"ס קשה דאמר ר"ת קדמייתא נמי לא תפשוט מדאביי הא לדברינו אלו צריכין לדאביי ואין לדחוק הא דרצה אביי ולפשוט מפשעים דוודאין הנודעים ביה"כ יליף מפשעים אינו צריך דאיכא למילף מלפני ה'. דכל זה רחוק הוא מפשטא דלישנא דשמעתתא. ונראה דקשיא עוד הא דגרסינן בבבלי יומא (דף ל"ו) ת"ר כיצד מתודה עויתי פשעתי חטאתי וכן בשעיר המשתלח הוא אומר והתודה עליו כו' וכן במשה הוא אומר נושא עון ופשע וחטאה דר"מ וחכ"א כו' אלא כך הוא מתוודה חטאתי עויתי פשעתי כו' אלא מהו שאמר משה עון ופשע וחטאה אמר משה בשעה שישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות ע"ש ותימא מה השיבו אקרא דווידוי יה"כ. וראיתי למהרש"א בח"א שהרגיש בקושיא זו ותירוצו דחוק עד למאוד ואין פשט המקרא סובלו. ולתרץ קושיא זו נאמר דלא חשו חכמים להשיב אקרא דוידוי דצריך הקרא לשנות הסדר ללמד דבעינן חטאים דומיא דפשעים והיינו דאמר אביי מרישא דקרא כלומר מדמתחיל בעונות שהן הזדונות ולא בחמור פשע ועון וחטא אי בקל חטא ועון ופשע למה לי ר"ל למה נקט שלא כסדר (א"נ נוסחא זו נוספת מפני דקשיא ליה פירוקא דאביי לכך הגיה כל ל"ל. והג"ה זו שלא לצורך היה וכמ"ש) אלא לכך נקט פשעים וחטאים בהדדי לומר דמקשינן חטאים לרוב פשעים א"נ דייק ליה מהכא דהמורדים אין מביאין קרבן על הזדון. דאיזהו מורד העושה להכעיס וה"ל מין כדאמרינן פ"ב דע"א ואין מקבלין ממנו קרבן. והיינו דוקא לחכמים דר"מ אבל לר"מ דאמר שכך סדרן עון ופשע וחטא (דקסבר יש פשע שהוא קל מעון וחמור מחטא דאל"כ קשיא תקשי לנפשיה הנך קראי שאין להם סדר אלא סובר שכך הוא נכון להתודות תחלה על החמור ואח"כ על הקל) דאין יה"כ מכפר על הודאי אלא דיליף מונתן אותם וספרא אתא כר"מ ודלא כחכמים. וכ"ת לרבנן ל"ל אותם י"ל סתם רבנן דר"מ ר' יהודה דקסבר יה"כ אינו מכפר על שאינן שבין כדאמרינן בבבלי בפרקין (דף י"ג) ויליף ליה מאותם וה"ק יה"כ מכפר על אותם המתודים כמו שעושה הכה"ג אבל לא על אותן שאין מודים ושבים לה'. ור"מ כר' דאמר יה"כ מכפר גם על שאינן שבים ואייתר ליה אותם ללמד שאינו מכפר על חייבי חטאות הודאין א"נ ר"י ור"מ לשיטתם דר"י דאמר השעירים אין כפרתן שוות אע"ג דהקישן הכתוב דכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם עדיפא ליה היקישא דמלבד חטאת הכיפורים וגו' כיון דגלי לן קרא שאין המשתלח מכפר על טומאת מקדש וקדשיו והיינו מדכתיב אותם דוקא על עונות דכתיבי התם מכפר אבל לא על הטומאות ה"ה בכל השעירים שאפשר לחלק כפרתן מחלקין.

ור"מ דאמר כל השעירים כפרתן שוה מוקי אותם לחייבי חטאות ודאין א"כ עדיפא ליה היקישא במועדיכם דהוקשו כולן להדדי ובבבלי בפרקין (דף ט') סוף ד"ה כדאמר כו' כתב תוס' דבהא פליגי ר"מ ור"י ולא כתבו טעם בדבר ע"ש (ועמ"ש לעיל בסמוך בד"ה ועל כו'). אך עדיין קשיא למסקנא דכריתות דיליף מלפני ה' לר"י למה שינה הסדר ולר"מ ל"ל אותם. ונראה דגרסינן תו התם בכריתות (דף כ"ו) ואמר ר"ת משמיה דרבא חייבי מלקיות שעבר עליהן יה"כ חייב פשיטא מ"ש מחייבי חטאות סד"א התם ממונא הכא גופא לא קמ"ל והאנן תנן הודע ולא הודע עשה ול"ת. ותמהו המפרשים מעיקרא פשיטא ליה והדר פריך בהיפך ממתני'. ותירוצם רחוק ודחוק ע"ש (ועמ"ש בסמוך). ולפמ"ש ניחא מעיקרא אמר ר"ת משמיה דרבא מלפניהם שמעינן דאחייבי חטאות וודאין אינו מכפר וקשיא א"כ למה שינה הסדר הא לא צריך היקישא לכך מסיק ואמר ר"ת משמיה דרבא חייבי מלקיות כו' וקשיא פשיטא וצ"ל סד"א עונש דגופא שאני וקשיא א"כ מנ"ל לרבא הא אלא מדשינה קרא שמעינן דילפינן היקישא והיינו פשעים דומיא דחטאים מה חטאים אינו מכפר אב"ק אף פשעים אינו מכפר אחייבי מלקות והדר פריך סתמא דש"ס ארבא והאנן תנן בהיפך יה"כ מכפר על מזיד הידוע. וכ"ת שנוי סדר דקרא למה שפיר שנינן דאיצטרך להקיש פשעים לחטאים אבל עדיין קשיא אותם ל"ל וליכא למימר איצטרך לחייבי מלקיות הא בת"כ מפורש דאיצטרך לחייבי חטאות וודאין י"ל כבר אמרנו ברייתא דת"ר אתיא כר"מ ואיהו לא דריש לפני ה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' דהא בפרקין מבואר ור' יהודה הוא דדריש הא דכתיב בר"ח חטאת לה' אתי ללמד שמכפר אאין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו אבל ר"ש ור"מ תרווייהו ר"ח מכפר אטהור שאכל את הטמא ולא דרשינן חטאת לה' כר"י. וכ"כ תו' בבבלי בפרקין (דף ח') בד"ה מה כו'. וכן פירש"י (דף י') בד"ה כולהו כו' ור"ח מינייהו לשאין בה ידיעה כלל נמצא סוגיא כולה אליבא דר"י אזלא ולא אליבא דר"מ. (ועמ"ש לקמן בד"ה אותן כו') הא דתמיהא לן רבא דריש מדכתיב לפני ה' חטא שאין מכיר כו' ואנן תנן סוף מסכת יומא את זו דרש ראב"ע מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו חטא שבין אדם למקום יה"כ מכפר ושבין אדם לחבירו אין יה"כ מכפר הרי דצריך קרא לדרשא אחריתא. לפמ"ש ניחא ודאי אי הוה כתיב לה' נמי שמעינן הא דרבא כדדרשינן מחטאת לה' וכן הא דראב"ע נמי שמעינן מלה' וה"א קרא למסתבר טפי הוא דאתי ולא שמעינן אידך מיניה לכך שינה קרא וכתב לפני ה' שמע מיניה תרתי:

אותן הקלות כו' עי' בקונט' וקשה הא גם בחמורות איכא לאוקמי דהיינו במיתות ב"ד שאינן בני קרבן א"נ אפי' חייבי כריתות נמי איכא לאוקמי באותן שאינו בר קרבן ועי'

מ"ש בסמוך. והא דקאמר ואותן הזדונות כו' הגהתי בקונט' דלא שייך הודע במזיד. ואינו מוכרח די"ל שידע מעיקרא ונעלם ממנו ביה"כ ועליה קאמר לא הודע לו ביה"כ. ורש"י פי' בד"ה היינו זדונות היינו הודע קס"ד הודע שידע ועשה דהיינו מזיד דליכא למימר הודע שנודעה לו שגגתו כדפרשינן ליה בכל דוכתא (ר"ל כאן הודע דקרא) דא"כ ה"ל חטאות ואשמות וודאין שחייבין להביא אחר יה"כ ע"ש אבל הירושלמי דפריך בסמוך ממתני' דכריתות ש"מ הידע שנודעה לו שגגתו. אלא הא דקאמר הבבלי לא הודע שוגג אינו מוכרח די"ל עכשיו לא נודע לו ואפשר ניחא ליה לפרש תרוויהו בחד גווני ודוחק. ועמ"ש לקמן. ואף להגהתי קשה דמשמע דקאי אשגגות דקלות והא ודאי ליתא דקאי נמי אשגגות חמורות כגון יש בה ואין בה או אין בה ואין בה. וכ"ת בהנך לא שייך הודע דהא בשאר חייבי כריתות אנן קיימין ובהו איכא קרבן אע"פ שאין בהן ידיעה בתחלה י"ל היינו דשריך בסמוך ניחא לא הודע כו'. ונראה לקיים הגי' שלפנינו וה"פ ואותן הקלות האמורות תחלה וה"ה החמורות יה"כ מכפר עליהן בין על המזיד בין על השוגג ואותן הזדונות וה"ה השגגות האמורות מכפר עליהן בין שנודע להן חטאתם בין שלא נודע להן חטאתם והשתא פריך שפיר ממתני' דכריתות וה"מ למפרך נמי אהודע דמזיד דהא אין השעיר מכפר על חייבי מיתות ומלקות כדאמר בבבלי כריתות שם אלא ניחא ליה למפרך ממתני' ויותר נראה סברת הירושלמי בזה וכסוגיא דכריתות. דפריך הש"ס שם והאנן תנן הידע ולא הודע עשה ול"ת. וקשה מעיקרא פשיטא ליה והדר פריך ממתני' (והרב בבה"ז דחק עד מאוד לתרץ ע"ש) וע"ק אמאי לא פריך מרישא דתנן שמכפר על הזדונות והשגגות. ונראה המקשה סבר יה"כ מכפר נמי אחייבי חטאות ואשמות ודאין והוא שנודע להן ביה"כ שחייבין חטאות ומתני' דתנן הודע או לא הודע הכי מתפרשת בין שנודע לו ביה"כ שחטא בין שלא נודע לו חטאו לעולם יה"כ מכפר אבל אם נודע לו אחר יה"כ שהוא חייב ודאי אין יה"כ מכפר ודמיא להא דאמרו בבבלי שבת פ' כלל גדול (דף ע"א) אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד אם נודע לו השני קודם הפרשה צריך כפרה אחרת ע"ש. אע"ג דמכפר נמי על חטא שלא נודע כלל התם חס רחמנא עליה דתיהוי ליה כפרה אבל הני כיון דאפשר ליה בכפרה כשיוודע לו אינו מתכפר בכפרה שהיתה לו קודם הידיעה. וניחא לי בזה קושית הש"ס בפירקין הודע היינו מזיד כו' דהודע היינו שנודע לו ביה"כ בשעת הכפרה או לא הודע לעולם. וכיון שאם נודע לו חיובו ביה"כ פטור ולאחר יה"כ חייב ש"מ שאין לחלק בין ממון לגוף דהא חזינן דגם אממון חס רחמנא אלא עיקר הטעם שצריך לידע חיובו ביום כפרתו. והמתרץ שאמר דסד"א לחלק בין ממון לגוף סובר שאפילו נודע לו חיובו ביה"כ אינו מכפר עליו לכך פריך ליה ממתני' דתנן הודע

ולא הודע ושני מתני' דהכא בשלא אתרו ביה הלכך אפי' הודע ליה ביה"כ שעבר אין כאן מלקות יה"כ מכפר והא דאמר רבא חייבי מלקות כו' בשאתרו ביה. (ועמ"ש לעיל בד"ה שעיר כו') והשתא סוגיין הכי מתפרשת הדא היא כו' וכי הא דתנן במתני' הוא כדתני בברייתא דתולה על השגגות וקלות הן עשה ול"ת וחמורות הן כריתות ותנן יה"כ מכפר על הזדונות ושגגות של קלות וחמורות ש"מ שמכפר גם על השגגות ומסיפא דתנן כריתות ומיתות ב"ד שעיר המשתלח מכפר לא מצי למפרך דאיכא לאוקמי בזדונות אבל מרישא משמע ליה דמכפר גם על השגגות ושני ר"י זדונות ושגגות לא קאי על החמורות אלא על אותן הקלות והא דתנן הודע ולא הודע לאו היינו מזיד ושוגג אלא קאי על הזדונות וקאמר אותן הזדונות בין שנתודע לו בהן ביה"כ בין שנעלמו ממנו ביה"כ שעיר המשתלח מכפר ופריך בברייתא תני' אמתני' דהכא על הזדונות והשגגות כשם שהשעיר כו' ש"מ שאף על חמורות קאי הזדונות והשגגות וכן הודע ולא הודע אכולהו קאי וקשיא מתני' דכריתות דתנן חייבי חטאות וודאי אינו מכפר עליהן ובריייתא לא קשיא ליה דתניא שתולה על השגגות אבל אינו מכפר ובמתני' תנן דמכפר אהודע די"ל על הודע תולה מיהת עד שיביא קרבנו אף שמחוייב להביא אח"כ אבל מתני' משמע דאחייבי חטאות ודאי אינו מכפר כלל ושני ר' בון בין שנתוודע לו בהן פי' שיודע בשעת הכפרה שחטא או שלא נתוודע לו לעולם אבל כשלא ידע ביה"כ ואח"כ נתוודע לו חייב ועליה קאי מתני' דכריתות. והיינו כסברת המקשה בבבלי דכריתות כמ"ש לעיל. אך קשיא לי סוגיא דכריתות ודהכא אהדדי דהכא מסקינן הודע או לא הודע היינו בין שנתוודע לו ספיקן בין לא נתוודע לו ספיקן ולא קאי אלא אשוגג כמפורש בש"ס אותן שעשאן בשוגג בין שנתוודע לו ספיקן כו' ולמסקנא דכריתות תשמע דקאי אמזיד ולא אתרו ביה. ויותר קשה לפמ"ש ר"י דאמר כיני מתני כו' אתיא כמסקנא דכריתות ובבבלי בסוגיין מסיק ר"י בין שנודע לו ספיקן. ובסמוך פירשתי הא דאמר ר' בון בר חיא כדמסיק הבבלי וצ"ע: **במורד ביה"כ**. בבבלי כריתות פ"ק (דף ז') פריך כן ומשני ר' יוחנן כר' לוי ור"ל קאמר מבעט נמי יה"כ מכפר וקאמר ובפלוגתא דפליגי אבייי ורבא במקריב חטאת ואומר אין חטאת מכפרת ואמר רבא מכפרת היא בע"כ והדר ביה רבא כדתניא יכול יהא יה"כ כו'. וכתב תו' בד"ה ובפלוגתא כו' א"כ כי הדר ביה רבא מחטאת הוא דהדר אבל ביה"כ כר"ל ס"ל כו' ע"ש ותימא הא לא שמעינן דהדר ביה רבא אלא מדתניא יכול יהא יה"כ כו' ואיך נאמר מחטאת הוא דהדר ולא מיה"כ. וא"ל שאני יה"כ דכתיב יה"כ הוא וכמ"ש תי' דא"כ קשיא ממ"נ אי כאביי ס"ל דקאמר הא ר' הא ר"י א"כ ס"ל כר' מנ"ל דהדר ביה דהא הך ברייתא יכול כו' כר"י אתיא ואי לשיטתו דהכא אזיל כולא ר' היא

ובריית יכול כו' איירי בכרת דיומא (אף שאין הוכחתו מוכרחת כדמסיק הש"ס מ"מ איכא לאוקמי מיהת בכרת דיומא) נמי ליכא להוכיח דהדר ביה רבא מחטאת. ופשטא דשמעתתא משמע דאין לחלק בין יה"כ לחטאת וכיון דמוכח מברייתא דיכול כו' דיה"כ אינו מכפר במבעט אף חטאת כן. ולא חש להא דמשני רבא כולא ר' היא ומוקי לה בכרת דיומא דהא איפריך הוכחתו כמפורש שם בש"ס זהו הנראה ברור ודברי תו' צ"ע. מיהו קשיא לי סוגיא דכריתות דמסיק שאינן שבין היינו מבעט שאינו רוצה בכפרה. ובבבלי בסוגיין מסיק שאינן שבין היינו שביה"כ אינו שב מעברה שבידו. והא דפריך בכריתות מאי שבין כו' אילימא שבין שוגג שאינו שבין מזיד הא קתני לא אם אמרת בחטאת ואשם כו'. תימא לי שוגג ומזיד היינו שהיה מזיד בשעת עשייתו אבל שאינן שבין איירי שהיה שוגג בשעת עשייתו אלא שאינו שב מידיעתו וכדתניא פ"ק דחולין (דף ה') השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו כו' וכן מפורש בבבלי בכולא סוגיא דבהכי איירי שאינו מתחרט על מה שעשה וצ"ע. ותו' כתב בסוגיין בד"ה דאלת"ה כו' איצטרך אף אפילו חזר אלא שמבעט בכפרה שאינו רוצה שיה"כ יכפר לו ע"ש. ותימא א"כ מאי דוחקיה דרבא למוקמי בכרת דיומא לימא ריבוייה דיה"כ הוא קאי על שאינו מבעט ובריית יכול כו' איירי במבעט וכ"ת מבעט לא מיקרי שאינן שבין סתמא הרי בכריתות מסיק שאינן שבין היינו מבעט. ועיקרא דמלתא שכתבו תו' מבעט היינו שאינו רוצה בכפרה תימא דהא לא משמע כן בכריתות אלא מבעט זהו שאינו מאמין בכפרתו אבל המאמין אלא שאומר שאינו רוצה בה מכפר. וכן משמע בכריתות דקאמר ר' יוחנן במבעט כגון דקאמר אין יה"כ מכפר. גם הרמב"ם כתב פ"ג מה' שגגות אין יה"כ ולא חטאת ואשם מכפרין למבעט שמתחשב בלבו או אומר אין אלו מכפרים ע"ש. אך מהא דאמר התם בכריתות כי פליגי דאמר תיקרב ולא תכפר כו' ע"ש משמע באומר איני רוצה שיכפר אבל לא באינו מאמין וצ"ע:

ולמה לא מר כו' עי' בקונט'. וקשה הא עיקר קושית הש"ס כיון דיש למצוא חטא שאין קריבין עליו אשם תלוי כגון שעבר עליו יה"כ ה"ל למיתני במתני' כמו דתנן חוץ ממטמא כו'. וכיון שכן אף דיש למצוא חטא שאין יה"כ מכפר עליו לא יתורץ קושייתו דהא מיהת איכא זמן שא"צ לאשם תלוי כגון שידע בו ביה"כ וצ"ע:

עשה אע"פ שלא עשה תשובה. כתב הרמב"ם פ"א מה"ת שעיר המשתלח מכפר על כל עברות שבתורה כו' והוא שעשה תשובה אבל אם לא עשה תשובה אינו מכפר אלא על הקלות והו ל"ת שבתורה חוץ משבועת שוא ועשה שאין בהן כרת. כתב הכ"מ וצ"ע בגמרא משמע לרבנן אם לא עשה תשובה אעשה נמי אינו מכפר כו' ע"ש. והלח"מ תי'

קסבר הרמב"ם דהכי פריך אי דלא עביד תשובה קשיא חמורות ואי דעביד תשובה קשיא עשה כו' וא"ת מי הזקיקו לפרש כן וי"ל דרצה למעט במחלוקת כו' ע"ש. ותימא שלא ראה שמפורש בירושלמי שמכפר אעשה אפי' לא עשה תשובה והיינו לרבנן א"כ אין צורך לדחוקיו שתירץ שרצה למעט במחלוקות כו'. שאין זה מדרך הרב להמציא דינים מחודשים שלא נאמרו בש"ס וזה ידוע לכל המעיינים בדבריו. גם פירושו אינו נכון מאי קאמר האי עשה ה"ד משום סיפא דקושיא טפי הל"ל האי כריתות ה"ד משום התחלת הקושיא. לכך נראה דעת הרמב"ם סוגית הבבלי סובר עשה תשובה אחייבי עשה תו לא צריך כפרה ומוחלין לו היינו מחילה גמורה מפני כך קשיא לי' מתני' ור"ז מוקי לה כר' אבל אין הלכה כן. דתניא בת"כ ומייתי לה בבבלי יומא (דף ל"ו) ומתודה על עולה עון לקט שכחה ופאה דברי ר"י הגלילי רע"א אין עולה באה אלא על עשה ול"ת שניתק לעשה ומסיק דפליגי בלאו דנבלה ע"ש שניהם מיהת מודים לאחר שהתודה אעשה דהיינו לאחר ששב אפ"ה צריך לכפרה. וכ"ת עולה אינה באה לכפרה אלא לדורון וכן מסיק הש"ס זבחים פ"ק (ד"ז) קשיא מיהת מאי דוחקא דר"ז למוקמי מתני' כיחידאה הא אפי' כרבנן נמי אתיא והא קמ"ל אחר יה"כ א"צ לעולה שתכפר על העשה דקודם יה"כ שכבר כיפר השעיר במקום העולה דאע"ג דאתיא לדורן מ"מ אעשה מכפרת מקיבעא כמ"ש תו' זבחים שם ע"ב. אלא ודאי סוגיין אתיא כמ"ד אין העולה מכפרת אחייבי עשה ואנן לא קיי"ל הכי אלא כמ"ד עולה מכפרת אחייבי עשה א"כ מתני' כרבנן נמי אתיא דשעיר המשתלח מכפר אעשה אם שב ולא מיקרי זבח רשעים אבל אחמורות אינו מכפר אם לא שב כרבנן דאז מיקרי זבח רשעים. וכ"ת אם נאמר חייבי עשה חייבין בעולה א"כ לא יהא השעיר מכפר עליהן כי היכא דאינו מכפר אחייבי חטאות ואשמות וודאין י"ל כיון דלאו חוב ממש הוא מכפר עליו תדע כי מוקמי' מתני' כר' תיקשי נמי מ"ש חייבי עשה דמכפר עלייהו מחייבי חטאות ואשמות ודאין דאינו מכפר עלייהו כדתנן בכריתות כמפורש לעיל מאי קאמרת כיון דאינה כפרה ממש מכפר א"כ לרבנן נמי ניחא והא דתנן פ' יה"כ תשובה מכפרת על עשה ול"ת משמע דא"צ עולה י"ל כיון דאינה באה אלא לדורון לא קחשיב לה כמו יה"כ שצריך להחמורות ור' דאמר השעיר מכפר אף אחמורות אפי' לא שבמפרש קרא באומר אחטא ואביא קרבן ויתכפר לי וכדמתרגם יונתן דבחי דרשיעיא מרחק הוא מטול דמעבידתיה מייתי ליה פי' זבחים שמביאים הרשעים מתעב ה' כי בשביל לעשות זמתם מביאים הקרבן והיינו כמ"ש ורבנן מפרשים קרא זבח רשעים תועבה כפשטא וקסברי עולה מכפרת על אינן שבים לפי שאינה כפרה ממש וכן שעיר המשתלח ונ"מ אי עביד תשובה אח"כ א"צ להביא עולה. ורש"י כתב (דף י"ג) בד"ה

בעומד במרדו כו' וקרא זבח וגו' מוקי ליה ר' בשאר יומי ע"ש. וזה דוחק גדול דהא קרא סתמא כתיב ועוד פשטא דשמעתא משמע דאין לחלק. מיהו כל זה אינו מספיק לתרץ דברי הרמב"ם שהרי כתב יה"כ מכפר אעשה ול"ת אפי' לא שב. ועוד סתמא דמתני' דפ' יה"כ אמרה קלות הן עשה ול"ת שניתק לעשה והוא כתב כל ל"ת הן קלות חוץ מלא תשא ומ"ש הכ"מ מדלא הזכיר ר"י בסוגיין ל"ת שניתק לעשה ש"מ דפליג אסתם מתני' ע"ש כל דבריו דחוקים גם תימא מאי דוחקא דר"י לחלק עלינו את השוין אדרבא כי היכא דלא תיקשי סתמא אהדדי ה"ל לפרושי ל"ת דהכא נמי בל"ת שניתק לעשה דהא איהו מוקי הכי מתני' דיומא ונראה דיוקא דהרמב"ם מהא דגרסינן בבבלי לקמן פ' שבועות הדיינין (דף ל"ט) והתנן אלו הן הקלות עשה ול"ת חוץ מל"ת חמורות זו כריתות ומיתות ב"ד ולא תשא עמהן. מדקאמר והתנן ולא מצינו מתני' שנויה בלשון הזה ש"מ דקאי אמתני' דפרקין וסיפא מפרשה לרישא איזה הן קלות ואיזו חמורות. שמעינן מהכא דתרי מיני קלות הן ביומא דאיירי מתני' בתשובה שמכפרת כפרה גמורה קלות הן עשה ול"ת שניתק לעשה אבל ל"ת שלא ניתק בכלל חמורות היא ובמשנתינו דאיירי בכפרת שעיר המשתלח כל ל"ת נקראים קלות שעל כולן יה"כ מכפר כפרה גמורה אפי' לא עשה תשובה לפי שאינן בני קרבן. וכ"ת הא כתיב זבח רשעים תועבה י"ל שעיר המשתלח שאני דהא עצמו של יום מכפר עלייהו אפי' בלא קרבן הלכך שעיר המשתלח נמי מכפר עלייהו. תדע דהא מכפר נמי אלא תעשה כפרה גמורה אע"ג דלאו בני קרבן נינהו ש"מ שאין כפרה זו כשאר קרבן. וסוגיין מפרש למתני' ל"ת היינו לא תעשה שניתק לעשה א"כ ה"ל בני קרבן דהא חייבין בעולה לכפרה ולית ליה הא דאמר רבא פ"ק דזבחים עולה לדורון באה לכך פריך דה"ל זבח רשעים אבל אנן דקיי"ל כרבא דאין עולה באה אלא לדורון לאו זבח רשעים היא דהא לאו בני קרבן נינהו. וכ"ת א"כ יכפר על המזיד דחמורות דהא לאו בני קרבן הן י"ל כיון דבשוגג בני קרבן הן ואינו מכפר עליהם כשאינן שבין כ"ש שאינו מכפר על המזיד כשלא שב. וכל זה מדוקדק מאוד בלשון הרמב"ם בשעיר המשתלח כתב שמכפר על הקלות והן עשה ול"ת חוץ מלא תשא אפי' לא עשה תשובה והיינו כמשנתינו. ובחילוקי כפרה כתב תשובה מכפרת על עשה ועל ל"ת תשובה תולה ויה"כ מכפר (ר"ל תשובה בעיא יה"כ אבל יה"כ לא בעי תשובה ושנה משנתו כלשון המשנה דפ' יה"כ). ויכפר היינו כפרה גמורה. וחמורות אע"ג שגם עליהן מכפר יה"כ כדתנן במשנתינו מ"מ אינו מכפר כפרה גמורה. וזה שסיים עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה ויה"כ תולין וייסורין הבאין עליו גומרין הכפרה. וכן כתב בחלוקא דחילול השם. ומ"ש הלח"מ שם קשיא לרבינו איך קאמר עבר על כריתות צריך יסורין

למרק הא כבר כיפר עליו יה"כ כדתנן במשנתינו ע"ש שדחק לחלק לפמ"ש לק"מ ודאי במתני' שפיר קאמר דמכפר מקצת אבל אינו מכפר כפרה גמורה. וכ"ש למה שאמרו בירושלמי בסמוך תשובה מכפרת שליש ויה"כ שליש כו' ניחא טפי ועמ"ש בסמוך:

ר"ש בשם ר"ז והוא שעשה תשובה. בבבלי בסוגיין מוקי ר"ז למתני' בעומד במרדו ור' היא כו'. אבל הירושלמי בשם ר"ז פליג ומוקי מתני' כרבנן שאין יה"כ מכפר בלא תשובה והא דמכפר אחייבי עשה אע"פ שלא עשה תשובה צ"ל לאו דמכפר לגמרי אלא אם שב אח"כ אינו צריך לעולה וכמ"ש בסמוך בתוס':

האומר אין עולה כו' ביומא פ' יה"כ (הלכה ז') האומר אין עולה מכפרת אין עולה מכפרת עלי מכפרת היא אי אפשי שתכפר לי אינה מכפרת לו על כרחו אין יה"כ מכפר מכפרת היא ואי אפשי מכפר הוא לו בע"כ אר"ח כו'. גירסא זו אי אפשר לקיימה דא"כ ה"ל לכללם יחד אין יה"כ מכפר ואי אפשי שיכפר מכפר הוא בע"כ. גם גירסתינו אינה מיושרת וכצ"ל האומר אין עולה מכפרת אין עולה מכפרת עלי מכפרת היא אי אפשי שתכפר לי אינה מכפרת לו בע"כ אין יה"כ מכפר אין יה"כ מכפר עלי מכפר הוא לו אי אפשי שיכפר לי אינו מכפר לו בע"כ אר"ח כו'. ופירושה כמ"ש בקונט' ות"ק סובר עולה שמביא מדעתו אע"פ שטועה וסובר אין עולה מכפרת או שאינה מכפרת עליו קרינן ביה לרצונו דהא מרצונו הוא מביא ומה שאומר שאינה מכפרת טעות הוא בידו ואלו נודע לו טעותו היה גם זה לרצונו אבל האומר אי אפשי שתכפר לי בזה ודאי שלא לרצונו היא ואינה מכפרת דהא כתיב בה לרצונו וכן הדין ביה"כ ואר"ח ביה"כ נראה בהיפך כשאומר אין יה"כ מכפר אינו מכחר לו כיון שאינו מאמין בכפרתו אינו בדין שיכפר לו אבל המאמין בכפרתו אלא שאינו חפץ בה ואומר אי אפשי שיכפר לי מכפר הוא בע"כ שהרי זה כאומר למלך אין אתה מלכי ולא בעינן רצונו ביה"כ כמו דבעינן בעולה ונראה לכך קבעו בתפלה לומר המלך הקדוש והמלך המשפט דתיהני לן מלכותו לכפר לנו אף שאין תשובתינו כראוי ואין להאריך כאן:

העולה מכפרת כו'. כתב הי"מ פ' יה"כ ועולה מכפרת כו' לבי אומר לי שיש כאן קיצור לשון דר"ח הביא ראיה לדבריו מהך קרא מדכתיב והעולה על רוחכם אשר אתם אומרים חי אני אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם ואיידי דמייתי הכא קרא מייתי הא דילפינן מיניה דהעולה מכפרת על הרהור הלב ע"כ ואינו נכון דר"ת לא קאי אעולה. וכי צריך ראיה לדבריו שה' מלך עולם הוא ופי' בקונט' עיקר והוא הנכון ואין צריכין לשום הגה"ה:

על כל עברות כו' עיין בקונט' וכ"ה בבבלי בסוגיין. וא"ת הא דתניא יכול לא יהא יה"כ מכפר אא"כ התענה בו וקראו מקרא קדש ולא עשה בו מלאכה לא התענה בו ולא קראו

מקרא קדש ועשה בו מלאכה מנין ת"ל יה"כ הוא מ"מ. מוקמינן התם כר' דאמר יה"כ מכפר על שאינן שבין והך ברייתא נמי הוא אמרה הכי. ול"ל קרא תיפיק ליה מקרא כי דבר כו' שמעינן דוקא אהנך תלת הוא דאין יה"כ מכפר בלא תשובה אבל אשאר כל עברות יה"כ מכפר אע"פ שלא עשה תשובה וי"ל אי לאו דכתיב יה"כ הוא ה"א יה"כ אינו מכפר לשאינן שבין והכרת תכרת מפרשינן הכרת בעה"ז תכרת לעה"ב עונה בה שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת כדאוקמי ליה רבנן דר' כמפורש שם אבל השתא דכתיב יה"כ הוא מסתבר טפי למוקמי קרא ביה"כ דאינו מכפר אהנך תלת בלא תשובה ועוד י"ל סד"א הא דיה"כ מכפר בלא תשובה היינו כשאינו מבעט בקדושת היום אבל כשמבעט אינו מכפר קמ"ל יה"כ הוא דמכפר. ותו' כתב בד"ה ת"ל יה"כ היא מ"מ תימא דלמא דעשה תשובה איירי ולעולם סבר התנא דאינו מכפר על שאינן שבין ע"כ ונראה הא דתני ולא קראו מקרא קדש פירש"י לא קיבלו בברכות וכתב תוס' לא מצינו ברכות יה"כ דאורייתא. וליכא לפרושי דקאי אמקרא הפרשה דכתב רש"י ר"פ בא לו דיליף ממילואים דמקרא הפרשה מעכב. דאין חיוב מקרא הפרשה אלא על כהן הגדול לחוד ועוד הרי כתבו תוס' יומא פ"ק (דף ד') נכנסו כו' הא דגמר ממילואים לאו דרשא גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא ע"ש. אלא ה"פ שאינו מודה בקדושת היום שקבעו ה' לכפרת עמו ודמיא לדעת הר"ח שכתבו תוס' שם בד"ה לא קרא כו'. וכיון שכן שפיר שמעינן מינה דמכפר לשאינן שבין דהשתא למבעט בכפרתו מכפרת להראות מלכותו כדאמר ר' חנינה בסמוך כ"ש שמכפר למודה בכפרתו אע"פ שלא שב על העברות שעשה. ולמאי דמסיק פ"ק דכריתות שאינן שבין דתני ברישא דברייתא היינו במבעט ואומר שאינו רוצה שיכפר לו פשיטא דפליגי ברייתות אהדדי מיה"כ הוא שמעינן דאפילו בשאינו מודה בכפרתו מכפר כ"ש מבעט:

חוץ מפורק עול כו' עי' בקונט' וכ"פ רש"י וקשה למה מכנה הכתוב הכופר בעיקר דבר ה' בזה הרי הוא עוקר את הכל וכן למה מכנה הערל במיפר ברית וכן הדורש הגדות של דופי הרי הוא כופר בתורת ה' ואין בינו לכופר בעיקר ולא כלום ועוד פורק עול ל"ל השתא הכופר בתורת משה אין יה"כ מכפר עליו כ"ש הכופר בעיקר ונראה פורק עול היינו העושה מצות ה' שלא מאהבתו את ה' ואינו משמח בעשייתם אלא לפרוק חוב המוטל מעליו וזהו דבר ה' בזה שהמצות ניתנו לטובתינו ולא לעול. ומיפר ברית אינו ערל שהוא שב ואל תעשה גם אין בזה הפרה ורבים המונעים לעשות מצוה זו מפני הצער אלא קאי על המושך ערלתו שזהו מיפר הברית שנחתם בו ואין זה אלא לבזות ברית ה'. (כן הוא בירושלמי סנהדרין ר"פ כל ישראל ועי' מ"ש שם בתו' בד"ה כל כו' ובד"ה זה

כו'). ומגלה פנים בתורה זה העובר על דברי תורה בפני רבים ואילו בוש מהם ואפי' אינו עובר אלא על תקנת חכמים ואינו עושה אלא לתאבון ה"ז מגלה פנים בתורה ומבזה דבר ה'. (ואף שבבבלי פ' חלק (דף צ"ט) פליגי ביה מאי מגלה פנים בתורה הרבה פנים לתורה וכפטיש יפוצץ סלע וזהו כוונת המקרא בירמיהו (סי' י"א) ואתה אל תתפלל בעד העם וגו' כי אינני שומע בעת קראם אלי בעד רעתם מה לידידי בביתי עשותה המזמתה הרבים ובשר קדש יעברו מעליך כי רעותי כי אז תעלוזי. לרבנן דר' דסברי אהנך תלתא תשובה אינה מכפרת אלא המיתה כי אינני שומע כו' היינו אפילו אחר שעשאו תשובה אינני שומע. ולר' אירי עד שלא עשאו תשובה. וקאמר למה איני מקבל תפילתם כי מה לידידי ר"ל לישראל עמי בבית המקדש להתפלל הלא עשאו מעשיהם הרעים לפני רבים (והיינו מגלה פנים בתורה והמפרשים דחקו מאד לפרש לשון הרבים) ובשר קדש יעברו מעליך (אמר יעברו היינו שמשכו ערלתה וערלת בניהם שלא יהא הברית ניכר) כי רעתיכי אז תעלוזי (אבל בעשותם את המצות אינן שמחים שהן עליהם כעול ועשייתם אינה אלא כפורק עול):

ר"ז אמר ר"י מקשה כו' עי' בקונט'. מיהו פשטא דשמעתתא משמע ר' יוחנן בא לשנויי קושית ר' יסא לכך היה נ"ל דלאו מתני' דיומא קשיא לרב יסא אלא קשיא ליה קושית תו' ישנים פ' יה"כ (דף פ"ה) בד"ה תשובה כו' לר' למה חרב הבית הא יה"כ מכפר על הכל חוץ מג' דברים וצ"ל אע"ג דאהני יה"כ למעט בכרת כפרה גמורה בלא תשובה ליכא ע"ש. ותימא א"כ מאי פריך הש"ס שם מתני' דלא כר' לישני מיתה ויה"כ מכפרין כפרה גמורה עם התשובה גם לשון המתרץ שם יה"כ לא בעיא תשובה משמע שאינו צריך כלל לתשובה. ועוד מאי פריך הבבלי בסוגיין ברייתות סיפרא אהדדי נימא הא והא ר' וה"ק יכול יהא מכפר על שאינן שבין כפרה גמורה שמכפר על השבין ת"ל אך למעט פעמים שאינו מכפר כפרה גמורה דהיינו לשאינן שבין. אלא ודאי אי קסבר ר' יה"כ מכפר על שאינן שבין מכפר עלייהו כפרה גמורה ותמה ר' יסא על דבריו א"כ למה חרב הבית כמ"ש תו'. וכ"ת עברות שעשו מיה"כ עד ט' באב גרמו החורבן י"ל הא כתיב ספו שנה על שנה חגים ינקופו. וכ"ת על ג' עברות האמורים נחרב הבית (וכמ"ש בסמוך בד"ה על כו') י"ל הא כתיב על מה אבדה הארץ כו' על עזבם את תורתי כו' ועוד מצינו שהוכיחום הנביאים על עברות אחרות והם גרמו החרבן אך קושית תו' יש לתרץ דמפורש פ' יה"כ (דף פ"ז) האומר אחטא ואשוב אין יה"כ מכפר אפי' לר' ע"ש א"כ י"ל שהיו בישראל רבים שסמכו דעתם לכך (ועמ"ש בזה בדרושים) ולפמ"ש תו' בסוגיין בד"ה דאי כו' האומר איני רוצה שיה"כ יכפר עלי אף לר' אינו מכפר וכ"ש במכחיש בכפרת היום ל"ק קושית

תו' לכ"נ פירושי בקונט' עיקר. מיהו בבבלי בסוגיין ובפ' יה"כ מפרש דר' סובר יה"כ מכפר בלא תשובה וזה מסכים לגירסת הש"ס כאן דמסיק ר' יוחנן כן (ודלא כגירסת הירושלמי פ' יה"כ) ומסיק התם ורבנן הכרת בעה"ז תכרת לעה"ב עונה בה שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת. ופירש"י אבל שאר עברות מיתה אחר יה"כ ממרקת בלא תשובה. וכתב המהרש"א וכ"נ להוכיח כו' דלר' אף אי יה"כ מכפר בשאר עברות מיתה בלא יה"כ אינו מכפר ע"ש ול"נ שאין כאן הוכחה דלקמן איירי באומר אחטא ומיתתי מכפרת שאז אינה מכפרת וכדאמר ר' ביה"כ כדמפורש פ' יה"כ שהבאתי לעיל אבל הא ודאי דמיתה מכפרת טפי גם בסמוך מפורש דמסתבר טפי שמיתה מכפרת בלא תשובה מיה"כ. ואפי' לפי הגירסא שלפנינו מוכח מיהת דמיתה ויה"כ שניהן מכפרין בלא תשובה. אבל אין להוכיח דמיתה מכפרת טפי מיה"כ מדמיתה ותשובה מכפרים אהנך ג' ויה"כ עם תשובה אינן מכפר עלייהו די"ל יה"כ עם תשובה מכפר עלייהו ק"ו ממיתה וקרא לא אתי אלא לאשמועינן בהנך ג' יה"כ ומיתה אינן מכפרים בלא תשובה וקמ"ל נמי דמיתה עם התשובה מכפרין. תו' כתב בד"ה בעומד כו' הקשה הר"ש כו' והא אפילו כרבנן לא אתיא דסברי מיתה בלא תשובה מכפרת בשאר עברות ע"ש תירוצם דחוק מאד. והמהרש"א כתב ולא ניחא להו לאוקמי בג' עברות דסתמא קתני כדמוכח בשמעתין כו' ע"ש ואיני מבין הוכחתו דא"א למוקמי ברייתא יה"כ אינו מכפר על שאינן שבין בהנך ג' דא"כ קשיא ל"ל אך תיפוק ליה מדכתיב כי דבר כו' שמעינן דאין יה"כ מכפר אהנך ג' בלא תשובה ועוד מאי דוחקיה דקאמר תאמר ליה"כ שמכפר על המזיד כו' טפי הל"ל מה לחטאת ואשם שאין מכפרין על שאינן שבין תאמר ליה"כ שמכפר על השבין. ומ"ש ועוד אי מיתוקמא כרבנן ובג' עברות ה"נ איכא לאוקמי כר' ובג' עברות כו' ע"ש. תקפה עליו משנתו שכח שתו' יומא (דף פ"ה) מקשינן כן לר' לוקמי בג' עברות ותירצו דשפיר טפי משני ע"ש ש"מ דסברי אע"ג דסתמא קתני אפ"ה איכא לאוקמי בג' עברות וליתא למ"ש המהרש"א בתירוצא קמא והי"מ פ' יה"כ תי' קושית תו' דא"כ כי היכי דמפליג בתשובה לחודה ה"נ הל"ל יה"כ ומיתה מכפרים על שאר עברות ועל ג' עברות מכפרים עם התשובה ע"ש וא"כ דהא לפי קושית תו' מפרשינן ועל החמורות כו' עד שיבא יה"כ ויכפר היינו שיה"כ לבד מכפר וכ"ש מיתה. והר"ש שמקשה הא אפי' כרבנן לא אתיא כו' סובר כתירוצא בתרא שכתבו תו' שם דליכא לאוקמי בג' עברות דבעינן דומיא דסיפא דאיירי בכל עברות ע"ש. אך נ"ל לתרץ קושית הר"ש רבנן סברי מיתה מכפרת טפי מיה"כ ובהנך ג' יה"כ עם התשובה אינו מכפר אבל מיתה עם התשובה מכפרת עלייהו וקמ"ל קרא דהנך ג' אין להם כפרה אלא ע"י מיתה

ותשובה משא"כ שאר עברות ביה"כ ותשובה סגי. ורש"י לית ליה הך תירוצא משום דקשיא ליה א"כ לישמעינן תכרת לעה"ב בשאר עברות דגם מיתה בלא תשובה אינה מכפרת (ואף שי"ל איידי דקמ"ל הכרת ותשובה בעינן בהנך ג' קמ"ל נמי תכרת בלא תשובה אע"ג שכן הדין בכל העברות א"נ קמ"ל תכרת אפי' איכא נמי יסורים לא מהני וחמור משאר כריתות ומיתות ב"ד דמהני תשובה ויה"כ ויסורין ובהנך בעינן דוקא מיתה ותשובה ודיניהם כחילול השם וכדאמר ראב"ע בחלוקי כפרה ועמש"ל לקמן בד"ה אלא כו'. נראה לרש"י שהוא דוחק לומר כן) לכך תירץ קושית הר"ש מתני' דפ' יה"כ לרבנן לא קשיא דמתני' נקט או מיתה או יה"כ מכפרין עם התשובה דוקא הא כל אחד לבדו לא אבל לר' ודאי קשיא דהא איהו דאמר יה"כ לחוד מכפר בלא תשובה וכ"ת אי או או קאמר תנא דמתני' א"כ ה"ל למיתני נמי בסיפא ועל החמורות הוא תולה עד שימות או עד שיבא יה"כ ויכפר ולמה נקט יה"כ לחוד י"ל כבר הוכחנו לעיל שמיתה מכפרת טפי מיה"כ וקמ"ל יה"כ מכפר על החמורות מיתה לא כ"ש. והא דנקט ברישא מיתה הא קמ"ל שאפי' מיתה לחודה אינה מכפרת בלא תשובה:

אתא ר' אשיין כו' בקונט' הגהתי כמו שהוא ביומא ולפי גי' זו צ"ל נמי דריש הכרת תכרת הכרת בעה"ז ותכרת לעה"ב יכול אפי' עשה תשובה ת"ל עונה בה כו' ועל שאר עברות מיתה מכפרת בלא תשובה והא דתני' יו"כ. המיתה כיום התשובה היינו בשאר עברות. והגירסא שלפנינו אף דלפום ריהטא שמסכמת עם הבבלי כד מעיינינן נראה דפליגי מיהת אברייתא דמייתי הבבלי בסוגיין כי דבר ה' בזה זה פורק עול כו' הכרת לפני יה"כ כו' ע"ש ולהירושלמי הל"ל הכרת בעה"ז כו' כדמוקי ליה רבנן כמפורש שם. בשלמא להבבלי י"ל מודה ר' שאין מיתה לחוד מכפרת אפי' על שאר עברות וכמ"ש המהרש"א לכך אי אפשר למוקמי קרא אלא ביה"כ דדוקא אהנך ג' הוא דבעי תשובה אבל על הירושלמי קשה דהא מייתי ברייתא יום המיתה כיום התשובה. מיהו י"ל דסובר הירושלמי מיתה מכפרת טפי מיה"כ וכמו שכתבתי בסמוך ונקט יה"כ מכפר על שאר עברות בלא תשובה וכ"ש מיתה. אך קשה מ"מ ה"ל לאשמועינן נמי מיתה שאינה מכפרת אהנך ג' בלא תשובה. והי"מ דחק לפ' הגירסא דיומא ע"ש ואי צורך לדחוקיו ואין להאריך. ומה שאני תמה בזה הוא דגרסי' בבבלי סנהדרין (דף ס"ד) הכרת בעה"ז תכרת לעה"ב דברי ר"ע א"ל ר"י וכי ג' עולמות יש אלא תכרת דברה תורה כלשון בני אדם. ובבבלי בסוגיין קאמר ורבנן הכרת בעה"ז תכרת לעה"ב עונה בה שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת. וקמ"ל קרא אע"ג דבשאר עברות אם עבר עליו יה"כ ומת מתכפר לו באלו ג' עברות עונה בה אם לא עשה תשובה. א"כ מאי א"ל ר"י לר"ע וכי ג' עולמות יש הא

איצטרך קרא לאשמועינן שאין יה"כ ומיתה מכפרין על ג' אלו והיינו הכרת בעה"ז שאין יה"כ ותשובה מכפרין ותכרת לעה"ב ואף מיתה אינה מכפרת אם עונה בה ומדכתיב ונכרתה ה"א דיה"כ ותשובה או יה"כ ומיתה מכפרין עלייהו כמו שמכפרין על כל עברות החמורות (ועמ"ש ירושלמי סנהדרין (פ"י ה"א) בתו' בד"ה שלשה כו' ובסמוך בד"ה זו כו') ויש ליישב:

עבר על מצות עשה כו'. זבחים פ"ק (דף ו') אמר רבא עולה דורון היא ה"ד אי דליכא תשובה זבח רשעים תועבה ואי דעבד תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו אלא ש"מ דורון. וא"ת הא מפורש יומא פ"ג (דף ל"ו) עולה מכפרת אחייבי עשה וכמ"ש בזבחים שם י"ל כמ"ש תו' שם עולה דורון היא אע"ג דאעשה מכפרת יותר מחטאת דהא מכפרא מקיבעא. ר"ל כפרה דעשה כפרה שאינה צריכה היא לכך נקראת דורון. ועדיין הדבר דחוק מ"מ אין לקרותה כפרה כלל ועוד דאמר רבא התם חטאת ששחטה על מחוייב עשה כשרה דחטאת מכפרת אעשה מקופיא ועולה מקיבעא ואי אינה מכפרת כלל איך לחלק בין קופיא לקיבעא. ונראה דה"ק תשובה מכפרת על חייבי עשה שמוחלין לו עונו ועולה מכפרת שנעשה לו כזכיות ולכך מיקרי דורון. וניחא רומיא דקרא דפריך הבבלי פ' יה"כ (דף פ"ו) דמשמע חדא זדונות נעשו כשגגות ואידך משמע שנעשו לו כזכיות ע"ש. וסתמא דש"ס דמשני התם ל"ק כאן מאהבה כאן מיראה לית ליה הא דרבא (ועמ"ש לעיל בד"ה עשה כן) ותו' כתבו בבבלי פרק חזקת (דף מ"ח) בד"ה יקריב כו' והא דתני' במס' זבחים ויומא עולה מכפרת אחייבי עשה הא אמר רבא שם עלה דורון היא ולא מכפרה מקופיא מכפרת מקיבעא לא מכפרת ע"ש ותימא הא מפרש בזבחים שם איפכא דעולה מקיבעא מכפרת כמ"ש. וקושייתם לפמ"ש י"ל דכיון דאינה מכפרה אלא לעשות זדונות כזכיות ממשכנין אותו וצ"ע:

העובר על מצות ל"ת התשובה תולה ויה"כ מכפר כו'. וא"ת בפ' יה"כ תנן תשובה מכפרת על עשה ול"ת וי"ל ל"ת דמתני' היינו לאו הניתק לעשה וכן מוקי לה רב יהודה בבבלי שם ול"ת דהכא היינו ל"ת ממש ובבבלי (דף י"ב) כתב תו' בד"ה לא זז כו' מכפרת דמתני' אינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו את הדין ע"ש וקשה א"כ מאי פריך הש"ס שם השתא על ל"ת מכפרת על עשה מיבעיא הא לא דמיין כפרת דעשה היינו שמכפר לגמרי ודל"ת היינו שמקילין. על כרחך לומר דקשיא ליה איך כלל התנא שניהן הא לא דמיין להדדי א"כ אין לקיים תירוץ תו' מיהו למאי דאר"י בסמוך חכמים פליגי אראב"ע וחביריו י"ל מתני' דיומא אתיא כחכמים וצ"ע:

אלא התשובה ויה"כ מכפרים שליש כו'. וכן כתב הרמב"ם פ"ק מה"ת וכתב הלח"מ וקשה הא דלא כרבנן דאמרי אפי' על כל כריתות ומיתות ב"ד וחילול השם מיתה מכפרים בלא תשובה וכאן משמע בחילול השם בעינן ד' וע"ק למה לא הזכיר סברת רבנן על כל עברות מיתה מכפרת חוץ מג' ע"ש שהאריך הרבה בדחוקים. ול"נ סובר הרמב"ם לרבנן בכל עברות מיתה לחודה בלא תשובה נמי מכפרת וקרא הכרת לא אתי אלא לאשמועינן דהנך ג' יה"כ תשובה ויסורין לא מכפרי עלייהו שהן בכלל חילול השם וכמ"ש לעיל בד"ה ר"ז כו' ואף ראב"ע ה"ק יה"כ ותשובה ויסורין תולין ומיתה מכפרת וה"ה מיתה עם תשובה לחוד מכפרת על הכל אפי' בלא יה"כ ויסורין ולא הזכיר יה"כ ויסורין אלא לאשמועינן דאפי' כולן אינן מכפרים אלא תולין. וכן מפורש ברמב"ם פ"ב הל' א' עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלין לו כו' מכלל אם שב קודם שמת נסלח לו הכל. וכ"כ פ"ג ע"ש כך נ"ל ברור:

זו דברי ר' לעזר ב"ע ור"י ור"ע. וקשי' מנ"ל דר"ע סובר כר"י אדרבא ממ"ש סנהדרין (פ"י ה"א) בד"ה שלשה כו' מבואר דר"ע פליג אדרשת ר"י (ושם כתבתי ור"ע סובר כרת ג' איצטרך כו' ור"י סובר לעולם תשובה מכפרת מקצת והנך גומרים הכפרה ע"ש וכ"ת א"כ מאי אמר ר' יוסי וכי ג' עולמות יש הא גם לדידיה איצטרך כרת השלישי דלא נימא מיתה לחודה מכפרת לגמרי י"ל מדכתיב עד תמותון ש"מ שאין התשובה לחודה מכפרת על חילול השם וקסבר ר"י תשובה עדיפא ממיתה בלא תשובה א"כ פריך שפיר כרת ג' ל"ל) וי"ל מדאייתר ליה כרת הג' וכקושית ר"י ש"מ דסובר יש עברה שאין לה כפרה בשום דבר ועל זה אמר ר' יוחנן חכמים פליגי גם אר"ע דאמר שעיר המשתלח מכפר על הכל כפרה גמורה. והני חכמים עדיפי מרבי דלר' אין יה"כ מכפר על ג' עברות ולרבנן מכפר נמי אהנך. דאין לומר חכמים היינו ר' ומודים חכמים שאין יה"כ מכפר על אלו שלשה דא"כ קשה מנ"ל דר"ע פליג:

אבל דברי חכמים כו'. עי' בקונט'. והי"מ כתב אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר על כריתות ומיתות ב"ד כדתנן במשנתינו ע"כ. משמע דמפרש ממתני' דייק ר' יוחנן דחכמים פליגי ולדבריו צ"ל דהבבלי פליג אר' יוחנן דא"כ טפי ה"ל לאוקמי מתני' כרבנן דלר' ה"ל למיתני חוץ מפורק עול כו'. ואני אומר ממתני' ל"ק לראב"ע כמ"ש לעיל סוף ד"ה עשה כו' ע"ש גם לפמ"ש הלח"מ אין ראיה כלל ממתני' וכן נראין דברי הרמב"ם ע"ש. לכך נראה פירושי בקונט' עיקר:

לא כיפר וא"ת הא מיהת נתכפר לו ע"י מיתה י"ל הפרש רב יש בין מי שנתכפר לו עונו בחייו או שנתכפר לו ע"י מיתתו וכמ"ש לעיל בד"ה מת כו' ע"ש ודלא כי"מ גם הא דאמר

בבבלי דחנקתיה אומצא ומית קשיא לרבא דאמר מיתה מכפרת לגמרי א"כ כר' דיממא ליכא דכשמת אין כאן כר' וצ"ל דהך שינוייא אזלא לר"ז וצ"ע:

חומר בשעיר כו'. כתב תו' בד"ה דעבד כו' וי"מ יה"כ בלא שעיר מכפר לגמרי משתחשך כו' ע"ש וקשה א"כ אמאי לא תני נמי חומר ביה"כ שמכפר גם על עברות שעשה אחר שילוח השעיר והשעיר אינו מכפר אלא על עברות שעשה עד השילוח ועוד מאי חומר בשעיר דקאמר הא אית ביה נמי קולא שאינו מכפר על אחר השילוח אבל לפירושא קמא שבתוס' ניחא שגם השעיר מכפר על עברות של כל היום ונראה לשתי לשונות שבתורה אין יה"כ מכפר כשיש שעיר כדאמר ר"י בסמוך וכ"ת ליתני חומר בשעיר שאין יה"כ מכפר במקום שיש שעיר י"ל הא מיהת השעיר צריך ליה"כ שאינו מככר בלא יה"כ ועוד אין זה חומר בשעיר שאלו לא הביאו היה יה"כ לחוד מכפר. אלא לפ"ז מ"ש תו' והא דנקט כו' לאו דוקא כו' ע"ש קשיא הא ודאי ניחא ליה למנקט דחנקתיה אומצא מלמוקמי כרת דקרא בשאין שעיר דכשיש שעיר ליכא למיתני שמת כל היום דהא מיהת בשעת עשיית השעיר אין כאן כרת ועמ"ש בסמוך. ולפמ"ש בסנהדרין בר"פ כל ישראל בד"ה חומר כו' לל"ק ה"פ היום אינו מכפר כפרה גמורה אם אין שעיר אלא משתחשך אבל כל היום מכפר מקצת בין יש שעיר בין אין שעיר ע"ש. קשי' א"כ מאי פריך מהך ברייתא לר"ז דאף הוא לא קאמר שהיום מכפר כל שהוא לגמרי אלא היינו מקצת הכפרה וי"ל מדפליג אר"ח ש"מ דבכפרה גמורה פליגי. וללישנא קמא שבתו' צ"ל הבבלי לית ליה דר"ז או דפליג אסוגית הירושלמי אך הא קשיא איך פליג ר"ל אברייתא. וא"ל לא שמיעה לי' דהא איהו מייתי מינה סייעתא לר"ח ויש ליישב בדוחק ר"ז מוקי לה שהיה בדעתן להביא שעיר כו' כדמשני ר' ירמיה בסמוך וה"ק פשטא דלישנא דברייתא סייעתא לר"ח אבל אין הדבר כן אלא יה"כ מכפר כל שהוא והברייתא כדר"י. ובסנהדרין שם הגירסא אר"ח מתני' מסייעא לר"ז ואין גירסא זו מכוונא והגירסא שבסוגיין וביומא פ"ח נכונה:

תיפתר שהיה בדעתן כו'. וא"ת א"כ אמאי תני ויה"כ משתחשך ה"ל למיתני אחר הקרבת התמיד דהא משהקריב התמיד אין מקריבין המוסף דכתיב עליה השלם וי"ל אין עשה דהשלמה דוחה קרבן מוסף ועמ"ש לעיל בד"ה העובר כו' א"נ מילתא דפסיקא נקט שלא הקריבו גם את התמיד:

ואין הקב"ה רואה את הנולד. וקשה דלמא ברייתא איירי שהעיכוב נעשה ע"י בחירת האדם כגון שיש שעיר ביד אחד שמעכבו ליתן לציבור או שאר עיכוב הדומה לו דהא צדיק ורשע לא קאמר וצ"ע:

ובלחוד כו' עמ"ש בסנהדרין פ' כל ישראל בד"ה ובלחוד ותמצא נחת:

מי אל כמוך כו' וקשה ה"ל למידרש מקרא שבתור' נשא עון ועובר על פשע ונראה שהיה כתוב סתם נשא עון וכ"ה בסנהדרין וטעה המעתיק וכתב רישא דקרא דמיכה ואינו כן דקאי אקרא דתורה:

הלכה ז

אחד ישראל כו'. בבבלי קאמר מתני' ר"י דתניא וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים כו' וכתב תו' בד"ה וכפר כו' וקשה לפי' הקונט' מזבח כמשמעו כגון שהקטיר עליו בטומאה א"כ היינו טמא ששימש ולא מצינו שיכפר שעיר הפנימי על כהן ששימש בטומאה ועוד אי בטומאת מקדש וקדשיו איירי הכא לר"י מאי קאמר לעיל לר"ש ממקומו הוא מוכרע הא אפי' לר"י ממקומו הוא מוכרע ועוד בס"פ הוציאו לו מייתי לה אמתני' דוכן בהיכל וכן במזבח הזהב ומתני' בהזאה איירי עכ"נ דאהזאה קאי כו' ע"ש ותימא מאי קאמרו ולא מצינו כו' הא ודאי שאין השעיר מכפר על טמא ששימש דהא אמר ר"י לעיל כל שהוא בעולה ויורד השעיר מכפר עליו וטמא ששימש אינו בעולה ויורד דילפינן טמא מתרומה בגז"ש חילול חילול ואמעיט תרומה מגז"ש דר' כמפורש בבבלי (דף ז'). ועוד אם כוונת רש"י לומר שמכפר על ששימש בטומאה א"כ ל"ל לרש"י שכתב אם הקטיר קטרת בטומאה ובשהייה אפי' לא שהה נמי חייב על ששימש בטומאה ושהייה זו למה אלא ודאי כוונת רש"י שמכפר על טומאת המקדש וקמ"ל אפי' שהה כדי להקטיר הקטרת שהיא העבודה החביבה אפ"ה צריך כפרה. ועמ"ש המהרש"א פ' הוציאו לו (דף ס') בתו' בד"ה וככר כו'. וקושייתם השנייה נראה כוונתם ל"ל לר"י למילף במה מצינו מפי הל"ל ממקומו הוא מוכרע וכה"ג פריך הש"ס בבבלי לעיל ור"י שפיר קאר"ש כו' ע"ש. אך נראה דמהכא אין להוכיח אלא שמכפר על טומאת המקדש אבל לא על הקדש דהא דכתיב את מקדש הקדש בא ללמד דקאי על לפני ולפנים ואי כתיב מקדש לחוד ה"א דקאי על חלק מן המקדש (ועמ"ש תו' בריש דבריהם) ובא ללמד הכא דכתיב מקדש הקדש לא איירי אלא בלפני ולפנים אבל כל מקום דכתיב מקדש לחוד כולל כל המקדש אבל ר"ש קאמר שפיר ממקומו הוא מוכרע מדאפקי בלשון קדש כמ"ש תו' (דף ז') בד"ה וככר כו' ע"ש. וקושייתם שלישית כבר תירץ ביומא שם בתו' ישנים אינו מביא אלא פסוק שהכל כפרה אחת היא ע"כ מיהו עיקר כפי' תו' דגרסינן בירושלמי פ' הוציאו לו (הלכה ו') מתני' אמרה שהשיריים מעכבין דתנינן וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים כו' יכפר אף על העזרות מה אית לך כפרה בעזרות לא השיריים. הרי דקאי אהזאות. ומן התימא על רש"י ותו' שהעלימו עיניהם מדברי הירושלמי אלו וצ"ע:

אלא שדם הפר כו'. כתב רש"י אלא שהפר מכפר על הכהנים גרסינן ול"ג שדם הפר ע"כ והיינו משום דמסיק בש"ס סוף פרקין דוידוי הפר מכפר על הכהנים כפרת החיצון. וקשה למחוק כל הספרים ירושלמי ובבלי ותוספתא. והרמב"ם כתב סוף פי"א מה' שגגות טומאת מקדש וקדשיו יש בה ואין בה הפנימי מכפר אין בה ויש בה החיצון מכפר אין בה ואין בה הרגלים ור"ח מכפרין ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו פרו מכפר אם היה המזיד מן הכהנים ואם היה מישראל דם שעיר הפנימי מככר. וכתב הלח"מ תימה דמשמע על השוגג הכהנים בפנימי מתכפרים וסוף פ"ק דשבועות לא משמע כן אלא אשוגג ומזיד הפר מכפר על הכהנים ולא השעיר דכתיב אשר לעם ולא לכהנים וצ"ע ע"כ. ונראה דקשיא להרמב"ם קושית מהריב"ל כאן פריך הש"ס (דף י"ג) מ"ט דר"ש הרי אמר טעמו כשם שדם כו'. ומה שתירץ המהרש"א ע"ש קשה דא"כ אף בהיקישא ליכא למילף מידי דמסברא לא ממעטינן מאשר לעם אלא הזדון שאין הכהנים מתכפרים בו אלא בפר אבל בהשוגג כולן מתכפרים בהשעיר דהא איתקשו כל המועדות להדדי וכי היכא דהכהנים מתכפרים בכל שעירי מוספים אף במוסף יה"כ כן והדר איתקשו פנימי וחיצון להדדי דכתיב מלבד וגו' כדתנן במתני' ואי אמרינן דאין הפר מכפר אלא על הזדון מתקיימים היקישא דפנימי וחיצון שכיר דהא אין החיצון מכפר על המזיד אלא על השוגג. מיהו י"ל הא דאין הפנימי מכפר אשוגג דכהנים שמעינן מיתורא דוידוי הפר וכיון דהוקש החיצון לפנימי ממילא אמרינן שגם החיצון אינו מכפר על הכהנים והיקישא דמשתלח לפנימי איצטרך דלא נימא אחד לו ואחד לביתו. וכל זה דוחק. לכך נראה בתר דמסיק הש"ס כדתנא דבי ר"י הדר ביה ממאי דסבר מעיקרא דהפר מכפר אשוגג אף לר"י אלא השעיר מכפר על שוגג דטומאת מקדש דכהנים נמי דהוקש פנימי לחיצון ודם הפר מכפר על הזדון ווידוי הפר היא כדתני דר"י ואף ווידוי דעל הכהנים לזכות כה"ג הוא דה"ל ביתו ואדם נתפס על אנשי ביתו וכ"ת כיון שווידוי הפר מכפר א"כ דם הפר ל"ל י"ל הלא בזדון קיימינן ואין התשובה לחודא מכפרת על המזיד אלא עם דם הפר וכ"ת שעיר המשתלח יוכיח שאין דמו קרב ע"ג המזבח ווידוי מכפר על המזיד י"ל ההגרלה ועמידתו בשעה שדם חבירו נזרק מהני אבל ווידוי או השילוח לחוד לא. ותדע דהא סובר ר"י ווידוי המשתלח אינו מעכב ואי ס"ד עיקר כפרה היא הוידוי א"כ אם מת קודם הוידוי אין כאן כפרה ועי' בבבלי יומא פ' שני שעירים (דף ס"ה) ולולי דמסתפינא אמינא ר"י ור"ש אזדו לטעמייהו ר"י דסובר אין הוידוי מעכב האמר הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח ור"ש דאמר הוידוי מעכב כדלקמן סובר נמי וידוי הפר מכפר על הכהנים כוידוי דשעיר וכן משמע בסוגיין בסמוך. וכ"ת כיון דאין הוידוי

מכפרת א"כ מאי יבוא זכאי ויכפר על החייב איכא הכא י"ל מ"מ מקרי זכאי דהא תשובה מכפרת מקצת כמפורש לעיל בסוגיין. מיהו כל זה לר"י אבל ר"ש דאית ליה היקישא דמשתלח לפנימי סובר ווידוי דפר מכפר על זדון שאר עברות דכהנים דומיא דדמו ואי לאו היקישא סד"א איצטרך ווידוי כדתדר"י. לפ"ז צ"ל דמודה ר"ש שמשתלח מכפר נמי אכהנים בשוגג דשאר עברות אבל במזיד הפר מכפר דומיא דפנימי. היינו דתנן אלא שדם הפר כו' דוידוי דפר אינה מכפרת לר' יהודה ולא באה אלא דליהוי מקצת זכאי בבואו לכפר כמו שכתבתי. וניחא נמי קושית תו' (דף י"ד) סוף פרקין בד"ה שני כו' תימא כו' ע"ש. והשתא מבוארים דברי הרמב"ם דלמסקנא אין הפר מכפר על הכהנים אלא על זדון טומאת מקדש וקדשיו אבל על השוגג א"צ כפרה בפני עצמה דכל שאין כאן זדון מיקרי זכאי והדברים ברורים. ועי' מה שכתבתי בסמוך:

מכפר על הכהנים. דבשעיר הפנימי כתיב אשר לעם ולא כהנים וחיצון הוקש לפנימי דכתיב מלבד חטאת הכיפורים ובבבלי בסוגיין אמרינן ר"ש יליף משתלח מפנימי ור"י מוקי היקש משתלח לפנימי למראה וקומה ש"מ דאי לאו הכי הוה יליף היקשא כ"כ התי"ט ע"ש. וקשה מכדי לר"י קיימינן וכמו דמשני אהיקישא דשני דר"י איצטרך לו לדרשא אחריתא ה"נ איכא לשנויי אהיקישא דחיצון לפנימי דצריכין ליה לדרשא אחריתא וכדמוקי ליה ר"י במתני' ריש מכלתין. גם בבבלי בפרקין (דף ט') פריך לר' ישמעאל אלא למאי הלכתא איתקוש חיצון לפנימי מה פנימי אינו מכפר בשאר עברות כו'. ולא משני איצטרך שאינו מכפר על הכהנים מיהו על זה י"ל חדא מינייהו נקט. וכ"ת קסבר ר"י אין היקש למחצה לכך יליף מהיקישא דחיצון לפנימי כל מילי א"כ גם מהיקישא דמשתלח לפנימי נמי ה"ל למילף כל מילי. ונראה דוקא בהיקישא דמשתלח לפנימי הוא דאמר ר"י דלא דרשינן מיניה אלא חדא מילתא מדאיצטרך ג' זימני שני חד למראה וחד לקומה וחד לדמים ור"ש סובר דתרי מהנך שוים וילפינן להו בחד קרא ואייתר תליתאה לאוקמי משתלח לפנימי דאינו מכפר על הכהנים אבל בהיקישא דחיצון לפנימי ודאי מקשינן כל מילי דקיי"ל אין היקש למחצה לש"ז הא דקשיא לתו' בסוגיין בד"ה ואיתקש כו' תימא בפ"ב דכריתות כו' ונגמר מיניה משתלח דהא איתקוש ע"ש איכא לתרוצי דלא יליף מהך היקישא אלא חדא מילתא. ועוד הא ר"י לית ליה הך היקישא ואיכא לאוקמי סוגיא דכריתות כר"י וצ"ע. ועי' בתו' יומא ריש פ' שני שעירים ודבריהם אינן מכוונים לפי הגירסא שלפנינו כמ"ש המהרש"א שם. גם הא דקאמרו לפי גירסתם מאי קאמרו לר"י למה ליה אשר לעם ולא לכהנים תיפוק ליה מהיקישא פנימי למשלח מה חיצון אינו מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו אף פנימי אינו

מכפר על הכהנים ע"ש קשה אי לאו אשר לעם סד"א להקיש פנימי לחיצון מה חיצון מכפר על כולן דומיא דשאר שעירי ציבור אף פנימי כן וצ"ע. ועיקרא דהך מילתא קשיא מנ"ל לרש"י דאין הכהנים מתכפרים בחיצון הא במשנתינו אין שום הכרע דהא דתנן אלא שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו היינו על מה שהשעיר הפנימי מכפר ולא החיצון. ומהיקישא דחיצון לפנימי כמ"ש התי"ט ליכא למשמע דהא הוקשו כל המועדים זה לזה וכי היכא דכל שעירי מוספים מכפרים על הכהנים ה"ה מוסף דיה"כ וכ"ת היקישא דמלבד חטאת הכיפורים עדיפא ליה שמפורש בקרא א"כ נאמר כל שעירי מוספים לא יכפרו על הכהנים ולא שמענו דבר זה מעולם ועי' בתו' (דף י"ד) בד"ה וקאמר כו' מפורש כמ"ש. אך בבבלי סוף פרקין מפורש בין לר"י בין לר"ש ווידוי דדם הפר הוא כנגד שעיר החיצון ודלא כהתי"ט ועיין במהרש"א בסוגיין בד"ה עוד הקשה שם מאי קבעי כו'. וקשיא מנ"ל לש"ס לומר כן דייתורא דווידוי אינו ראה דהחמירה התורה בכהנים דאלת"ה ל"ל אשר לעם למעט כהנים תיפוק ליה אם לא כן פר ל"ל אלא כמ"ש. ועוד קשיא לר"י אית לן לומר ווידוי פר הוא כנגד ווידוי דמשתלח. ואי משום היקישא דמלבד כו' ליכא לאתויי דהא איכא נמי היקישא דמועדות וכמ"ש וצ"ע. ועמ"ש בדרושים בזה באריכות:

אפי' תימא בדבר כו'. וקשה הא תנן כריתות פ"ו (דף כ"ה) חייבי חטאות ואשמות וודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין וחייבי אשמות תלויין פטורין א"כ ליכא לאוקמי בדבר שיש בו חיוב קרבן דעל הוודאי אין יה"כ מכפר ואי באשם תלוי הא אין משיח באשם תלוי כדתנן הוריות סוף פ"ב דכתיב בחטאה בשגגה את שהוא בשגגת המעשה יצא משיח שאינו בשגגת המעשה. ואפשר דה"ק א"ת בדבר שאין בו אלא אשם תלוי איירי מתניתא ניחא דלא תנן משיח שאינו באשם תלוי וא"ת בדבר שיש בו קרבן ודאי איירי קשיא ליתני נמי משיח שגם הוא בודאי וה"ג אשכח מתני' דתני משיח הדא אמרה בדבר שיש בו חיוב קרבן אנן קיימין אר"י בר בין אפי' תימא בדבר שאין בו חיוב קרבן כו' דאע"ג דאין המשיח מביא אשם תלוי כפרה מיהא בעי דומיא דזדון:

יעמד חי כו'. ז"ל הת"כ פ' אחרי יעמד חי מה ת"ל לפי שנאמר ישלח אותו שילוחו למיתה יכול שילוחו לחיים א"ל יעמד חי לפני ה' הא כיצד עמידתו חי לפני ה' ומיתתו בצוק. עד מתי הוא זקוק להיות חי עד שעת מתן דמו של חבירו דברי ר"י רש"א עד עת וידוי. לכפר עד שיכפר שנא' וכלה מכפר את הקדש דברי ר"י רש"א לכפר עליו כפרה שהיא בגופו. וכ"ת לשמואל דאמר בבבלי יומא פ' שני שעירים (דף ס"ז) איברי המשתלח אסורין בהנאה דכתיב גזירה אי אפשר לומר שיהא שילוחו לחיים הא לא אמרה תורה

שלא לתקלה וא"ל שמואל לית ליה הך סברא דא"כ אף באיברים איכא תקלא וכדאמר רבא האם מסתברא כמ"ד מותרין לא אמרה תורה שלח לתקלה. ודאי אף שמואל סובר כן אלא קסבר כיון שמונחים בארץ גזירה לא חיישינן להו א"נ סובר שמואל איבריו טעונין קבורה ככל אסורי הנאה כדתנן סוף תמורה. אבל אם שילוחו לחיים ודאי איכא למיחת לתקלה. י"ל איצטרך קרא שירד אחריו וימיתנו בצוק דסד"א בדחייתו למיתה סגי א"נ ימיתנו אף במקום אחר קמ"ל מיתתו בצוק וכדפרישית בקונט'. ורש"י פ' טרף בקלפי (דף מ') פי' בד"ה יעמד חי ע"כ בא ללמדנו שאם מת צריך להביא אחר דאי לא למאי אתא א"ת שלא ישלחנו עד אחר מתן דמים חי ל"ל כו' ע"ש. וקשה הא איצטרך חי שלא יהא שילוחו לחיים אלא ה"ק עד כמה יהיה חי דעד השילוח ליכא למימר דא"כ לכפר עליו ל"ל ואמר ר"י עד שעת מתן דמו של חבירו כו'. תו פירש"י שם בד"ה ואזדי לטעמייהו אפלוגתא דלא התוודה קאי ומקמי ת"ש פר מעכב את השעיר גרסינן ליה ואני שמעתי ואזדי לטעמייהו בהגרלה מעכבא ולא מעכבא ואי אפשר להעמידה ותו' שם דחקו מאוד ליישב הגירסא ע"ש. ול"נ שהגירסא הישנה נכונה וקאי אתרווייהו דר"י אמר אין הוידוי מעכבת ש"מ דסובר עיקר הכפרה היא בהגרלה וכיון שכן ודאי ההגרלה מעכבת ור"ש דאמר ווידוי מעכבת סובר אין ההגרלה מעכבת דבווידוי לחוד סגי וראיה מווידוי פר דלסברתו מכפר אכהנים בשאר עברות (ועמש"ל בסמוך בד"ה אלא כו') וא"ת א"כ תיקשי הך ברייתא למ"ד לר' יהודה הגרלה לא מעכבי כמ"ש תו' שם י"ל סובר עמידתו בשעת מתן דמו של חבירו מכפר ולא גרע מיום עצמו שמכפר ועי' בבבלי יומא דף ס"ה ע"א. וכ"ת א"כ בסמוך דפריך מאי בינייהו ה"ל למימר נמי הגרלה היכא בינייהו וי"ל כיון דבהדדי תליא לא קחשיב לה א"נ קחשיב ושייר דהא לא קחשיב נמי מי קודם הוידוי דהוי רבותא דהיתירה טפי דליכא ווידוי ולא שילוח אפ"ה לר"י א"צ להביא אחר ואם תאמר מדברי הרמב"ם מוכח דלא כוותי שבפ"ג מה' יה"כ פסק שההגרלה מעכבת והיינו כר' יהודה ובפ"ב כתב מפי השמועה למדו זה שנאמר בתורה וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל זה ווידוי דברים והיינו כר"ש דאמר וידוי מעכבת ודריש לכפר עליו היינו כפרת דברים. דהדי דייק ליה הבבלי פ' אמר להם הממונה (דף ל"ו) נאמר בשעיר המשתלח לכפר עליו והיינו כפרת דברים שהיה הוידוי אף וכפר בעדו כו' הנאמר כאן כפרת דברים י"ל ודאי אף ר"י סובר וכפר האמור בפר הוא ווידוי וכן משמע במתני' כמ"ש בקונט' וכן מבואר בסוגיין בבבלי דפריך אלא לר"י תרי ווידוי ודם הפר ל"ל ש"מ דאף ר"י מודה בווידוי דבר ויליף ליה מדכתיב וכפר ועדיין לא נשחט הפר כמפורש ביומא שם בברייתא ע"ש. מיהו הא ודאי קשיא לן שלא ביאר הרמב"ם עד מתי

זקוק להיות חי. ומהא דקחשיב סדר היום פ"ד ליכא להוכיח מידי דלא קחשיב אלא סידרו לכתחלה אבל לא דיעבד דאל"כ נאמר שיהא זקוק להיות חי עד אחר השילוח והא לכ"ע בין לר"י בין לר"ש ליתא וצ"ע:

עד וכלה מכפר את הקדש. ביומא פ' שני השעירים פירשתי לקיים הגירסא שלפנינו והוא דחוק כמ"ש שם בתו' ופירושי והגהתי כאן בקונט' עיקר:

על דעתיה דר"י אין צריך להביא פר אחר. עי' בקונט'. וקשה מנ"ל דלרב יהודה אין ווידוי הפר מעכב נאמר תרי זימני כתיב וכפר בעדו ובעד ביתו תרווייהו אביתו ממש קאי ולא אאחיו הכהנים ותנא ביה קרא ללמד שוידוי הפר בעדו ובעד ביתו מעכב. דסד"א למילף משעיר המשתלח שאין וידוי מעכב ואפשר מסתבר טפי לאוקמי וכפר תניינא דקאי אאחיו הכהנים מלומר דלא אתי אלא לעכב וצ"ע. והא דמיבעיא לן בסמוך בפר ושעיר נראה דבין לר"י ובין לר"ש קמיבעיא ליה בפר לר"י לכתחלה ולר"ש בדיעבד דאיהו דאמרי וידוי מעכב ובשעיר לר"ש לכתחילה ולר"י בדיעבד דאמר הגרלה מעכבת:

הדרן עלך שבועות שתים

פרק ב

הלכה א

הילך באחד מהן ונכנס למקדש כו'. כתב תו' אי ברה"י איירי בחד נמי חייב דסבר טומאה ברה"י טמא אבל הכא איירי ברה"ר דמוקמינא ליה בחזקת טהרה ע"כ וקשה אף אי איירי ברה"י אינו מביא קרבן דהא אין מביאין אשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו כמפורש פ' בתרא דכריתות (דף כ"ה) כל שאין חייבין עליו חטאת קבוע אין מביאין על לא הודע שלו אשם תלוי. וכן מפורש לקמן בשמעתין. וראיתי להרב במ"ל שכתב הלכות שגגות פי"א בד"ה מפני שהוא ספק טמא עי' בתו' שבועות (דף י"ט) בד"ה הלך בראשון ונכנס וצ"ע ועי' בהר"ש פי"ב דפרה ובתי"ט שם ע"כ. ונראה שכיון למה שכתב הר"ש שם העזה מחלון של רבים מטומאה דספק רה"ר ונמצאו המים פסולין דאיגלי מילתא שלא היתה הזאתו הזאה הלכך אם נכנס למקדש ונמצאו המים פסולין פטור מקרבן דספק טומאה ברה"ר טהור. וכתב התי"ט ותימא א"כ הזיה ל"ל דספק טומאה ברה"ר טהור ועוד איך מחייבו בקרבן (בסיפא דתנן מחלון של יחיד ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין חייב ומחלון של יחיד היינו מטומאה דספק רה"י דומיא דרישא) והרי אין קרבן בא על טומאת מקדש וקדשיו ע"כ. והכ"מ ה' פרה פרק ט"ו כתב בד"ה המזה כו' וכתב שם רבי' עוד טעם אחר מחלון של רבים דומה לספק טומאה ברה"ר ומחלון של יחיד דומה לספק טומאה

ברה"י ע"כ לפ"ז גם להרמב"ם קשיא קושית התוי"ט. ונראה קושיית התי"ט הראשונה לאו קושיא היא כלל וכלל. דהא פ"ב דעכו"ם אמר ר' יוחנן ספק טומאה ברה"ר טהור הלכה ואין מורין כן וכ"כ הרמב"ם פ' ט"ו מה' שאה"ט א"כ ודאי דצריך הזיה. ומעתה מ"ש הר"ש שם ורבותא נקט מחלון של רבים אע"ג שהזה על ספק טומאה ברה"ר חשוב נעשה מצותו. לשיטתו אזיל דלכתחלה אף על ספק טומאה ברה"ר צריך הזייה. והרב במ"ל פי"ט מה' אה"ט כתב בד"ה ומ"ש כו' הזאה שאינה מן הדין אמאי עושין דהא מטמאין אותו במי חטאת כו' ע"ש. איני מבין דבריו וכי אסור לאדם לטמא את עצמו במי חטאת ולא עדיף מכה"ג קודם יה"כ. גם בהר"ש ריש פ"ה דטהרות ובתו' פסחים פ"ק מפורש דלכתחלה מזין על ספק טמא ברה"ר. וקושייתו השנייה נראה לתרץ דסברי תוס' והר"ש ספק טומאה ברה"י ודאי טמא הוא וחייב בקרבן עולה ויורד ופ"ב דכריתות לא אמרינן אלא שאין מביאין אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו והיינו ספק על ספק לא על. וכ"כ במ"ל שם ריש פ' י"ט בד"ה שוב כו' כללו של דבר כל טומאה ברה"ר טהור ודאי אף מדרבנן וכל ספק טומאה ברה"י טמא ודאי מן התורה ושורפין עליה מן התורה ע"כ. ועי' מ"ש שם בריש הפרק. מדברי הרב אלו נראה שאין חלק בדבר אבל כד מעייינין ליתא שהרי כתב הרמב"ם פ"ט מהט"מ דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן משום ספק הן של דבריהן ואין טמא מן התורה אלא הנטמא בטומאה ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות כו' מד"ס. וכ"ת בנכנס למקדש טומאה ודאית היא שסיים שם הרמב"ם ואעפ"כ דבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה שהרי העושה אותו באשם תלוי י"ל גירסא זו אף שכתבה הכ"מ א"נ שהרי כתב הרמב"ם בין בעריות היא מד"ס אע"ג שעריות זדונן כרת ודוחק לומר דקאי דוקא אעריות שאין בהן כרת ועוד שהרשב"א בתהה"א בתערובת שער ראשון משיב על הרמב"ם למ"ד אשם תלוי אפי' לא איקבע איסורו ע"ש ש"מ דל"ג ליה וצ"ע:

והזה ושנה וטבל. מדלא תני וטבל מקמי והזה שמעינן דליכא טבילה קודם הזאה ודלא כמ"ש תו' מגילה (דף כ') בשם ר"ת:

ויודע שהוא חייב להביא בה קרבן. עי' בקונט'. וקשיא אימא מעיקרא ידע שאם יכנוס בשני שבילין שיהא חייב קרבן ובשעת כניסתו למקדש נעלם ממנו שהוא טמא וי"ל בעינן שיודע בשעת הטומאה שהוא חייב קרבן על טומאה זו והכא בכל פעם שהלך בשביל לא נודע לו שחייב קרבן עליו אם יכנוס למקדש אע"ג שידע אם יכנוס עתה חייב קרבן ממ"נ מ"מ אינו יודע על איזה הילוך הוא חייב קרבן. וזה דוחק. ויותר נראה דמוקי לברייתא כשהלך בשני שכח שהלך בראשון דומיא דרישא דמוקמינן לה בכה"ג בבבלי

בסוגיין א"כ לעולם לא ה"ל ידיעה לקרבן. אך הא קשיא לי למה לא פשיט לה לבעיא דר' ירמיה מרישא דברייתא דתני שני שבילין אחד טמא וא' טהור והלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב ויש ליישב:

דר"י היא כו'. וקשה לעיל אמרינן ר' ישמעאל כרבי דיליף מדכתיב ונעלם מכלל שידע דבעינן ידיעה ממש כמ"ש שם בתו' בד"ה דר"י כרבי כו' ע"ש. וכן יש להוכיח מסוגיא דשם דסובר הירושלמי דר' יליף מפשטא דונעלם. ידיעה ממש דקאמר ואפי' כר"ע אתיא כו' ע"ש א"כ מאי קאמר ר"ל דר"י היא הא ר"י נמי בעי ידיעה בתחלה וי"ל ר"ל פליג אסתמא דש"ס דלעיל וסובר כהבבלי דר' לא בעי אלא ידיעת בית רבו ור"י פליג עליה כמ"ש תו' בבבלי פ"ק (דף ג') בד"ה אי כו' ע"ש. וזה דאמר ר' בון בסמוך הוינון סברין מימר כו' רצונו לומר היינו מוכרחים לומר גם ר"י בעי ידיעה בתחילה וה"ק קרא ונעלם והוא טמא שנעלמה ממנו ידיעת הטומאה אבל ידע שזה מקדש ונעלם בתרא קאי אמקדש שנעלם ממנו המקדש אבל נודע לו הטומאה וכן דריש רבי לקרא. ודייק לומר כן לאוקמי מתני' דפ"ק דתנן ידיעות שתים שהן ד' כר"י גם מתני' דפרקין דמפורשים בה ידיעות כוותיה אתיא אבל מדר"ל שמעינן דר"י לא בעי ידיעות ומתני' כרבי אתיא וכדמוקי לה הבבלי פ"ק (דף ד'). אך קשה איך אפשר למוקמי מתני' כר"י הא תנן נעלמו ממנו זה וזה חייב ולר' בון סובר ר"י נעלמו ממנו שניהם פטורים וי"ל מתני' איירי בשנודעו לו שניהם מעיקרא דה"ל ידיעה בתחלה ונעלמו ממנו בשעת מעשה ונעלם דקרא היינו שמקצתו או טומאה או מקדש לא היה לו ידיעה בתחלה כלל. ובירושלמי הוריות פ"ק גרסינן ע"ד דר"י דו אמר ונעלם ממנו מכלל שידע והוא ידע הרי שתי ידיעות. הרי מפורש דסובר ר' ישמעאל כרבי. ותו' כתבו סוף פירקין בד"ה נוקמה כר' תימא בלא ידיעת ספק מחלקה תיקשי ליה נוקמא כרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה ועוד מטעמא דספק ידיעה לא מצי לאוקמי כר' דאיהו לא בעי ידיעה כלל ע"ש תירוצם ודחוק הוא דקמ"ל טובא דר' לאו ידיעה ממש קאמר אלא ידיעת בית רבו דהא בבבלי פ"ק (דף ה') שקלי בה הרבה עד דמסיק דר' ידיעת בית רבו קאמר לכך נראה לתרץ קושייתם דלא מצי למפרך נוקמא כר' דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה די"ל סובר ר"ל דר' ידיעה ממש בעי וכדעת הירוש' ריש פ"ק וכמ"ש לעיל לכך פריך מידיעת ספק דמחלקות. וממילא אזדא לה נמי קושייתם השנייה וצ"ע. (ועי' מ"ש לקמן בד"ה הראשונה כו') והנה הא דפי' רש"י סוף פרקין (דף י"ט) בד"ה כאן שנה ר' כו' ע"ש תימא דמאי כשם דקאמר ר' דאם מסברא ידיעות ספק מחלקות לחטאת כ"ש דמחלקת לאשם תלוי. ונראה גם ריש לקיש מפרש דברי ר' כשם שודאי מחלק לחטאת אחר שידע שחייב

קרבן כך ידיעת ספק מחלק באשם שאחרי ידיעה הראשונה כבר נתחייב באשם וה"ק מדמחייב ר' אשם תלוי לכל ידיעת ספק ממילא אף ספק ידיעה מחלקת לחטאת אחרי שכבר קבעו אשמות כמפורש בסמוך בגמרין והרי זה בא ללמד ונמצא למד ר"ל בא ללמד כשם שידיעה וודאית מחלקת לחטאת כיון עד שלא עשה עברה שנית כבר נודע לו שנתחייב בקרבן חטאת כד ידיעת ספק שמחייבת לו באשם מחלקת לאשם ונמצא למד יום ידיעת ספק מחלקת לאשם כבר נתחלקו העברות ע"י קביעת האשם וחייב חטאת על כל אחד כשיודע לו ווודאי האיסור ור' יוחנן אמר לא אמר רבי אלא בודאי אבל לא בספק שאין קביעת האשם הוי קביעת לחלק גם בחטאת. והשתא ניחא קושית תו' סוף פירקין (שם) בד"ה כאן כו'. תימא לר"ל תיקשי דרשב"י כו' ע"ש ועיקר הטעם ידיעת ספק מחלקת הוא משום דקבעו האשם וכיון דסברי ר"י וראב"ש שאין כאן אלא אשם אחד ואין ידיעת ספק מחלקת לאשם כ"ש דאינה מחלקת לחטאת. אך קשה א"כ מאי פריך הש"ס שם ר"ל אדר"ל הא לא דמיא דהכא בשבילין אין כאן קביעת אשם וכדמשני הירושלמי בסמוך וי"ל סובר הבבלי כיון דאלו איכא אשם הוי ידיעת ספק מחלקת גם לחטאת השתא נמי דליכא אשם ידיעת ספק מחלקת לחטאת ומ"ש תו' בד"ה [כאן] כו' ואם יש לחלק ולומר גבי מקדש בעינן ידיעה מעלייתא טפי משום דבעינן ידיעה בתחלה ודאית דומיא דידיעה בתרייתא ע"כ. קשה כמאן ס"ל אי כר"א הא מפורש קאמר ידיעה קמייתא בעינן ידיעה טפי מבתרייתא כמפורש בש"ס (דף י"ח) ואי לר"ע הא מפורש שם בש"ס דלא דמי ידיעה קמייתא לבתרייתא אלא גריעא מינה ודוחק לומר רשב"י פליג אתרוייהו ולר' יוחנן דאמר משמעות דורשין א"ב משמע לד"ה לא דמיא קמייתא לבתרייתא דבעי ידיעה באיזה אב נטמא. ועמ"ש לקמן בד"ה אר"י כו' ובד"ה ור"י כו'. ובבבלי כריתות (דף י"ח) פריך בשלמא לר"י היינו דקא תלי אשם בחטאת אלא לר"ל חטאת באשם מיבעיא ליה קשיא ע"ש ברש"י. מדלא פריך הש"ס כן כאן נראה שסוגיא דהכא מפרש לדר"ל כדפרישית ומיישב בזה קושית תו' אבל בסוגיא דהתם גרסינן ריב"י וראב"ע אמרו ול"ג משמיה דר"ש ממילא ליתא לקושית תו' בד"ה כאן כו' דבשני שבילין משמיה דר"ש אמרו ובאכל ספק חלב ונודעו כו' משמיה דנפשם אמרו. ואהא דדייק ר"ל מדאמר ר"י על העלם טומאה והעלם מקדש חייב ש"מ דלא בעי ידיעה בתחלה כמ"ש בקונט'. כתב תו' כריתות (דף י"ט) בד"ה הא מתני' כו' הקשה הר"ש הרי ר' דריש נמי תרי ונעלם להעלם טומאה ומקדש ואפ"ה בעי ידיעות בית רבו ממשמעות ונעלם וי"ל ר' אשכחנא בעלמא דבעי ידיעת בית רבו א"כ במקדש וטומאה נמי בעי לה אבל ר"י לא אשכחנא דבעי ידיעת בית רבו ועוד א"כ הל"ל בהדיה ונעלם ונעלם מכלל שידע כבר

ע"כ. ותירוצא קמא אינו נוח לי הא לא מצינו לר' בשום מקום דקאמר ידיעת בית רבו הוי ידיעה אלא מהכא דאמר אינו צריך ונעלם מכלל שידע (וכ"מ בבבלי פ"ק דמכלתין דף ה') א"כ למה לא נימא דאף ר"י סובר כר' שלא להרבות במחלוקות דידיעה קמייתא ר"ע מצריך ידיעה גמורה ור' מצריך ידיעת בית רבו ור"י לא בעי ידיעה כלל (ועי' בבבלי ד' ג' בתו' בד"ה אי כו') ותירוצא בתרא קשה הימנו בשלמא ר' דקאי אר"ע דאמר מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה הוצרך לומר ונעלם מכלל בידע אבל ר"י דקאמר אהא דאר"ע במתני' סוף פרקין ונעלם והוא טמא על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדשו שפיר קאמר ר"י ונעלם ב"פ לחייב על העלם טומאה ומקדש ותו לא. וקושית הר"ש תמוה לי דהכי קאמר הש"ס מהא דמשני ר"ל ר"י היא לא שמעינן אלא דלא בעי ידיעה גמורה בתחלה אבל עדיין י"ל דסובר ר"י כר' דבעי ידיעת בית רבו דונעלם משמע מכלל דידע ולכך חייב בשני שבילין אפי' הזה ושנה וטבל בתר הילוך קמא דהא ה"ל ידיעת בית רבו כמ"ש תו' בסוגיין כאן ובכריתות. ופריך שפיר הא ממתני' שמעינן דלא בעי ר"י ידיעה גמורה דהא מצריך תרי ונעלם דחייב אהעלם טומאה ומקדש ואין למילף ידיעה גמורה אלא כי מיותר ונעלם כדאמר ר' עקיבא וצ"ע:

מה אם כו' עי' בקונט'. ונראה דלא איפשיטא בעיין אלא לר"י אבל לר"ל דאמר ספק ידיעה לא הוי ידיעה איכא לספוקי אי אינו יודע שחייב עליה קרבן הוי ידיעה דהא בטומאה איכא כולא ידיעה וכ"מ לשון הש"ס דקאמר לא כ"ש שתהא ידיעה ש"מ אם ספק לא הוי ידיעה מ"מ ליכא למפשט מיניה אינו יודע שחייב קרבן דלא הוי ידיעה או דלמא אין לחלק ביניהם ושניהם לא הויין ידיעה והא דמיבעיא ליה בהעלם ודאי פירשתי בקונט' דלר"ל מיבעיא ליה ולא לר"י ע"ש. ואחרי העיון נראה כי היכא דמספקא לה לר"ל דיש לחלק בין ידיעות ספק להעלם ספק ה"נ איכא לספוקי לר"י אע"ג דידיעת ספק הוי ידיעה העלם ספק לא הוי העלם וכדמסיק ידיעה הראשונה דלא כתיבא בהדיא אלא מונעלם הוא דאתי לכך ידיעת ספק הוי ידיעה אבל ונעלם דכתיב בהדיא בעינן העלם גמור. ויש לחלק:

שנאמר כחטאת כאשם כו'. וקשה ריש זבחים תנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים חוץ מן החטאת רא"א אף האשם דכתיב כחטאת כאשם ורבנן לא מקשי א"כ מנ"ל לר' שמואל דמודה ר"ל בכהן משוח דלמא ר"ל כחכמים ס"ל דלית להו היקישא דכחטאת כאשם. מיהו פ"ק דזבחים (דף י"א) קאמר ולרבנן למאי הלכתא איתקש אשם לחטאת לומר לך מה חטאת טעונה סמיכה כו' ע"כ. ש"מ דסברי רבנן דלא נאמר ההיקש אלא לסמיכה ולא לדבר אחר דאל"כ יש להקיש נמי לזה דפסול שלא לשמו וי"ל מדכתיב

באשם הוא לאחר הקטרת אימורין דייקי רבנן דלא הוקש לחטאת שלא לשמו אבל לכל שאר מילי הוקשו להדדי דאין היקש למחצה. ועי' זבחים פ"ק (דף ז' ע"ב) ועמ"ש בתו' נזיר ירושלמי (פ"ח ה"ב) בד"ה וטעון כו':

לא אמר ר"י אלא בידיעה הראשונה שאין בה חיוב קרבן. בבבלי סוף פרקין (דף י"ט) גרסינן כאן בידיעה הראשונה דלא כתיבא ידיעה בהדיא מונעלם הוא דקאתי אמרינן ספק ידיעה הוי כודאי אבל בכל התורה דכתיב או הודע ידיעה מעלייתא בעינן. וצריך טעם במאי פליגי הירושלמי והבבלי ואפשר פליגי בפירוש דברי ר"ע דתניא מנין לידיעה בתחלה וסוף והעלם בינתים ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע. ומפרש הירושלמי דה"ק שדי והוא ידע בין תרי ונעלם דהשתא איכא ידיעה אחר העלמה וקודם העלמה כמ"ש תו' (דף ד') נמצא גבי ידיעה קמייתא נמי כתיב והוא ידע. והבבלי מפ' ר"ע דריש מונעלם יתירא ידיעה קמייתא כמ"ש תו' שם בשם ר"ת בתירוצא קמא וקאמר שפיר מונעלם הוא דקאתי:

ואין מתירין לו לעשות. מדנקט האי לישנא משמע דוקא לגברי הוא דאין מתירין לו ליגע בטהרות עד שיטהר אבל הטהרות שנגעו בספק רה"ר טהורות ומורין כן. והא דפריך ממתני' דכל ספק כו' ה"פ אדם שנגע בספק טומאה ברה"ר אסור לו לעשות תחלה תרומה ובדיעבד התרומה טהורה א"כ חטאת דלא שייך בה ספק אם עשאן אדם זה ראוי שתשפך ומתני' משמע דגם לחטאת טהור כמ"ש בקונט'. והר"ש כתב ריש פ"ה דטהרות הכא משמע דר"ע ור"י לית להו ספק טומאה ברה"ר טהור ותימא בכולא תלמודא משמע דליכא מאן דפליג עלה דטהור וי"ל טהרות שאירע בהן ספק טמא ברה"ר לכ"ע טהור אלא בגברי פליגי ר"ע ור"י ואומרים שמחמירים עליו להצריכו טבילה וחכמים סברי לגבי גברא הלכה ואין מורין כן דאית ליה תקנה בטבילה אבל עשה טהרות מורין כן. ואפשר אם נודע לו שהוא בספק טומאה ברה"ר ואח"כ עשה טהרות הן טמאות לר"ע ור"י ע"ש שהאריך. ותימא למה לא מייתי סוגיין דמשמע דוקא בגברי הוא דאין מורין אבל טהרות טהורין. וכ"ת לא אמר ר"י אלא אליבא דרבנן. הרי מפורש בסמוך הכל מודים אף ר"ע ור"י שאם עבר ועשה טהור כ"ש טהרות שאירע בהן ספק טומאה ברה"ר שהן טהורות לדברי הכל. ואלו זכר כר"ש דברי הירושלמי לא היה מסתפק בנודע לו הספק ועשה טהרות שהרי קאמר הכל מודים בעבר ועשה שטהור ולא שייך לשון עבר אא"כ נודע לו הספק. וכ"ת כיון שאין כאן ספק א"כ במאי פליגי ר"ע וחכמים י"ל לר"ע אם רוצה ליגע בטהרות מוחין בידו ולרבנן אין מתירין לו לעשות אבל אומרין לו שהוא טמא וכ"ש שאין מוחין בידו מלעשות. והרב במ"ל ריש פי"ט מה' שאה"ט בד"ה ומ"ש רבינו

כו' האריך לפרש דברי הר"ש אלו ע"ש ולא שם לבו למ"ש. ועמ"ש לעיל בפירקין בד"ה הילך כו':

מתניתא בדבר שאינו בא מחמת הזבח כו' עי' בקונט'. לפי תירוץ זה י"ל ר"ע ורבנן לא פליגי אלא בבא מחמת זבח וכולא תלמודא איירי בשארי דברים אך לא ראיתי בשום מקום שחילק בזה גם הרמב"ם השמיט דברי ר"ז אלו וע"ק לא יהא חטאת קל מן קדש המקודש דתנן חגיגה ספ"ב בגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת. וצ"ע:

תמן אמר עבר ועשה טמא לא איתפרש היכן אמר ר"י כן. והיה נ"ל דה"ג תמן אמר עבר ועשא טמא וכא אמר עבר ועשה טהור. וה"פ חגיגה פ"ג תנן הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש ואמרינן עלה בירושלמי שם (פ"ג ה"א) ואתיא כהא דר' לעזר יש מהן שאמרו לא ישא ואם עבר ונשא טמא והיינו בחטאת כמ"ש שם בקונט'. וכל דברי ר' לעזר דר' יוחנן הם כדאמרינן בירושלמי ברכות פ"ב ובבבלי יבמות. וקאמר התם קאמרת אם עבר ונשא טמא אע"ג דאינו אלא גזירת חכמים משום מעשה שאירע והכא קאמרת בחטאת אם עבר ונשא טהור ומשני התם ברה"י וגזרו טפי וכאן ברה"ר לא החמירו. מיהו קשיא למאי דמדמי הש"ס בסמוך הא דאין מתירין לעשות לתלוי ואין תלוי בחטאת על כרחך בחטאת אם עבר ועשה טמא אפילו ברה"ר ועמ"ש בסמוך:

אין הנזיר מגלח. תימא הא תנן נזיר פ' בתרא נזיר שגילח ונודע שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר ואם טומאת התהום אינו סותר אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר א"כ במאי פליגי אם קודם הגילוח סותר ומגלח ומ"ט דמ"ד אין הנזיר מגלח אם לאחר הגילוח אינו סותר ומ"ט דמ"ד מגלח. ואף דמוקמינן מתני' דנזיר כר"א עד כאן לא מוקי לה ר' יוחנן כר"א אלא מדתלה לה בגילוח ולרבנן איכא לחלק בין נזרק הדם לעד שלא נזרק הדם אבל לתרווייהו מבואר דין טומאת התהום בנזיר וכ"מ בנזיר (דף ל"ח). ודוחק לומר קודם שנזרק הדם איירי ותרוויהו מודים דסותר ולא פליגי אלא בתגלחת הטומאה אם הוא מגלח עליו או לא. דלא מצינו בשום מקום שסותר ואינו מגלח אדרבא בכ"מ ששונה סותר סתם משמע שסותר כולו ומגלח וע"ק מאי פריך ר"י ור"ל אהדדי הא לא דמיא כלל טומאת התהום בסוף היא טומאה ודאית ולא מצינו בקרא דנזיר בעי ידיעה בתחלה ואי לאו דגמירה לחלק בין טומאת התהום אין סברא לחלק ביניהם וצ"ע:

ואפי' ראשונה בשרץ כו'. עי' בקונט'. וקשה למאן קמיבעיא ליה אי לר"א דאמר סוף פרקין על העלם שרץ הוא חייב כו' הא בדלא ידע אי בשרץ אי בנבלה נטמא פטור ש"מ דלאו ידיעה הוא ואי לר"ע פשיטא דידיעה היא. וכ"ת דוקא בדלא ידע אי בשרץ אי בנבלה הוא דפטור ר"א דשניהן טומאה קלה הן אבל אי בשרץ אי במת אפשר אף ר"א

מודה דהוי ידיעה. ליתא דמסברא כ"ש הוא דלא הוי ידיעה ועוד אף דהבבלי קאמר לר"א עד דידע אי בשרץ אי בנבלה הא לקמן בסוגיין קאמר אי בשרץ אי במת וי"ל מכדי למאן קמיבעיא לן לר' יוחנן ואיהו דאמר לקמן ס"פ משמעות דורשין איכא בינייהו ואיכא לספוקי בין לר"א ובין לר"ע אי צריך לידע אי בשרץ אי בנבלה נטמא או אינו צריך. ואפשר לומר ה"ק כיון דאמר ר"י ספק ידיעה כידיעה פשיטא לן דה"ה אפי' ראשונה בשרץ ושנייה במת או הראשונה עד שלא נתגייר ושנייה משנתגייר או הראשונה עד שלא הביא ב' שערות ושנייה משהביא ב' שערות דהוי ידיעה וכן פשיטא לן נטמא במת כו'. ולשון ואפי' ראשונה כו' מדוקדק לפי' זה:

הראשונה עד שלא נתגייר כו'. וקשה טומאה אימתי היתה אי קודם שנתגייר לאו כלום היא שאין עכו"ם מקבלי טומאה נינהו ואי משנתגייר א"כ על כרחך שהיתה ידיעה קמייתא משנתגייר דהא בעינן שידע שנטמא או בשעת טומאה או אחרי כן. ולרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה ליכא לאוקמי דא"כ מאי קאמר עד שלא הביא כו' פשיטא דהוי ידיעה ועוד לרבי לא שייך לומר ספק ידיעה כידיעה כמ"ש תו' בבבלי סוף פרקין בד"ה נוקמה כו' וצ"ע מיהו דברי תו' אלו אינן ברורים לי וז"ל הלח"מ ריש פי"א מה' שגגות בד"ה מאחר שנא' ונעלם ממנו כו' דברי רבינו מתמיהין אצלי זו היא דרשת רבי ש"מ כוותיה ס"ל ידיעת בית רבו שמה ידיעה ולקמן כתב ספק ידיעה כידיעה וזה דלא כרבי כמ"ש תו' ועוד הל"ל הא דלית ליה ידיעה בתחלה היינו תינוק שנשבה כו' ע"ש. ולדידי קשיא הא דאמרו בבבלי ס"פ (דף י"ט) הכא דלא כתיבא ידיעה בהדיא אלא מונעלם היא דאתי לכך אמרינן ספק ידיעה כידיעה ע"ש הא דבעינן ידיעה בתחלה מיתורא דונעלם קדריש ושדינן והוא ידע בין תרי ונעלם א"כ מנ"ל לחלק בין קמייתא לבתרייתא דגם ידיעה קמייתא מהוא ידע שמעינן וכיון דמיתורא יליף ה"ל כאלו כתיב בהדיא. לכך נראה הא דא"ר יוחנן ספק ידיעה כידיעה אליבא דרבי דקאמר הא דבעינן ידיעה קמייתא ממשמעותא דונעלם שמעינן וקאמר ר' יוחנן לפ"ז י"ל ספק ידיעה כידיעה דגם בספק ידיעה שייך העלמה ונעלם ממנו גם הספק שידע מעיקרא ונעלם ממנו הכל. והכא איכא לפרושי קרא ונעלם ממנו לר' ול"ק קושית הש"ס בבלי פ"ק (דף ה') מסוטה ומדכתיב בתורה ונעלמה מעיני כל חי דה"ק בסוטה ונעלם מעיני אישה ספק דהוי ידע מעיקרא ובשעת השקאה נזכר בספק והשתא ל"ק קושית הש"ס שם והתניא ונקה האיש מעון כו שאף שבא עליה אין עיון בדבר דאוקי לה אחזקתה (ועמ"ש לעיל בפרקין בד"ה מה כו') והא דכתיב ונעלמה מעין כל חי ר"ל שבני אדם אינן יודעים ערכה אע"פ שיודעים מקצתה ושייך שפיר לשון ונעלם. ורבא דאמר פ"ק (דף ה') קסבר ר' ידיעת בית רבו לא

הוי ידיעה בא לתרוצי למ"ד ידיעת ספק לא הוי ידיעה א"נ ידיעת בית רבו קרי להאי דה"ל מקצת ידיעה כמ"ש רש"י ריש פירקין בד"ה או כו' ולא דמי לידיעת בית רבו דהתם למ"ד שהשרץ טמא וכשנגע ידע שנגע בשרץ כו'. ומעתה מבוארים דברי הרמב"ם דמודה ר' דבעי מקצת ידיעה. דודאי למ"ד ספק ידיעה הוי ידיעה כ"ש דמקצת ידיעה הוי ידיעה כדמוכח בבבלי ס"פ (דף י"ט) והשתא ניחא נמי הא דמייתי הרמב"ם בעיא דר' ירמיה (דף י"ד) דלא אזלי אלא אליבא דר' דהתם ה"ל מקצת ידיעה שנגע בשרץ. ונראה שכך היא דעת רש"י לכך כתב בר"פ במתני' נטמא וידע שנטמא או בשעת טומאה אחרי כן. והיינו ספק ידיעה (וע"ש בתו' בד"ה ידיעות כו') והשתא מיושב שפיר קושית תו' (דף י"ט) בד"ה נוקמה כו' ע"ש. ועמ"ש לעיל בפרקין (דף י"ב) בד"ה דר"י כו' אך קשה לפמ"ש דהרמב"ם סובר דבעינן ספק או מקצת ידיעה למה השמיט כל הדינים השנויים בסוגיין. ועוד אי אמרינן דקיי"ל כר' ידיעת בית רבו שמה ידיעה ניחא הא דכתב הרמב"ם פ"ג מה' שגגות תינוק שנשבה חייב חטאת ודלא כר"י ור"ל דעל כרחך ר' פליג עלייהו דאי ס"ד תינוק שנשבה אף מחטאת קבועה פטור ל"ל ונעלם בטומאת מקדש ומאי איכא בין קרבן עולה ויורד לחטאת קבועה וכיון דקיי"ל כר' ליתא לדר"י ור"ל דאמרי כמונבז אבל אי בעינן בטומאת מקדש ידיעה במקצת קשיא אמאי פסק דלא כר"י ועמ"ש פ' כלל גדול בתו' בד"ה הא כו' וצ"ע:

נטמא במת וידע בשרץ ולא ידע כו'. בקונט' הגהתי דלפי הגירסא שלפנינו קשה הא אמרינן לעיל במת וידע בשרץ ולא ידע אין שם טומאה קלה אצל חמורה ועוד אי לא ידע בשרץ א"כ פשיטא שנעלם ממנו בשעה שנכנס למקדש ואיך קאמר ונכנס למקדש בהעלמו של מת ולא של שרץ. אך גם להגהתי קשה אם כשנכנס היה מזיד על השרץ איך נחייבו בקרבן על טומאת מת אחרי שכבר נתחייב בכרת על כניסה זו בשנכנס בטומאת שרץ ואם היה שוגג בשרץ א"כ גם העלם שרץ הוא ואפשר מעיקרא ידע לשרץ בספק וה"ל ידיעה לר' יוחנן דאליביה אנן קיימין וההעלם בספק לאו העלם הוא. ועמ"ש לעיל בד"ה מה כו':

ליידא מילה שאם טבל ונכנס למקדש חייב. וא"ת הא נ"מ לנדה שטבלה לשרץ שאינו עולה לנדתה ואסורה לבעלה וי"ל נדה דדמיא לחולין אינה צריכה כוונה לכך עולה לה אפי' מקל לחמור. אך קשה לר' יוחנן דאמר בבבלי חולין (דף ל"א) נדה שנאנסה וטבלה אסורה לביתה דלנדה צריכה כוונה הל"ל נ"מ לצדה דהא הכא אליבא דר"י קיימינן וי"ל ניחא ליה לשנויי אליבא דכ"ע. והא דקאמר ונכנס למקדש לאו דוקא ה"ה דנ"מ לאכילת קדש ולתרומה שגם הן צריכין כוונה. אך קשה חייב דקאמר משמע חייב בקרבן א"כ צ"ל

אדאורייתא לא עלתה לו טבילה לחמור והא דבעי כוונה לקדש אינו אלא מדרבנן וכן מפורש ברמב"ם פי"ג משאה"ט וז"ל וכן עשו מעלות בטבילה טבל בלא כוונה ה"ז טהור לחולין ואסור במעשר עד שיתכוין למעשר כו' טבל לתרומה אסור בקדש עד שיתכוין לקדש כו' כל מעלות אלו מד"ס אבל דין תורה הואיל וטבל מ"מ הרי הוא טהור לכל והא דמשמע פ"ב דחולין (שם) דלטבילת קדש צריך כוונה היינו צריך כוונה לטבול לאפוקי אם ירד להקר לא מהני לקדש אבל שיכוין לטהר מטומאה חמורה דוקא לא שמענו. וז"ל הרמב"ם פ"ק מה' מקואות נדה שנפלה לתוך המים או שירדה להקר ה"ז מותרת לבעלה אבל לתרומה ולקדשים אינה טהורה עד שתטבול בכוונה ע"כ. והא דתנן פ"ב דחגיגה טבל לחמור הותר לקל. אבל טבל לקל לא הותר לחמור. אריש קאי אם טבל לחטאת הותר לקדש איפכא לא. אבל טבל לטומאה קלה עלתה לטומאה חמורה וצ"ע:

סככות ופרעות עי' בקונט'. וכ"פ רש"י והרע"ב במתני' דנזיר פ"ז. אך קשה א"כ אינו אלא ספק ואיך קאמר ר"י שהן תורה אצל תרומה ובירושלמי נזיר שם גרסינן ר' ירמיה בעיא אם לשרוף אפי' על ספק דבריהן שורפין. ש"מ דהנך לאו ספיקות נינהו ודוחק לומר דעל ספק שעיקרו מדבריהן קאמר. ועוד אי ספיקא הם לא שייך לקרותך טומאה חמורה ומאי איכא בינם לשאר ספק טומאה ומ"ש דאיבעיא להו בסככות ופרעות ולא בכל ספק טומאה. לכך נראה כפי' הרמב"ם שם שהאילן או האבן מאהיל על האדם ועל הטומאה אלא שאינן יכולין לקבל מעזיבה ואינן אהל גמור. וז"ל הרמב"ם פי"ג מהט"מ בד"א בשהיה אהל חזק אבל אהל רעוע אינו מביא ואינו חוצץ מן התורה אבל מד"ס מביא ואינו חוצץ כגון סככות ופרעות שיכולין לקבל מעזיבה מביאין וחוצצין מן התורה ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה כו' מביאין מדבריהם ואינן חוצצין. והיה נ"ל להביא ראיה לדברי הרמב"ם מהא דגרסינן בבבלי נזיר (דף נ"ג) ועל אלו דסיפא למעוטי אבן מסכוכית. ופי' הרמב"ם ותו' ר"ל למעוטי סככות ופרעות. וכתב תו' וקשה הא תנא סיפא אבל סככות ופרעות אין מגלת עליהן ונ"ל תני והדר מפרש. וזה דוחק. אבל לשיטא הרמב"ם ניחא בא למעט אף סככות ופרעות שיכולין לקבל מעזיבה ומסיפה לחוד לא שמעינן אלא סככות שאינן יכולין לקבל מעזיבה. וכ"מ לשון הרמב"ם פ"ז מה' נזיר אבל נטמא באחת מי"ב אלו כו' או שהאהיל עליו ועל הטומאה שריגים היוצאים מן האילנות או הפרעות כו' אינו סותר ואינו מגלח. מדסתם דבריו משמע שעל כל הסככות ופרעות אינו מגלח אפילו יכולין לקבל מעזיבה. אלא לפ"ז קשיא גמרא דנדה (ד' ס"ח ע"ב) דתניא שם א"ל ר"י לר"א אי אתה מודה בנזיר שהילך סככות ופרעות שמונה בסירוגין ור"א כו' נזיר שהילך סככות ופרעות מדאורייתא אהל מעליא בעינן ורבנן הוא דגזור ורבנן

בדאורייתא לא מיחלף. ואס"ד דגם על סככות שיכולין לקבל מעזיבה אין הנזיר מגלח הדרא קושיא לדוכתא וצ"ע. ועמ"ש בירושלמי נזיר (פ"ז ה"ג) בתו' בד"ה אבל כו' ובד"ה סככות כו':

ר"י בעי כו'. עי' בקונט'. בבבלי משני קושית ר' יוסי ומחלק בין ספק ידיעה למקצת ידיעה ע"ש והירושלמי לית ליה לחלק ביניהם דהא מיהת לא ה"ל ידיעה גמורה. ומהא דבעי ר' ירמיה לעיל בר"פ ור"ח לקמן אין להוכיח די"ל כולא מילתא קבעי להו אי ידיעת ספק או מקצת הוי ידיעה. ולהבבלי קשיא כיון דסובר ר"ש ספק ידיעה לא הוי ידיעה ש"מ שאין לחלק בין ידיעה קמייתא לבתרייתא א"כ אף מקצת ידיעה אינה כלום דאילו היה לו מקצת ידיע בתרייתא ודאי דאינו מביא קרבן וי"ל:

אר"י בר בון אתיא דר"ש כר"ל. וקשה א"כ מאי דוחקא דר' יוחנן דמוקי לברייתא דתני בה ראה לובן ואודם כאחד פטור כר"ש ה"ל למוקמא כר"ל ואפשר ר' יוחנן מוקי לר"ש בשכח וכדשני ר' שמואל ובריית נמי איירי בשכח וע"כ לומר כן דהא ר' יוחנן פליג אחזקיה לקמן סוף פרקין וסובר דלא פליגי ר"א ור"ע אלא משמעות דורשין א"ב ולתרווייהו א"צ לידע באיזה טומאה נטמא והיינו טעמא דהבבלי דמחלק בין מקצת לספק ידיעה דבעי לשנויי אף לר' יוחנן שמעינן מהא דר' יוחנן לית ליה דר"י בר' בון. מיהו מדקאמר כן רש"א כאן עד שידע אם באודם כו' משמע דגם ר' יוסי מוקי לברייתא כר"ש ודוחק ויותר היה נראה דה"ג כן רש"א כאן עד שידע באיזה שביל נטמא א"נ ה"ג כן ר' לעזר אומר כאן עד שידע אם באודם נטמא כו'. ור' יוסי פליג אר' יוחנן ומוקי לברייתא כר' ליעזר דהוא מארי דשמעתתא. גרסי' נדה (דף כ"ח) אמר רב אנדרוגינוס שראה אודם ולובן כאחד אין חייבין על ביאת מקדש שנאמר מזכר עד נקבה תשלחו עד שיהא זכר ודאי ונקבה ודאית לימא מסייעא ליה ראו אודם ולובן כאחת אין חייבין על ביאת מקדש מ"ט לאו משום שנאמר מזכר כו' אמר עולא ר"א היא כו' ע"ש הרי מפורש רב פליג אר' יוחנן ור' יוסי ועולא כר' יוסי. והרמב"ם כתב פי"א מה' שגגות נטמא וידע אבל לא ידע באיזה אב נטמא כו' ונודע לו אחר שנכנס באיזה אב נטמא חייב. וכתב הלח"מ וקשה אי מדמה ר"ע ידיעה דקרבן עולה ויורד לידיעת חטאת א"כ ידיעה בתחלה נמי עד דידע באיזה אב נטמא ואי לא מדמה ידיעה בתרא נמי לא ליבעי וע"ק הך דנדה אמאי מוקי לה כר"א הא אפי' כר"ע אתיא דכיון דגם בידיעה בתרא א"א לידע אם באודם או בלובן נטמא א"כ אינו בר קרבן וצ"ע ע"כ. הנה קושיא קמייתי ל"ק דהא קיי"ל ידיעה קמייתא אפי' במקצת או בספק הוי ידיעה א"כ לא גרע ספק באיזה אב נטמא מספק טומאה דעלמא וזה פשוט וברור והא דפריך הש"ס (דף י"ח) דר"א אדר"א הא לא דמי ידיעה דהכא לידיעה דחלב ונותר במכ"ש

פריך דהכא בידיעה קמייתא מצריך שידע באיזה אב נטמא כ"ש התם דאירי בידיעה בתרייתא. וקושיא שנייה איכא לאקשויי גם אקרא ל"ל מזכר כו' תיפוק ליה שאין לו ידיעה בתרייתא באיזה אב נטמא מיהו הא איכא לתרוצי זה שאין לו ידיעה בתרייתא לא מהני אלא לפטרו מקרבן דכתיב ביה בה עד דידע באי זה חטא כמפורש בבבלי (דף י"ח) וסד"א שחייב מיהת בשילוח דהא טמא ודאי הוא קמ"ל דאף מן השילוח פטור דלא מיקרי טמא וז"ל הרמב"ם פ"א מה' מקוואות ראו לובן ואודם כאחד שורפין עליהן את התרומה וקדשים אבל אין חייבין על ביאת המקדש שנאמר מזכר כו' עד שיהיה הטומאה טומאת זכר ודאי או נקבה ודאית. וצ"ל הא דשורפין עליהן תרומה וקדשים דרבנן דאי דאורייתא קשיא מתני' דפרה פי"א וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה' ביאת המקדש כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש. ואס"ד דאורייתא הא איכא אנדרוגינס שראה אודם ולובן כאחד שטעון ביאת מים מד"ת ואפ"ה אין חייבין עליהן על ביאת המקדש אלא ודאי מן התורה לא מיקרי טמא ומדרבנן הוא דשורפין עליהם תרומה וקדשים וכ"ת תינח אנדרוגינס שאר טמאים שאינן יודעים באיזה אב נטמאו שטעונים ביאת מים מד"ת דהא טמאים נינהו ואינן חייבין בקרבן עולה ויורד דהא ליכא ידיעה בתרייתא וה"ה שאין חייבין על ביאת המקדש י"ל אין לדמות קרבן לחיוב כרת דודאי חייב כרת על ביאת מקדש אף שאינו יודע באיזה אב נטמא. אך קשה בנדה (שם) פריך הש"ס א"ה תרומה נמי לא נשרוף דכתיב והזב את זובו לזכר ולנקבה כו' האי מיבעיא לכדר"י כו'. ש"מ הא דשורפין תרומה דאורייתא הוא. א"כ הדרא קושיא לדוכתא אכללא דכל הטעון ביאת מים כו' וצ"ע. ונראה ליישב קושית הלח"מ השנייה אי לאו קרא לא ילפינן עולה ויורד מחטאת ואפי' ידיעה בתרייתא דעולה ויורד לא בעי שידע באיזה אב נטמאה אלא מדכתיב מיעוטא באנדרוגינס שמעינן הואיל ואין לו ידיעה בתרייתא פטור ה"ה כל שאין לו ידיעה בתרייתא פטור. וליכא למימר א"כ מנ"ל מדלית ליה ידיעה בתרייתא נימא מדאין לו ידיעה קמייתא שהרי כבר אמרנו ידיעה קמייתא הוי ידיעה במכ"ש דספק ידיעה. אך קשה דלמא הא דמיעט קרא אנדרוגינס לאו מטעם דאין לו ידיעה אלא משום דה"ל בריה בפני עצמו ומצינו שמיעטו קרא בהרבה מקומות י"ל כיון דאיכא לפרש הטעם משום דאין לו ידיעה ומצינו כיוצא בו בחטאת אמרי' כן ואע"ג דהכא איכא טומאה ממ"נ ולא משום גזירת הכתוב או משום דה"ל בריה בפני עצמו:

ניחא תמן כו'. עי' בקונט'. וקשה הא כבר אמרנו טעמא דר"ש בשבילין כר' ליעזר א"כ ראה אודם ולובן נמי פטור דהא בבבלי נדה מדמינן להו להדדי לכך נראה דה"ק וכרשב"י מוקמינן לה דאי לת"ק אליבא דר"ש קשיא הניחא שבילין כו' אבל ראה אודם ולובן

ידיעה ודאית היא וכי היכי דמחייב ר"ש בראשונה איכא לחייב נמי בהא. ויותר היה נראה דגרסינן הך ניחא תמן כו' קודם דר"י בר' בון ועלה קאמר ר' יוסי הך ברייתא אתיא כר' ליעזר:

העלמות מהו שיצטרפו. צריך טעם למה השמיט הרמב"ם בעיא זו ונראה דגרסינן בירושלמי שבת פ' כלל גדול (הלכה א') קצר חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגות מלאכות וחצי גרוגרת בערב בשגגת שבת ובזדון מלאכות שגגות מהו שיצטרפו א"ר אע"ג דלא אמר ר"י דא מילתא אמר דכוותה אכל חצי זית בידיעת קדש ובהעלם טומאה וחצי זית בהעלם קדש ובידיעת טומאה מהו שיצטרפו. הרי דסובר הירושלמי דהנך בעיות שווין וכיון דאיפשיטא בעיא זו בבבלי שם דמצטרפות דקצירה גוררת קצירה כמ"ש הרמב"ם פ"ז מה' שגגות ה"נ אכילה גוררת אכילה ומצטרפות ואין מן הצורך לכפול הדברים:

הלכה ב

בתחילה ויעל דוד. עי' סנהדרין פ"ק (הלכה ג') מה שכתבתי בתו' בכל הסוגיא:

הלכה ג

נטמא בעזרה. כתב הרמב"ם פי"א מה"ש אינו מביא קרבן עולה ויורד עד שתהיה לו ידיעה לטומאה ולקדש או למקדש בתחלה כו'. וקשה כיון דקיי"ל מקצת ידיעה ככל ידיעה כמ"ש הרמב"ם שם הלכה ו' לא יתחייב בקרבן אף בידיעת טומאה או קדש לחוד. ולא דמי לנגע בכעדשה ולא ידע אי כזית טמא כעדשה דהתם אפי' במקצת אין לו ידיעה ברורה אבל הכא יש לו מיהת במקצתו ידיעה ברורה. ולשון המשנה דתנן וזכור לקדש משמע קצת כדברי הרמב"ם שמעיקרא ידע שניהם אבל אינו מוכרח דלא בא אלא לאשמועינן דלא בעינן העלם שניהם וה"ה אפי' לא ידע תחלה רק אחד מהם הוי ידיעה וצ"ע. כתב תו' (דף ט"ז) בד"ה נטמא בעזרה תימא אמאי לא קתני שתים שהן שש דהא מצרכינן קרא בגמרא לטומאה שבפנים וי"ל מתני' לא איירי אלא בטומאה שבחוץ. וקשה הבבלי פריך פ"ק (דף ג') מני מתני' אי ר"ע האמר על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש ומתני' קתני שהן ד'. ומאי קושיא שתים בחוץ המפורשין בקרא שהן ד' בפנים דאתיין מדרשא באם אינו ענין וליתא לקושית הש"ס שם הא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא כו' דהא השתא ה"ל כולא לחיובא וה"ל דומיא דיציאות השבת דה"ל שתים לבע"ה העומד מבפנים ושתים לעני העומד מבחוץ והיינו כפירש"י במס' שבת והוא העיקר כמ"ש תו' (דף ה') בד"ה שתים כו' ע"ש. וכ"ת קשיא סיפא והיינו מתני' דפרקין דקחשיב שתים שהן ד' בפנים או בחוץ לחוד י"ל הכי קשיא לן ל"ל לשנויי אבע"א ר"ע מהן לחיוב מהן לפטור ולא חש לסיפא כמ"ש תוספת שם בד"ה

מהן כו'. טפי ה"ל לשנויי ר"ע וקתני שתים בפנים שהן ד' בחוץ וסיפא מפרש שתים שהן ד' אחריני ואתיא כר' ישמעאל דהא לא תני התם שבועות. והא דתנן פ' (בתרא) [קמא] שבועות שתים שהן ד' לא קשיא דהתם מפורש דברי ר"ע:

רבי חזקיה כו'. עי' בקונט'. וכ"פ רש"י. ותו' בסוגיין בד"ה מה"מ כו' הקשו א"כ לפי המסקנא אזהרה מניין ע"ש ולפום סוגיין נראה דקשיא ליה מה"מ לחלק בשיעורן בין נטמא בפנים לנטמא בחוץ. דהא מסיים הא כיצד ליתן חלק כו' וכ"ת מנ"ל לחכמים לחלקן לשיעורין להללו הא לא רמיזי הנך שיעורין בקרא י"ל מסרן הכתוב לחכמים והם מצאו לחלק בהכי א"נ שהייה גמירה להו אלא אי לאו דחלקן קרא סד"א בתרווייהו בעינן שיעורא ואף הנטמא בחוץ ונכנס בטומאה לפנים צריך שישהא בפנים כדי השתחואה ומצינו כיוצא בזה בנכנס לבית המנוגע. לכך חלקן ללמדך שיש שיעור לכל אחד בפני עצמו. לפ"ז י"ל גם הבבלי סובר כן ומנא ה"מ דקאמר היינו מנ"ל לחלק בשיעורין. ואין צורך למה שדחקו תו' בד"ה מה"מ כו' ובד"ה תנהו כו' ע"ש. וכן מסתבר דבירושלמי ובבבלי ר' אלעזר אמרה להך שמעתתא:

נטמא בפנים כו'. וא"ת בלא טומאה נמי תיפוק ליה דחייב משום ביאה ריקנית וי"ל משום ביאה ריקנית אינו חייב אלא מיתה ובשוגג אינו בקרבן ואלו משום טומאה חייב כרת ובשוגג יש בו קרבן עולה ויורד ולפום סוגיון נראה הא דגרסי בירושלמי פ' א"ל הממונה (הל' ג') א"ר שמי וכיני מה אם כו' ה"פ מה אם מקדש לקדש מי שנטמא בפנים ונכנס לפני ולפנים שאינו ענוש כרת עד שישהא טעון טבילה מחול לקדש לא כ"ש ופריך אפי' מקדש לקדש נטמא בפנים ונכנס לפני ולפנים יהא חייב על הכניסה ומשני כי האי דתנינן השתחוה או ששהא כדי השתחויה וכיון ששהא לאו כמי שהכניס ראשו ורובו ואפ"ה פטור עד שישהא. ונראה בעיא זו אתיא כמ"ד שיעור ארכה עשר אמות דאל"כ פשיטא דחייב דלא גרע מהולך בארוכה כל שהו'. ועמ"ש בסמוך ואפשר לחלק ופי' זה עיקר ודלא כמ"ש ביומא שם:

על איזה מהן מתחייב. עמ"ש פ' הוציאו לו (הלכה א') בד"ה על כו'. ומהתימא על הרמב"ם שלא ביאר בה' עבודת יה"כ הא דמסיק הש"ס שם פ' הוציאו לו הכל מודים שאם הכניסן אחת אחת כיפר אלא הוא עובר משום הכנסה יתירה:

עד כמה היא השתחויה. וקשה הא כבר אמר בסמוך שיעור השתחויה י' אמות א"כ מאי קמיבעיא ליה תו עד כמה היא השתחויה ודוחק לומר שיהא שיעור אחר להולך בדרך ארוכה דמנ"ל הא שהרי לא היה לן לחלק בין פנים לחוץ אי לאו דכתיב מקדש ומשכן כדאמר חזקיה בסמוך א"כ מהיכא תיתי לן לחלק עוד בפנים והרמב"ם סוף פ"ג

מה' ביאת המקדש משמע שאין שיעור לארוכה ואפי' כל שהוא נמי ונראה טעמו כיון שסתם התנא והש"ס משמע דאפי' בכל שהוא חייב שלא ניתנה ארוכה לדחות. מיהו בבלי בסוגיין משמע דאיסור ארוכה הלכתא גמירה להו א"כ י"ל קושייתי על הירושלמי שכתבתי דגמירה להו חילוק זה ומה שסתם הבבלי מפורש בירושלמי ומצינו הרבה כיוצא בזה וצ"ע. וא"ל שיעור שניהם שוין דודאי שאילת שלום הוא פחות מהילוך עשרה אמות. מיהו גירסא זו ליתא אלא העיקר כדגרסי' בירושלמי פ' א"ל הממונה עד כמה שיעור השתחויה ר' סימון בשם ריב"ל עד כדי ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו ר' אבהו מוסיף עד והודו לה' כי טוב (סיפא דקרא ויכרעו כו') ר' מנא מוסיף עד כי לעולם חסדו (סוף הפסוק). והמעתיק ראה בירושלמי נזיר פ' מי שאמר (פ"ד ה"א) וכמה הוא כדי דיבור ר' סימון בשם ר"י בן לוי כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו אבא בר בר חנא בשם ר' יוחנן עד כו' וכיון שהשמועות שניהם שוין במקצת ותרווייהו ר' סימון בשם ריב"ל אמרן טעה המעתיק והחליפן וכן עיקר. וביומא שם בתו' בד"ה ר' סימון כו' הקשתי על הכ"מ ספ"ג מה' באה"מ ע"ש וע"ק אי ס"ד דמספיקא פסק הרמב"ם דבעי שיעור גדול ה"ל למכתב שיעור הקצר ולסיים בו במזיד אינו לוקה מפני שהדבר ספק אבל מכין אותו מכת מרדות כמ"ש בסוף הפרק שם:

הלכה ד

איזו היא מ"ע שבנדה כו'. עי' מ"ש בזה הוריות פ"ב:

הלכה ה

ור"י אמר משמעות דורשין איכא בינייהו. עי' בקונט'. וקשה בשלמא לר"ע ל"ק או בנבלת שרץ ל"ל איידי דבעי למכתב בהמה וחיה לכדרבי כתיב נמי שרץ כדתדר"י והכי משני בבלי בסוגיין (דף י"ט) אלא לר"א קשיא תרי ונעלם ל"ל וי"ל ר"א דריש תרי ונעלם חד לידיעה קמייתא וחד לידיעה בתרייתא ואייתר ליה והוא ידע ללמד דבעי לידע בידיעה בתרייתא באיזה אב נטמא וליכא למילף ידיעה בתרייתא מחטאת קבוע דהא איהו דאמר חלב ונותר לפניו ואכל אחת מהן בשוגג חייב קרבן ממ"נ כדתנן בכריתות לכך כתיב והוא ידע דקרבן עולה ויורד חמור בהא. וכ"ת א"כ מאי קאמר ר"י משמעות דורשין א"ב הא איכא נמי לדינא בינייהו לר"א בעי ידיעה בתרייתא באיזה אב נטמא ולר"ע אינו צריך י"ל ר"ע כר' יהושע ס"ל בכל חטאת קבועה בעינן ידיעה בתרייתא איזה חטא חטא וילפינן קרבן עולה ויורד דטומאת מקדש וקדשיו מחטאת קבועה א"כ ליכא מידי בינייהו לדינא. (ועמ"ש לעיל בד"ה אר"י כו') מיהו הא דגרסינן בבבלי (שם) וכן אר"ש משמעות דורשין א"ב דר"ש מחליף דר"א לר"ע ודר"ע לדר"א. קשה איך החליף הא נפקא מיניה

טובא אי ר"א יליף לה מונעלם יתירא א"כ לא בעי ידיעה בתרייתא באיזה אב נטמא דהא לא אייתר ליה קרא ומחטאת קבוע ליכא למילף דהא לר"א לא בעי ידיעה באיזה חטא חטא וכ"ת אי ר"א יליף מונעלם מיעוטא דהעלם קדש אייתר ליה בנבלת שרץ ללמד באיזה אב נטמא י"ל או בנבלת שרץ לדרשא אתי מוקמינן ליה לידיעה קמייתא וכדאמר חזקיה ואיכא בינייהו לדינא וע"ק הא דאמר הש"ס לר"ע איידי דבעי למיכתב בהמה ותירץ לכדר' כתב נמי או בנבלת שרץ כדתדר"י כו'. כיון דאיכא למידרש מנ"ל לומר שלא נשנית אלא בשביל גז"ש דר' ודלמא אף ר"י לא קאמר אלא דלא תיקשי לן יתורא דפרשת' אבל היכא דאיכא למדרש דרשינן וצ"ע:

תמן אשר חטא בה כו' עי' בקונט'. וא"ת במאי פליגי ר"א ור"י דדרשותיהם הפוכות וי"ל פליגי בפלוגתייהו דר"ש ורבנן דגרסינן מנחות פ' התכלת (דף מ"ג) ר"ש מאשר נפקא ליה ריבוייא ורבנן אשר לא דרשי. ור"א דריש אשר ומרבינן כל שהוא חטא ומוקי בה למתעסק ור' יהושע לא דריש אשר ומוקי בה למיעוטי. והשתא ניחא דלא יליף ר"א חטאת חלב מקרבן עולה ויורד שאני הכא דמיעטיה קרא בפירוש דכתיב אשר. אבל הא ליכא לשנויי לא ילפינן חטאת חלב מקרבן עולה ויורד שאני הכא דריבה ליה הכתוב ידיעה יתירא דבעי ליה ידיעה קמייתא משא"כ בחטאת חלב דא"כ מאי פריך דר"א אדר"א קרבן עולה ויורד וחטאת חלב אהדדי נימא קרבן עולה ויורד שאני דריבה ליה הכתוב ידיעה יתירא לפיכך צריך שידע באיזה אב נטמא משא"כ בחטאת חלב אלא ודאי ליתא להך חלוקה אלא כמ"ש ומאשר דריש. מיהו קשה והוא טמא קאמר ר"א משמע עד שידע ור"י קאמר דמשמע מ"מ ונראה ה"ג בדר"א והכא כתיב אשר יטמא בה עד שידע במה נתחייב. פי' גבי קרבן עולה ויורד כתיב אשר יטמא בה משמע מיעוטא ופריך ר' חיננא והכא בחטאת לא כתיב בה בתמיה הא כתיב אשר חטא בה ואפ"ה קאר"א לא בעינן שידע במה חטא. ולא משני מידי כאן אבל בסמוך משני לה ר"א איצטרך בה דכתיב בחטאת פרט למתעסק. אך קשה לר"א ל"ל בה בקרבן עולה ויורד תיפוק ליה מדכתיב או בנבלת שרץ וי"ל אי לא כתיב בה ה"א או בנבלת שרץ משום פרשה שנתחדש בדתדר"י אבל השתא דכתיב נמי בה אמרינן דבעינן ידיעה בתחלה הוא דאתי וכה"ג כתב תו' (דף י"ט) בד"ה מדבעי כו' ע"ש. והא דתנן רא"א ונעלם כו' משמע מונעלם לחוד יליף כן דרך הש"ס למנקט הדרשא הפשוטה. מיהו קשה הא איצטרך בה לרבות נבלת עוף טהור כדאמרינן בבבלי פ"ק (דף ז') וי"ל ר"א לית ליה הך דרשא. אבל ר' יהושע ודאי אית ליה הך דרשא דאל"כ אמאי לא בעי גם בידיעה קמייתא דקרבן עולה ויורד לידע באיזה אב נטמא אך קשה מנ"ל למוקמי בה לרבות נבלת עוף טהור אע"ג דבה מיעוטא

הוא אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות כמפורש בבבלי שם טפי אית לן למימר חדא למיעוטי נבלת עוף טהור וחדא למעוטי אם לא ידע באיזה אב נטמא. דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא אמרינן אין מיעוט כו'. וכ"מ מנחות פ"ה (דף ס"ג) וצ"ע:

פרט למתעסק. עי' בקונט'. וכ"פ רש"י. וכתב תו' לא דק דפ' ספק אכל מסיק אי דחלבים דעריות חייב שכן נהנה. ול"נ דיפה דק. דקשה ל"ל קרא למעוטי מתעסק בשבת הא לא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת ורש"י פ' ספק אבל כתב ר"א פליג ולית ליה הך דרשא לא אסרה תורה כו' ע"ש וקשה א"כ מאי דוחקיה למוקמי קרא במתעסק דלא איירי אלא בשבת דבחלבים ועריות חייב שכן נהנה טפי אית לן לאוקמי בה בכל האיסורין דרישא דקרא נמי על כל האיסורין קאי וקמ"ל בעינן דידע במה חטא. ואשר חטא דמשמע כל שהוא קאי אמתעסק. והא דתנן פרק ספק אכל א"ר יהודה תמהני אם פטר בה ר' יהושע. לא אמר אלא לר"י דלדידיה אין סברא לפוטרו כיון שנתכוון לדבר האסור אבל לר"א דגלי קרא בידיעה קמייתא דעולה ויורד דבעינן שידע באיזה אב נטמא ודאי מסתבר לאוקמי בה דאתי למעוטי דגם ידיעה בתרייתא בעינן שידע באיזה אב נטמא והא דכתיב אשר חטא דמשמע כל שהוא חטא בא לרבות מתעסק בשלמא למ"ש בסמוך דר"א דריש אשר ניחא דלמתעסק לא צריך רבויי אלא לפשטא דבבלי משמעות קרא קדריש קשיא. גם אי מאשר קדריש נמי קשיא דהא לאו יתורא ממש הוא אלא היכא דאיכא למידרש דרשינן כמ"ש תו' מנחות. וכיון שאין דרשא זו מסתבר ה"ל כאלו ליכא למידרש. לכך פירש כאן לר"א דדריש אשר חטא מ"מ איכא לחייב הכל אפי' אינה מלאכת מחשבת והא דקיי"ל כל שאינו חייב על זדונה כרת אינו חייב על שגגתה חטאת ל"ק דמתעסק דפטור לפי שהוא שוגג קצת שלא כיון לגוף זה ושפיר חייבין על זדונו כרת קרינן ביה לכך כתיב בה למעט מתעסק וכי היכא דדרשינן אשר חטא דקאי על כל העברות דרשינן נמי בה על כל העברות ופטרינן מתעסק אפי' נהנה וקמ"ל קרא דמתעסק דמיא לאונס דפטור אפי' נהנה. מיהו אין למעט מבה אלא מתעסק גמור שלא כיון לגוף זה אבל כל שכיון לגוף זה יש לחייבו דהא כתיב אשר חטא מכל מקום. וסוגיא דכריתות דקאמר מתעסק דמאי כו' אזלי לר"י דאמר תמהני אם פטר בה ר"י ומוקי בה פרט למתעסק. דר' יהושע לא דריש אשר חטא ולדידיה לית לן למעוטי הנהנה גם לא צריך קרא למעט מלאכת מחשבת בשבת והבן:

הדרן עלך ידיעות הטומאה

פרק ג

הלכה א

מה נן קיימין אם בידוע כו'. כתב תו' (דף כו) בד"ה ואי כו' תימא אדקשיא ליה אברייתא תיקשי ליה אמתני' דפ' שבועת העדות דתנן על שגגתה עם זדון העדות ע"ש ותימא עד כאן לא פליגי מונבז ורבנן אלא אם הזיד בכרת אי מיקרי שב מידיעתו לקרבן (ועי' שבת פ' כלל גדול דף ס"ט תו' בד"ה אלא כו') א"נ אם הזיד בכולן ולא שגג אלא בקרבן אי שגגה מיקרי או לא אבל לדברי הכל שייך לומר שגגת קרבן וכיון שכן במתני' תנן ועל שגגתה עם זדון העדות ה"ל כאלו מפורש שגגת קרבן וזדון העדות וה"ל לשון ערומים אבל שבועת ביטוי דקפיד קרא אשגגה דכתיב ונעלם שפיר פריך איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר. ומ"ש תו' שם בתירוצם והא דפשיטא ליה לש"ס לקמן פרק שבועת העדות דאנוס פטור כו' ע"ש. קשה הא איכא לפרושי מתני' דהתם ואין חייבין על שגגתה היינו באומר סבור הייתי שאין זו שבועה וכדאמרינן בסוגיין דזה לא מיקרי שוגג דה"ל ללמוד ואין חייבין עליו קרבן אבל אנוס ממש שנשכח ממנו העדות חייב וצ"ע. והבבלי משני דאיירי בשוגג בקרבן ואפילו לרבנן דחידוש הוא דבכל התורה כולה לא מצינן לאו דמייתי קרבן דילפינן מעכו"ם והכי מייתי ע"ש ותימא הא מצינן שפחה חרופה שהיא בלאו ובקרבן ואשם מעילות לרבנן דר' דאמרי מעילה בלאו ולא במיתה ודוחק לומר דה"ק חידוש הוא דלא מצינו בלאו חטאת ושפחה חרופה ומעילה אשמות הן דהא. קרבן דהכא נמי לא דמיא לחטאת דע"א דהתם בעינן חטאת קבוע והכא עולה ויורד הוא. ועוד הא דקאמר חידוש הוא כו' דילפינן מעכו"ם כו'. הא לא ילפינן קרבן עולה ויורד מעכו"ם כמפורש פ"ק דמכלתין. גם הא דכתבו תו' בתירוצם שמא פשיטא ליה כו' ע"ש קשה דהל"ל שבועת העדות חידוש דלא מצינו קרבן עולה ויורד שבא על המזיד חוץ מזה א"כ וכ"ת מאי קשיא לרבא אברייתא ה"נ איכא לשנויי שאני הכא דחידוש הוא וכדמשני רב נחמן י"ל חידושא דלאו לא ה"ל חידוש דאיכא למימר שפחה חרופה תוכיח אבל חידושא דקרבן עולה ויורד שאינו בא על המזיד ודאי חידוש הוא. לפ"ז ל"ק קושית תו' (שם) והא דפשיטא ליה לקמן בשבועת העדות דאנוס כטור כו' ע"ש. ורש"י מסיק בשבת פ' כ"ג קסבר אביי לרבנן דפליגי אמונבז לא אשכחן שגגת שבועת ביטוי דחייב עליו קרבן וכתב תו' הקשה הרא"ם רבנן דמונבז היינו ר"ע ור"ע מחייב בהדיא לעיל ותירץ הרשב"ם דידע לה בעשה ע"ש. ונראה דלא ניחא לרש"י בהא דסובר אע"ג דידע בעשה לא מיקרי האדם בשבועה לענין קרבן דלא מצינו קרבן בחייבי עשה (אע"ג דעולה באה על חייבי עשה לאו חובה היא). ובמג"ש פ' כ"ג תירץ לאביי אף ר"ע פוטר לשעבר מקרבן ולא פליג

אר"י אלא במלקות. ע"ש. ואינו מחוור דהא ר"ע מרבה מלכל אשר יבטא כדתנן לקמן בפרקין. וכי היכא דמרבים מלכל לחייב דברים שאינן הרעה והטבה בקרבן אף לשעבר כן. ונראה שזהו כוונת תו' ריש מכלתין (דף ג') בד"ה מהן כו' וע"ש במהרש"א. ולולי דמסתפינא משבועתו דהרשב"ם שאמר העבודה שאין תירוץ לקושיא זו אמינא דה"ק להך ברייתא דדרשה האדם בשבועה אי סברי נמי כרבנן דמונבז צ"ל דאין בשגגת שבועת ביטוי קרבן אבל ר"ע וודאי מחייב קרבן ולא דריש האדם בשבועה. וכ"ת א"כ תיקשי מתני' דפ' שבועת העדות דתנן ואין חייבין על שגגתה גרידתא והיינו מטעם אנוס כמ"ש רש"י שם י"ל אין הטעם משום אנוס אלא דקושטא משתבע. וכ"ת פשיטא דפטור כמ"ש תו' (דף לא) י"ל סד"א כיון דחידוש הוא דחייב אמזיד קרבן ליחייב נמי בהא קמ"ל:

ובמזיד בקרבנח. עי' בקונט'. וא"ת בבבלי שבת פ' כ"ג (דף ס"ט) כתב תו' בד"ה אלא כו' לא מצי למימר שגג בלאו והזיד בקרבן דאין סברא לחייב בהזיד בקרבן דלא שב מידיעתו הוא ע"כ נימא דבבלי פליג אדרב י"ל התם בחטאת דכתיב אשר לא תעשינה כו' הוא דבעינן שיהיה שב מידיעתו אבל באשם לא בעינן שב מידיעתו א"נ אפילו נאמר מדכתיב כחטאת כאשם בעינן אף באשם שיהיה שב מידיעתו מ"מ ניחא דהא רב בשבועת פקדון אייריי דחייב על הזדון והתם לא בעינן שב מידיעתו:

אבל באומר סבור הייתי כו'. וקשה הא אפי' שוגג בשבועה פטור כדתנן בסיפא ואין חייבין על שגגתה ועוד שבועה מאן דכר שמה לכך נראה דה"ג שוגג בקרבנה ומזיד בה וה"ק וחייבין על שגגתה היינו שגגת קרבן עם זדון העדות. והא דתנן ואין חייבין על שגגתה היינו באומר סבור הייתי ששבועה זו מותרת פטור אבל בטועה וסובר שבאמת נשבע חייב וכדמסיק:

לית יכיל כו'. וקשה אמאי לא פריך אר' יוחנן מהך ברייתא שהשיב ר"י לר"ע וי"ל ה"ק הא דאמר ר' יוחנן שגגת קרבן שמה שגגה היינו למונבז דסובר שוגג בעינן שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה ע"כ לומר שגגת קרבן שמה שגגה ור' יוחנן כוותיה ס"ל כמפורש בבבלי ר"פ כ"ג (שם) אבל רבנן דמונבז דהיינו ר"ע פליג וסובר שגגת קרבן לא שמה שגגה ודייק כן מברייתא מדלא השיב ר"ע כן לר"י. ומתני' דילן ר"ע היא דמחייב לשעבר. ועמ"ש בתו' בריש פרקין מ"מ שמעינן מדברי ר' יוחנן אפי' לר"ע אם הזיד בלאו ושגג בכרת וקרבן לוקה ומביא קרבן. ולא ראיתי להרמב"ם שביאר דין זה. גם קשיא לי לר' יוחנן יהיה שוגג חמור ממזיד שאלו הזיד בכרת כיון שלקה פטור מכרת עכשיו שהוא שוגג בכרת חייב מלקות וקרבן וצ"ע:

פתר לה כר"ע כו'. עי' בקונט'. והוכרחתי להגיה כר"ש דלא מצינו דאמר ר"ע כל שהוא הוי אכילה אלא במתני' ועלה פריך הש"ס במאי איירי א"כ לא משני מידי. גם בבבלי בסוגיין משמע כדברי. אך מדאמר בסמוך באומר שלא אוכל אכילת תורה אף ר"ע מודה ש"מ בשאר כל האסורים מודה ר"ע שהן בכזית אפי' למלקות ודלא כר"ש. תו קשיא כיון דקיי"ל בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם מ"ט דרבנן דפליגי הא ודאי לכ"ע בלשון בני אדם כל שהוא אכילה כדאמר בסמוך אם באומר שלא אוכל אכילת תורה. ש"מ בלשון ב"א כל שהוא הוי אכילה וי"ל זה הנשבע כוונתו לאסור על עצמו דבר ההוא כאלו אסרה לו התורה א"כ דינו כאלו הוא איסור תורה ואינו חייב אלא על אכילה שהיא בכזית ולא דמי לשאר שבועה דהולכין בהם אחר לשון בני אדם דהתם אמרינן החפץ הנקרא כן בלשון בני אדם אשר על עצמו כאיסור תורה הלכך אף שבלשון תורה אינו נקרא כן הולכין אחר לשון ב"א ונאסר החפץ ההוא משא"כ כאן ור"ע סובר כיון דבמפרש חייב בכל שהוא אף בסתם אמרינן כוונת הנודר לאסור על עצמן כל שהוא כאלו הוא איסור תורה אבל בכל איסורי תורה מודה ר"ע דבעינן כזית. לפ"ז לרבנן אף בשבועה חצי שיעור אסור מן התורה שהרי אסר על עצמו כאלו הוא איסור תורה וכי היכי דהתם תני שיעור אסור הכא נמי כן הוא. וז"ל הרמב"ם ריש פ"ד מה"ש מי שנשבע שלא יאכל היום כלום ואכל פחות מכזית פטור שאין אכילה פחותה מכזית והרי הוא כאוכל חצי שיעור מנבלות ואם אמר שבועה שלא אוכל דבר זה ואכלו חייב ואפי' היה חרדל אחד או פחות ממנו ע"כ. והדברים מבוארים כמ"ש. והא דאמר ר"פ (דף כ"ב) בקונמות ד"ה בכ"ש כיון דלא מדכר אכילה כמפרש דמי. ה"ק אלו הזכיר אכילה היינו אומרים כוונתו לאסור הככר על עצמו כאוכל הקדש ואין לחייבו בפחות מש"פ כהקדש אבל עכשיו ה"ל כמפרש דבר זה שאוסר עצמו ממנו לכך חייב בכ"ש (ועי' בתו' שם בד"ה אבל) מיהו מהא דאמר בסמוך שבועה שאוכל ככר זו ואכלה חסר כ"ש ע"ד דר"ע חייב כו' מוכח דליתא למ"ש דהא הכא לא אסר על עצמו דבר. לכך נראה בלשון ב"א אין הדבר מבורר יש שקורין כ"ש אכילה ויש שאין קורין אכילה אלא בכזית ותדע דאמר רבא (דף כ"ב) בשלא אטעום ד"ה בכל שהוא פשיטא מ"ד לטעום נמי כדאמרינן אינשי תא נטעום מידי קאי על אכילת כזית קמ"ל. והשתא טעימה ה"ל כזית בלשון ב"א אכילה לא כ"ש אלא ודאי כמ"ש (א"נ הא דאמרינן בנדרים הולכין אחר לשון ב"א ה"מ היכא דלשון ב"א סותר לשון תורה אבל הכא כשבני אדם רוצים לומר אכילת כזית נמי אומרים סתם אכילה בכה"ג ודאי אמרינן שכוונתו על כזית כמו לשון תורם ודבר זה צריך תלמוד בכמה מקומות). ורבנן ור"ע בהא פליגי רבנן סברי סתם אכילה בלשון תורה היא כזית וחצי שיעור דאסור

ילפינן מריבוייא דכל חלב וה"ה לשאר איסורים א"כ אף בשבועות כן ור"ע סובר סתם אכילה בלשון תורה היא כל שהוא ואתי הלכתא לגריעותא ועד דלא אכל שיעור כזית אין בו עונש. א"כ בשבועות שהוא אסר אכילה על עצמו בסתם חייב על חצי שיעור דהא ליכא הלכתא. ור"ש סובר דלא אתי הלכתא לגריעותא אלא לקרבן אבל למלקות לא מפקינן אכילה מפשטיה שהיא בכ"ש והשתא שפיר קאמר פתר לה כר"ש דאמר סתם אכילה כ"ש אלא בהא פליג ר"ע בכל האיסורים דאתי הלכתא לגריעותא אף למלקות כדאמר בסמוך באכילת תורה אף ר"ע מודה. והא דלא קאמר ר"ע בכולא כר"ש ס"ל ואף באכילת תורה פליגי דמתני' ובריייתא לא משמע כן כמפורש בבבלי בסוגיין. ואין להשיב מדברי רש"י במתני' בד"ה במדבר כו' ע"ש דהתם אליבא דר"ע קאמר. גם מ"ש (דף כ"א) בד"ה סתם כו' ע"ש כוונתו סד"א למימר הכי כיון שמקצת בני אדם קורין כ"ש אכילה. ותו' כתבו (דף כ"א) בד"ה כר"ש ס"ל ר"י דאית ליה חצי שיעור אסור מן התורה אתי שפיר כרבנן כו' ובפ' אלו עוברין קאר"י בכל התורה אין איסור מצטרף להיתר חוץ מאיסורי נזיר ואי כ"ש למכות ל"ל צירוף. ותימא הא מסקינן בבבלי פסחים (שם) ר"י אליבא דר"ע קאמר למלתיה ע"ש ובסוגיין מסיק ר"ע לית ליה דר"ש. א"כ אין ראיה מהך דפסחים דר"י דאמר חצי שיעור אסור מן התורה כרבנן ס"ל וצ"ע. וראיתי להרב במ"ל ריש פ"ד מה"ש שהאריך בדבר והרגיש בכמה דברים שהזכרתי והנאני שכיוונתי לדעתו גם דברינו מתבארים יותר. ומ"ש כלל העולה שדין זה אם בשבועות חצי שיעור אסור מן התורה מחלוקות בין הראשונים להרמב"ן (ויש מי שאומר שמביא הר"ן היינו הרמב"ם) מותר לכתחלה ולהרמב"ם והר"ן אסור ככל איסורי תורה ע"ש תימא הרי דעת הרי"ף ותו' והרא"ש כדעת הרמב"ם שכ"כ (דף כ"ב) בד"ה אהיתירא כו' ע"ש והרא"ש כתב והאידנא אין נפקותא באלו האיבעיות עפר בכמה וחרצן בכמה דאפי' אי דעתיה אכזית ק"ל חצי שיעור אסור מן התורה וגם הרי"ף השמיט אלו איבעיות ש"מ דסובר אף חצי שיעור בשבועות אסור מן התורה וה"ל דברי הרמב"ן דברי יחיד ובטלין כנגד דעת הני רבוותא וצ"ע. והר"ן כתב בפרקין ביומא אמרינן הא דאר"י חצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי א"כ אין חילוק בין שבועות לכל איסורי תורה אע"ג דהתם מכל חלב מרבינן ליה מ"מ כי היכא דילפינן מחלב כל איסורין דפשיטא לן דלא אסרי רחמנא אלא משום דחזי לאצטרופי א"כ ה"ה בשבועות ע"ש וקשה הא לא קיי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא וכ"ת בלאו טעמא דקרא נמי ילפינן מחלב הא ודאי ליתא תינח איסורי כרת אלא איסורי לאוי מנ"ל דהא בכל מקום מצריך תרי קראי חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות ועוד א"כ למה לש"ס למימר טעמא דחזי לאצטרופי הל"ל סתמא

דילפינן מחלב. ותו' ישנים ביומא (דף ע"ד) כתב וקשה להר"א פ' אלו עוברין יליף מכל מחמצת עירובו בלאו ומכל חלב לא יליף אלא איסורא ולא מלקות ע"ש. ונראה בחלב דייק ר' יוחנן שאינו בלאו דא"כ לא לכתוב כל ולא לכתוב אכילה בלאו אלא ה"ל למכתב לא תטעום חלב ובכרת לכתוב האוכל חלב ונכרת אלא ודאי אפי' לאו ליכא אלא איסורא אבל גבי חמץ ליכא למימר הכי וזה ברור. ומינה מוכח דטעמא משום אצטרופי דאל"כ למה לא יענש. וכיון שכן אין לחלק בין חלב לשאר איסורין. ואין נראה לחלק ולומר חלב שהוא בכרת החמירה תורה לאסור דבר הראוי לצרף אבל לא בשאר איסורין. דהא גם בהן איכא לצרופי לעונשין:

מה מפקא מביניהון. וא"ת מאי קשיא ליה מאי בינייהו הרי הדבר מפורש במתני' וי"ל ה"ק מי לא פליגי אלא בלא אוכל ואכל כ"ש כדתנן במתני' או ישנו עוד חילוקים ביניהם וגירסת הר"ן מה מפקינן מבינייהו כלומר מאי איכא בינייהו וקאמר דאיכא תלת מילי. וצריכי דאי מתני' סד"א דוקא בלא אוכל ואכל כ"ש דהחליף דיבורו במעשה הוא דמחייב ר"ע אבל אוכל ולא אכל כ"ש פטור דליכא מעשה קמ"ל דגם באוכל ולא אכל פליג ועדיין איכא למימר בקונמות מודו רבנן בכ"ש וכדאמר תו' בפרקין (דף כ"ב) ד"ה אבל כו' ד"ה בכ"ש קמ"ל דאף בקונמות פליגי. ואי אשמועינן הא ס"ד דוקא לאסור אשתו על עצמו הוא דאמר ר"ע בכ"ש דמסתמא כוונתו ללשון בני אדם שקורין כ"ש אכילה אבל האוסר נכסין בקונם שכוונתו לאסרן באסור תורה אף אכילה דקאמר כוונתו לאכילת תורה שהיא בכזית קמ"ל. אך הא קשיא לי מאי ס"ד לחלק בין קונמות לשבועות משום דבקונמות לא מזכיר שמא דאכילה וכדאמר ר"פ לפ"ז כשאומר מזו עלי קונם אין חילוק בין קונמות לשבועות ובסוגיין קאמר קונם אם אוכל ככר זה כו' א"כ פשיטא דפליגי ודוחק לומר דסד"א בקונמות דא"צ להזכיר לשון אכילה אפי' אמר אכילה לא צריך שיעורה. ובבבלי בסוגיין מפורש דאין סברא לחלק. וכבר האריכו הראשונים לפרש סוגית הבבלי (ועי' במ"ל ריש פ"ד מה"ש) ול"נ לפרשה בקצרה ויתורצו הרבה תמיהות שתמהו. וה"פ מיתבי שני קונמות כו' ואס"ד חייב בכ"ש ל"ל צירוף (בשלמא לדידי טעמא דרבנן שבועות אין מצטרפות דכתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה בעינן שיהא האשם בשבועה אחת אבל לא בשתים וקונמות מצטרפות דלא ילפינן קונמות משבועות דשאני קונמות כיון שלא הזכיר אכילה בקונמות ואפי' בכ"ש יש לחייב אלא דאמרינן מסתמא דעתה אכזית דאין דרך בני אדם לאסור כ"ש על עצמן א"כ מהראוי לצרפן. ור"מ אמר קונמות כשבועות דילפינן להו מהדדי ואפשר בהיקישא יליף דכתיב כי ידר נדר או השבע שבועה אלא לדידך קשיא). ושני באומר אכילה מזו עלי קונם ואכילה מזו עלי

קונם ופריך א"ה אמאי מצטרפות כו'. (דכיון דהזכיר אכילה אין בין קונמות לשבועות ולא כלום) ושני דאמר אכילה משתיהן ופריך דכוותה שבועות כו' (א"כ מ"ש שבועות דאין מצטרפות דהא בכה"ג אחת הן ואין למעט מקרא דלאחת מאלה) א"ר פנחס שאני שבועות כו' לעולם כדאמרת מעיקרא באומר אכילה מזו עלי קונם ואכילה מזו עלי קונם ואפ"ה מצטרפו בקונמות דהא מיהת שניהם נאסרו עליו ע"י עצמו ודמיא לאוכל כזית חלב משני בהמות דלכ"ע מצטרפות ובשבועות אינן מצטרפות לא מקרא יליף דקרא לא קאי אלא לחלקן לחטאת ומתוך שחלוקות לחטאת אמרינן כל שהן שני שבועות אין לצרפן כלל אפי' לכזית כיון דחזינן דעשאן הכתוב שנים הרי הן כשני מינין ואלו אכל חצי זית חלב וחצי זית דם מי מצרפן ה"נ כן ולא ילפינן קונמות משבועות דכתיב תמעול מעל שמצרפין מעילה לזמן מרובה מדהחמיר הכתוב בצירוף מעילות אמרינן שעשאן הכתוב אחד לצרפן לשיעור אפילו הן שני קונמות אע"ג דנפק מינה קולא שאינן חלוקין לאשמות לא שבקינן צירוף דמפורש ביה קרא בשביל חילוק חטאת. וגדולה מזו י"ל מדכתיב תמעול מעל מ"מ יש ללמוד צירוף שני קונמות כדילפינן מיניה צירוף לזמן מרובה וכיון דעשאן הכתוב אחד אין לחלקן לאשמות. והא דפ' אמרו לו דאמר ר"ע מעילות הואיל והחמיר בהן הכתוב לצרפן לזמן מרובה יש להחמיר בהן לחלקן לאשמות בתמחויין. לא דמי לחילוק דשני קונמות דאם נאמר חילוקין הן קולא היא לגבייהו שלא לצרפן לכשיעור ועוד דהרי עשאן הכתוב אחד שחייב על צירופן דשני קונמות וכמ"ש. והא דקאמר מתוך שחלוקין לחטאת כו' הא לסברת המקשה דיליף מקרא דאחת הוה ניחא טפי לחלק הכתוב קונמות משבועות י"ל סד"א שבועות וקונמות ילפינן מהדדי ומתמעול מעל ילפינן חומרא מ"מ צרפינן וה"א כיוך דאחמר בהו רחמנא אפילו אכלו בחמש תמחויין חייב חמש כדאמר ר"ע לכך כתיב לאחת שאינו חייב אלא אחת דמאי חזית דילפינן מיניה קולא זו שאין מצרפין שני שבועות נאמר דלהקל בא שאינו חייב על ה' תמחויין לכך קאמר עיקר קרא להחמיר אתי שיהו חלוקין לחטאת אלא ממילא שמעינן מיניה שאין מצטרפות כמ"ש. והשתא ניחא קושית מהריב"ל שכתב המהרש"א דהשתא דמוקי לה רבינא בקרבן ובצירוף ש"פ אזדא לה סברת המקשה שמחלק בין קונמות לשבועות והיינו בקונמות שלא הזכיר אכילה יש לחייבו בכ"ש לא נחמיר ביה יותר שלא לצרף כמ"ש לעיל דהא לענין צירוף ש"פ אין בין קונמות לשבועות כלום לכך צ"ל טעמא דרבנן כר' פנחס:

שלא אוכל ככר זה ואוכלו חסר כ"ש ע"ד דר"ע פטור כו'. כ' תו' (ד' כ"ז) בד"ה אם כו' נראה דכי לא שייר אלא פחות מכזית חייב עליה אע"ג דאמר שלא אוכלנה דכי משתבע

על הככר אין דעתו שלא ישייר פחות מכזית דאין לך אדם שלא יהא מעט פירורים נושרים ממנו כו' ע"ש. ותימא איך כתבו ונראה בדבר שמפורש סתירתו בירושלמי דאמר לר"ע דאוסר על עצמו בכ"ש ה"נ כ"ש הוי שיור ולא אמרינן אין לך אדם ולרבנן פחות מכזית לא הוי שיור כיון דהזכיר לשון אכילה בעינן שישייר שיעור אכילה. מ"מ הדין דין אמת ומסתייעא מן הירושלמי:

והרי מגדף. כתב תו' המ"ל משבועת העדות והא דפריך ממגדף משום דאפי' חטאת קבועה מייתי ע"כ. וקשה טפי ה"ל למיפרך משבועת העדות דהוי קושיא לד"ה והך קושיא דמגדף איכא לשנויי לשיטתם השיבום כדמסיק הירושלמי אע"ג שתירוץ זה נראה להבבלי דוחק מ"מ עדיף להקשות משבועת העדות ונראה ר"ע ה"ק לא מצינו שבשביל ביטול דיבורו לחוד יביא קרבן כמ"ש רש"י במתני' א"כ ל"ק משבועת העדות דהתם שתי רעות עשה ביטל דבורו וגרם הפסד להתובע גם להנתבע שאינו מוציא גזלה מתחת ידו משא"כ שבועת ביטוי שאין כאן שום חטא אלא ביטול דבורו. מכאן ראיה לגירסת רש"י פ"ק דכריתות (דף ז') ר"ע סובר מגדף היינו עע"א דלגירסת הספרים מאי פריך והרי מגדף הא מגדף לר"ע היינו עע"א א"כ לאו מדבר הוא:

תליין תניין אינון כו'. וקשה מאי דוחקיה דמוקי למתני' דהכא לשיטתם השיבום לימא מתני' דהכא ודכריתות כמ"ד מגדף מעשה וי"ל בעי לאוקמי מתני' דהכא ודהתם ככ"ע לכך מוכרח לומר הכא לשיטתם השיבום והתם הואיל ובלאו אחד נאמרו ועי"ל אפילו למ"ד מגדף מעשה היינו עקימת שפתיו הוה מעשה א"כ לדידיה נמי קשיא והרי מגדף דעקימת שפתיו לא הוי מעשה גמורה הואיל וישנו בלב ואפ"ה חייב כ"ש כאן וצ"ל לשיטתם השיב. אך קשה בירושלמי פ' ארבע מיתות גרסינן ר' חזקיה בשם ר"ל מפני שנכללו בלאו אחד ר' יסא בשם ר"ל מפני שאין בו מעשה. לפ"ז מאי מקשה רבי בא דר"ל אדר"ל דלמא חברייא כר' יסא סבירא להו א"כ גם התם קאמר אין מגדף מעשה וי"ל סובר ר' בא כחזקיה ור' יסא לא פליגי חדא אמר ר"ל אליבא דמ"ד מגדף מעשה ואידך אליבא דמ"ד משום ר"ע מגדף לאו מעשה דא"כ לא מקשה מידי:

הלכה ב

שבועה שלא אוכל כו'. עי' בקונט' וכ"פ הר"ב והר"ן. ולשון אע"ג קשה דאי אין השתייה בכלל אכילה ה"ל כאוכל ועשה מלאכה דפטור. והרמב"ם כתב פ"ד מה"ש מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה חייב שהשתייה בכלל אכילה לפיכך אם אכל ושתה אינו חייב אלא אחת. ותימא מאי לפיכך הא אם אין השתייה בכלל אכילה פשיטא דפטור דה"ל כנשבע שלא יאכל ועשה מלאכה ועי' בלח"מ שדחק הרבה ליישב דבריו. ונראה ה"ק

לפיכך אם נשבע בלשון שכולל אכילה ושתייה כגון שאמר שלא אטעום או נשבע בלשון לעז שכולל שניהם אפ"ה אינו חייב אלא אחת ואלו נשבע בלשון שכולל אכילה ועשיית מלאכה ואכל ועשה מלאכה חייב שתים ובאכל ושתה אינו חייב אלא אחת שהשתייה בכלל אכילה וה"ל כאכל ואכל שאינו חייב אלא אחת. לפ"ז ניחא גם לשון אע"ג שבקונט' והבן. ועי' מ"ש לקמן בד"ה ואכל כו':

שמע כולהון מיכא. כתב תו' בד"ה אבע"א סברא כו' ותימא כיון דאיכא סברא ל"ל קרא כו' ע"ש ותימא אע"ג דסברא היא שבלשון הבבליים שתייה בכלל אכילה כמ"ש תו' שם בד"ה תא כו' מ"מ יש לשונות שאין השתייה בכלל אכילה לכך צריך קרא דבשבועות אזלינן בתר לשון תורה ועי' מ"ש לעיל בסמוך בד"ה פתר כו'. והר"ן נתב בשם בה"ג אע"ג דאית לן קרא איצטרך סברא דמאי דתימא בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ולא קרו להו אינשי הכי קמ"ל ע"כ. לפ"ז במקומו שאין קורין לאכילה שתייה אם נשבע שלא לאכול ושתה פטור ותימא שלא נזכר דבר זה בפוסקים אלא סברי בשבועות אזלינן בתר לשון תורה. גם לענין אכילת כזית כמ"ש לעיל בתו' ועי' במ"ל ה"ש ריש פ"ד וצ"ע:

אם בדם שקרוש כו'. וקשה ואף אם נאמר דם הקרוש חייב איך נאמר דכתב איסור דם הקרוש ושבק מלכתוב איסורא דדם כמות שהוא וי"ל כתב דם הקרוש אסור וכ"ש כמות שהוא:

התני דם שקרש כו'. כתב הרמב"ם פ"ק מהט"א דם שקרש אינו אוכל ולא משקה חשב עליו לאכלין מתטמא טומאת אוכלין חשב עליו למשקין בטלה דעתו. וכ"ה בתוספתא דטהרות ומביאה הר"ש פ"ג דטהרות. ותימא א"כ מאי פריך דלמא לעולם איירי בדם שקרש וקרי ליה אוכל דהא כשחשב עליו לאכול מיקרי אוכל כ"ש כשאדם אוכלו. ולא גרע מנבלת עוף טהור דצריכי מחשבה לטומאה וכתיב בה אכילה לא יאכל לטמאה בה. אלא ודאי סובר הירושלמי דם שקרש כשמן ואינו לא אוכל ולא משקה אפי' חישב עליו בטלה דעתו. ויותר יש לסמוך אהירושלמי דתוספתא זו כתובה בשיבוש כמ"ש הכ"מ שם ואינהו הוו בקיאי טפי מינן ואע"ג לפי המסקנא אף ר' יונה מפרשה אינו אוכל לטמא טומאת אוכלין מ"מ שמעינן דל"ג בתוספתא אינו אוכל לטמא בלא מחשבה דא"כ מעיקרא איך עלה על דעת ר' יונה לפרשה שאינו אוכל כלל ועוד מגופא דברייתא ה"ל להקשות ולמה לו להקשות מברייתא דהמחה את החלב כו'. (ועי' בבבלי ב"ב דף פ' וברשב"ם שם) מיהו הדין דין אמת במחשבה ה"ל אוכל והכי אמרינן חולין (דף ק"כ) בשלמא הקפה את הדם ואכלו כיון דאקפיה אחשובי אחשביה ש"מ מחשבתו משוה ליה אוכל לחייב כרת כ"ש לענין טומאה. אלא מה שאני תמה על הרמב"ם למה לא ביאר

דוקא דם שקרש מעצמו הוא דצריך מחשבה אבל קרשו הוא א"צ מחשבה כדאמרין בחולין ואפשר שזהו בכלל המחשבה ודוחק ועמ"ש בסמוך ובבבלי חולין שם הגירסא תנן התם הקפה את הדם כו' ואינו נכון דלאו מתני' הוא בשום מקום אלא תניא גרסינן וכדאיתא הכא דקאמר והתני כו':

הקפה עי' בקונט' וכ"פ רש"י חולין פ' העור והרוטב (דף ק"כ). ותו' כתב שם הקפה בחמה אבל ע"י האור לא דדם שבשלו אינו עובר עליו ע"כ. וכבר איפלגו בה חדא זימנא בחולין פ' כל הבשר (דף ק"ט) בד"ה הלב כו' ע"ש ובירושלמי נזיר פ"ו (הלכה ט') כתבתי בד"ה וקרייה כו' ליישב דברי רש"י על נכון ע"ש. ובחולין שם קאמר הש"ס בשלמא הקפה את הדם ואכלו כיון דאקפיה אחשובי אחשביה אלא המחה את החלב וגמעו אכילה כתיבא ביה והא לאו אכילה היא אר"ל א"ק נפש (ונכרתה הנפש נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם אפי' השותה) לרבות את השותה. וא"ת מ"ש דם כמו שהוא דחייב אע"ג דמשקה הוא ואכילה כתיב ביה מאי קאמרת שתייה בכלל אכילה א"כ המחה את החלב נמי כיון דהמחה אחשביה למשקה וחייב וי"ל דם כיון כמות שהוא משקה הוא אין סברא דאכילה קרא מיעט משקה ואי אשתייה לחוד חייב ולא אאכילה ה"ל למכתב לא תשתה לכך אמרינן אם הקפה חייב אבל חלב שהוא דבר אכילה וכתיב אכילה אין לרבות שתייה. ונראה הירושלמי פליג וסובר מלשון אכילה דחלב מרבינן גם שתייה דאי ס"ד כדקאמר ר"ל דמנפש מרבינן שותה א"כ מאי ס"ד דר' יונה דאינו חייב על דם הקרוש הא כתיב גבי דם נפש כל נפש מכם לא תאכל דם וכי היכא דמרבינן מנפש שתייה ה"נ איכא לריבויי מיניה אכילה. אך קשה א"כ דמלשון אכילה שמעינן המחה את החלב למה חזר ר' יונה ומייתי ראיה אחריתא שהשתייה בכלל אכילה ה"ל לאתויי מהך מתניתא שהקשו ליה מינה והיינו מהמחה את החלב ואפשר לומר בעי לאתויי מקרא דשתייה בכלל אכילה א"נ לעולם גם הירושלמי כר"ל דילף מנפש ומעיקרא ס"ד דם שקרש בטלה דעתו (כמ"ש בסמוך) אם אכלו ואין לרבויי מנפש. נסתפקתי נשבע שלא יאכל ככר זה המחה וגמעו אם חייב עליו אע"ג דבדבר אכילה לא אמרינן כן ומחלב ליכא למילף כמפורש התם בחולין שאני חלב שהוא בכרת מ"מ הואיל וכתיב בשבועת או נפש מרבינן אף השותה או דלמא הואיל לא כתיב שם אכילה לא מרבינן מנפש שתייה. וכ"ת נילף מחלב ונבלה במה הצד מה להנך שכן לא היה להן שעת הכושר כדאמרינן התם מה להקדש שאין איסורו בא מאליו שע"י דיבורו בא האיסור. (וע"ש ברש"י בד"ה שכן כו') מיהו לפי המסקנא איכא למילף מתרומה וחד מהנך כגון נבלה או שרצים. אך עדיין מיבעיא לן במפרש שלא אוכל מככר זה כל שהוא

או בקונם והמחה ושתה ממנו כל שהו מהך דליכא למילף מהנך שהן בכזית ואמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה התם בכזית אף הכא בכזית והכא אמרינן התם בגמרא גבי שרצים ע"ש. ומה שאני תמה בזה הוא למ"ד טעם כעיקר דאורייתא מהיכא תיתי לומר כשהמחה חלב שלא יהא אסור מדאורייתא דודאי לא גרע מטעמו. ודוחק לומר שבטלה דעתו אדרבה עינינו רואות שרוב בני אדם שותין חלב מחוי ע"י טיבול. ועוד שכתבו תו' שם בד"ה היכא כו' סברא הוא דלא אסרה תורה אלא כשהאיסור בעין ע"ש ולפי מה שכתבתי הסברא היא בהיפך וצ"ע:

תיפתר באילין גמרייה כו' בבבלי פריך ודלמא דבילה קעילית כו' ומשני גמר שכר שכר מנזיר. ממילא לא קשיא קושית רבנן דקסרין. ותו' כתב בד"ה גמר כו' וא"ת ר"י דמחייב באכל דבילה קעילית ולא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתייה בכלל אכילה וי"ל נפקא ליה מסברא דאמר לעיל ע"כ ותימא הא מסברא לחוד ליכא למשמע שאכילה בכלל שתייה אלא בשבועות דאזלינן בתר לשון בני אדם אבל בשאר כל הדברים כגון יה"כ ודדמיין ליה ליכא למשמע מסברא מידי דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כ"ש דלשון בני אדם לחוד. ועי' מ"ש לעיל בסוגיין בד"ה שמע כו'. עוד כתב תו' א"נ גבי מקדש לא גמר ג"ש אבל גבי מעשר גמר וכ"מ קצת כו' ע"ש וביומא פ' יה"כ (דף ע"ו) כ' תדע דהא הכא אליבא דמ"ד אכל דבילה חייב דהיינו ר"י ומסקינן גמר שכר שכר מנזיר כו' ע"ש. ותימא מאי תדע דקאמרו לעולם לרבנן פריך ולא מייתי הך ברייתא אלא למידק מינה שדבילה קעילית משכר. ואפשר לכך כתבו תו' כאן וכ"מ קצת דאינה ראיה גמורה וכמ"ש. אך גם לתירוצם זה תימא דאמרינן פ"ק דנזיר (דף ד') רש"א אינו נזיר עד שיזיר מכולן שנאמר מכל אשר יצא כו' ורבנן דרשי מדכתיב מיין ושכר ור"ש איצטרך לאלופי שכר שכר מנזיר לאפוקי מר"י דתניא ר"א אכל דבילה קעילה ונכנס למקדש חייב. שמעינן מהכא כי איצטרך שכר דנזיר לג"ש תו ליכא למילף מיניה דאפי' נזיר ממין אחד הוי נזיר א"כ קשיא לרבנן דר"ש וסתם מתני' דנזיר דסברי ממין אחד הוה נזיר מנ"ל דשתיה בכלל אכילה דהא ליכא למילף מעשר שכר שכר מנזיר וי"ל סברי רבנן אף דאיצטרך שכר גבי נזיר ללמד ממין אחד הוי נזיר מ"מ ילפינן ג"ש שכר שכר מנזיר דמופנה בחד צד דהיינו במקדש ובמעשר דטפי מסתבר להו דאתי לג"ש מלומר דלא קאי אלא אדבילה קעילית ובמעשר אי לא קאי אדבילה קעילית מיותר לגמרי דבלאו קרא ידעינן דנקנית בכסף מעשר דה"ל פרי. ור"ש סובר אי לא כתיב שכר גבי נזיר מיותר לא דרשינן ג"ש מנזיר אלא ילפינן מעשר מהקדש דכל המשקים נקנית בכסף מעשר וקרא איירי נמי בדבילה קעילית לכך כתיב ואכלת כמ"ש המהרש"א. ובהכי ניחא דלא תקשי

לן סתמא אסתמא בנזיר סתם לן ממין אחד הוי נזיר א"כ לא דריש ג"ש דשכר שכר והיינו כר"י ובבכורות ס"פ אלו מומין סתם לן דלא כר"י כמפורש שם בבבלי (דף מ"ה) אבל לפמ"ש ניחא חכמים דהכא נמי לית להו דר"י. אך עדיין קשה לסברת תו' מאי דוחקיה דש"ס דנזיר לומר ר"ש לית ליה דר"י אפי' אית ליה דר"י נמי צריך שכר בנזיר לג"ש דמעשר וי"ל אי משום ג"ש דמעשר אפי' אין הג"ש מיותר מחד צד דהיינו גבי מעשר סגי ודרשינן שכר דנזיר דאפי' ממין אחד הוי נזיר אבל כי צריכין לג"ש דהקדש כי לא מיותר משני צדדים לא ילפינן לה דכיון דתלוי בטירוף הדעת יש לרבויי שאר משכרים כמ"ש תו'. ועי"ל מאן דמשני התם בנזיר לאפוקי מדר"י סובר כר"ל דיליף שתייה בכלל אכילה מדכתיב ואכלת לפני ה' כו' ולא חש לקושית הש"ס ודלמא ע"י אניגרון וסתמא דש"ס דחש להך קושיא אית ליה כאידך שינוייא דמשני שם בנזיר ר"ש רית ליה איסור חל על איסור כו' ע"ש. וראיתי תו' ישנים ביומא שם שדחאו תירוץ תו' משום האי דנזיר ע"ש ומקצת דבריהם אינן מבוררים לי ומה שתירצתי לקושייתם נכון הוא לענ"ד. ומ"ש תו' ועי"ל ר"י יליף מדכתיב וכל דם לא תאכלו וכדאמר ר' יונה מעיקרא ע"ש נראה ר"ל אע"ג דר' יונה בעצמו הדר ביה היינו משום דקשיא ליה ברייתא דהקפה את הדם כו' אבל לר' יהודה ל"ק די"ל דפליג אהך ברייתא. ומלבד הדוחק דלא מצינו מי דפליג אהך ברייתא קשיא נמי גבי דם כתיב נפש כל נפש מכם לא תאכל דם וכל היכא דכתיב נפש מרבינן אף השותה כמפורש חולין (דף ק"כ) פרק העור והרוטב אם כן ליכא למשמע מיניה כלום ועי' מה שכתבתי לעיל בסוגיין בד"ה הקפה כו'. וא"ל ר"י יליף שתייה בכלל אכילה מדמרבינן פרק בכל מערבין תמד שהחמיץ ואמר רחמנא ואכלת כמ"ש תו' בד"ה שכר ורבנן פליגי אר"י בהא דהא לא קאי ואכלת אריבויי כדדייקי תו' שם וצ"ע. והרמב"ם ריש ה' ביאת המקדש פוסק כר"י דשאר משכרים באזהרה ומחללים עבודה והרשב"א האריך בדבר (ומביאו הכ"מ שם) וכתב שפסק כר"י דסתם מתני' דנזיר אתיא כר"י ע"ש וקשה לפמ"ש לעיל ליכא להוכיח מידי מהך מתני' דהש"ס דנזיר לא קאמר הכי אלא לר"ש אבל לרבנן י"ל דילפי ג"ש דשכר וכת"ק דר"י ועוד לאבע"א דהתם לא פליג ר"ש ורבנן בפלוגתא דחכמים ור"י ועוד הא איכא סתם מתני' דפרק אלו מומין דלא כר"י לכך נראה סובר הרמב"ם סוגיא דכריתות אזלא לריש לקיש דיליף שתייה בכלל אכילה מדכתיב ואכלת כו' אבל לפום סוגיין דשבועות נ"ל כ"ע אית להו ג"ש דשכר וחכמים ור"י פליגי בפלוגתא דר"ע ורבנן דריש פרקין חכמים כר"ע ויין מוקמינן קרא לאוכל כל שהיא שיהא חייב ור"י כרבנן לא מצינו אוכל כ"ש חייב ולא מוקמינן קרא בהכי (ומגתו לאוכל כ"ש דמיא) ואייתר קרא לשאר משכרים וקיי"ל כרבנן דפרקין לכך פסק כר"י. ור"א דאמר

הגם מאי שכר מידי דמשכר מוסיף על ר"י. והאי דבכורות לא קשיא דלאו סתמא דלא כר"י הוא אלא התנא שנה משנתו כך"ע ובפלוגתא לא איירי. ומ"ש הכ"מ שם רבינו פסק דאיכא איסורא בפחות מרביעית כת"ק ואיך פסק כר"י ע"כ דברי תימא הם איך סלקא אדעתיה דפסק כת"ק ה"ל לחייבו מלקות דהא הת"ק קאמר כ"ש באזהרה והרמב"ם כתב פטור אלא הדבר ברור דכתב פטור ולא כתב דמותר לכנוס דה"ל חצי שיעור וקיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה לכך קאמר דאיסור מיהו איכא וצ"ע:

באילין גמרייה כו'. וקשה הא תנן עכו"ם פ' בתרא יין נסך שנפל ע"ג תאנים או ע"ג תמרים אם יש בהן בנותן טעם אסור. הרי דיין בתאבים ותמרים נותן טעם לשבח ומאי דוחקיה לאוקמי בגמרייה וארזרייה. גם אבבלי קשיא דדחיק לאוקמי בשאכל ליה ע"י אניגרון ולא מוקי ליה בתאנים. ודוחק לומר דהכא איירי בתבשיל ומתני' דעכו"ם איכא לאוקמי ביין ותמרים חיים דאיהו גופא קשיא מאי דוחקיה לאוקמיה בתבשיל. וע"ק דאמרינן בירושלמי שם אמתני' מה את עביד לה כיין ביין כיין לתבשיל. הרי דיין בתבשיל לשבח הוא. מיהו הא י"ל דקאי אתבשיל גמרייה אבל הראשונה קשיא. ועוד עינינו רואות שהיין משביח בכל מיני תבשיל וצ"ע ועי' בבבלי ב"ב פרק המוכר פירות דף צ"ה ע"ב:

ואכל ושתה כו' עי' בקונט'. וכן הוא לשון הבבלי. וקשה איך שמעינן מהכא דשתייה בכלל אכילה דלמא הואיל ואינה בכלל אכילה לכך אינו חייב אלא אחת מאי קאמרת א"כ פשיטא דה"ל כאכל ועשה מלאכה הא נמי פשיטא כיון דשתייה בכלל אכילה אינו חייב אלא אחת וכ"ת איצטרך לאשמועינן דשתייה בכלל אכילה אין זה במשמע לשון הש"ס דקאמר אא"ב שתייה בכלל אכילה איצטרך לתנא לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת. גם לשון המשנה לא משמע כן. ונראה סד"א דה"ל כאוכל שני זיתי חלב בשני תמחויין בהעלם אחד דחייב שתים קמ"ל דאינו כשני תמחויין ואינו חייב אלא אחת. ונראה שזהו כוונת הרמב"ם פ"ד מה"ש (ועמ"ש לעיל בד"ה שבועה כו'). ותו' כתב בסוגיין בד"ה מי כו' וא"ת ודלמא היא גופא אתי לאשמועינן דשתייה לאו בכלל אכילה ע"כ. ולפמ"ש ניחא דודאי ליכא למימר דמתני' אתיא לאשמועינן שתייה אי הויא בכלל אכילה או לא דהא אין כאן הכרע אלא ה"ק צ"ל חדא מינייהו פשיטא וקמ"ל מידי אחרינא והשתא אם נאמר שתייה בכלל אכילה קמ"ל אכל ושתה אינו חייב אלא אחת ולא הוי כאוכל חלב בשתי תמחויין אלא אי אמרת שתייה לא הוי בכלל אכילה לא קמ"ל מידי ודבר נאה ומתקבל הוא:

אלו מי כו' עי' בקונט'. וקשה הא לא דמיין להדדי ונראה דה"ק אמר שבועה שלא אכל ככר זה והדר אמר ככר זה ולא ידעינן אם על אחד מהן נשבע שני פעמים ואינו חייב

אלא אחת אפי' הכי אם אכל שניהם חייב שתים דאמרינן מסתמא היתה כוונתו לישבע על כל אחד בפני עצמו הכא נמי כיון שאמר ושלא אשתה אמרינן מסתמא מעיקרא לא נשבע אלא על האכילה:

שבועה שלא אוכל כו'. בבבלי מייתי רב אשי ראיה מהך מתני' ומשני דלמא דאמר תרתי שבועה שלא אוכל שבועה שלא אשתה. ותימא לומר כן א"כ נסתרו כל הראיות שמביאין ממשניות ואף דמצינו דמשני הש"ס חסורי מחסרא כו' מ"מ לא מצינו דקאמר ודלמא חסורי מחסרא כ"ש שאינו מזכיר כלל חסורי מחסרא אבל מסוגיין אתה לומד דה"ק ודלמא כדר' דתני במתני' דיליה שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל אוכלין שאינן כו' א"כ ליכא ראיה מינה:

הלכה ג

וכרכה בעלי קנים כו'. בבבלי פ' ערבי פסחים (דף קט"ז) גרסינן אמר רבא בלע מנה יצא בלע מרור יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא. פירש"י כרכן בסיב לא יצא שהרי אין ממש בפיו לא זה וזה ע"כ. לפ"ז ואף אם כרך מצה במרור ובלען לא יצא שהרי אין טעם מצה בפיו ולא טעם טעם מרור. א"כ קשה מ"ש דנקט כרכן בסיב הל"ל כרך מצה במרור ובלען אף ידי מצה לא יצא דהא במצה ומרור איירי. והפ"ח א"ח סי' תע"ה כתב אם כרך מצה במרור או בשאר מיני אוכלין אע"פ שאינו נוגע בפיו יצא וראיה ממ"ש הרמב"ם פ"ג מאה"ט הכורך כזית מנבלת עוף טהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו אע"פ שלא נהנה גרונו טמא כרכה בסיב ובלעו טהור וכתב הכ"מ הטעם דחזרת מין מאכל ומין במינו אינו חוצץ משא"כ בסיב ע"כ ותימא הא ע"כ לומר הא דגרסינן ס"פ ג"ה ר' יוחנן אמר הרי נהנה גרונו בכזית ור"ל אמר אכילה במעיים בעינן. לא פליג ר"י דבהנאת מעיים סגי אלא דסובר אף בהנאת גרונו לחוד סגי וכ"מ שם ברש"י וכיון שכן מאי איכא שהסיב חוצץ בפיו הא מיהת מעיו נהנין ממנו. והעיקר כמ"ש הרמב"ם הטעם שאין דרך אכילה בכך לכרכו בדבר שאינו מאכל וכ"כ הר"ן. ושמעינן מהכא שאם כרכו במאכל שאין דרך אכילה לאכול עמו לאו כלום הוא לכך נקט בתוספתא וברמב"ם כרך כזית נבלת עוף טהור בחזרת ובסוגיין נקט פת שדרכו לאכלו עם חרצנין וזגין אבל כרכו בדבר שאין הדרך לאכול עמו אינו כלום וזה עיון ברור וצ"ל לדינא. והא דאמר נזיר חייב שלש דוקא בשבלען ולא לעסן אבל לעסן אינו חייב שלש דאי אפשר שלא יהיה אחד מרובה על חבירו ומבטלו מיהו י"ל סוגיין כר' יוחנן דגרסינן פ"ק דחלה פיגול והנותר ששחקן ר"א לא ביטלו זה את זה ורשב"ל אמר ביטלו זה את זה. ועי' בבבלי זבחים פ' כל הזבחים:

הלכה ד

ואכל נבלות כו'. בבבלי פריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא הא ל"ק רישא בסתם סיפא במפרש וכתב תו' תימא א"כ למה נקט ברישא אוכלין שאינן ראויין ובסיפא נבלה וטרפה ע"כ. ונראה סד"א ברישא קמ"ל אפי' אכל איסורא דרבנן פטור דה"ל אוכלין שאינן ראויין לאכילה אבל בסיפא דפליגי ת"ק ור"ש צריך למיתני ואכל נבלות וטרפות וטעמא דת"ק דסובר כר"ע דבשבועה אדם אוסר את עצמו בכל שהו ור"ש פליג דסובר כל איסורין שבתורה בכל שהו א"כ אין השבועה חלה ועד כאן לא פליג ר"ש אלא באיסורי תורה אבל באיסורי דרבנן אף ר"ש מודה דבעינן כזית (ועי' במ"ל פ"ה מה"ש הלכה ה' בסופו בד"ה ודע דמסתמיות כו') והא דקאמר מפרש נמי גופיה תקשי אמאי מישבע מהר סיני הוא. היינו שאין נראה לאוקמי מתני' כיחידאה ועוד דא"כ היינו צריכין לומר דהלכתא כוותיה דה"ל מחלוקות ואח"כ התם ואנן לא קיי"ל כוותיה דר"ע ומשני מתני' דברי הכל לר"י כדאית ליה ולר"ל נמי ד"ה היא דמודו רבנן במפרש חצי שיעור שהשבועה חלה עליו. אלא לפ"ז קשיא מאי קאמר בשלמא ר"י לא אמר כר"ל דמוקי מתני' כד"ה כו'. הא גם ר"ל מוקי מתני' כד"ה. ותו' כתב שם בד"ה דמוקי כו' איך המ"ל ר"י כר"ל כיון דסובר חצי שיעור אסור מן התורה לא משכחת לה בהן כו' ע"ש. ומצאתי במקצת דפוסים דמס' שבועות כתוב שם בשם גיסי הגאון מהרר"ח יונה זצ"ל דה"ק ר"י לא אמר כר"ל במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן דלדידיה לא משכחת לה בהן ופטור גם על הלאו אא"כ תאמר מתני' כריב"ב לקמן בפרקין דלא בעי לאו והן א"כ לא אתיא מתני' כד"ה ואיהו בעי לאוקמי מתני' כד"ה ודפח"ח. מיהו קשיא המקשה דלא ידע לר' יוחנן טעמא דר"ש דפוטר כדפריך בתר הכי א"כ ה"ל לר"י לומר כר"ל ורבנן ור"ש פליגי בפלוגתא דרבנן וריב"ב. וקושית תו' נראה לתרץ אי מוקמינן ליה בחצי שיעור אפי' לר"י מצינו בהן שיכול לאכלו ע"י תערובות אי לאו שבועה שאסורה דאורייתא שאין מבטלין איסור דאורייתא לכתחילה כמ"ש הראב"ד מיהו דוקא איסור שלוקין עליו מדאורייתא הוא דאין מבטלין אבל חצי שיעור שאין איסורו אלא משום דחזי לאצטרופי כמפורש פ' יה"כ (ועמש"ל לעיל בד"ה פתר כו') מותר לנטלו לכתחילה דתו לא חזי לאצטרופי. ואף שהרשב"א בחידושיו פ' ג"ה (דף צ"ח) כתב בשם תו' הא דאין מבטלין איסור לכתחילה דרבנן. מ"מ בתו' שלפנינו שם משמע בהיפך דסברי כהראב"ד ע"ש. והא ליכא למימר דפליגי ת"ק ור"ש בפלוגתא דר"ע ורבנן דהא ר"ש ס"ל כל איסורין שבתורה במשהו למלקות:

אף חטה אחת כו' עי' בקונט' לפום ריהטא נראה פירושי בתרא עיקר. דלפי' קמא (אף שכן מפורש בבבלי מכות שם) קשיא הא ממתני' לא שמעינן דר"ש אוסר בכ"ש

בכל האיסורין אלא מברייתא שמעינן לפרש כן המשנה א"כ ה"ל לאתויי הברייתא מיהו אחרי העיון נראה דממתני' דייק ליה דר"ש אוסר בכל האיסורין אפי' קמח. והיינו מדתנן ברישא סתם כמה יאכל מן הטבל ולא נקט כמה יאכל מחיטי טבל אלא ודאי ר"ש אף בקמח פליג. וכ"ת א"כ אמאי לא תנן כמה יאכל מן האיסורין כו' י"ל משום סיפא דתנן אף חטה אחת כברייתה נקט טבל. ועי' במכות (דף י"ז):

תענו את נפשותיכם ממותר לכם כו'. נראה דמקרא קדריש מדלא כתיב אזהרה ביה"כ לא יאכל וכ"ת כדאמר ר"ל פ' יה"כ (דף פ"א) אי כתיב לא יאכל אכילה בכזית משמע והתורה לא חייב עליו אלא ביישוב הדעת י"ל ר"ש לשיטתו אכילה כל שהוא משמע כמפורש בסמוך מאי קאמרת בקרבן דבעינן כזית אהלכה למשה מסיני קסמיך כדאמרינן שם דף פ' שיעורין של עונשין הלל"מ א"כ ה"נ אהלכה סמכינן אלא קרא דוקא בדבר המותר אייריי שהעינוי ממנו אבל בדבר האסור אין העינוי ממנו דרחמנא אסריה לכך ליכא למכתב לא יאכל דהוה משמע כל מיני מאכל אפי' דבר האסור ובבבלי בסוגיין גרסינן ר"ש לטעמיה דלית ליה איסור כולל דתני רש"א האוכל נבלה ביה"כ פטור. ונראה דאף הירושלמי סובר כן ור"ש דדריש טעמא דקרא יליף מיה"כ דלית לן איסור חל על איסור אפי' באיסור כולל:

רבי בא בר ממל בעי ע"ד דר"י כו'. כתב תו' (דף כ"ד) בד"ה שלא כו' ותימא אמאי לא פריך מהכא לר"י וי"ל משום דדלמא קסבר ר"י דאיכא שום תנא דאית ליה איסור כולל באיסור הבא מאליו ולא בבא מעצמו כו' ע"כ. וקשה א"כ צ"ל תלתא תנאי בדבר דרבנן דמתני' אית להו כולל אפי' באיסור הבא מחמת עצמו א"כ תקשי ר"י מ"ט לא אמר כר"ל מאי קאמרת דמוקי מתני' כדברי הכל הא אף כי מוקי לה בכולל צ"ל דלאו ד"ה היא וי"ל למ"ש תו' (דף כ"ג) בד"ה דמוקי כו' דאין לחוש ממאי דאיכא תנא דל"ל איסור כולל כיון כו' ע"ש ניחא קצת. מיהו בסוגיין מפורש דאף לר"י פריך ממתני' דכריתות ונטר הש"ס עד דסיים רבא למילתיה שהוא כמו פירוש לדברי ר' יוחנן:

אם באומר שבועה שלא אוכל בשר כו'. מהכא שמעינן דבשר וחלב מין ושם אחד הן דהא אאוכל חלב דתנן במתני' קאי וזה סייעתא למ"ש הרשב"א והר"ן פ' ג"ה בשם הראב"ד. ועי' פ"ח י"ד סי' צ"ח. אלא שבבלי בסוגיין קאמר ואי איתא משכחת לה חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מגו דחייל אתמרים חיילא נמי אחלב. ואי סובר חלב בשר מיקרי הל"ל כגון שאמר שבועה שלא אוכל בשר כדאמר בסוגיין. וכ"ת סובר הבבלי בעינן כולל מפרש שיזכור גם האיסור י"ל לפירש"י שם בד"ה ה"ג אלא כדרבא כו' ע"ש מפורש דר"י מוקי מתני' באומר סתם שלא אוכל וכולל איסר והיתר יחד בלשון

אחד. ותו' כתבו בד"ה שלא אוכל תמרים וחלב מפר"ת דאתי' בלאו והן דמשמע נמי חלב קיבה וחיה לפי שמזכיר עמו דבר היתר אבל בלא"ה לא משמע אלא חלב האסור עיקר החלב. ר"ל אי חלב משמע נמי דהיתירא הל"ל משכחת לה חמש כגון שאומר שבוע שלא אוכל חלב ול"ל לש"ס שנשבע שלא אוכל תמרים לכך הוצרכו לומר לפי שמזכיר עמו דבר היתר. הרי שאם כלל איסור והיתר בחד אע"פ שלא פירש האיסור לעצמו חייב אתרווייהו ואי המ"ל בקצרה בלא תמרים לא ה"ל לש"ס להזכירן א"כ קשיא הל"ל שבועה שלא אוכל בשר ודלא כהראב"ד אלא כהאגור ואו"ה דאמרי בשר וחלב שני מינים הם. מיהו י"ל אע"ג דבעלמא אחד הם הכי בשבועה אמרינן אהיתירא מישתבע ולא על האיסור. וגם בהא פליג הירושלמי וצריך עיון:

והפסח בתוכן. עי' בקונט' שהגהתי. ואפשר לקיים הגירסא וה"ק כיון שהפסח בתוכן ה"ל כנשבע לבטל את המצוה ואין השבועה חלה כלל דה"ל כמיחל שבועה על האיסורין. ועלה קאמר ר"י ותשמע מינה כו'. דלפום הגהתי הוכחת ר' יוסי אינה מוכרחת דאיכא למימר דסובר ר"ז אהיתירא מיהו חל אבל השתא דייק שפיר וצ"ע ועמ"ש בסמוך:

שלא אוכל עשרת ימים כו'. משמע דאפשר לצום עשרת ימים כאחד דאל"כ ה"ל שבועת שוא ומאכילין אותו מיד כמ"ש הרמב"ם פ"ה מה"ש. ותימא דגרסינן בירושלמי נדרים פ"ב (סוף ה"א) שבועה שלא אוכל ג' ימים ממתינים אותו עד שיאכל ומלקין אותו משמע דסובר שאפי' ג' ימים אי אפשר לצום דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא גם לשון ממתינים משמע הכי. מיהו אין גירסא דנדרים נכונה דחזינן דאפשר לצום ג' ימים וג' לילות ואין לחלק בין דורות הראשונים לדורותינו דהא כתיב במגלת אסתר וצומו עלי ג' ימים וג' לילות. והרמב"ם כתב נשבע שלא יישן ג' ימים או שלא יאכל כלום שבעה ימים אין אומרים ייעור זה ויצום עד שיצטער ולא יהיה בו כח לסבול ויאכל ויישן אלא מלקין אותו מיד משום שביעת שוא ויישן ויאכל בכל עת שירצה. הנה דבריו סותרים דברי הירושלמי בשתים שמירושלמי משמע שאי אפשר לצום שלשה ימים והוא כתב שבעה ימים. ולירושלמי אומרים לו שיצום עד שיצטער והרמב"ם כ' מלקין אותו מיד. והכ"מ שם מייתי דברי ירושלמי דנדרים ולא הזכיר כלל מזה שכתב ג' ימים. ועמ"ש נדרים שם בתו' והטעם שכתבתי שם בשם הט"ז. כ"כ הר"ן בפרקין. ושם הגהתי שבועה שלא אוכל שבעה ימים כמ"ש הרמב"ם. ול"ק מהך דהכא דכאן לא איירי אלא בנשבע לצום עשרת ימי התשובה ולא הלילות:

בשוחט צביים. תימא א"כ לא נשבע כלל על החלב ואיך יתחייב זה האוכל חלב ביה"כ קרבן שבועה עליו. וכן קשיא נמי אהא דפריך בסמוך בעופות וצ"ע:

התיבון הרי טומאת מקדש וקדשיו שהוא בעולה ויורד. בבבלי משני בנשיא ור"א היא דאמר נשיא מביא שעיר. והירושלמי לא בעי לשנויי הכי דלא בעי לאוקמי מתני' כיחידאה. אך קשה הא מתני' ודאי דלא כר"ש כדאמרינן בסמוך ונראה טעמא דירושלמי דסובר ר"א אין איסור חל על איסור א"כ ליכא לאוקמי מתני' כוותיה דגרסינן בבבלי פ' כל הבשר (דף קי"ג) אמר שמואל משום ר"א מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת. והבבלי סובר תירוצא דהתם דקאמר בעלמא איסור חל איסור ושאני הכא דכתיב ומתו בו. והירושלמי סובר כהא דמשני שם בעלמא אין איסור חל על איסור ושאני הכא דכתיב גדי. מדאיצטריך גדי ש"מ אפי' איסור כולל לית ליה דהא חלב בחלב איסור מוסיף הוא דאסור בהנאה. ואכא דפריך בסמוך הרי מעילה אין בה כרת. משני בבבלי בחטאות קאמרינן. והירושלמי לא בעי לשנויי הכי משום דקשיא ליה כי היכא דתני אשם ה"ל למיתני חטאת שאין בו כרת ורש"י פי' בד"ה והרי הקדש אשם מעילות דאתי ליה משום דיבורו שהקדישו ע"כ. ותימא מי דחקו לפרש דקאי אאשם ולא פי' דקאי אחטאת דנותר וטומאה ונראה דקשיא ליה קושית תו' (דף כ"ב) בד"ה והרי הקדש תימא כו' אבל הקדש מביא קרבן על מה שאכל שעשה מעשה ע"ש לכך מפרש שם דקאי על אשה מעילות וקיי"ל דחייב אפילו על ידי שליח דיליף חט חט מתרומה אם כן אף אם לא עשה מעשה חייב ואגב שיטפא פירש גם קושית הש"ס כאן באשם מעילות כמו לעיל וצ"ע:

אלא דברים שאין להם היתר אחר איסור כו'. כתב תו' כריתות פ' אמרו לו (דף י"ג) בד"ה ארבע כו' וא"ת אמאי לא חשיב ה' כגון שלא יאכלה ואכלה וי"ל מידי דאיתיה בשאלה לא קתני ומוקדשין כיון שנזרק דמן ליתיה בשאלה אבל ליכא למימר דאיירי בבכור דבגמרא קאמר אקדשים מגו כו' ואי בבכור מרחם קדש ע"ש. והב"ז כתב תימא לכאורה אשתמיט מינייהו סוגיין בבבלי דמקשה וליתני חמש ומשני כי קתני מידי דליתא בשאלה ומוקדשין מוקי בבכור וש"מ דלית ליה לש"ס הך סברא כיון שנשחט ליתא בשאלה וסוגיא דכריתות סובר כאינך שינויי דקרבן קבוע או זדונו או כרת או מידי דבר אכילה כו' וצ"ע ע"כ. וכבר הרגיש המהרש"א בסוגיין בקושיא זו ע"ש. באמת לפום ריהטא תמיה גדולה היא. אך אחרי העיון נראה דתו' דייקי מדקאמר אקדשים ולא בעי לאוקמי בבכור ש"מ דסובר מדתנן סתמא אמרינן דבכל קדשים איירי א"כ ליכא לאוקמי בהך שינוייא דאיסור הבא מאליו או בשינויים דקרבן קבוע דא"כ צריך לאוקמי מתני' בנשיא כמפורש בבבלי ומתני' סתמא תנן משמע בין נשיא בין הדיוט. ומדאמר רבא בסוגיין מאן דאית ליה איסור כולל כו'. ופריך פשיטא ומשני ס"ד באיסור הבא מעצמו לא אמרינן

כו' כמפורש שם ש"מ דליתא לתירוצא דרב אשי ורבינא דאמרי דלא קחשיב לחטאת דשבועה דפשיטא הוא דתמורה דחיילא אפחות מכשיעור ואמידי דלאו בר אכילה והא לרבא איצטרך לאשמועינן דלא נאמר איסור הבא מעצמו אע"ג שיש בו כל החומרות לא אמרינן בה איסור כולל. וכ"ת לפמ"ש קושית הש"ס בבלי ואם איתא משכחת לה חמש אינה אלא אליבא דרבא י"ל תוס' כריתות מפרשי קושית הש"ס דכריתות היא בין לרבא בין לר"י והא דשני כי קתני באיסור הבא מאליו כו' היינו לר"י והא דשני מידי דליתא בשאלה הוא לרבא ותדע דלר"י פריך דהא ר"א מאוירי' שני עלה משמיה דר"ז שהיה זמן רב קודם רבא גם בירושלמי פריך לה אר' יוחנן. ולפ"ז גם לתירוצא דר"ז ליתא דלפום ריהטא קשיא מכדי תנא אחטאת קמהדר מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו וצ"ל דה"ק כיון דלא מצינו קרבן אלאו אלא זה פשיטא דחל בכולל וכיון דלרבא לא פשיטא הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא תני ליה על כרחך לומר כתירוצא דירושלמי הואיל ויש היתר לאיסורו ע"י שאלה משא"כ בהקדש כיון שנזרק. (וע' בט"ז י"ד סי' שכ"ב וצ"ע). גם דעת הירושלמי נראה כן. וידוע שהרבה סוגיות בבלי בסדר קדשים אמורים ע"פ הירושלמי וכ"ת עדיין קשיא אמאי לא משני הכא קדשים שנזרקו דמן ליתא בשאלה י"ל ה"ה דהוה מני לשנויי הכי וכה"ג כתב תו' בבבלי בסוגיין בד"ה הרי הקדש כו' ע"ש ועי"ל לפמ"ש תו' בד"ה שלא כו' דקושית הש"ס אליבא דרבא א"כ ליכא לשנויי מוקדשין כיון שנזרקו דמן אינן בשאלה למאי דקאמר בבבלי בפרקין (דף כ"ז) אכלה כולה אין נשאל עליה שבועה נמי ליתא בשאלה אם נשבע על כזית אחד ואכלו וכ"ת כיון דאי נשבע על הבהמה כולה איתא בשאלה לא קחשיב י"ל א"כ אף מוקדשין ישנו בשאלה קודם זריקת דמן מאי קאמרת השתא ליתנהו בשאלה אף שבועה כשנשבע על כזית זה אינו בשאלה. וסוגיא דכריתות אזלא לאמימר דפליג ארבא ואמר אפי' אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מחוסר קרבן. נמצא שבועה לעולם איתא בשאלה משא"כ במוקדשין. וסברי תו' לכך קאמר הש"ס אקדשים כו' לאשמועינן דמתני' דוקא כדתני ואין למצוא יותר מארבע חטאות וליתא לכולהו תירוצי דאיתנהו חמש אלא דלא קחשיב ליה. א"כ עכ"ל שבועה ישנו בשאלה לעולם לכך לא קחשיב ליה דלא פסיקא ליה אם ישאל עליו:

אילו מי שעשה כו'. עי' בקונט'. ועי"ל דמייתי ראיה דלא ילפינן יה"כ משבת לענין מלאכות דהא אף ביה"כ אם עשה אחת ממלאכות האסורות בשבת חייב עליה ואם עשאן כולן בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ובשבת חייב על כל אחת ואחת כדאמרינן פ' כלל גדול. בבבלי כריתות (דף י"ד) גרסינן אמתני' וניתר אם הוציאו חייב מ"ש דתני שבת אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"כ ופריך

דלמא אף משום שבת ויה"כ קאמר אלא אהא דתניא ושילח ביד איש עתי אפי' בשבת אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה כו' ממאי שאני יה"כ דמצוותו בכך אלא רפרם בדותא היא. ובסוגיין (דף כ"ד) פירש"י בד"ה אף אם הוציאו כו' דאלו אהוצאת יה"כ לא מיחייב דקסבר דאין עירוב והוצאה ליה"כ. וביבמות ס"ג (דף ל"ד) מסיים בה והכי איתא בכריתות. ותימא הא מפורש בכריתות דלמא אף משום שבת ויה"כ קאמר. ותו' בסוגיין כתבו בד"ה אם כו' פי' בקונט' משום הוצאת שבת כו' וא"נ דבכריתות מסיק דרפרם בדותא כו' ע"ש. ונראה קסבר רש"י דגרסינן הא דרפרם בדותא היא וכ"ה בגמרתינו. וה"פ לאו ממתני' איכא למידק כדשנינן אלא חוץ מזו קיבל כך מרבו דאין עירוב והוצאה ליה"כ. לפ"ז ודאי יש לנו לפרש משנתינו דדוקא משום שבת חייב ולא משום יה"כ (ועי' יבמות שם בתו' בד"ה והוציא כו'). והא דפי' רש"י כאן וביבמות קסבר אין עירוב כו' משמע דאיכא דפליג על ר"מ בזה. וקשה מנ"ל הא. ונראה דקשיא ליה למה לא פריך ארפרם מהא דתנן פ"ק דמגילה אין בין יה"כ לשבת אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת. הא לכל מילי שוין כדדיקינן בגמרא התם ואם איתא לדרפרם איכא נמי הא דבשבת חייב אהוצאה וביה"כ פטור. לכך קאמר הא דאין עירוב והוצאה ליה"כ ר"מ הוא דקסבר הכי ורבנן פליגי והך דמגילה אתיא כרבנן. אך קשה לפמ"ש תיקשי מתני' לרפרם ועוד דאמרינן התם הא לענין תשלומין זה וזה שוין מתני' דלא כר"נ בן הקנה כו' ע"ש ולדעת רש"י הל"ל הא לענין מלאכות זה וזה שוין מתני' דלא כר"מ. מיהו לזה י"ל דאין הדבר ברור דר"מ פליג דאיכא למדחי כדחזינן בכריתות א"נ בהא דאמר דלא כר"נ איכא חידושא כדמסיק שם אבל בהא דר"מ אין חידוש כל כך. אך לסוגית הירושלמי דאמר אין חילוק מלאכות ביה"כ קשיא מתני' דמגילה הא איכא בין שבת ליה"כ חילוק מלאכות. ואפשר קסבר הירושלמי ר"מ הוא דלית ליה חילוק מלאכות ביה"כ אבל רבנן אית להו ומתני' דמגילה כרבנן וכמ"ש לשיטת רש"י. ואל תתמה שלא נזכר מזה בבבלי שום רמז. שלדעתי הא דאמר עירוב והוצאה לשבת כו' ה"ק עירוב שכל המלאכות מתערבים יחד כלומר אפי' אם נתערבו יחד שעשאן לכולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ואין עירוב והוצאה ליה"כ. וכן י"ל הא דגרסינן בבבלי ביצה פ"ק (דף י"ב) דלמא בערוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה לי"ט קמפלגי. ודחקו רש"י ותו' במאי דקאמר ערוב כמ"ש תו' שם בד"ה דלמא כו' ע"ש. ולפמ"ש ניחא. והרמב"ם לא הזכיר כלל שאין חילוק מלאכות ביה"כ וז"ל פ"ק מה' שביתת עשור כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה חייבין עליה בעשור כרת וכל שחייבים עליו בשבת חטאת חייבין

עליו ביה"כ חטאת. משמע שיש חילוק מלאכה ביה"כ כמו בשבת ונראה שסובר מסקנא דש"ס דלית לדרפרם כמ"ש תו' א"כ אין חילוק בין שבת ליה"כ וצ"ע:

שבועה שלא אוכל מצה כו'. הרי"ף מביא הירושלמי הזה בהלכותיו בפרקין. ובעה"מ מקשה שסוגית הבבלי פליג דפריך לר' יוחנן דמוקי מתני' בכולל הן היכי משכחת לה ש"מ בכולל לא חיילא שבועה לבטל המצוה ותנן חומר בנדרים מבשבועות כיצד אמר קונם עושה שאני עושה לולב שאני נוטל בנדרים אסור בשבועת מותר וכי מה בין שבועה שלא אעשה סוכה לשבועה שלא אוכל מצה. ותו' (דף כ"ד) כתב בד"ה אלא כו' בשב ואל תעשה לא חיילא אבל בקום ועשה חיילא ע"ש וכ"כ הרמב"ן בס' מלחמות. ולקושייתו ממתני' תירץ בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ואין סוכה סתם בלשון ב"א אלא סוכת מצוה וכן מוכח בסוגיין כמ"ש בקונט'. ובחידושי גיסי הגאון מהרר"ח יונה נ"ע שנדפסו סוף מסכת שבועות ראיתי שתמה על בעה"מ אחרי שלא שם לבו להפריש ביניהם ה"ל לתמוה על הירושלמי עצמו שדבריו סותרין זה את זה דהא לעיל בסוגיין אמר ר' יוסי ותשמע מינה היו לפניו כו' הרי שסובר בכולל לעבור על ד"ת אין השבועה חלה אפי' על ההיתר אלא ע"כ לומר שסובר הירושלמי לחלק כמ"ש הרמב"ן ע"כ. ואף שאין משיבין את הארי לאחר מותו מ"מ ידעתי כי נתהלל בשבע מדות שמנו בחכמים ואלו קיים לא היה בוש מלהודות על האמת. וכל מעיין הסוגיא יראה שאין מקום לקושייתו שר' יוסי לא אמר שאין השבועה חלה לעבור על ד"ת בכולל אלא לר"ז אבל כבר עלו דברי ר"ז בקושיא לוקמי באומר שבועה שאוכל סתם ומפני כך הדר מתירוצא דר"ז ומפרש הטעם שיש היתר לאיסורו ועלה קאמר שבועה שלא אוכל מצה כו'. ועיין היטב בפירושי בקונט' ותמצא שהדברים ברורים באין גמגום. עוד כתב גיסי הגאון ז"ל בבבלי דנזיר פ"ק דייק דלא כירושלמי דגרסינן התם ורבנן מ"ט א"ק מיין ושכר יזיר ור"ש נמי הא כתיב מיין ושכר יזיר מיבעיא ליה לאסור יין מצוה כיין רשות מאי היא כו' כדרבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חיילא על השבועה ורבנן א"כ לימא מיין מאי משכר ש"מ תרתי. בשלמא לר"ש דלית ליה איסור כולל היינו דאיצטרך קרא אלא לרבנן אליבא דר"י ורבא דאית להו איסור כולל אפי' באיסור הבא ע"י עצמו ל"ל קרא דהא איסור נזיר כולל הוא שלא היין שנשבע עליו לבד נאסר לו אלא כל היוצא מן הגפן ותגלחת וטומאה ועדיין י"ל איצטריך קרא דלא נילף ק"ו ומה טומאה שסותרת הותרה אצל מת מצוה יין שאינו סותר אינו דין שהותר במקום מצוה ע"כ. ואיך תירוצו זה מחוור דהא קי"ל דאמרינן דיו א"כ ה"נ נאמר דוקא מת מצוה דחמורה שכל המצוות נדחק מפניה הוא דדוחה מצוה דנזיר אבל שאר מצות לא דחינן מצות נזיר מפניה. גם קושיתו ליתא

מכדי למאן קשיא ליה לר' יוחנן ואיהו דאמר חצי שיעור אסור מן התורה א"כ איצטרך קרא היכא דנשבע לשתות פחות מכזית יין סד"א אין איסור נזיר חל עליו קמ"ל קרא דאסור בו כמו בכל האיסורין ועי"ל הא דאמרינן שהשבועה חל על המצוה בכולל מנזיר ילפינן ועמ"ש לקמן. עוד הקשה הגאון הנזכר משמעתין דפליג אירושלמי בהא דאמר רבא מ"ט דמאן דאית ליה כולל מידי דהוה איסור מוסיף כו' פשיטא מ"ד איסור הבא מאליו אמרינן איסור הבא מעצמו לא אמרינן קמ"ל אלמא איסור כולל מאיסור מוסיף הוא דיליף ואיסור הבא מעצמו מאיסור הבא מאליו יליף א"כ נאמר דיו מה איסור מוסיף וכולל הבאין מאליהן אינו חלין אלא להוסיף איסור על איסור לחייב שתים כגון חמותו ונעשית אשת איש וכגון נבלה ביה"כ אבל איסור מוסיף וכולל על דבר מצוה לא שמענו. אדרבא איפכא שמעינן ליה דעשה דציצית דוחה ל"ת דכלאים אע"ג דכלאים כולל הוא בכל הבגדים וכן מצות יבום דוחה ל"ת דלא יבא ממזר אע"ג דל"ת איסור מוסיף הוא על כל ישראל. אף איסור כולל הבא ע"י עצמו דוקא לחול על דבר האסור להחמיר אבל לא לדחות המצוה חוץ מנזיר שפירש הכתוב מיין ושכר יזיר ע"כ. ול"נ דל"ק דרבא ה"ק מ"ד איסור כולל סובר כיון דגלי קרא איסור מוסיף תו אין לחלק באיסורין הלכך חל נמי בכולל ואפי' באיסור הבא ע"י עצמו א"כ לא שייך כאן לומר דיו דמסברא אמרינן דחייל נמי אדבר מצוה. ומאי דמייתי מעשה דדוחה ל"ת אפי' באיסור כולל אני אומר אין הנדון דומה לראיה דהרי פירש"י ברכות פ"ג הטעם שעשה דוחה ל"ת הוא שהעשה תנאי בל"ת כאלו תאמר דלא תעשה כך אלא בדבר פלוני א"כ אין כאן איסור כולל ואף שתוס' חולקים על רש"י שם מ"מ סברתו קיימת (ועמש"ל ד' כ"א בד"ה תנאי). עוד כתב הגאון הנ"ל וכ"ת ניליף מנזיר ליתא דתניא נדרים פ"ב נזיר להזיר מכאן שנזירות חלה על נזירות שיכול והלא דין הוא ומה שבועה חמורה כו' ומאי חומרא דשבועה מנדר אילימא משום דשבועה חיילא אדבר שאין בו ממש נדר חמור שחל על המצוה כרשות. והא ודאי נדר דקאמר היינו נזיר וחל על המצוה כרשות היינו שחל על יין דמצוה כיין רשות מכלל דשבועות לית בה הך חומרא ולא גמרינן לה מנזיר אפי' מקמא דתיקום לן נזירות חל על הנזירות וכ"ש השתא דנפקא לן מקרא שנזירות חל על נזירות דליכא למגמר שבועה מינה כל עיקר ודבר ברור הוא ע"כ. ודבריו אלו מלבד שאינן ברורים אצלי אף גם מתמיהים הם שנראה ראיה מכאן להרי"ף. דאיכא לדקדק בסוגיא דנדרים מתחיל בנזירות וסיים בנדרים אלא ודאי מנזירות ליכא למיפרך דאף בשבועה הדין כן דחיילא בכולל אף לעבור על המצוה ולא פריך אלא מנדרים שחלין ע"ד מצוה משא"כ בשבועות כדאמרינן בבבלי (ד' כ"ה ע"א) חומר בנדרים מבשבועות שהנדרים חלין ע"ד

מצוה כדבר הרשות משא"כ בשבועות. (ועי' בתו' שם בד"ה משא"כ כו') ואף מדברי תו' לקמן (ד' כ"ח ע"ב) בד"ה כשם כו' ע"ש בסופו מבואר שפירושי עיקר. גם לבתר דנפקא לן שהנזירות חל על הנזירות מ"מ שפיר ילפינן שבועות מנזירות שחלים על המצוה בכולל דהא מסיק בנדרים (שם) שהשבועות חמורות דכתיב בהו לא ינקה א"כ אמרינן דוקא שאין שבועה חלה על שבועה לא ילפינן מיניה דכי היכא דאין שבועה חלה על המצוה ה"נ אינה חלה על שבועה שגם היא מצוה אבל לחול בכולל ילפינן כיון שחמורה היא ועוד לפמ"ש קסבר רבא כיון דגלי קרא דחל באיסור מוסיף ה"ה בכל דדמי ליה חל ה"נ בכולל לעבור על המצוה נמי חל. עוד כתב הגאון הנזכר ועוד נזירות לא חל אלא על השבועה שהוא איסור הבא ע"י עצמו וישנו בשאלה אבל מצה וסוכה מצות הבאות מאליהן הן ואינן בשאלה. אדרבא מצינו גילוח דמצורע שאינו בשאלה דוחה לאו ועשה דנזירות משום דישנו בשאלה אע"ג דקיי"ל בכל התורה אין עשה דוחה ל"ת כמפורש ריש יבמות. ואפי' כבוד הבריות דוחה ל"ת ועשה דנזיר הואיל וישנו בשאלה לפיכך הלכה זו האמורה בירושלמי רופפת היא בידינו מפני הבבלי וקשה לסמוך עליה ותמה אני על הבאים אחרי הרי"ף שלא דקדקו אחריה כל הצורך ע"כ ואני תמה לדבריו על עשה כגון כיבוד וכיוצא בה שאינן בשאלה ידחו עשה ול"ת שהן בשאלה וזה דבר שלא שמענו ולא מצאנו מעולם. אלא ודאי הא דמשני ביבמות מה לנזיר שישנו בשאלה אינו אלא דחיה בעלמא דמסברא אין לחלק כדאמר רבא מאן דאית ליה איסור כולל באיסור הבא מאליו אית ליה נמי באיסור הבא ע" עצמו ה"ה נמי דאין לחלק בין ישנו בשאלה בין אינו בשאלה כמש"ל. וזה שכתב ותמה אני כו' במחילה כבר עשאו הראשונים הל' זו כגדי מסנקן כמו שכתבתי וכמו שאכתוב בסמוך והמעין ישפוט בצדק כי הירושלמי והבבלי צמודים יחד בדין זה ואין ביניהם ולא כלום ואין לזוז הימנו. אך מה שכתב שמהרש"א שגג וסבר שדברי הירושלמי אלו היא ברייתא ואינה אלא מימרא דמסתמא דש"ס אליבא דר' יוחנן ע"כ נכון הוא. והרמב"ן מקשה אשמעתין מהא דתנן לקמן בפרקין תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן והא משכחת לה במצות עשה בכולל וכן ממה שאמרו והא ליתא בלא אניח תפילין ואמאי והא משכחת לה בכולל כו' וי"ל אע"ג שאסור משום שבועה בכולל מ"מ אינו חייב קרבן דכי כתיב קרא בדבר הרשות הוא דכתב ע"ש. וקשה א"כ תיקשי לר"י דמוקי מתני' שלא אוכל ואכל נבלות בכולל אמאי חייבי רבנן קרבן הא כי כתיבי קראי בדבר הרשות הוא דכתיבי מאי קאמרה בכולל חייב קרבן כיון דגם ארשות נשבע א"כ ה"נ כן הוא. ונראה לי מתני' דלקמן ה"ק לא אם אמרת בשבועת הרשות שעשה בה לאו כהן היינו בפורט תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה

להו כהן בפורט א"כ איפריך ק"ו דהא אינן שוים וכן הא דאמר ליתא בלא אניח ה"ק כיון דבאומר בפירוש לא אניח תפילין ליתא דאין לדמות כולל לפורט בין לענין הן ולאו בין לענין להבא ולשעבר. וראיתי להר"ן בפרקין שכתב סברא זו והשיב דאין נראה דבסוגיין משני הבבלי משכחת לה כדרבא כו' א"כ כולל סתם מיקרי הן לגבי מפרש כו' ע"ש. ותשובתו אינה אלא לפי' הר"ח והרמב"ן בהא דמשני הש"ס משכחת לה כו' אבל לגירסת רש"י ופירושו ניחא ועי' מה שכתבתי בסמוך בד"ה לא כו':

לא סוף דבר סתם כו'. כתב הרמב"ן במלחמות כלומר אין צ"ל נשבע סתם שחלה שבועה על האיסורין אלא אפי' אמר שלא אוכל משחיטת פלוני ואכל טרפה חייב ואצ"ל כולל כן אלא אפי' פורט שלא אוכל טרפות וכשרות חייב וכן אמרו שם בהלכה זו שיש אומרים שבועה חלה על האיסורין בכולל ולא בפורט (כוונתו להא דפריך ולמה לא מר באומר שאוכל מפלוני סתם) ובהא פליג על הבבלי דאמר אין שבועת סתם חלה על האיסורין ע"ש. ועי' בר"ן בפרקין ואני תמה על גודל חכמתו ובקיאתו בירושלמי שלא שם לבו לפרש הא דקאמר לא סוף דבר כו' דקאי אסיפא וסתם היינו כל שהוא כמ"ש בקונט' וכל הרואה יראה הסוגיא אינה מתפרשת בענין אחר וסופה מעידה על תחילתה. גם לפירושו קשיא מה בין אומר שלא אוכל בשר לאומר שלא אוכל סתם הא בתרווייהו נבלות וטרפות אינן נאסרים אלא בכולל וכיון דבאומר שלא אוכל בשר קאמר ר"ז שאין חל כיון דחלב בכלל מאי פריך ולמה לא מר באומר שלא אוכל סתם אלא מ"ש בקונט' הוא ברור ונכון ואין אחריו כלום. וראיה לפירושי מהא דתניא בתוספתא דמכילתין פ"ב ומודה ר"ש באומר קונם אשתי נהנית לי אם אוכל ואכל אוכלין אסורים שאשתו מותרת לו. והדבר ברור שיש בזה ט"ס וצריך להיות שאשתו אסורה לו. והיינו מטעם הירושלמי שעילה היה רוצה לאסרה על עצמו. ואפי' למ"ש רש"י והר"ב במשנתינו בסיפא אפי' ר"ש מודה שאשתו אסורה דטעמא דפטור בקמייתא לאו משום דלאו בני אכילה נינהו אלא שאין שבועה חלה על דבר איסור. מ"מ שמעינן דיש לחלק בין רישא לסיפא ושפיר קאמר לא סוף דבר סתם כו'. וזה שכתב הרמב"ם להבבלי אין שבועה סתם חלה על האיסורין אינו אלא לשיטתו אבל לשיטת רש"י וגירסתו אף להבבלי שבועה סתם חלה על האיסורין. ובאמת יותר יש לסמוך אגירסת רש"י שהירושלמי מסייעא לו. וגיסי הגאון נ"ע בחי' הנזכרים כתב אשיטת הר"ן והרמב"ן שהעיקר חסר מן הספר. וקשיא לרש"י מהא דגרסי' בבבלי בפרקין (דף כ"ב) בעי רב אשי נזיר כו' וטעמא דפריש הא לא פריש דעתיה אכזית. מאי פשיט ממתני' למסקנא דלא איירי אלא באומר סתם שלא אוכל הלכך אי לא פריש דעתיה אכזית אבל נזיר דאמר בהדיא שלא אוכל חרצין מסתמא אהיתירא

משתבע ודעתו אמשהו אלא גם למסקנא איירי סיפא במפרש שלא אוכל נבלות וכשרות ופשיט שפיר ותירץ מלישנא דר"ל פשיט מדקאמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן ואי בסתם ואליבא דר"ע משמע דלא משכחת לה אלא בהנך תרין אנפי. ואם איתא ה"ל למימר חלוקה שלישית או במפרש שלא אוכל נבלות דאפי' לא פירש חצי שיעור נמי דעתיה אמשהו דדעתו אהיתירא ע"כ. ותירוצו זה דחוק שאין זו חלוקה שלישית דבמאי דקאמר או במפרש חצי שיעור נכללה חלוקה זו שמפרש האיסור דה"ל כמפרש חצי שיעור. ועוד הא כתב רש"י שם בד"ה והא כו' וקאר"ל אי אתה מוצא אלא במפרש ולא אמרינן אפי' בסתם נמי דעתיה אמשהו כו' ע"ש הרי דקשיא ל"ל לר"ל דמוקי ליה במפרש ואף אם נאמר דה"ק ולא אמר חלוקה שלישית בסתם עדיין קשיא לשון אפי'. אבל קושיתו מעיקרא ליתא דאף לשיטת רש"י ר"ל למסקנא מוקי למיתני' רישא בסתם וסיפא במפרש דהכי מסתבר דאל"כ קשיא מעיקרא אמאי לא מוקי לר"ל רישא וסיפא בסתם שלא אוכל אלא רישא בסתם וסיפא במפרש חצי שיעור אלא ודאי כמ"ש (ועי' במ"ל פ"ה מה"ש הלכה ה') א"כ אף למסקנא כן אלא דלר"י קשיא הן היכי משכחת לה ולדידיה צריכין לאוקמי רישא וסיפא בסתם א"כ שפיר פשיט הש"ס איבעיא דחרצין מדר"ל כפירש"י. אך ק"ק מאי דוחקא דרש"י דגרס אלא כדרבא כו' לא ה"ל לשנות הגירסא ולהוסיף תיבת אלא לדכפי הנראה מדבריו סוגיא דעלמא לא גרם אלא) דכיון דלר"ל לא חזר ממאי דמשני רישא בסתם וסיפא במפרש לכך לא קאמר אלא. יש קצת ראיה לדברינו ממ"ש תו' (דף כ"ד) בד"ה באיסור כו' ומ"מ פריך כו' ע"ש ותירוצם דחוק. ולגי' רש"י ופירושו י"ל עד כאן לא מחלקינן בין איסור הבא מעצמו על עצמו ובין איסור על הכל אלא לתרץ קושית הש"ס ר"ל מ"ט לא אמר כר"י אבל למאי דמסיק דר"י מוקי למתני' דוקא בסתם לא מחלקינן בכך אלא לכך לא מוקי כר"י דסובר סתם אכילה אינה כוללת אכילת נבלה לכך מוקי למתני' במפרש חצי שיעור דאז אמרינן אפי' נבלה בכלל. הרי דר"ל לא הדר מתירוצא קמא כמ"ש. מיהו תו' דחקו לתרץ בענין אחר לגירסתם דלמסקנא אף ר"י מוקי מתני' במפרש. היוצא מכל האמור שמסוגית הירושלמי נראה שפירש"י וגירסתו עיקר כמ"ש גיסי הגאון ז"ל:

הלכה ה

מאחר שאין בידו לבא כו'. בבבלי (דף כ"ה) גרסינן בשלמא לשמואל להכי אפקיה רחמנא לשבועת העדות כו' וע"ש במהרש"א בד"ה רבא אמר כו' וקושטא דמלתא פירש"י כו' ע"כ. ול"נ דקשיא ליה לרש"י מאי פריך לרב למאי הלכתא אפקי כו' אימא אי לאו דכתיב פ' שבועת העדות סד"א כדשמואל כל שאינו להבא ליתא נמי בלשעבר לכך כתיב

שבועת העדות דאע"ג דליתא בלהבא חייב ה"ה שבועת ביטוי נמי. ואף דאיכא למפרך מה לשבועת העדות שכן חייב על השוגג כמזיד אפ"ה ילפינן להו מהדדי דהא לענין זה דבעינן בשבועת העדות לאו והן ילפינן להו מהדדי כדאמר אביי ומודה רב באומר לחבירו שבועה שאיני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה בכלל שאיני יודע לך עדות. ש"מ דבעינן לאו והן אף בשבועת העדות דומיא דשבועת ביטוי א"כ אף לענין להבא ולשעבר מדמינן להו להדדי. וצריכין לומר סובר הש"ס דאף בלא פ' שבועת העדות פשיטא ליה לרב דלא בעינן להבא. לפ"ז קשיא נאמר איפכא להכי אפקיה רחמנא לשבועת עדות דליהוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לדון בדבר החדש לחייב על המזיד אין לך בו אלא חידושו דוקא משום שבועת העדות הוא דחייב אבל לא משום שבועת ביטוי לפי שאינו בלהבא. אלא ודאי סובר רב דמוקמינן קרא לגופיה דלא לחייב שתים אבל לא למדרש מיניה מיעוטא בשאר שבועות שאינן כתובין בפ' שבועת העדות הרי מבואר כמ"ש. אך מ"ש רש"י שם בד"ה רבא אמר כו' וכי איתא לאחת כו' אלא לביטוי לחודי' שאם אמר שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין כו' שאיני חייב אלא אחת ע"ש. קשה הא מפורש בת"כ דהאי מדכתיב א' על חטאתו אשר חטא ממעטינן:

הרי תפילין כו'. בבבלי גרסינן אלא לא הנחת מי איתא בלא אניח. כתב תו' וליכא לאוקמי בשבת וי"ט דלמאי קתני לא הנחתי כו' א"נ משני אפי' למ"ד שבת זמן תפילין ע"ש. וקשה אי לא אניח היום משמע להו א"כ ה"ל למימר וליכא לאוקמי בשכבר הניח תפילין היום דודאי משהניחם שעה אחת ביום קיים מ"ע של תפילין אלא לא אניח לעולם משמע א"כ אף אי איירי בשבת וי"ט מ"מ ה"ל נשבע לבטל המצוה. ונראה לא אניח לעולם משמע והא דכתב תו' בבבלי בסוגיין בד"ה איני כו' למאי דס"ד השתא דלעולם קאמר תימא תיקשי ליה ר"פ כו' ע"ש משמע לפי המסקנא לא משמע לעולם. דוקא בדבר שאי אפשר לאסור על עצמו לעולם כגון שינה ואכילה הוא דאמרינן שאין כוונתו אלא להיום אבל דבר שאפשר לקיים לעולם אמרינן כוונתו לאסור על עצמו לעולם א"כ אין מקום לקושיתם וצ"ע:

תפילין ממקום אחר באו כו'. עי' בקונט'. וקשה א"כ לא ניבעי בדבר מצוה לאו והן דהא לאו והן נמי מדכתיב להרע או להיטיב שמעינן ולקמן בפרקין תנן תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן ש"מ לעולם בעינן לאו והן אפי' בדבר מלוה ועוד אפי' בכולל לא יהא חל על דבר מצוה דהא לא נאמרה בה קרבן ואין הטעם הואיל והוא מושבע מהר סיני אלא גזירת דיכתוב הוא מיהו ע"ז י"ל מ"מ טעמא דקרא הוא משום שהוא מושבע מהר

סיני. ותו' כתב בסוגיין בד"ה הוא כו' ה"מ לאוקמיה ברייתא דלא הנחתי כריב"ב דלא בעי לאו והן אלא ניחא ליה לאוקמיה כך"ע ע"כ וקשה אי כריב"ב הל"ל אניח תפילין חייב שמעינן דלא בעינן לאו והן דכתיב בהדיא כ"ש להבא ולשעבר דאתי מריבויי דקרא דלא בעינן אלא ודאי ברייתא כרבנן אתיא מיהו הבבלי לית ליה הך פירוקא ומוקי לברייתא דלצדדין קתני לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות:

לית יכול כו'. עי' בקונט'. עוד יש לפרש ולקיים הגירסא במקצת וה"ק ריבה הכתוב לכך והדרה קושיא לדוכתא איך ר"י דריש ומשני לית יכול אי אפשר לרבות הכל וכדאמר ר' הילא וכדמסיק א"נ מעיקרא אמר ר"י דריש כלל ופרט וכלל וממעטינן להבא מפרטא ומרבינן מכללא דברים שאין בהן הרעה והטבה ור"ע דריש ריבוי ומיעוטא ומרבינן הכל וכ"ה בבבלי וקאמר הש"ס לית יכול דפליגי בהא דמר דריש כללי ופרטי ומר ריבוי ומיעוטי דהא אמר ר' הילא כו' נמצא דלאו מפרטא ממעט ר"י לשעבר אלא משום דלא שויא באזהרה דהרעה והטבה דלעתיד. אך קשה אף אם נאמר דר"י דריש כללי ופרטי צריכין נמי להך סברא שחלוקים הם באזהרה כמפורש בבבלי בסוגיין:

הלכה ו

כיני מתני' כו'. עי' בקונט'. ורש"י כתב במתני' כדברי ריב"ב גרסינן ול"ג דברי ריב"ב כו' משום דבמתני' תנן פטור ולריב"ב חייב. ותו' כתבו לקיים גירסת הספרים דמודה ריב"ב בנשבע שלא לאכול נבלה כו' ע"ש. ואני תמה מדברי שניהם איך לא ראה רש"י דברי הירושלמי דר' מני רצה להגיה חייב במקום פטור וסתמא דש"ס שניא דאין צריך להגיה מתני'. ותו' דלא מייתי ראיה מירושלמי המפורש כדבריהם כמ"ש בקונטרס וצ"ע:

הלכה ז

משום שאינו ראוי לקבל התראה. עי' בקונט' וכ"פ רש"י. וקשה כיון דבעינן התראה קודם מעשה א"כ כל התראה ספק היא שמא לא יעשה וי"ל כיון שהוא עושה המעשה תוך כדי דיבור אחר ההתראה ה"ל התראת ודאי (ועי' תו' מכות דף י"ד ע"ב בד"ה ועבר כו') משא"כ כאן יש לו זמן אחר ההתראה לקיים שבועתו. שמעינן מיהת אם התרו בו סמוך לערב שאם לא יאכל תוך כדי דיבור אי אפשר לקיים שבועתו שאין עוד שהות ביום ה"ל התראת ודאי לפ"ז הא דכתבי תו' במכלתין פ"ק (דף ד') בד"ה אבל כו' וא"ת היכי דייק כו' דלמא טעמא משום התראת ספק ע"ש אפשר ליישב דדייק הכי אי ס"ד אוכל ולא אכל לא לקי משום ספק לא ה"ל למסתם דהא איכא אוכל ולא אכל דלקי כגון שהתרו בו סמוך לסוף זמנו וכמ"ש אלא ודאי אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה. גם הא דדייק הש"ס שם ממתני' דמותיר בטהור דאינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו

מעשה ניחא דליכא למימר משום דהוי התראת ספק דא"כ איך תנן סתם אבל המותיר בטהור אינו לוקה דהא איכא מותיר דלוקה כגון בהתרו בו בסוף זמנו שאם אינו אוכל תוך כדי דיבור אי אפשר שלא יותר ומעתה אין צריכין לכל מה שדחקו תו' שם. אלא דקשיא כי קאמר מאי בינייהו לימא א"ב שהתרו בו סוף הזמן דה"ל התראת ודאי ואין בו מעשה וי"ל לא בא הש"ס אלא לאשמועינן חידושא שאפי' ביטל בידים ה"ל התראת ספק דבעינן התראה בשעת האיסור:

ר"י בעי שבועה שלא אוכל כו' עי' בקונט'. וקשה הא מתני' היא נדרים פ"ב אין שבועה תוך שבועה (ועמ"ש שם בד"ה ר"י כו') ועוד אף אם לא הזכיר זו אין השנייה כוללת יותר מן הראשונה דהא לעולם באיסורו קיים. לכך נראה דמיבעיה לר' יוסי אם נשאל על הראשונה מהו שיהא חייב על השנייה מי אמרינן לא יצאה לבטלה ואם תמצא מקום תחול או דלמא כיון שבשעה שיצאה מפיו היתה לבטלה הלכך אף כשתמצא מקום אינה חלה שכבר בטלה ופשיט ממתני' דתנן זו לאשמועינן דוקא בכה"ג הוא דאין השנייה חלה בלל אף כשנשאל על הראשונה אבל לא אמר זו הרי היא חלה. וזה דלא כבבלי בסוגיין. ובלאו הכי צ"ל דהירושלמי פליג אהבבלי בסוגיין דלהבבלי איצטרך למתני זו לאשמועינן טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה אבל אמר תחלה שלא אוכלנה והדר אמר לא אוכל חייב שתים דלא אוכל כזית משמע ואי לא אמר זו אין זו רבותא דהשתא אשר על עצמו כל האוכלין שבעולם. (ועמ"ש לקמן בסמוך בד"ה שבועה כו') והכי ליכא למימר איבעיא ליה אמר שלשה פעמים שבועה קודם שאמר לא אוכל מי ה"ל כשלשה שבועות וחייב על כל אחד דא"כ מאי קאמר מפני שאמר זו הא אף אי לא אמר אלא לא אוכל אינו חייב אלא אחת וצריך עיון:

ואכל הראשונה. גם בנדרים פ"ב הגי' כן ודחקתי שם בפירושי לקיימא וה"פ וחזר ואמר שנים אלו היינו אחד משנים אלו וכן כולם מיהו לשון הש"ס לא משמע כן ואף מהא דאמר בבתרייתא מוכח שאינו כן. גם בבבלי מפורש שנים אלו יחד אמר לכן הגהתי בקונט' כאן ואכל את כולן כדגרסינן בשאלה השנייה. והא דאמר חיפה אינו חייב אלא אחת מכיון כו' קשה קצת נימא גם כשבועה שנייה חלה מגו דאיתוסף איסורא על השנייה אחר שאכל את הראשונה וי"ל הא מיהת משבועה הראשונה נאסרת גם השנייה הלכך אין השנייה חלה דהוי ליה כמיחל על האיסורין ולא דמי למ"ש תו' בסוגיין בד"ה שבועה כו':

מסתברא כאחוי דחיפה בבתרייתא. עי' בקונט' וכ"ה בבבלי בסוגיין. אלא שלשון הירושלמי קשה דמשמע מסתברא דברי חיפה בכל ענינא אפי' לא הפריש קרבן ותו קשה

לי אמאי קאמר אינו חייב אלא אחת אע"ג דאין לצרף הראשונה עם הארבע האחרונים אחר שהפריש עליה קרבן ולכך אין לחייבו על השבועה הראשונה ליחייב מיהת על השנייה והשלישית אחת משום שעבר על השבועה שנשבע שלא לאכול שתים וכן על הרביעית משום שלש ועל החמישית משום ארבע בשלמא הבבלי דלא נקט אלא עשר ותשע ניחא אבל לירושלמי קשיא וצריך עיון:

הלכה ח

גמל פורח באויר. כתב תו' תימא הכא תנן גמל פורח ולא תנן כעולי מצרים ובנדרים תנן עולי מצרים ולא תנא גמל פורח ע"כ והרשב"א בחדושי נדרים תירץ בשם תו' אין דרך בני אדם לדבר כך ואין קורין אפי' לגמלי פרחא פורח באויר אבל בשבועה שנאו לפי שהיא שבועת שוא ממש בדבר שא"א ע"כ ודחוק הוא חדא מאי דוחקיה דתנא כאן גמל פורח דהא תנא שבועת שוא על עץ שהוא אבן ועוד כיון דבש"ס קרי ליה גמלא פרחא איך נאמר שאין דרך בני אדם לדבר כך. ואם נאמר בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם אבל לא בשבועות הוה מסתבר לומר איפכא בנדרים גמל פורח אינו דברי הבאי שכן דרך בני אדם לדבר כן משא"כ בשבועות. ועוד י"ל למאי דמוקמי מתני' דהתם שראה בראייה אחת לא מצי למיתני גמל פורח דבראייה אחת נראה לבני אדם שהגמל פורח ולא הוה נדרי הבאי והכא דתנן גמל פורח היינו שנשבע שראה זמן מה גמל פורח וזה ודאי שוא ותירוץ זה נ"ל עיקר והרשב"א כתב י"ל תנא הכא חדא והוא הדין לאידך כו' ודוחק:

אלא כי נן כו'. עי' מ"ש בנדרים (פ"ג ה"ב) בד"ה אלא כו'. עוד כתבתי שם בד"ה שמואל כו' ותמהני כו' ע"ש. כעת ראיתי שהר"ן בסוף דבריו מביא דברי הירושלמי ומפרש טרוף היינו מרובע. עוד כתבתי שם בד"ה ולמה תנינן מרובע ק"ק דלמא גדל באיטלקי גם גריסי עיגולים לכך צריך למיתני מרובע. וא"ל ידע המקשה שאין עיגולים גדלין באיטלקי דהא לפי המסקנא אינן גדלים שם מרובעים כלל ש"מ שלא נודע לו גדלים אלא אלשון המשנה סמיך:

שבועה שאוכל ככר זה כו'. כתב תו' בד"ה שבועה כו' תימא שניהם שבועת ביטוי דשבועה שאוכל היינו כזית כו' ושלא אוכלנה היינו שלא אוכלנה כולה. כדאמר רבא לעיל ושמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל ע"כ ונראה כוונתם למ"ש הרא"ש בפירקין אהא דרבא הלכך כיון שאכל כזית חייב דמקצתה נמי במשמעות השבועה מיהו כולה נמי בכלל השבועה ועל כל אכילה ואכילה דידה נשבע וכן הדין באומר שבועה שאוכל ככר זו מקצתה נמי במשמע וחייב לאכול כולה ע"ש. אך לשון שמא יש לחלק דחוק קצת. וראיתי בלחם משנה פ"ה שמקשה קושית תו' ותירץ כמ"ש ולא כתב כן בשם התו'.

ונראה מתני' אייריי בככר שהוא פחות משני זיתים וקמ"ל כל שאוכל ממנו כזית ה"ל כאלו אכלה כולה כמ"ש תו' (דף כ"ז) בד"ה אם כו' ועמ"ש לעיל בד"ה שלא כו' ועינון נכון הוא:

שוא ושקר נאמרו כו'. עי' בקונטרס וכ"ה בבבלי (דף כ) וקשה השתא שנאמרו בדיבור אחד לכתוב לא ינקה ותו לא וי"ל איצטרך לאשמועינן אם לא ינקה ע"י ב"ד של מטה לא ינקה ה' אפי' קרוביו משא"כ בשאר עברות נפש החוטא' היא תמות. ולקמן בבבלי (ל"ט) לא מייתי דקרובים נענשים אלא מקרא דכתובים. ותו' כתבו (דף כ"א) בד"ה אמר כו' וא"ת אמאי כו' ע"ש ולפמ"ש נק"מ. עוד כתב תו' שם בד"ה קמ"ל וא"ת א"כ בלא דיבור אחד דרשינן ליה מלא ינקה ה' כו' וי"ל השתא הדר ביה ממאי דאמר בדיבור אחד נאמרו והירושלמי פליג ע"ש. ונראה לתרץ קושייתם לפמ"ש תו' שם בד"ה אמר כו' דאיכא למידרש קרא ה' לא ינקה לדרשא אחרינא ועי' במהרש"א שם א"כ אי לאו שנאמרו שניהם בדבור אחד ס"ד למדרש קרא לדרשא אחרינא אלא דקשיא השתא שנאמרו בדיבור אחד לא ינקה ל"ל ולפמ"ש ניחא לא ינקה איצטרך שאף הקרובים נענשים אלא סד"א קרובים לא ינקו כלל אפי' אם קיבל הנשבע עונשו קמ"ל לא ינקה ה' אבל ב"ד של מטה מנקים אפי' משפחתו דאחר שקיבל עונשו אף הם מעון מנוקים:

מחלליה מות יומת כו'. עי' בקונט' וכ"כ הי"מ. והרב בעל הליכות עולם כתב ורבים יתמהו איך יבא עשה הקל וידחה ל"ת החמור מפני שהעשה תנאי מלא תעשה כאלו תאמר לא תעשה כך אלא בדבר פלוני והוא אמרם ז"ל מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בדבור אחד נאמרו והוא ענין תנאי שכתבתי ע"ש. ולדבריו נראה קחשיב עשה דדחי ל"ת שיש בה מיתת ב"ד כגון שבת. ול"ת שיש בה כרת כגון עריות. ול"ת שאין בה אלא מלקות כגון שעטנז לומר דכולן לאו דחיי' נינהו אלא תנאי הוא בלאו. וקחשיב ולא תסוב לומר אפי' בדבר הנאמר לשעה אינו דחיי' אלא תנאי. ועיון ברור הוא זה. ועי' בס' יבין שמועה ועי' מ"ש עוד בתו' נדרים שם בסוגיה זו ועי' בדרושים:

ידוע לשנים כו'. כתב הלח"מ פ"ק מה"ש הלכה ד' בבבלי בפרקין (דף כ"ה) פריך רבא אהא דאמר שמואל מידי דליתא בלהבא פטור מהא דאמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם הא לא ניכר חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתא בלהבא ומשני ניכר עובר משום שבועת שוא לא ניכר משום שקר אבל משום ביטוי לא היינו לשמואל. משמע לרב דקיי"ל כוותיה עובר משום ביטוי. ומדברי הרמב"ם נראה מבואר שאינו לוקה משום ביטוי ע"ש. ובסוגיין מבואר דלכ"ע אינו לוקה משום ביטוי. ואף רבא דפריך מעולא ולא פריך ממתני' כמ"ש תו' שם נראה טעמיה משום דמתני' אפשר לפרושי הא אינו משנה

פטור לגמרי והיינו בנשבע על דבר שאינו ידוע לכל כמו שאכתוב בסמוך אבל עולא דמחלק בין שני בני אדם לשלשה א"כ ודאי דאינו פוטר לגמרי וס"ד בשאינו ידוע חייב משום ביטוי. ומפרש רבא אף עולא לא קאמר אלא בשאינו ידוע חייב משום שקר אבל משום ביטוי לא מחייב דהא בשעה שנשבע שקר יצא מפיו עוד כתב הלח"מ שם ובסוף פ"ה משמע מדברי רבינו שאם אינו ידוע אלא לשני בני אדם אינו לוקה ובגמרא משמע בין לרב בין לשמואל לוקה וצ"ע ע"ש ובמ"ש סוף פ"ה. ואין כאן תימא שהרמב"ם ה"ק לא מיקרי שוא אלא דבר שאין בו ספק לשום אדם וידוע לשלשה בני אדם שנשבע לשוא אבל אם אינו גלוי לכל אדם כגון שהשמש קטנה או גדולה מן הארץ פטור אבל אם נשבע בדבר שאין בו ספק וידוע לשני בני אדם מודה דה"ל שבועת שקר דהא בשעה שיצאה שבועה מפיו יצאה לשקר כמ"ש סוף פ"ד. ודבריו מבוארים בסוגיין ועמ"ש נדרים (ס"פ ג') בד"ה אלא כו':

הלכה ט

לא אתיא כו'. וקשה הא גם כי נשנית אמתני' דאחד דברים כו' נמי קשיא ל' מותר וי"ל כי קאי אמתני' א' דברים כו' לא קשיא דכיון שאם יקיימו אחרים שבועת אין כאן שבועת שוא שאסור מן התורה שפיר שייך ביה לשון מותר וז"ל הרמב"ם פ"ה וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך כו' אינו חייב משום ביטוי שאין בידו לקיים או לבטל ומכין אותו מכת מרדות שהרי אין בידו לקיים שבועתו נמצא גורם לשבועת שוא כו' ואם קיימו דבריו משובחין שלא הרגילו להוציא שבועה לשוא ע"ש. משמע אם קיימו אחרים דבריו אפי' מכות מרדות אין כאן. ועדיין הדבר ספק. ומ"ש הכ"מ שם בשם הריב"ש שבועת שוא דנקט הרמב"ם לאו דוקא וכוונתו שבועת שקר ע"ש תימא הוא בעיני לומר ששינה שלש פעמים וכתב שבועת שוא במקום שקר. ולענ"ד לא קאי אלא על שבועת שוא וקאמר דהוי התראת ספק שאין לאו שבו מפורש בתורה. שאפשר שלא אסרה התורה שבועה זו ולא מיקרי שוא אלא דבר שהוא בודאי שוא אבל הכא אם יקיימו אחרים דבריו לאו שוא הוא אין בו שום איסור מן התורה. ואף שרש"י חולק בזה וסובר שיש בה שבועת שוא כמ"ש בפרקין (דף כ"ה) בד"ה ליתיה בלהבא כו' ע"ש מ"מ דברי הרמב"ם מסתייעין מדברי הירושלמי:

אשכח תני על תרויהון. נראה דה"פ מצא ברייתא דתני על מתני' אחד דברים כו' דבר שאלו בנדרים אסור ובשבועות מותר ועל משנתינו שבועה שאוכל ככר זה שבועה שלא אוכלנה כו' דבר שאלו בנדרים מותר ובשבועה אסור ועמ"ש בנדרים [פ"ג ה"ב] בתו' בד"ה דבר כו':

אומרים לו כו'. הרמב"ם השמיט דין זה. ונראה שסובר כיון שכבר כתב לוקה על השנייה בין אכל בין לא אכל ואם לא אכלה חייב אף על שבועת ביטוי. ממילא ידעינן שאומרים לו שיאכלנה שלא יעבור על שניהם. אך נראה סד"א מוטב שיעבור על שניהם בשב ואל תעשה משיעבור על אחד מהן בקום ועשה קמ"ל דאומרים לו שיכלנה והיינו טעמא דהרא"ש שמביא דברי הירושלמי אלו בפרקין וצריך עיון:

רי"א קיים את הראשונה כו'. עי' בקונט'. ואזדו לטעמייהו דפליגי לעיל בפרקין (ה"ד) ר"י דאמר שם שבועות חלות על האיסורין בכולל ה"נ חלות על דבר מצוה דהיינו ככר זו שנשבע עליה לאכלה היום הלכך ביטל לשנייה ר"ל דאמר אין שבועות חלות על האיסורין אפי' בכולל לכך קאמר לא ביטל לשנייה. והא דלא אמר ר"י כר"ל באיסור כולל כבר הקשה כן בבבלי (דף כ"ג) משנה דבעי לאוקמה כד"ה וכתב תו' שם בד"ה דמוקי כו' וא"ת לימא משום דר"י סבר חצי שיעור אסור מן התורה ובכ"ש נמי מושבע ועומד כו' ועוד י"ל דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן דמדרבנן ע"ש וכתב המהרש"א וקשה מנ"ל דר"ש ור"ע מחייבי שלא כדרך הנאתן מדאורייתא דר"י גופי' אמר כל איסורים שבתורה כדרך הנאתן ומשהו חייב מן התורה וצ"ע ע"ש. והרב במ"ל דחק מאוד בדבר ע"ש. ואני תמה על שני גדולי הדור שלא ירדו לעומק הענין ר"י סובר חצי שיעור אסור מן התורה היינו משום דחזי לאצטרופי כמפורש פ' יה"כ (ועמ"ש לעיל בה"א בד"ה פתר כו') הרי דאין בחצי שיעור איסור מצד עצמו הלכך שלא כדרך הנאתן דאי אפשר לבוא לידי חיוב לית ביה איסורא מדאורייתא אבל ר"ש ור"ע דאמרי משהו אסור ולוקין עליו ש"מ דאיסורו מצד עצמו הלכך אף שלא כדרך הנאתן לוקין עליהן דלא גרעי ממשהו וזהו ברור ונכון (ועמש"ל [בהל' ד'] בד"ה ואכל כו') וכ"ת א"כ נאמר לר"ש כל איסורין שבתורה בהנאה לוקין עליהן כי היכא דאסורין במשהו י"ל כיון דכתיב לא תאכל חזינן דעל האכילה קפיד קרא. ועי' תו' פסחים (דף כ"ב) בד"ה ור"ש כו'. הרמב"ם השמיט כל הסוגיא. ונראה דסובר דהבבלי פליג. דבסתם כולל אף ר' יוחנן מודה דאינו חל על האיסורין וכן כתב הרמב"ם פ"ה הלכה ה'. נמצא דליתא לחלוקה הראשונה וכ"ש לשנייה. דהשתא בשב ואל תעשה קאמר דאינו חל כ"ש בקום ועשה. (ועמ"ש תו' דף כ"ד בד"ה אלא כו'). חלוקה שלישית נמי ליתא דהא קיי"ל אין שבועה חלה על שבועה א"כ ודאי לא קאי שבועה שנייה על ככר זו. אך קשה הא מתני' היא שאין שבועה חלה על שבועה ולא פליג הירושלמי בהא וצריכין לומר כיון דחילא שבועה שנייה כשנשאל על הראשונה שפיר קיים שנייה' באכילת הראשונה דהא מיהת כיוון בשנייה גם עליה א"כ הדרא קושיא לדוכתא מדוע השמיט הרמב"ם דין זה. חלוקה רביעית שבועה שלא אוכל שבועה שלא

אוכלנה ע"ד דר"י חייב שתים קשיא כיון דאין שבועה חלה על שבועה למה יהא חייב שתים הא מפורש תנן במתני' בפרקין שבועה שלא אכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה אינו חייב אלא אחת ויש לחלק בדוחק וצריך עיון:

הלכה י

מפי עצמו. רש"י והר"ב פירשו מפי עצמו אבל אם השביעוהו אחרים אכלת ולא אכלת ואמר לא אכלתי ואכל או להיפך פטור אם לא ענה אמן ואם ענה אמן אחר שהשביעוהו הוי כנשבע מפי עצמו כדתנן בסיפא וענה אמן חייב. ויפה פירשו לסוגית הבבלי דיליף שבועה מפי אחרים דחייב מסוטה והתם בשאמרה אמן אבל הירושלמי דיליף ליה בגמרא מגז"ש דנפש נפש והתם לא כתיב אלא ושמעה קול אלה א"כ אפי' לא ענה אמן וכ"ת לירושלמי תיקשי מתני' דתנן ברישא מפי עצמו משמע מפי עצמו דוקא ולא מפי אחרים ובסיפא תנן משביעך אני ואמר אמן חייב אבל לא אמר אמן פטור י"ל מפרש רישא לאו דוקא וסיפא אורחא דמילתא קתני וכ"כ רש"י סוף פרקין. א"נ י"ל אף הירושלמי סובר דוקא אמר אמן חייב דילפינן מסוטה וכ"ת א"כ ג"ש ל"ל כי היכא דילפי' שבועת העדות מסוטה דעונה אמן כמוציא שבועה דמי ה"נ איכא למילף שבועת ביטוי ושוא מסוטה י"ל אי לאו ג"ש סד"א דוקא סוטה הוא דעניית אמן מהני לבדקה דהחמיר בה שנענשת מיד במיתה אבל בשאר שבועות בעינן שיוציא מפיו אלא שבועת העדות סד"א אפי' עניית אמן לא בעי דושמעה קול אלה כתיב בשמיעת קול לחוד סגי ילפינן קולא מסוטה דבעינן עניית אמן מיהו סד"א דוקא הני תרתי הוא דמהני עניית אמן אבל שבועת ביטוי לא לכך בעינן ג"ש נפש נפש. לפ"ז צ"ל שבועת העדות מפי אחרים נמי בעינן עניית אמן ומסתייעא דבר זה מהא דתנן לקמן פ' שבועת העדות שבועת העדות כיצד כו' משביע אני עליכם ואמר אמן. הרי דאפילו בב"ד בעינן שיענה אמן וע"ש בבבלי (דף ל"א) בתו' בד"ה משביע כו'. והר"ן כתב אי לא דמיא אמירת אמן כמוציא שבועה סוטה אמאי מיבדקא אפי מושבע מפי אחרים אין כאן שהרי לא אמרה כלום אחר השבועה דלא דמיא למשביע העדים שהם כופרים אחר השבועה ואומרים אין אנו יודעים לך עדות ע"כ וקשיא מאי דייק מסוטה התם משביע הכהן במקדש ולעיני כל ישראל ותדע דהא אלו הוציאה השבועה מפיה מי הוה מידי והא ודאי מוציא שבועה מפיו בשאר שבועות לא גרע מעונה אמן אלא סוטה גזירת הכתוב א"כ איך ניליף מיניה ועוד הא דבעינן כפירה בדיבור היינו כל שלא יצאו מב"ד ויש להן עוד שהות להודות או לכפור אבל שתקו ויצאו מב"ד אפשר דהוי כפירה. ועמ"ש פ' שבועת העדות ה"ד ד"ה ואל:

ר"א בשם ר"י לית כאן מימר. בבבלי תמורה פ"ק (דף ג') גרסינן אמר רב אידי בר אבין כו' א"ר יוחנן משום ר"י הגלילי כל ל"ת כו' חוץ מנשבע ומימר כו', בתר הכי מסיק א"ר יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדיבוריה עביד מעשה. והוה קשיא לן הא ר"י תנא מימר א"כ מאי קאמר לא תיתני מימר. אבל לגירסתינו ניחא תרי אמוראי נינהו אליבא דר"י. ותו' כתבו בפרקין (דף כ"א) בד"ה חוץ כו' תימא הא ר"י אית ליה בהשוכר גבי חסמה בקול עקימת שפתיו הוי מעשה וי"ל שאני התם בדיבוריה קעביד מעשה כו' והוה כמו מימר דאר"י לתנא לא תיתני מימר ע"ש. וקשה לרב אידי בר אבין דאמר ר"י תנא מימר ליתני נמי חסימה ונראה כוונת תו' מ"ד לר"י לא תיתני מימר הוא דאמר דסובר חסמה בקול לוקה אבל רב אידי בר אבין סובר דלא פליג ר"י בחסימה אלא סובר כר"ל דאינו לוקה על חסימה בקול. כתב הרמב"ם פי"ח מה' סנהדרין כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם. וכתב הלח"מ ר' יוחנן דהוא מרא דהך שמעתתא דהוא אמרה בשם ר' יוסי הגלילי אמר פ"ק דתמורה (דף ג') לא תיתני מימר ע"ש. ולפמ"ש אין מקום לקושייתו שסובר כרב אידי בר אבין דפליג אר' אבהו דאמר משמיה דר"י לא תיתני מימר. וטעמו דאמר דלא כר' אבהו דבתמורה שם פריך הש"ס ארב דאמר כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ממתני' דתנן אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים ומשני הא מני ר' יהודה. ולא משני קסבר רב שאני מימר בדיבוריה עביד מעשה ול"ל לדחוק דרב מוקי מתני' כיחידאה אלא ודאי דברי רב אידי עיקר. והב"ז כתב שם הרמב"ם פסק מימר לא חשיב מעשה כרב דמוקי מתני' כר' יהודה ומ"מ צריך טעם למה פסק כרב נגד ר"י ע"כ. ותימא וכי רב הוא דמשני הכי אלא סתמא דש"ס קאמר אמר לך רב מני מתני' ר"י אבל רב מצי סבר מימר הוה מעשה כמ"ש תו' שם בד"ה והרי כו' ע"ש. ובספר צאן קדשים כתב שם מדתנן וסופג את הארבעים דסד"א לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כמ"ש תו' שם במתני' ש"מ דסובר התנא מימר לא הוי מעשה ע"ש. כמדומה כד ניים ושכיב אמר להא מילתא דעדיין י"ל קמ"ל מתני' דמימר הוה מעשה ולוקין עליו. ודקשיא להה"מ ובלח"מ פי"ג מה' שכירות הא דפסק הרמב"ם חסמה בקול לוקה כר"י ע"ש שהאריכו ודחקו הרבה. לפמ"ש לק"מ דסובר הרמב"ם אף רב אידי מודה דפליג ר' יוחנן בחכמה בקול לוקה ולאו מטעם עקימת פיו הוה מעשה דא"כ קשיא מימר אלא מדסמיך חסימה למלקות ש"מ לרבויי מלקות לחסימה הוא דאתי והיינו אפי' חסמה בקול. וכ"ת א"כ נילף מיניה כל לאו שאין בו מעשה שלוקין עליו י"ל מדכתיב אם לא תשמור לעשות הוא דשמעינן שאין לוקין עליו כדאמרינן ריש פ"ג

דמכות. ועוד הרי כתב הרמב"ם ריש ה' תמורה מפי השמועה למדו לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ש"מ לאו מסמיכות דחסימה ילפינן לה ואייתר לן הסמיכות לדרשא:
ע"ד דר"י חייב שתים ע"ד דר"ל אינו חייב אלא א'. וקשה הא ודאי תרי לאוי נינהו לא תשבעו בשמי לשקר לא תקלל חרש אלא דלוקין עליהן ילפינן מחד קרא למה לא יהיה חייב שתים הא חלוקין הן בלאו. וכ"ש לגירסת ירושל' סנהדרין פ' ארבע מיתות (הל' י"ב) דר"ל אמר מפני שנכללו בלאו אחד. ש"מ דסובר חלוקין דלאו חלוקה א"כ כי היכי דמחייב עלייהו שתי חטאות ה"נ יש לחייב עליהן מלקות שתים:
הדרן עלך פרק שבועות שתים

פרק ד

הלכה א

שבועת העדות. ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד. בבבלי גרסינן לאפוקי מאי אר"פ לאפוקי מלך ראב"י אמר לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא כ"ש מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מיחזי חזי ורבנן הוא דפסלוה. וקשה מ"ד משחק בקוביא מנ"ל דמתני' אתיא למעוטיה דלמא לא אתי למעוטי מלך דהא אף לדעתו טפי איכא למעוטי מלך ממשחק. ואי מסברתו קאמר הכי הואיל דאין מקבלין עדותו לא קרינן ביה והוא עד הל"ל הכי מנפשיה אבל ממתני' לא שמעינן ונראה קסבר רב אחא אי ס"ד דלא אתי למעוטי אלא מלך ליתני ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד ושמעינן נמי מלך ול"ל למיתני כל הני אלא למעוטי נמי משחק בקוביא. וכ"ת מ"ש דתני שאר פסולין ולא תני נמי מלך י"ל קמ"ל משחק בקוביא דומיא דמלך מה מלך אם העיד עדותו כשר אף משחק בקוביא אם הוציאו ממון ע"פ עדותו אין מוציאין מיד המוחזק. אבל אין משמעות הפוסקים כן ועמ"ש לקמן בד"ה בכשרים כו'. ולמ"ד לאפוקי מלך ל"ק ליתני סתמא ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד דסד"א מלך כיון שאם עבר ממלכותו מעיד מיקרי ראוי להעיד קמ"ל. ועיין בר"ן:
ואינו חייב על שגגתה. עי' בקונט' וכ"כ רש"י וכתבו תו' וא"ת תיפוק ליה בקושטא קמישתבע כו' וי"ל שגגתה גרידא שסבורים שמותרים לגמרי לישבע לשקר ע"ש. לפום ריהטא היה נראה הא דאמר רב בגמרין בשוגג בקרבן כו' לפרושי למתני' קאתי וה"ק הא דתנן וחייבין על זדון השבועה היינו שהוא מזיד בכולן בקרבן ובשבועה עצמה ועל שגגתה עם זדון העדות שהוא שוגג בקרבן מזיד בשבועה ואינו חייב על שגגתה אם הוא שוגג בשבועה וסובר שמותר לישבע לשקר. והיינו כפי' תוס'. אלא לשון הש"ס משמע

שמימרא בפני עצמה היא ולא קאי אמתני'. גם קשיא לתו' אמאי פטור הא אמר רבא אומר מותר קרוב למזיד דה"ל ללמוד א"כ הכא דמזיד כשוגג ליחייב. וקושית תו' נראה ליישב סד"א שבועה דחייב מזיד כשוגג אף אם שכח לחייב קמ"ל דפטור. ותדע דקיי"ל בכל התורה אונס רחמנא פטריה דיליף מנערה המאורסה א"כ ל"ל האדם בשבועה פרט לאנוס אלא ודאי ס"ד בשבועה אף האנוס חייב. אע"ג דהאדם בשבועת ביטוי כתיב והתם פטור על הזדון מ"מ כיון דחזינן דחייב בשבועת העדות אף על הזדון סד"א אונס אפי' בביטוי ליחייב. ועי' מ"ש מהרש"א לעיל פרק שבועת שתים (דף כ"ו) בתו' בד"ה ואי כו': **כבשים מיעוט כבשים שנים כו'**. עי' בקונ' וכן פירשתי סנהדרין פ"ג ה"ח ד"ה כבשים. אבל יותר נראה דלא קאי אתמידין מדקאמר מה ת"ל שני ולא קאמר שנים ש"מ דקאי אמצורע ולא אתמידין וכ"מ בבבלי. וזה דלא כמ"ש בסנהדרין שם בתו' בד"ה כבשים כו' ועמ"ש שם באריכות:

מה להלן אנשים ולא נשים כו'. בבבלי ריש כרקין משמע מדכתיב ועמדו שני האנשים יליף שהנשים פסולות וכן פירש"י ב"ק (דף פ"ח) בד"ה פסולה לעדות דכתיב בעדים זוממין ועמדו שני האנשים ותניא בפ' שבועת העדות בעדים זוממין הכתוב מדבר דמשמע אנשים ולא נשים וקטן נמי מהכא נפקא לן דכתיב אנשים ולא קטנים ועוד עדות שאי אתה יכול להזימה היא דלאו בר עונשין הוא ע"כ. וכ"כ תו' (דף כ"ט) בד"ה שבועות כו'. וקשה גז"ש ל"ל. ונראה סובר הירושלמי האנשים איצטרך לדרשא אחרינא כמ"ש לקמן בסוגיין בד"ה צריכין כו' ע"ש. והא דיליף הירושלמי קטן מגז"ש לא קשיא תיפוק ליה עדות שאי אתה יכול להזימה היא כמ"ש רש"י די"ל איצטרך לעדות ממון דלא בעינן עדות שאי אתה יכול להזימה ועי' ש"ך ח"מסוף סי' ל"ג. אך אבבלי קשה ל"ל פסול נשים מדכתי' ועמדו וגו' תיפוק ליה מגז"ש דלה לה מעבד דיליף התם בב"ק מקרא. ואפי' מאן דיליף התם פסול עבד מגזלן ומשאר פסולים נמי איכא למילף נשים מעבד ומ"ש תו' ב"פ תימא אמאי צריך קרא דעבד כו' תיפוק ליה מגז"ש דלה לה מאשה. כבר תירצו שם בב"ק ע"ש. אבל אין תירוצם מספיק לקושיא וצ"ע:

הרי למדנו שאין האשה דנה. כתבו תו' (דף כ"ט) בד"ה שבועת כו' תימא ספ"ק דב"ק דרשינן מאשר תשים לפניהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים ואי אשה פסולה לדון לא איירי לפניהם אלא בכשרים לדון כדדרשינן לפניהם ולא לפני הדיוטות וי"ל קרא קאי בדיינים ובנידונים כו' ע"ש וקשה מנ"ל דקרא קאי אתרווייהו דלמא לא קאי אלא על חד מינייהו. גם דברי תו' בב"ק שם אינן מבוארים כל הצורך ונראה אם נאמר קרא קאי על משה שישים המשפטים לפניהם צ"ל לכך נקט לשון רבים שישימם לפני

אנשים ונשים. ואם נאמר דאזהרה היא לדורות קאי לפניהם אדיינים האמורים בפרשה. ודייק לן דלא קאי אדיינים לחוד דא"כ הל"ל אשר תגיש לפניהם כדכתיב מי בעל דברים יגש אליהם. ואי לא נאמר קרא אלא למשה מ"ש דשני קרא כאן משארי מצות התורה הל"ל ויאמר ה' אל משה לאמר דבר אליהם כו' אלא לאשמועינן אע"ג דנאמר למשה שישים לפניהם אזהרה היא גם לדורות. ואפשר שזהו כוונת התו'. עוד כתבו שם וכן יש בירושלמי מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה. ולפי גירסתם נראה דה"פ פריך הרי למדנו מג"ש שני שני נאמר כאן ע"פ שנים עדים ונאמר להלן וישארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים אף כאן אנשים ולא נשים ושמעינן נמי שאינה דנה א"כ הא דכתיב ועמדו שני אנשים שני ל"ל ושני אר"י בר בון בשם ר"י מה ת"ל שני שלא יהא כו' ולא גרסינן בדר' יוסי נאמר כאן שני כו' א"נ ר' יוסי אמר גז"ש שני לא ללמד ועמדו שני אנשים בגז"ש נאמרה אלא ללמד ע"פ שנים עדים בג"ש ושמעינן מק"ו שאינה דנה דתנן יש שכשר להעיד ואינו כשר לדון א"כ ועמדו שני אנשים למעט שאין האשה דנה ל"ל דהא איכא למילף בק"ו אלא שלא יהא א' עומד כו' וזה שכתבו תו' מעתה שאין האשה מעידה כו' לאו בפירוש איתמר אלא מדברי רב יוסף שמעינן הכי סנהדרין פ"ג ה"ח כתבתי בתו' בד"ה הרי כו'. וגירסת תו' ס"פ שבועת שתים מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה וקשה מאי קשיא כו' ע"ש. אחרי העיון נראה שגירסת תו' כגירסא שלפנינו אלא בדברי ר' יוסי בתר דמייתי גז"ש גורסים מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה א"כ מה ת"ל שני כו' וה"פ ר' יוסי יליף גז"ש ע"פ שנים עדים מוישארו שני אנשים וקאמר מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה מהיקישא דהוקשו הדיינים לעדים דכתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה' אלו הדיינים א"כ מה ת"ל שני אלא שלא כו'. מיהו הרא"ש בפרקין מייתי דברי הירושלמי ונראה שגורם כגירסא שלפנינו אלא כהגהתי. אך מ"ש נאמר כאן שנים כו'. וצ"ל דיליף גז"ש ע"פ שנים מוישארו וגו' והא ודאי ליתא דקאמר א"כ ועמדו שנים ל"ל ויליף שנים עדים לג"ש א"כ הדרא קושיא לדוכתא מה ת"ל שני. וכמ"ש בקונטרס ניחא:

מעתה אין אשה מעידה. עי' בקונט'. וקשה בסמוך אמר ר' בא צריכין העדים לעמוד כו' שנאמר ועמדו כו' הרי דהך קרא קאי אעדים א"כ שפיר איכא למילף מיניה שהנשים פסולות להעיד. וע"ק מנ"ל שאשה אינה דנה נימא קרא קאי אעדים דוקא ולא אדיינים גם בבבלי בסוגיין מוקי קרא בעדים. ולגירסת תו' ניחא אלא צריכין להגיה בברייתא א"כ למה נאמר שני מופנה להקיש ולדון ממנו גז"ש נאמר כאן ועמדו שני אנשים ונאמר להלן

וישארו כו'. ולא בעי למילף מדכתיב ע"פ שנים דילפינן שני משני ולא שנים משני. ור"י בר' בון פליג ויליף שנים משני ולא יליף דייני מעדות ועמ"ש לעיל בד"ה מה כו':

צריכין העדים להיות עומדים. דכתיב ועמדו שני האנשים כתב הר"ן י"א אפי' בדיעבד פסול מדאמרינן פ"ב דזבחים מה ליושב שפסול לעדות ואינו מחוור מדאמרינן ת"ח מעיד מיושב ואי בעלמא בדיעבד פסול ת"ת אמאי מעיד וכי מכשירים עדות פסול מפני כבוד תורה הל"ל דלא לסהוד כלל כדאמרינן במלך ע"ש. ול"נ דאין מכאן ראיה דקיי"ל כל אנשים שבתורה חשובים והיינו ת"ח וכתיב ועמדו שני האנשים ובעדים הכתוב מדבר ש"מ דאף ת"ח מעיד. ולא מרבינן אלא ת"ת שיכול למחול על כבודו משא"כ מלך. ומטעם זה לא יליף הירושלמי מאנשים ולא נשים דאיצטרך לגופיה לרבות ת"ח כמ"ש לעיל בד"ה מה כו'. וכ"ת כיון דיליף ת"ת מהאנשים נאמר שצריך שיעמוד דהא כתיב גביה ועמדו י"ל מדלא כתיב ושני האנשים יעמדו ש"מ לכך לא סמיך עמידה להאנשים לומר אם הוא ת"ח א"צ עמידה. ועי' בתו' בבלי (דף ל') בד"ה הכל כו'. א"נ כיון דאיכא עשה דכבוד תורה אמרינן דלא אתי קרא אלא לרבויי שיעידו אבל לא שיעמדו עוד כתב הר"ן הרשב"א מייתי ראיה מהא דאמרינן פ' מי שאחזו בודקין למשאות ולמתות ולעדות וגרסינן בירושל' אר"ל זאת אומרת מעידין מיושב אלמא בדיעבד כשר ע"כ. לפמ"ש לעיל בד"ה הרי ובד"ה מעתה כו' לגירסת תו' ניחא דר"ל סובר ועמדו לא קאי אעדים אבל לר' בא ולהבבלי דמוקי ועמדו לעדים אפי' בדיעבד. וטעמא נראה דשנה ביה קרא דכתיב ויעמד העם על משה ואפי' נאמר דהיינו גמר דין מ"מ שמעינן דגם עדים בעמידה דהא עדים כגמר דין דמי ועמדו ל"ל אלא לעכב. ועי' בבבלי בסוגיין. ועי' מ"ש בירושלמי גיטין פרק מי שאחזו (סוף ה"א) בד"ה אדם כו':

אף הנידונין עומדין בשעת קבלות עדותן. בסנהדרין הגירסא בשעה שמקבלין דינן וכ"ה בהרי"ף והבבלי מסכים לגירסא דסנהדרין דגרסינן אר"ה מחלוקות בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין ד"ה בעמידה. מיהו י"ל קבלת עדות לגמר דין דמי לגבי עדים הלכך אף בעלי דינין אז בעמידה וכפי הגירסא שלנו. ולגירסא זו ניחא הא דאמר שמעון בן שטח לינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך דשעת קבלת עדות כגמר דין הוא. ודלא כמ"ש תו' בסוגיין בד"ה שאם כו' דברייתא אתי דלא כר' יהודה ועמ"ש בסמוך ואפשר דה"ג אף הדיינים עומדים בשעת קבלת העדות. ואתיא כי הא דאמרינן ירושלמי סנהדרין (פ"ז ה"ט) אהא דתנן גבי מגדף והדיינים עומדין על רגליהן וקורעין אר"ל מכאן לדיינים שקיבלו עדות עומדין דינן דין. וכתב הר"ן בפרקין עלה וכיון שכן ה"ה לדיינין שגמרו דינן מעומד דינם דין. דעדות כגמר דין דמי ע"ש ואני תמה מדבריו הא דדיינין צריכין

לישב בשעת גמר דין מקרא שמעינן דכתיב וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם כמפורש בבבלי בסוגיין הלכך אפי' בדיעבד פסול אבל שיהיו הדיינין יושבין בשעת קבלת עדות לאו מקרא יליף אלא מסברא י"ל בדיעבד כשר וצ"ע. ועמ"ש בסנהדרין שם בתו' בד"ה מיכן מי. עוד כתב הר"ן שם ובירושלמי פ' זה בורר משמע בעלי דין בעמידה בשעת עדות. ואיני יודע שם שום משמעות אם לא שהיתה גירסתו שם כגירסא דהכא אבל אין זה משמעות לשונו דא"כ מפורש שם הל"ל וא"ל כיון שצריכיו לעמוד בשעת גמר דין אף בשעת קבלת עדות הדין כן א"כ ה"ל להביא ראיה מהבבלי. ואפשר דעתי ששניהן שוין כמ"ש לעיל:

שנאמר אשר להם הריב. בבבלי יליף ליה מדכתיב וישב משה לשפוט כו' ויעמד העם א"נ מעדים יליף ליה דעדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני אנשים. וקשיא פשטא דקרא משמע לא הבעלי דינים לבד עמדו לפני משה אלא אף שאר העם עמדו ועוד מדעמדו מן הבקר עד הערב ש"מ אף בתחלת הדין צריכין שיעמדו ומ"ט דמ"ד בתחלת הדין א"צ לעמוד דאמר ר"ה מחלוקות בתחלת הדין. גם יתרו הוכיח משה על שהעם עומדים והוא יושב כמ"ש רש"י בפי' התורה. גם הא דיליף מעדות קשיא מי איכא למ"ד דאשר להם הריב לא קאי אבעלי דינים א"כ מגופא דקרא שמעינן שיעמדו וי"ל אי לאו דילפינן ליה מעדים סד"א אף בתחלת הדין צריכין לעמוד. ועי' בתו' שם בד"ה הכל כו':

לא יומתו אבות בעדות בנים. וא"ת מנ"ל שהקרובים פסולים לעדות ממון ואין לומר יומת ממון נמי משמע כדכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת ואמרינן מאי יומת ממון. התם יומת אמיתה בידי שמים קאי והא דמשלם ממון ומיפטר מאם כפר שמעינן וכ"כ תו' פ"ק דסנהדרין (דף ט"ו) בד"ה אימא כו'. וי"ל כבר שניא בבבלי סנהדרין כתיב משפט אחד יהיה לכם שמעינן ד"נ וד"מ שוין אך קשה ר' יוסי דאמר פ' זה בורר בירושלמי (הלכה ה') ובבבלי (דף כ"ז) הוזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות ש"מ דסובר דלא ילפינן ממשפט אחד דשוין דיני נפשות ודיני ממונות לעדות והדרא קושיא לדוכתא מנ"ל שהקרובים פסולים לעדות ממון. ועי' בבלי סנהדרין ר"פ אחד ד"מ וצ"ע. ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ג בתו' בד"ה לא כו' ונשנית בשביל דבר שנתחדש בה:

הגע עצמך שאם הוזם אחד מהן כו'. סנהדרין [פ"ג ה"ח] בד"ה הגע כו' כתבתי שעיקר הטעם משום דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה ע"ש. ומדפריך הבבלי שם אהך פירוקא מהא דתנן ג' אחין ואחד מצטרף עמהן לחזקה ע"ש ואי ס"ד בממון לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה מאי פריך מממון לנפשות ועי' בש"ך סוף סי' ל"ג וצ"ע:

נמצאת אומר ב"ד גואלי הדם. וא"ת א"כ ל"ל לא יומתו אבות על ברם תיפוק ליה מהכא ואי משום עדים הא ילפינן עדים מדיינים כדאמרינן בסמוך גם מדפריך בסמוך ומניין שלא יהיו העדים קרובים כו' משמע דלא דריש קרא לא יומתו וגו' בעדות בנים. לכך נראה מעיקרא קשיא ליה לר"י מנ"ל לא יומתו קאי אעדות בנים דלמא בעון בנים קאמר ואי קשיא כבר נאמר איש בחטאו יומת לר"י דאמר לשון כפולות הם א"כ ליכא למיליף מיניה מידי כמ"ש שם בירושלמי בסנהדרין בתו' בד"ה עד כו' ע"ש לפ"ז י"ל מקרא ושפטו העדה לא ילפינן אלא בנים ושאר קרובים ילפינן מקרא ובנים לא יומתו על אבות דה"ל שלשה כתובים כפולים דודאי לדרשא קאתי. מעתה יתבאר מה שכתבתי בסנהדרין (שם) בתו' בד"ה נמצאת כו' ע"ש:

בכשרים ולא בפסולים. עי' בקונט'. וקשה מאי איכא שנשבע לשקר מ"מ אין לחייבו קרבן דדוקא בשבועת העדות הוא דחייב קרא קרבן ולא בשבועת שקר ועוד מ"ש דקשיא ליה אפסולם ולא אקרובים דהא אינהו נמי לשקר נשבעו לכך נראה קרובים אימעיטו מדכתיב והוא עד בראוי להעיד הכתוב מדבר אלא פסולין דמתני' שהן פסולי דרבנן אין למעט מוהוא עד דמאורייתא כשרים וקאמר מדגלי קרא שאין שבועת העדות נוהגת אלא בשחבירו משלם ממון ע"פ הגדתו הלכך אף בפסולי דרבנן אינה נוהגת בהם דהא מיהת אין חבירו משלם ממון על פיו וכמ"ש בסמוך. וזה דלא כמ"ש רש"י בפירקין (דף ל"א) בד"ה אבל משחק כו' דלא קרינן ביה והוא עד. ואפשר לאו דוקא נקט והוא עד אלא כיון שאין חבירו משלם ממון על פיו אין כאן שבועת העדות. אך קשה מכדי לרב אחא גם מלך אין שבועת העדות נוהגת בו כמפורש בגמרא ומוציאין ממון בעדותו אם העיד. והרמב"ם ריש פ"י מה' שבועות כתב היה עד אחד מהן פסול ואפי' מפסילי עדות מדבריהם או שהיה מלך אחד מעדיו שאינו ראו להעיד כו' פטורין שאלו העידו לא היו מחייבין בעדותן ממון ע"כ משמע שאם העיד המלך אין דנין על פיו. ולא ידעתי מנ"ל הא אדרבא הסברא נותנת שעדותו עדות. ואין זו קושיא לרב אחא די"ל אין טעם שניהן שוין פסולי דרבנן פטורים משום שאין מחייבין בעדותן ממון ומלך פטור דלא קרינן ביה והוא עד שאינו ראוי להעיד וכ"מ מדברי תו' בד"ה ורבנן כו'. אבל דברי רש"י והרמב"ם צ"ע:

בפני ב"ד להוציא עד אחד בשאמרו לו כו'. כתבו תו' בפרקין (דף ל"ב) בד"ה ואמר כו' תימא דהל"ל ואמר יחלוקו דהכי הלכתא כו' ע"ש וקשה מ"ד יחלוקו פטור העד מקרבן דהא לדידיה אין ב"ד נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון כמ"ש רש"י פ' כל הנשבעין (דף מ"ז) בד"ה לסיני כו' ע"ש והא דיחלקו תקנת חכמים דכיון דמדאורייתא אין חברו משלם ממון אין כאן שבועת העדות כדדרשינן כאן מיהוא ראה או ידע. אבל למ"ד חזרה שבועה

למחוייב לה מדאורייתא חייב לשלם דה"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם דזה שישבע כנגדו אינה אלא תקנת חכמים וכיון שגם הוא פסול הדרינן לדין התורה. ונראה שכן הוא דעת רבינו האי ז"ל דפסק כמ"ד חזרה שבועה לסיני. ולא חשש לקושית הרי"ף מסוגיא דפרקין דאמר ואמר מר חזרה למחוייב לה ולא קאמר יחלוקו דאביי דאמר הכל מודים בעד אחד ודאי סובר הכי אבל אנן לא קיי"ל כוותיה (ועי' בהרא"ש לקמן פ' כל הנשבעין) והרמב"ם השמיט דברי הירושלמי בשאמרו לו הרי אתה מקובל עלינו כשנים. ונראה שסובר הא דמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם נמי תקנת חכמים היא ואפ"ה קאמר אביי שבועת העדות נוהג בו ש"מ דהבבלי פליג אירוש' בהא וצ"ע:

איפשר לומר אחד כו'. כתב הרמב"ם פ"י מה"ש היה עד אחד וכפר והשביעו פטור משבועת העדות שאין עדות עד אחד מחייבת ממון. נראה כוונתו לומר פטור משבועת העדות דוקא אבל בשבועת ביטוי חייב. וכן מפורש בדבריו פ"ט כל מקום שאמרנו פטור פטור משבועת העדות אבל חייב בשבועת ביטוי. ותימא הרי מפורש כאן דאף משבועת ביטוי פטור. ועמ"ש סנהדרין שם בד"ה עד אחד כו' ובד"ה וחייב כו' וצ"ע:

קרוב מהו לחייבו עליו משום שבועת ביטוי. בבבלי פ' שבועות שתים (דף כ"ה) מסיק אביי אמר חייב ורבא אמר פטור. כל מה שפירשו הראשונים בזה יש לפקפק בו כמ"ש הרז"ה אפירש"י והרי"ף. ופי' הרז"ה תמוה דלמה נאמר אביי הדר משמעתיה הואיל ולא אמר כל החילוקים שבין שבועת העדות לשבועת ביטוי טפי יש לנו לומר חדא מינייהו נקט ולא הדר משמעתיה וכ"ת ה"ק הל"ל בב"ד ובראויין להעיד דתנן במתני' ול"ל לאביי דמייתי ברייתא י"ל הא תנן נמי במתני' על זדון שבועה אלא מייתי ברייתא דמפורש בה שבועת העדות חלוקה משאר שבועות א"כ אין מקום לקושית המקשה. גם לפי' הא דאמר רבא משום דהוה דבר שהיה בכלל כו' קשה הל"ל לחידושו בא בעינן ראויין להעיד ובב"ד. דהא אין בעדות שום חידוש אלא מיעוט. לכך נראה דרבא מוקי לאחת למעטו ממלקות במזיד. וזהו בכלל חידושו שאין בו מלקות. ובפרק זה בורר (הלכה ח') בתו' בד"ה עד אחד כו' הארכתי ע"ש:

ונשא עונו קרבן. וקשה אף אי לא כתיב ונשא עונו ידעינן דחייב קרבן על שבועת העדות כמפורש בקרא והיה כי יאשם לאחת מאלה וקאי על כל הנאמרים בפרשה. ואפשר דה"ק ונשא עונו דכתיב בשבועת העדות מיותר דהא בטומאת מקדש וקדשיו ובשבועת ביטוי לא כתיב כן אלא ללמד פעמים יש קרבן בשבועת העדות שאינו קרבן שבועת העדות אלא קרבן ביטוי והיינו כדרב. ועמ"ש בסנהדרין שם בד"ה ונשא כו'. ומ"ש כאן נראה עיקר:

ועידי בכורה. עי' בקונט' ופי' קמא הוא מדברי רש"י בסנהדרין. וקשה בסמוך אמרינן ר"ח שמע ליה משני חזקה אלו אחר מעידה כו' ואין כל חזקה כו'. ואי ס"ד לרב כה"ג הוה חזקה ר' בא דאמר אף בעדי סימנין כן נמי סובר כן כדאמרינן בעלמא לית אינש דאמר אף אא"כ מודי בקדמיתא א"כ מאי ראיה מייתי ר"ח נגד ר' בא משני חזקה הא ר' בא סובר דמהני עדותן לכ"ע. לכך ראה לשון השני בקונט' וטעמא רבה איכא בינייהו דהכא איכא שני עדות על כל שני חזקה משא"כ בשאחד מעיד על א' ב' ג' שבשמיטה והשני על ד' ה' ו' נמצא שאין כאן שני עדות על כל שנה משני חזקה. וכן מוכח מפי' הרשב"ם פ' חזקת (דף נ"ו) שכתב בד"ה אלא מעתה כו' דל"ד כלל לריב"ק אלא היכא דאחד אומר אכלה אב"ג כו' ע"ש הרי דבכה"ג פליגי רבנן. וחולק אפירש"י (ובסנהדרין בתו' בד"ה בעדי יש טעות הדפוס וצ"ל כמ"ש כאן) וכ"מ בדברי תו' בב"ב שם:

בגבו. עי' מ"ש סנהדרין (שם) בתו' בד"ה בגבו:

וחד אמר כשר. עי' בקונט'. בבבלי ב"ב פ' חזקת (דף נ"ו) גרסינן ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ביה כו' אלא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה. וקשה למ"ד כשר האי דבר ולא חצי דבר מאי עביד ליה. וצ"ע ועי' בסנהדרין שם בתו' בד"ה מ"ד כו':

הלכה ב

משביע אני עליכם כו'. כתבו תו' אליבא דר"מ כו'. וכתב המהרש"א יש לדקדק כו' אבל שמואל איירי במושבע מפי אחרים והכפירה נמי אינה יוצאה מפיהם כו' ע"ש ותימא הא שמואל יליף ליה מסוטה והתם ודאי הכחשה היתה קודם השתייה דהא מתחלה הביאה הבעל להב"ד ואי הודית לא היתה שותות. ובשותקת נראה דודאי הפסידה כתובתה דבממון ודאי אמרינן שתיקה כהודאה דמיא א"כ לא היתה שותה דתנן פ"ד דסוטה ואלו לא שותות ולא נוטלת כתובה כו' ואלו נוטלת כתובה ולא שותות כו'. ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלת כתובה. ש"מ דליכא אשה שהיא שותה ואינה נוטלת כתובה. וליכא למימר שתיקה זו ששתקה מתחלה ועד סוף לאו הודאה היא שיכולה לומר לא חששתי להשיב כמ"ש בח"מ סי' ס"א דכיון דמבזים אותה ברבים ודאי יש לה לחוש ולהשיב. ואפשר כיון ששטר כתובתה בידה (ואפי' במקום שאין כותבין כתובה תנאי ב"ד הוא כנקיט שטרא בידה דמיא) אין השתיקה לא הודאה ולא מחילה. מ"מ דוחק הוא למוקמי קרא בשותקת עד דניליף מהתם אפי' שותק אמן כמוציא שבועה מפיו דמיא. גם מ"ש המהרש"א מפי אחרים היינו דכולה יוצאה מפי אחרים ע"ש זהו הפך האמת דהא מתני' דתנן מפי אחרים בב"ד היינו בשלא ענו אמן אלא שאמרו העדים אין אנו יודעים

לך עדות. וקושייתו נראה לתרץ דכל כמה דלית לן ראיה דעניות אמן כמוציא שבועה מפיו דמי אין בין האומר אמן לאומר איני יודע לך עדות א"כ אין לדייק ממשנה ובריייתא אלא מרומיא דידהו ועי"ל כוונת תו' אין לדייק ממתני' דאיכא למימר נמי דאתיא כרבנן וקוצרו בדבר. והר"ן מקשה כיון שכבר אמרו אין אנו יודעין לך עדות כשהשביעין אח"כ ולא הודו אמאי חייבין כפירת דברים בעלמא היא שכבר הגידו בב"ד אין אנו יודעים כו' ע"ש. ונראה דמתני' אייריי שאמרו לו חוץ לב"ד אין אנו יודעים לך עדות והשביעין בב"ד ואמרו אמן וכן משמע לשון המתני' וכ"ת ל"ל למתני כלל שכפרו בחוץ ליתני או שאמר משביעני עליכם שאין אתם יודעין לי עדות ואמרו אמן י"ל קמ"ל אע"פ שלא נזכר לאחר השבועה הכפירה בפירוש אלא שכפרו בחוץ והשביעין שיהא אמת מה שאמרתם ואמרו אמן אפ"ה ה"ל כפירה וחייבין עליה קרבן וכ"נ מפירש"י והר"ן דייק ממתני' דאין זה חוזר ומגיד ואינו מוכרח. ועמ"ש סנהדרין פ"ג (הלכ' ח') בד"ה אין שומעין כו':

הואיל ואינם כו'. עי' בקונט'. וכתב תו' בסוגיין בד"ה ואינו תימא דלמא קרא אתא לשבועה שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין דתנן לקמן דחייבין על כל אחת ואחת ע"כ וקשה הא כתב תו' פ"ג (דף כ"ה) בד"ה אחת כו' וי"ל בת"כ יליף מלאחת והכא יליף מאלה כו' א"נ מלמ"ד לאחת קדריש ושמואל דריש כולא קרא לדרשת ת"כ ע"כ. לפ"ז נוכל לומר דרשא זו שיש לך ביד פלוני חטים ושעורים כו' דריש מאחת. ומלמ"ד דריש דרשא דהכא ואביי דריש מאלה שאינו חייב אשבועת ביטוי ושמואל לא דריש מאלה א"נ שמואל. כר"ע ס"ל דמוקי מאלה למעט עדי קרקע או עדי קנס כדאמרינן בבבלי לקמן (דף ל"ד). ועמ"ש שם ויותר נראה דחייב על כל אחת ואחת באומר פת חיטים ושעורים כו' ילפינן מדכתיב והוא ידע ואשם לאחת מאלה ומקרא זה קאי אביטוי ועדות יקרא והיה כי יאשם כו' מפרש דקאי אשבועת העדות לחוד ומיניה מרבה לחייב על כל אחת חוץ לב"ד:

קרוב מפי עצמו כו'. עי' בקונט'. וקשה א"כ ברישא דמתני' דתנן שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ה"ל למיתני פלוגתייהו דר"מ וחכמים וע"ק אי קרוב חייב מפי עצמו בשבועת העדות ל"ל ג"ש דנפש נפש נימא דיליף בק"ו מביטוי מה ביטוי שאינו חייב על המזיד כשוגג מפי עצמו חייב שבועת העדות שחייב על השוגג כמזיד אינו דין שחייב מפי עצמו מאי קאמרת מה לביטוי שעשה בה קרובים כרחוקים היא גופא נילף שגם בעדות מפי עצמו קרובים כרחוקים דהא לפי מאי דפשטינן כן הדין אף דילפינן ליה מג"ש:

קרובין שכאן כו'. עי' בקונט'. וקשה ק"ו פריכא הוא דאיכא למילף איפכא מה עדות שפטור מפי עצמו חייב מפי אחרים פקדון שחייב מפי עצמו אינו דין שיהא חייב מפי אחרים וי"ל דסובר באמת דילפינן תרווייהו מהדדי בק"ו ואין זה אלא כמו מה מצינו כמ"ש תו' פ"ק דחולין (דף כ"ג) ועמ"ש בסמוך:

השביע עליו חמשה פעמים מפיו וחזר כו'. עי' בקונט'. וצ"ל ה' פעמים לאו דוקא דאפי' פעם אחד מפיו ופעם אחד מפי אחרים נמי מיבעיה ליה. והא דפשיט מברייתא קשיא הא קרא ושמעה קול אלה במפרש אחרים איירי אבל מפיו דיליף מפקדון אפי' בלא תביעה חייב. וגם בבבלי (דף ל"ב) מסיים בברייתא זו ואם בפקדון חייב:

מפיו בקרקעות כו'. עי' בקונט'. וקשה בין ר"מ בין רבנן ילפי ג"ש נפש נפש כדאמרינן בסמוך א"כ כי היכי דעדות חייבין בקרקעות אף בפקדון כן. בשלמא בקנס י"ל פקדון פטור דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו אבל בקרקעות קשיא:

כל מקום שנאמר בתורה חט סתם כו'. נראה בשבועת העדות אין צריכין לדברי חזקיה דאיכא למשמע דחייב על המזיד מדכתיב בכל האמורים בפרשה ונעלם ובעדות לא כתיב ונעלם אלא לשבועות הפקדון צריכין לכללא דחזקיה וכן פירש"י פ' שבועת הפקדון. אבל בבבלי כריתות (דף ט') יליף פקדון מעדות בג"ש דתחטא תחטא ודלא כחזקי'. ועי' תוי"ט כריתות פ"ב משנה ב' בד"ה ועל כו' שהאריך מאוד ואמר שהסוגיות חלוקות. ולי נראה סברת רש"י והרמב"ם מעל מעל ג"ש מעליא היא הלכך אי לאו ג"ש דתחטא הינו אומרים אע"ג דלא כתיב בה ונעלם פטור על הזדון דילפינן ג"ש ממעילה. אבל השתא דאיכא נמי ג"ש דתחטא ודאי עדיפא לן למילף משבועה דהא לא כתיב ביה ונעלם. והשתא אין שום מחלוקות בין הסוגיות. והרמב"ם בחיבורו תפס דרך קצרה לומר מדלא כתיב ונעלם בפקדון חייב על המזיד וכי תקשה לך ניליף גזרה שוה מעל מעל תריץ תחטא תחטא עדיף דדמי ליה בשבועה דבתרווייהו לא כתיב ונעלם כל זה נראה ברור:

הלכה ג

שתיהן חייבות. עיי' בקונט'. וכ"פ רש"י והר"ן. וקשה ל"ל לאשמועינן שהגוסס כחי לכל דבריו הא משנה מפורשת היא פ"ק דאהלות ואפי' גוסס פוטר מיבום וזוקק ליבום ש"מ שהוא כחי בין לקולא בין לחומרא וי"ל ודאי בשעת מעשה כשהוא גוסס הוא כחי שמעינן שפיר ממתני' דאהלות אבל הכא כיון דרוב גוססין למיתה סד"א לא מיקרי עדות הראשונים הפסד ממון קמ"ל לא אזלינן בממון אחר הרוב וה"ל הפסד ממון וחייב קרבן שבועה. מיהו רב פליג וקסבר אזלינן בממון בתר רוב תיקשי ליה מתני' לכך נראה הא דאמרינן רוב גוססין למיתה היינו לחומרא הלכך החמירו בגט כמ"ש תו' יומא (דף נ"ה)

וכן בתרומה אבל הכא דמדאורייתא הוא כחי לא מחמרינן לפטרו מקרבן. ובהכי ניחא דברי הרמב"ם פ"ד מה' פסולי המוקדשים ודלא כמ"ש במ"ל שם ועי' בתו' (דף ל"ז) בד"ה קמ"ל:

קרבנו לה' על נזרו שיקדים כו'. כתב הרמב"ם פ"ט מה' נזירות הלכה י"ג האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן והפריש קרבן והפילה אשתו וחזרה וילדה הקרבנות ספק ואסורין בגיזה ועבודה. נראה שכך היתה גירסתו בגמ' דנזיר פ"ב בבעיא דר' אבא והיא הגי' הנכונה. ובמ"ל כתב שם ודע שלדברי רבינו כו' לא יכולתי להלום צדדי הבעיא כו' ע"ש. ולי נראה שהדבר ברור האומר הריני נזיר לכשיארע דבר פלוני וקודם שאירע אותו דבר הפריש קרבן ואח"כ בא הדבר ההוא לא חלה הקדושה על אותו הקרבן ודלא כמ"ש המ"ל דאף התו' מודים בחלוקה זו שהקדושה חלה עליו ע"ש דליתא כמפורש כאן הפרישו קרבנן ואמרו הרי אנו הולכין לכפור בב"ד אינו קדוש א"כ ה"נ כן. ואם היתה אשתו מעוברת ואמר הריני נזיר כשיהיה לי בן והפריש קרבן ונולד לו בן קדוש כיון שהיה הולד בעולם אמרינן אגלאי מלתא למפרע שכבר חל הנדר אבל אמרו לכפור בב"ד שלא חל הדבר בשום ענין אינו קדוש וכי קמיבעיא לש"ס בשהפילה אשתו כיון דבשעת הפרשה חל הנזירות אע"ג שנתבטל אח"כ אפ"ה קדושתו קיימת או לא. ודמיא קצת איבעיא דר' אבא לבעיא דמיבעיא לירושלמי בסמוך נשבעו חוץ לב"ד והפרישו קרבנן כו' דהתם נמי כבר התחיל הדבר במקצת. ומדברי הרב במ"ל נראה שנעלמה ממנו ברייתא דר"ח והיא שנויה בספרי וז"ל קרבנו לה' על נזרו ולא נזרו על קרבנו קרבנו לה' על נזרו ולא קרבן אחר על נזרו ונראה דה"פ מי שהפריש קרבן על נזרו ומת (שעל לחכם אחר) אין אחר יכול להביא קרבן של זה על נזרו ובן שמגלח על נזירת אביו הלכה הוא בנזיר. וברמב"ם לא מצאתי מבואר אם הפריש קרבן קודם חיובו מה דינו ודוחק לומר דסובר דאיצטרך קרא למעט קרבן א' דמשמעות הספרי דתרוייהו שמעי' מיניה גם הירוש' מסכים לזה וצ"ע:

כיני מתני' כפר כו'. עי' בקונט'. כתבו תו' (דף ל"ב) בד"ה אבל כו' תימא להרי"א כפירה והודאה נמי שמעינן מרישא כו'. וכתב הר"ן מרישא לא שמעינן אלא תכ"ד כדיבור בכפירה וכפירה דתרי גברי וכפירה והודאה דחד גברא והכא קמ"ל טפי כגון שכפרו בזה אחר זה וחזר הראשון והודה תכ"ד של כפירת השני וקמ"ל כפירה והודאה אפי' בשני עדים חדא מלתא היא ומביאו התי"ט. ותימא הא נמי שמעינן מרישא דהראשון יכול להודות אחר כפירת השני. דהא מודה הר"ן דמרישא שמעינן כפירה והודאה דחד גברא א"כ יכול להודות אחר כפירתו ואי ס"ד שאין הראשון יכול להודות אחר כפירת השני קשיא שני אמאי חייב וכקושית תו' שם (דף ל"ב) בד"ה בתוך כו' לימא אני לא

עשיתי שכפר הראשון כבר ואלו היה חוזר תכ"ד גם אני הייתי חוזר תכ"ד אלא ודאי אין להשני יותר שהות לחזור מלראשון כמ"ש תו' שם בתירוצם. ואפשר לומר דסובר הר"ן מרישא סד"א אין הראשון יכול להודות אחר כפירת השני ואפ"ה השני חייב ואינו יכול לומר כבר כפר הראשון הא כל זמן שכפר הוא היה ביד הראשון לחזור ולהודות א"כ הוה כפירתו כפירת ממון מאי קאמרת אלו הודה הראשון גם הוא היה מודה הא אלו נשתתק מי לא היה מחייב חבירו בכפירתו השתא נמי ה"ל כפירת ממון דהא מיהת לא הודה ודוחק וראיתי שהמהרש"א הרגיש בקושיא זו ע"ש:

מ"ד ראשון חייב כו'. עי' בקונט'. גרסינן בבבלי מכות (דף ו') אמר רבא והוא שהעידו כולם תכ"ד ופירש"י אבל אם העידו שנים ולאחר זמן העידו שנים אחרים הרי הן שתי כיתי עדים לכל דבר וכתבו תו' משמע דקאי אף לענין קרוב ופסול וקשה כו' לכך נראה דלא קאי אלא אדין זוממים כו' ע"ש ומסוגיא ראיה לפי' תו' דלפירש"י למה לא יתחייבו האחרים הא הפסידו ממון דכיון שראו שאחד מהן פסול לא היה להן להגיד תוך כדי דיבורו אלא ימתינו עד אחר כ"ד ועוד הא איירי שהעידו לאחר כ"ד כמ"ש בקונט'. אבל לפמ"ש תו' ניחא דכיון שבאו לב"ד או שראו העדות בבת אחת נחשבו לכת אחת וכבר בטל עדותן ע"י עדות הראשון. אני מסתפק בעשרה שהעידו כל אחד תכ"ד של חבירו אם יש שהות להראשון לחזור עד אחר כ"ד של אחרון או דלמא אחר שהעידו שנים מהם כבר נגמרה עדותן ותו אינן יכולין לחזור ועי' בר"ן שהבאתי בסמוך בד"ה משביע כו' וצ"ע. ועי' בש"ך ח"מ סי' ל"ו סק"ה:

מתניתין נמי דייקא כו'. גרסינן בבבלי מכות שם אר"י אמר שמואל הלכה כר' יוסי ור"נ אומר הלכה כרבי. וכתב הרי"ף והלכתא כר' דקי"ל הלכתא כר"נ בדינא כדאיתא בכתובות ע"כ. וקשיא הא אמרינן בבבלי כתובות (דף י"ג) הנ"מ דר"נ כר"ג דלא"כ קשה הלכתא אהלכתא דקיי"ל כר"נ בדינא ובהא אר"י אמר שמואל הלכה כר"ג אלא כדשנינן. מדקשי' ליה הלכתא אהלכתא ש"מ דה"ק קיי"ל אין הלכה כתלמיד במקום רב ור"נ תלמיד שמואל הוה וקיי"ל כר"נ בדינא. שמעינן מהכא אף דקיי"ל כר"נ בדינא אין כלל זה ברור נגד שמואל רבו. א"כ מאי קאמר הרי"ף והלכתא כר' דקיי"ל כר"נ כו' הא שמואל רבו פליג עליה וי"ל קשיא ליה להרי"ף מאי פריך משמואל שהיה רבו של ר"נ הא ר' יוחנן קאי כוותיה דר"נ ושמואל ור"י הלכה כר"י אלא הכי פריך קיי"ל כר"נ בדינא ובהא קיי"ל כוותיה דשמואל שכך היתה קבלה בידם וכ"נ מחידושי הרא"ה והר"ן בכתובות שם. א"כ שפיר מייתי הרי"ף ראי' מכתובות אבל אני תמה למה לא מייתי הרי"ף ראיה דהלכה כר"נ דהא קיי"ל מחלוקות ואא"כ סתם הלכה כסתם ושבועות בתר מכות נשנית

כדאמרינן בבבלי בריש מכלתין מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דתני שבועות וסתמא דהכא אתיא כרבי וכדדייק ר' יוסי וכ"ת הא דקאמר מכדי תנא ממכות סליק כו' היינו דקשיא ליה לרבי שסדרן כך אבל לעולם אין סדר למשנה בתרי מסכתא לענין מחלוקות ואח"כ סתם כמ"ש תו' ריש מכלתין י"ל לשיטת הריטב"א כל סדר נזיקין חדא מסכתא הוא א"כ הכא ה"ל סתם ואח"כ מחלוקות נימא מהכא איכא להוכיח כדעת החולקים דתלתא בבא הוי חדא מסכת וצ"ע. ועמ"ש לקמן בפרקין בד"ה והם כו':

הלכה ד

ונאמר אואין בפקדון. כתב תו' תימא כיון דגמרינן מפקדון ניבעי בהלואה ובעושק ייחוד כלי כדאמרינן בשבועת הפקדון בהזהב (דף מ"ח) ע"כ. לפום ריהטא היה נראה לומר מ"ד בהזהב דבעי יחוד כלי ס"ל כר"ע דיליף דבעי' תביעת ממון מדכתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה. אע"ג דמסיק בבבלי (דף ל"ד) ר"ע אאואין דר"א סמיך מ"מ שמעינן מוהי' כו' דחייב על אחת מאלה ואתי לרבויי שכיחשו בהלואה ובעושק שלא היה בו ייחוד כלי. והבבלי דקאמר מאי איכא בין ר"ע ור"א א"ב משביע עדי קרקע כו'. אזלא למ"ד פ' הזהב שם דלא בעי ייחוד כלי בשבועת הפקדון. או סובר כר"י הגלילי דיליף מוהוא ראה או ידע ולא מפקדון מיהו לפ"ז היה נראה ראי' דלית הלכתא כמ"ד דבעי יחוד כלי דהא כולא סוגיא דפרקין ודשבועת הפקדון משמע דילפינן עדות מפקדון אך אחרי הענין נראה דאיכא למימר אף מאן דגמר מפקדון יליף מקרא והוא ראה או ידע דלא בעינן יחוד כלי בשבועת העדות דא"כ לעולם בעינן ראייה דהא אינו מוסר דבר לחבירו אלא באמירה בעלמא מייחד לו כלי וקרא קאמר או ראה או ידע בחד מינייהו סגי. וכ"ת א"כ ל"ל למילף מפקדון תיפוק ליה מקרא והוא ראה כו' וכדדייק רי"ה י"ל קסברי הנך תנאי אי מקרא והוא ראה כו' לחוד סד"א אף דבר שאינו ממון חייב קרבן והוא ראה כו' לגופא איצטרך דחייב אפי' אעדות שהוא בראייה לחוד ובידיעה לחוד דהד"א ושמעה קול אלה כתיב משמע כל מילי א"כ בעינן דומיא דדבר אחר שאין עדות אלא בראייה ובידיעה לכך איצטרך למילף מפקדון שאינו נוהג אלא בתביעת ממון וקרא והוא ראה איצטרך למעט דלא בעי יחוד כלי כפקדון. ורי"ה סובר כיון דקרבן אוהוא ראה או ידע כתיב ממילא שמעינן דאינו חייב אלא בתביעת ממון:

אויי סוטה יוכיח כו' ואינו מדבר בתביעת ממון. כתב תו' דעיקר לא אתי להפסידה כתובתה אלא להשקותה ע"כ. והוא דוחק דהא עכ"פ אית ביה ממון ונראה קסברי ר"א ור"ע כתובת אשה דרבנן כרשב"ג:

ואל יוכיחו אויי ביטוי שפתים שלא עשה בהם זדון כשגגה. וא"ת הא אמרינן ס"פ דלעיל (פ"ג ה"י) דילפינן נפש נפש ג"ש ביטוי משבועת העדות מה להלן מושבע כנשבע אף בביטוי כן א"כ נילף נמי עדות מביטוי דליחייב על כל דבר בג"ש דנפש נפש וי"ל עיקר ג"ש היא תחטא תחטא וכ"ה בבבלי וכ"מ בסמוך. והא דקאמר לעיל אינו אלא כמו מה מצינו. מיהו לאו מה מצינו ממש הוא דאיכא למפרך מה לעדות שכן לא עשה בו זדון כשגגה א"נ תנא דהכא פליג ולית ליה ג"ש דנפש נפש ולא גז"ש דתחטא תחטא ועמ"ש בסמוך:

מה פקדון אינו מדבר כו'. וא"ת מה לפקדון שלא עשה בו המושבע כנשבע ושוגג כמזיד משא"כ בעדות כבר הקשו כן בת"כ ומסיק אלא ר"ש תחטא תחטא גמר. וקשה אף כי גמרינן עדות מפקדון מ"מ לא בעינן יחוד כלי בעדות כמ"ש תו' (דף ל"ג) בד"ה ונאמר כו' וצריכין לומר מקרא יליף דלא בעי יחוד כלי ועמ"ש בסמוך בד"ה ונאמר כו'. א"כ איכא למיפרך מה לעדות דלא בעי יחוד כלי וי"ל מכדי למאן קאמר לה לר"ש ולר"ש מעות קונות אפי' לריש לקיש כמ"ש תו' פ' הזהב (דף מ"ח) בד"ה דברים כו'. וכיון שכן צ"ל ר"ש מוקי קרא כר"י ולא בעי יחוד כלי. גם הרמב"ם השמיט הא דאר"ח דבעי יחוד כלי וע"ש בתו' בד"ה נתנה כו'. ובבבלי (דף ל"ד) מסיק סובר ר"ש שבועת הפקדון לא ניתנה זדונה לכפרה. וכתב המהרש"א א"כ נילף ביטוי מפקדון דליחייב מושבע כנשבע ולא לישתמיט בשום דוכתא מושבע חייב בביטוי וכר"ש וי"ל ביטוי לא דמי לפקדון טפי מרוצח ע"ש. ותירוצו תימא הא ודאי ביטוי דמיא טפי לפקדון מרוצח שיש עמהם קרבן משא"כ רוצח דהא בבבלי (שם ע"א) קאמר שכן חטאת מחטאת עדות וביטוי בחטאת ופיקדון באשם כ"ש דאית לן למימר שכן קרבן מקרבן. וקושייתו ליתא דודאי איכא דוכתא דאמר מושבע כביטוי חייב וכדאמרינן בירושלמי לעיל (פ"ג ה"י) וכמ"ש בתוס' בסמוך. עוד כתב המהרש"א שם בתו' בד"ה כי היכי כו' ואיך שיהיה קשה ניליף פקדון מעדות במה מצינו דשוגג כמזיד וומושבע כנשבע כו' ע"ש. ונראה אי לא דגמר עדות מפקדון במ"מ ליכא למיפרך ניליף פקדון מעדות במ"מ די"ל מה לפקדון דבעי יחוד כלי משא"כ עדות אבל השתא דגמר עדות מפקדון צ"ל דסברי בני מערבא כמ"ד דלא בעי יחוד כלי פריך שפיר כי היכי כו'. אך הא קשיא לי איך יליף עדות מפקדון במ"מ איכא למפרך מה לעדות דבעי שישמע מפי התובע משא"כ בפקדון וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה"ש אחד הנשבע לבעל הממון עצמו או לשלוחו הבא בהרשאתו ששלוחו של אדם כמותו וכתב הכ"מ דייק ליה מדכתיב בעדות אם לא יגיד למעט שלוחו משמע פקדון דלא כתיב אם לא יגיד הרי הוא ככל התורה שלוחו של אדם כמותו ותימא כיון דאית לן

ג"ש דתחטא תחטא (דף ל"ד ודף ל"ה) נילף פקדון דבעינן שישמע מפי התובע. והיינו כחוכא דבני מערבא כי היכי דגמר עדות מפקדון נילף פקדון מעדות. מיהו הא איכא לתרוצי מדכתיב וכחש בעמיתו דמשמע כל דהו אפי' לא אמר התובע וכדאמר בבבלי בפרקין (דף ל"ב). אך עדיין קשיא קושיא קדמייתא איך ילפי מהדדי במ"מ. ותו למאי דאמרי בבבלי בסוגיין (דף ל"ג) גם בעדות שליח בהרשאה דינו כתובע קשיין דברי הכ"מ ותו קשה בפקדון כתב הרמב"ם דבעינן שליח בהרשאה ובעדות כתב פ"ט מה"ש סתם שליח והדבר נראה מסוגית הש"ס שהוא בהיפך. והלח"מ פ"ז האריך בזה ע"ש. ונראה סובר הרמב"ם כיון דאיכא ג"ש תחטא תחטא אמריינן גם בפקדון בעינן עד שישמע מפי התובע לכך בעי שליח בהרשאה אלא מדכתיב קרא יתירא בפקדון וכחש בעמיתו דרשינן מינה (דף ל"ב) וכחש בעמתו כל דהוא כלומר לא בעינן מפי התובע ממש אלא כל שנראה כמאן דתבעו בעמיתו. וזה שכתב הרמב"ם פ"ז או הנשבע אחר שתבעו בעל הממון או הנשבע מעצמו אע"פ שלא תבעו כיצד כגון שקדם ואמר למה אתה הולך אחרי כו' ה"ז חייב בשבועת הפקדון הואיל וכפר ונשבע אע"פ שלא תבעו זה ע"כ. הרי דבעי מיהת רץ אחריו דה"ל כתבעו במקצת אע"ג דלא מהני בעדות (דף ל"ב) התם בעינן מפי התובע ממש אבל הכא במקצת סגי (ודלא כלח"מ) אבל שליח בלא הרשאה לאו כלום היא אף בפקדון. ובעדות כתב פ"ט סתם או שלוחו סמך אמה שכתב בפקדון דבעי שליח בהרשאה. ועדיין הדבר דחוק מ"מ אמה מצינו איכא למיפרך מה לפקדון דלא בעינן שישמע מפי התובע משא"כ בעדות וצ"ע:

הלכה ה

שאנס איש פלוני ופיתה את בתי כו'. עי' בקונט' וכ"ה בבבלי לקמן פ' שבועת הפקדון תנן אנסת ופתית את בתי והוא אומר לא אנסתי כו' חייב ור"ש פוטר. וקשה מ"ש דלא פליגי אשבועת העדות ונראה בשבועת העדות דקפיד קרא אמה שמפסיד לו ממון לחבריה אפי' לר"ש חייב דהא הפסידו אבל בפקדון לא הפסידו ממון בכפרתו דאי בעי היה מודה ומיפטר. אך קשה בבבלי בסוגיין בעי המשביע עדי קנס לרבנן מאי כיון דאלו מודה מיפטר לאו ממונא קא כפר ליה אי דלמא השתא מיהא לא אודי. תפשוט ליה דחייבין דאס"ד לרבנן פטורין לר"ש נמי פטורין הדרא קושיא לדוכתא ליפלגי ר"ש ורבנן ברישא בשבועת העדות ורבנן מחייבי דאף בשת ופגם הוא תובע ולר"ש קנס הוא תובע דהוא מידי דקיץ ולא בשת ופגם וי"ל קסבר ר"ש כר"א בנו דאמר יבואו עדים ויעידו הלכך מודה בשבועת עדות חייבין ולא פליג אלא בפקדון. כתב הרמב"ם פ"ט מה"ש וכן אם השביעם שיעידו לי שאנס פלוני את בתו כו' חייבין בשבועת העדות מפני הבשת והפגם

כו' וכתב הכ"מ פלוגתא דר"ש ורבנן פ' הפקדון ולמד רבינו משם לשבועת העדות. וכתבו הלח"מ ומ"ל ותימא הא בשבועת העדות תנינן להו ואוקמא בגמרא משום בשת ופגם ע"ש ואני תמה מדבריהם הש"ס דחה הפשיטות דבעי לפשוט ממתני' דמשביע עדי קנס פטור וקאמר איכא לאוקמי דקתבע בשת ופגם אבל עדיין ספיקא הוא אי קנס הוא תובע או בשת ופגם לכך הוצרך הכ"מ לומר דמפקדון למד דבשת ופגם הוא תובע ולא קנס:

אתון ואמרי אין דאודי ליה ואין דגזליה כו'. וקשה יהיה גזלה או הלואה מ"מ חייב הוא ליה ובקונט' דחקתי לפרש וזה הלואה תבע אבל אין לשון הגמרא משמע כן דקאמר סתם תן לי מאתים זוז שיש לי בידך. ולא אמר ממה הוא חייב לו אם מגזילה אם מהלואה וי"ל ה"נ דחייב בשניהם ודקאמר ראיה שאין עמה ידיעה ר"ל שאין להן ידיעה גמורה וכן ידיעה שאין עמה ראיה חייב בשניהם מיהו בדבר אחר לא מהני הודאת בעל דין חוץ בממון אך קשה הא אף במסתפק להו אי במתנה אי חייב לו ממון שהלוה לו נמי חייב ולא מצי אמר שחוזר עכשיו מהמתנה משא"כ אם אמר סתם להד"ם ובאו עדים ואמרו בפנינו הודה ואין אנו יודעין אם במתנה אם בהלואה פטור שיכול לומר במתנה אמרתי ליתן לך ועכשיו אני חוזר בי. ועוד אפי' בכה"ג אין עדותן מחייבו דמצי אמר משטה הייתי בו א"כ ה"ל מילי דכדי ואפי' אמר להד"ם פטור כמפורש בח"מ ריש סי' פ"א. על כרחך לומר מפני שאמר יאמרו ואני נותן דמשמע שהתחייב עצמו באמירת העדים א"כ אף בדבר איסור נמי אם אמר אם יאמרו העדים שנתיחדה אשתי עם פלוני תהא אסורה לי אסור בה דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ויש לחלק ועמ"ש לקמן בפרקין בד"ה והם כו':

אין אומרים בממון מאחר כו'. כתב בש"ע ח"מ סי' שפ"ב בהג"ה אבל שאר מזיק אינו נאמן לומר שנתן לו רשות אפי' יש לו מגו לומר לא הזקתי כגון דליכא עדים שהזיקו דהוי כמגו במקום חזקה דלא הוי מגו ע"כ. וקשה בסי' ע"ט סעי' ג' פסק דהנתבע נאמן במגו במקום חזקה א"כ כ"ש כאן יהא נאמן שאינו חזקה ממש. והנ"י כתב כן בשם הרז"ה ואפשר שהרז"ה סובר דאיפשיטי בעיין ומגו במקום חזקה לא אמרינן אבל להרמ"א קשיא וצ"ע. אבל לפמ"ש בקונט' והוא מדברי הרשב"א בחי' ב"ב פ' חזקת ניחא דהכא הדבר ידוע שהוא משקר ועדיף מחזקה. ועוד מדאמר רב פ' החובל דף צ"א כל כמיניה א"כ לא שבקת חיי לכל בריה. א"כ בכל היזיקות חייב דאי ס"ד דאמרינן מגו קשיא לישני דליכא עדים שקצצן ונאמן במגו. ומאי דתירץ הנ"י פ' החובל בשם הרז"ה דא"כ קשיא מאי למימרא וכי דין מגו אתי לאשמועינן ע"ש איני מבין דאיצטרך לאשמועינן אע"ג

דמגו במקום חזקה היא אפ"ה נאמן. אלא ודאי בכל היזיקות אינו נאמן במגו אע"ג דליכא עדים דבהיזיקות אם יהא נאמן אפי' בלא עדים לא שבקת חיי כו':

הלכה ו

שאנס איש פלוני ופתה את בתו. כתב או' פי' בקונט' י"מ בתו של עצמו כו' ונראה דלק"מ דאיכא לאוקמי בנערה שנתארסה ונתגרשה שיש לה קנס וקנסה לעצמה לר"י הגלילי (צ"ל לר"ע) כו' וכן צ"ל מתני' דהתם דבא על בתו פטור מפני שמתחייב בנפשו ע"ש וכ"כ הר"ן ותימא הרי מפורש בר"ן פרק אלו נערות דאפי' לר"ע דאמר קנסה לעצמה מודה דבשת ופגם הוא לאביה ע"ש וכ"כ הרמב"ם. ומתני' בשת ופגם הוא דקתבע דאלו קנס פטורים כמפורש בבבלי בסוגיין. מיהו קושיא זו לא קשיא לתו' די"ל דסברי אפי' בשת ופגם לעצמה וכ"כ הרא"ש פ' אלו נערות ע"ש. אך גם לתו' קשיא הא קאמר הבבלי שם סיפא חדא קמ"ל ושהדליק את גדישו לאפוקי מדר"נ בן הקנה כו' טפי הל"ל ושאנס את בתי לאפוקי מדר"י הגלילי וע"ק רב חסדא דמוקי רישא כר"י הגלילי כדאמר בבבלי בפרקין (דף ל"ב) קשיא רישא ר"י הגלילי וסיפא דלא כר' יוסי הגלילי. גם מ"ש וכן צ"ל מתני' דהבא על בתו כו'. אינו מוכרח דאיכא לאוקמי עד שלא בגרה ובגרה כמ"ש תו' ר"פ אלו נערות (דף כ"ט) בד"ה ועל כו'. ומ"ש עוד תו' וא"ת מפתה מדעתה עביד י"ל בקטנה דפתויה אונס היא ע"כ קשה א"כ תרתי ל"ל דהא היינו אונס מאי קאמרת הא גופה קמ"ל פתוי קטנה אונס א"כ קשיא הא דקאמר חדא קמ"ל שהדליק כו' הא קמ"ל נמי הך פיתוי קטנה אונס לכך נראה פירוש רש"י עיקר ודברי תו' י"ל שסוברים אף בשת ופגם שלה וכ"נ מדברי הרא"ש שם אבל דברי הר"ן צ"ע. והרמב"ם כתב פ"י מה"ש ושאנס פלוני את בתו המאורסה פטורין שהם העידו במיתה ואין כאן תשלומין וכתב הלח"מ ולא הוי כחד מפירושי רש"י כו' ואולי לאו דינא דמתני' נקט אלא מלתא אחריתי קאמר מנפשיה דומה למתני' ע"ש ותימא שאין זה מדרך הרמב"ם והנכון שכוונת הרמב"ם לומר שבא על בתו המאורסה שנתגרשה דבסתם בתו קנסה לאביה וכיון למ"ש תו' לתרץ קושית רש"י וזה ברור. אך צ"ע הרי מפורש בדבריו פ"ב מה' נערה בתולה שהקנס לבדו הוא שלה אבל הבשת ופגם של אביה אע"פ שנתארסה ונתגרשה וצ"ע:

שאמר איש פלוני ליתן לי כו'. עי' בקונט'. וכתב התי"ט ואפי' הוא עני איני חייב לו אלא מטעם נדר נמצא שאין עליו חיוב ממון בשום צד שאין ב"ד יורדין לנכסיו אם אינו רוצה לקיים נדרו אלא שמנדין [אתו] או מכין אותו (עד שתצא נפשו) עד שיקיים מוצא שפתיו נ"ל ע"כ. דברי הרב אלו תימא הם הא קיי"ל ממשכנין על הצדקה א"כ למה לא ירדו ב"ד לנכסיו וכ"ש לפוסקים דמדמין צדקה להקדש כמ"ש בש"ע ח"מ סי' רי"ב דודאי כי היכי

דיורדין לנכסי המקדיש לבדק הבית ה"נ בצדקה. ועוד אף אם נאמר שאין ב"ד יורדין כו' מ"מ כיון דמנדין ומכין מיקרי הפסד ממון דאפי' גורם לממון ע"י שבועה דספק הוא איכא מ"ד בבבלי בפרקין (דף ל"ה) דחייב כ"ש בכה"ג דחייב לדברי הכל. לכך נראה דאף בעני יכול לחזור במתנה מרובה ומאתים זוז מתנה מרובה היא לכך תנן במתני' דהעדים פטורין דלא סמכא דעתיה דהמקבל והנותן וה"ל כנדרי הבאי אבל לא במתנה מועטת ובעשיר אפי' במתנה מועטת יכול לחזור לרב. ואפי' לר' יוחנן איכא בין עני לעשיר דבעני אינו יכול לחזור מטעם נדר וחייב לשלם אבל בעשיר אע"ג שהחוזר הוא ממחוסרי אמנה מ"מ אין כופין אותו לשלם וכ"כ הע"ש ועי' סמ"ע סי' רמ"ג ס"ק ה'. ואף שלשון הפוסקים משמע כסמ"ע וכ"מ בג"י פ' הזהב במתנה מרובה דאמרינן דיכול לחזור בו ולא מיקרי מחוסר אמנה פי' בירושלמי דוקא בעשיר אבל בעני נעשה נדר כו' ע"ש. ואין מהירושלמי שום הוכחה דהא בירושלמי מפורש דרב ור"י לא פליגי ואף ר"י סובר דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה ואפי' במתנה מועטת יכול לחזור בעשיר וצ"ע לדינא:

לית הדא פליגא כו'. עי' בקונט'. וקשה לפ"ז צ"ל מתני' איירי בעני דבעשיר לא שייך נדר א"כ אין כאן מלקות שיורדין לנכסיו ומוציאין ממנו כמ"ש בסמוך ואינו עובר אלאו דבל יחל. וכ"ת מ"מ עובר אלאו דבל תאחר דהא קיים העני י"ל הא מיהת הוי דבל יחל ובל תאחר לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו. וע"ק מאי קושיא הא איכא לאוקמי מתני' בעשיר מיהו הא איכא לשנויי מתני' סתמא תנן משמע דאיירי בין בעני בין בעשיר אבל קושיא הראשונה קשיא וצ"ע:

הלכה ז

מה נפק מביניהון משכן שנים שנים. בבבלי בסוגיין מייתי ברייתא דתני בה יכול אמר כל העומדים שם ת"ל והוא עד הרי ייחד עדיו. ונראה לפום ריהטא דהירושלמי פליג וסובר דלא מקרי ייחוד אלא א"כ משכן לבדן אבל לא בכולל מיהו לפירש"י דבעינן נמי שיהא עומד בצד עדיו לא פליגי דה"ל כמשכן שנים אבל לפי' הרמב"ם דלא בעינן עומד בצד עדיו אלא כל שייחדם בכלל האחרים מיקרי ייחוד צ"ל דפליגי (ועי' בלח"מ פ"ט מה"ש) ויש לדחוק הירושלמי לאו דוקא משכן שנים נקט וה"ה אם ייחדן בכלל האחרים ודוחק:

הלכה ח

והם יודעין לו עדות עד מפי עד כו'. כתב תו' או שהיה כו' אע"ג דכבר שמענו שאין נוהגת אלא בראויין להעיד אצטריך למתני הכא לאשמועינן אפילו הן ג' ושנים מהם כשרים

פטורים דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. וכתב התי"ט (וצ"ל סברי) אף שכבר שמעטה פ"ק דמכות עדות שבטלה מקצתה כו' אפ"ה אשמועינן הכא שאין שבועה חלה עליהם ותדע מדלא קשיא להם על עד מפי עד דכבר שמעינן פ"ג דסנהדרין אלא הואיל ומסכתא אחריתי היא ל"ק להו ע"כ ודברי התי"ט תימא הא בפ"ק דמכות תנן פלוגתא דר"י ורבי ולר"י בד"מ לא בטלה כולה וסתם לן הכא כרבי ומ"ש ותדע כו'. אינה הוכחה דה"ק כולה משנה שאינה צריכה היא דהא תנן אינה נוהגת כו'. וקאי בין אעד מפי עד בין אקרובים או פסולים. גם תירוץ תו' קשיא דגרסינן לעיל בפרקין (דף כ"ו) אר"י מתני' אמרה כן היו שתי כתי עדים לא אמר אלא שתים הא אחת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. הרי כבר שמעינן עדות שבטלה כו' והדרא קושיא לדוכתא משנתינו ל"ל. ועי' מה שכתבתי לעיל בד"ה מ"ד כו'. והמחוור כמו שכתב הר"ן בשם הרמב"ן קמ"ל אפילו האמינן הנתבע פטורין כדאמרינן לעיל מפי בית דין להוציא עד אחד כו' ע"ש. לפי זה צ"ל מתני' דלא כר' יוסי הגלילי דאמר לעיל והוא ראה או ידע כו' קאי אידיעה בלא ראיה והא התם אי לאו דאמר הוא לקבל עדותן לא היה מחייב דאפשר שהודה לו שמחמת מתנה הוא חייב לו או משטה הייתי בו דליכא למימר דאיירי באומר אתם עדי דא"כ אין להם לספק במתנה. ועי' מ"ש לעיל בד"ה אתון כו':

רבי מנא שמע מדבתריה או שהיה אחד מהן כו'. עי' בקונט'. וקשה אמאי לא דייק מרישא דסיפא דתנן או הם. יודעין לו עדות עד מפי עד הא לא היה מפי עד חייבין אע"פ שאינו יודע בהן מאי קאמרת רישא מצינו לפרש אלו היה העדות מפי עצמן והוא היה יודע שיודעין העדות כמו שהוא יודע עתה שיודעין מפי העד חייבין א"כ אף מסיפא נמי ליכא להוכיח מידי:

הלכה ט

שילח ביד עבדו כו'. כתב התי"ט נקט עבדו ולא אחר דעבדו היינו עבד כנעני ואין קנין לעבד בלא רבו נמצא שאינו יכול להרשהו וזו ראיה גדולה להטור ותשובה להמרדכי ע"ש. וקשה א"כ הדרא קושית תו' לדוכתה בבבלי (דף ל"ג) בד"ה שאנס כו' לפי' הקונט' למה למתני' כו' ע"ש ל"ל עבד כיון דאינו יכול להרשות לו פשיטא שפטור כדשמעינן מרישא ועוד לפמ"ש תו' שם דאיצטריך למיתני עבד אע"פ דשלוחו הוא לא מחייב א"כ אין כאן לא סייעתא ולא תיובתא וצ"ע:

הלכה י

משביע אני עליכם סתם כו'. עי' בקונט'. וקשה מ"ש במשביע כו' שאינו צריך הזכרת שם או כינוי ובאוסרכם צריך שם. לכך נראה דה"ק משביע התם ולא אמר שבועה חייב

דבמה שאמר תחלה משביע כו' סגי אבל באומר אוסרני כו' צריך שיאמר אוסרני עליכם בשבועה. והתי"ט כתב ודע דבגמ' איתא משביע נמי דמסיים בשבועה והרמב"ם בפירושו לא העתיק כן אבל בספרו כתב בשבועה ע"כ ובסוגין מוכח דלא כוותיה לפי פירושי זה. אבל הא ליכא למידק מסוגיין מדקאמר סתם חייב ש"מ דלא בעינן תרווייהו שבועה ושם או כינוי אלא בחד סגי וכדעת אחרים שכתב הר"ן די"ל נקט סתם לאפוקי דלא בעינן שבועה אבל לעולם כינוי בעי:

ר"מ כדעתיה כו'. וקשה מאי כדעתיה דקאמר היינו הך דהא תרווייהו בחד לישנא שנוייה כאן ובסנהדרין ונראה דה"פ ר"מ כדעתיה הא דתנן המקלל אביו ואמו ר"מ מחייב וחכמים פוטרים לאו במקלל פליגי דתרווייהו מודים דמקלל אביו ואמו חייב כמפורש בקרא אלא במקללם בכינוי פליגי כדתנן התם דפליגי במקלל בכינוי:

אמר לון ר"י למה מפני שהוא כו'. כתב הרא"ש סוף פרקין ירושלמי מהו ללקות חברייה אמרין אינו לוקה א"ר יוסי משום דהוי לאו שאין בו מעשה חזינן לגאון דאמר לוקה דאמרינן אמר ר"י משום ר"י הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ע"כ. וכ"כ הרי"ף. וקשה למה העתיקו דין זה הא לדידן לא נפקא מיניה מידי אי אית ביה מלקות או לא. והרבה תמהו הפוסקים בכיוצא בזה על הרי"ף והרא"ש וצ"ע. גם אעיקרא דדינא קשיא הא אף ר"י מסיק בדבריו והרי המימר כו' משמע שום הוא סובר דהנשבע לשקר חייב מלקות וי"ל מסוגית הבבלי איכא ראיה מבוררת ועי' לעיל סוף פ"ג בתו' ד"ה ר"א כו':

ר"מ הוא כו'. עי' בקונט' וגירסתינו ראיה לגירסת הספרים בבבלי דגרסינן לעולם לא תיפוך. מיהו אף בבבלי איכא אמוראי דאמרי לא תיפוך ואפריכי. ובירושלמי קידושין פ"ג (סוף ה"ג) גרסינן בכל אתר אית ליה לר"מ מכלל לאו את שומע הן כו' ע"ש והרב ר' אלחנן מהפך הגירסא בכל אתר לית ליה לר"מ מכלל לאו כו' ע"ש בחי' ד"ה חומר כו' ולפום סוגין דגירסת הירושלמי ר"מ מחייב וסובר מכלל לאו אתה שומע הן מוכח דליתא להגהת הר"ר אלחנן וגירסא שלפנינו עיקר וצ"ע ובפירושי בקידושין שם בד"ה חומר הוא כו' צריך להגיה בסופו דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן:

לעשות שאין עמה כו'. עי' בקונט'. כתב תו' (דף ל"ז) בד"ה יכך כו' תימא דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא שבועה אבל אלה שאין עמה שבועה מנ"ל ע"כ נראה שגירסת הברייתא כהגהתי בקונט' והיא מוכרחת בסוגיין (ועי' מהרש"א) אבל קושיתם תימא הרי מפורש אמר ר"י היא שבועה בלא אלה היא אלה בלא שבועה וצ"ע:

הדרן עלך פרק שבועות העדות

פרק ה

הלכה א

מהו להיות באלה. עי' בקונטרס. ואין לפרש דמיבעיא ליה אם בעינן תרווייהו שבועה ואלה דהא בפקדון בחד מהן סגי כדאמרי' לעיל סוף פ' שבועת העדות. אך קשה הא בכל השבועות אלה כשבועה וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה"ש ומאי מיבעיה ליה במפי עצמו בעדות ומפי אחרים בשבועת הפקדון. והא דאמר רבי מנא אלה בב"ד כו' קשה לדבריו צ"ל בכל שבועת התורה אין אלה כשבועה וצ"ע:

וכחש בעמיתו פרט כו'.נראה מדכתיב וכחש בוא"ו יליף דבעינן כפירה שנפטר בממון ע"י הודאתו ומדכתיב בעמיתו יתירה דכתיב בתר הכי ועשק את עמיתו שמעינן דבא למעט המכחש לאחד מהשותפין. ומדכתיב עוד וכחש בה דרש פרט למכחש בעדים ובשטר. וכן משמע בת"כ דהנך קראי יתירא לדרשא אתיין. וכ"ת כיון דדרשינן מוכחש דבעינן כפירה הפוטרו מממון הא תו ל"ל י"ל היא גופה קמ"ל שותפין שהפקידו אין צריך להחזיר לאחד חלקו. והכופר בממון שיש עליו עדים פטור וניחא בזה דהירוש' יליף מקרא וכחש בעמיתו והבבלי (דף ל"ז) יליף ליה מקרא וכחש בה דכתיב בתריה. וכתב הרא"ש הרב אפרים דוחה הירושלמי דבבבלי לא משכח כופר באחד מן השותפים דפטור אלא כגון דאתו תרווייהו ואמר מתרווייהו יזפת. ול"ק דתרי מתניתי נינהו בבבלי תני פרט למודה אלמא משום הודאתו פטור הלכך לא משכחת אלא דאתי תרווייהו והודה לאחד וכפר לאחד ובירוש' תנא פרט למכחש לאחד אע"פ שעכשיו אין מודה לחבירו ע"כ. ותימא אף דלשון הברייתא בבבלי מוכרח לפרש כן מ"מ לשון הירושלמי אינו מוכרח. ויש לפרש פרט למכחש אחד מן השותפין ומודה להשני דהא ברייתא השנויה בבבלי צריכין לפרש כך פרט מודה לאחד מ' השותפין ומכחש להשני. וכיון שכן קשיא מאי קאמר ר' יוסי הדא אמרה כו' הא ברייתא איכא לפרושי בשהודה לאחד מהן הכל וכפר להשני הכל אלא סובר ר' יוסי דבהודה לאחד הכל לא צריך קרא דפטור שהרי אין כאן כפירת ממון שהרי שניהן עומדין שם והשני אומר שהמחצה שלו ואין כאן דיחוי כלל אלא איירי באומר משניכם לויתי נמצא שיש כאן דיחוי וכפירת ממון נמי הוא שאפשר שיכפור גם משותפו ויאמר הכל שלו או אם יבוא הדבר ליתומים הרי הוא מפסיד את שלו. ש"מ שהירושלמי חולק על הבבלי. והר"ן כתב ואיכא למידק מהא דאמרינן פ' המפקיד (דף ל"ג) שותפין ששאלו ושלם אחד מהם מהו כלומר את"ל שילם מחצה לא מקנה ליה כפילא מפני שלא שילם כל חובו הכא ששילם כל חובו מהו שמעינן מהכא שנים שלוו אין כל אחד חייב אלא המחצה כו' ע"ש ול"נ מהא ליכא למידק מידי די"ל

מיבעיא ליה כשפירשו פלוני שאל המחצה ופלוני המחצה וכה"ג מוקי הרא"ש בפרקין התוספתא פ"ק דב"מ. ותימא על הרא"ש שכתב בפ' המפקיד בד"ה שותפין ששאלו כו' ולא בעי רש"י למימר כו' אלא ודאי כו' ע"ש לא ה"ל לדייק כן מדברי רש"י שהרי מדברי הש"ס איכא למידק הכי וכקושית הר"ן. גם הא דמסיק הרא"ש שם ומיהו כיון ששלם מיד המוטל עליו וחבירו כו' ע"ש והיינו כתירוצא קמא דהר"ן לשיטתו כאן ה"ל לתרוצי כמ"ש. תו כתב הר"ן אבל הראב"ד פי' הירושלמי בהיפך הדא אמרה מדאמר פרט למכחש באחד מהם דהוה ליה כפירת דברים שהרי חבירו יכול לתבוע כל החוב ה"נ שנים שלוו ונמצא אחד מהם פורע את הכל. ואין הירושלמי מתפרש לו יפה אבל הרשב"א מסכים לדבריו ע"כ. מדכתב הר"ן שהראב"ד מפרש. בהיפך ש"מ דה"ק אף שהנפקד הוה ליה לשלם להתובע חציו אפ"ה פטור מקרבן דאינו כפירת ממון דהא סוף שיתבע חבירו הכל וכן משמע מדברי הרא"ש ותימא כיון שאחד מן השותפים יכול לתבוע הכל ש"מ שיש לספק של מי הן א"כ ודאי שלא יתן לאחד מהן המחצה שלא בפני חבירו א"כ כפירת דברים הן ול"ל הטעם דהא סוף שיתבע חבירו הכל וצ"ע. ואני אומר כשיטת הראב"ד ולא מטעמו אלא דה"פ הירוש' ולא עבדין כן כר' יוסי דאף אם נאמר שנים שהפקידו לאחד ובא אחד ליטול את שלו אין שומעין לו מ"מ יעשה ככופר בחלקו ויהא חייב שהרי הוציא חלק חבירו מרשותו ואם ירצה חבירו שלא ליתן לו נאמן וה"ה כשימות חבירו ויפלו מעותיו לפני היורשים וכמ"ש לעיל אלא ודאי פרט למכחש לאחד מן השותפין היינו באומר לא מתרוייכו יזפי אלא מאחד מינייכו יזפי ואיני יודע מאיזה מכם א"נ ששניהם מודים שהוא של שניהם וכדמפרשין לברייתא בבבלי. וקאמר ותו קשיא לר' יוסי אחד הפקיד לשנים כו' לא נמצא מביא קרבן על חצי פרוטה אלא ודאי אין אחד קבלן על חבירו ובפרוטה לשניהם אין כאן קרבן ומשני אי משום הא לא קשיא תמן כל שבועה כו' אבל קושיא הראשונה קיימת ושנים שלוו מאחד או לאחד כל אחד ערב על חלקו לבד ולא על של חבירו ואין צורך לכל מה שדחקו לתרץ הבבלי בכמה מקומות וצ"ע:

הפקיד להם שוה פרוטה לא נמצא כו'. וא"ת דלמא באמת לוה משנים פרוטה וכחשו פטורים שאע"ג שכל אחד צריך לשלם הכל מכל מקום חבירו צריך להחזיר לו המחצה וי"ל א"כ מאי קמ"ל וכמ"ש בקונטרס:

לית כאן עדים. בבבלי ליתא משום דמיקי לה דאיירי בכפירת דברים דאמר לויתי אבל שלא בעדים ושלא בשטר ובכה"ג ודאי פטור. והיינו כמ"ש לעיל בסמוך בד"ה וכחש

כו' דהירושלמי מפרש לה דמיתורא דקרא יליף ובכה"ג שאמר לויתי אבל לא בעדים לא צריך קרא:

הוי לית טעמא אלא משום שמצויין לשכח עדותן. בבבלי גרסינן אר"ה בריה דרב יהושע היינו טעמא דר"י משום דהוה שטר שיעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. כתב הרא"ש מקשים תו' מ"ש שטר מעדים דהא ר"י הוא דאמר מלוה על פה גובין מן היורשין דשיעבודו דאורייתא וע"ק מודה מקצת דחייבה תורה שבועה וכן ע"י עד אחד אמאי הא הוה ליה כפירת שיעבוד קרקעות ותירץ תו' כגון שמחל לו השיעבוד או שאין לו קרקע והרמב"ן תירץ כיון שאין עדים ושטר כאן לכך חייב שביעה כו' ע"ש (ועי' תוס' ב"מ דף ד' ע"ב שתירצו קושית הרא"ש על הרמב"ן כיון שהפקיעו חכמים שיעבוד כו' ע"ש) וקשה א"כ בשטר אמאי פטור הא אין כאן שטר ולא הוה כפירת שיעבוד קרקעות ונראה לתרץ קושית תו' דר"ה בריה דרב יהושע לא שמיע ליה הא דאר"י מלוה ע"פ גובה מן היורשין אבל לפי האמת מודה במקצת וע"י עד אחד חייב שבועה אע"ג דה"ל כפירת שיעבוד קרקעות דרחמנא חייבו בכה"ג שבועה והכא בשבועת הפקדון פטור בשטר כיון שסוף שימצא השטר א"כ לא הוה כפירת ממון אבל עדים מצויין לשכח עידותן ואפשר שלא יעידו כלל הלכך ה"ל כפירת ממון וחייב כמפורש בסוגיין. והרמב"ם כתב פ"ט מה"ש וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר פטור דה"ל כפירת שיעבוד קרקעות בעדים חייב שהרי הועילה כפירתו עתה ושמא לא יבואו העדים או יבואו ולא תתקיים עדותן או יפסלו. וקשה א"כ ל"ל לר"ה בריה דרב יהושע לומר שטר ה"ל כפירת שיעבוד קרקעות תיפוק ליה שאני עדים דאיכא ספיקות הרבה לכך ה"ל כפירת ממון משא"כ בשטר ואפשר כיון דגם בשטר איכא ספק שמא יאבד הלכך אי לאו טעמא דה"ל כפירת שיעבוד קרקעות אין לפטרו. אך לשיטת הרמב"ם קשיא קושית תו' הנ"ל. דתירוץ תו' והרא"ש קשה טובא חדא א"כ ה"ל לר"י לחלק בעדים גופייהו כופר בעדים פטור בשמחל השיעבוד וכופר בעדים חייב בשלא מחל לו השיעבוד ותו מדברי הירושלמי דקאמר לית כאן עדים מוכח דפליג דלשטת תו' אין צורך למחוק דאיכא לאוקמי הברייתא בשלא מחל לו. ותוס' ב"מ כתבו לתרץ זה דר"י איירי לאחר שהפקיעו השיעבוד ממלוה על פה דלעולם הוה כמחל השיעבוד והברייתא אקרא קאי לכך קאמר הירושל' סמי מכאן עדים. אך עדיין קשיא לפלוג בשטר בין מחל השיעבוד ללא מחל. ומה שתרצתי לעיל ודאי דלא כרמב"ם. ועמ"ש בסמוך ד"ה אר"י כו':

הודה מעצמו משלם קרן כו'. עי' בקונט'. וקשה מנ"ל דאיירי מתני' אפי' באו העדים אחר ההודאה דלמא דוקא בשלא באו עדים אחר ההודאה אבל אם באו עדים אחר ההודאה

דודאי נפטר בשבועה מממון והלכך חייב אשם אבל בעדים פטור ודלא כר"י ותידע דהא בסיפא תנן היכן שורי ואמר נגנב כו' הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם ולא תני כפל דה"ל מודה בקנס. ואי בשבאו הא קיי"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ו בשלא באו עדים איירי וכן פירש"י לקמן במתני' וצ"ע:

אר"י מתניתא אמרה כן היו כו'. משמע דקשיא ליה הא דר' יוחנן ל"ל ממתני' שמעינן וכקושיא קמייתא. אבל בבבלי משני מתני' איירי כגון שהיתה שנייה קרובין בנשותיהן כו' ע"ש. ותו' כתבו בפ' שבועת העדות (דף ל"ג) בד"ה הא כו' וא"ת מאי פריך כו' היכא דקיימי עדים קמן כו' ע"ש. ותימא מאי דוחקא דש"ס דמוקמי מתני' בשכת שנייה קמן דלמא איירי בשאינה קמן וכפרה ראשונה היום וכת שנייה כפרה לאחר ל' יום וקמ"ל הכופר בממון שיש עליו עדים חייב וא"צ לדחוק ולמוקמי מתני' בגוססין. וכ"ת אי בשאין העדים קמן ממתני' דלקמן איכן שורי כו' שמעינן דחייב ומתני' דהיו שתי כיתי עדות כו' ל"ל י"ל לקמן בשאין יודע בעדיו ומתני' דהכא בשיודע בעדיו וכדמשני הש"ס בסמוך. וכ"ת סובר הש"ס בשיודע בעדיו נמי ה"ל כפירת דברים י"ל אי ס"ד ר"י לא קאמר הכופר בממון שיש עליו עדים אלא בשאין יודע בעדיו א"כ מאי קאמר הבבלי בסוגין מאי טעמא דר' יוחנן עדים עבידי דמייתי שטר הא מנח א"ל ר"ה שטר נמי עביד דמרכס אלא אמר ר"ה כו' ע"ש הא טעמו דר' יוחנן ברור ופשוט עדים מי יימר שיודעים לו עדות מה שאין כן שטר דמסתמא הלוהו בשטר אלא ודאי ר"י אף בשיודע בעדיו קאמר דחייב. ותו מאי. פריך הבבלי בסוגין ארבה דאמר הכופר בממון שיש עליו עדים פטור ממתני' דהיו שתי כיתי עדים כו' לישני מתני' בשהעדים ידועים ורבה בשאינן ידועים קאמר דפטור. ונראה דקושית הש"ס אי ס"ד בשאין העדים ידועים ממתני' דסוף מכילתין שמעינן לה ואי בשהעדים ידועים קשיא הא דר"י ל"ל ממתני' דהכא שמעינן וא"ל ר"י קמשמע לן אפילו עדים קמן הא ודאי כפירת דברים הוא לכך משני רבינא מתני' בשקיימו העדים קמן איירי וקרובים בנשותיהן. לפי זה מיושב שפיר קושית תו' ושפיר פריך הש"ס לרבה ממתני' דהיו שתי כתי כו'. והרמב"ם שכתב בעדים חייב שמא לא יתקיים עדותם או יפה לו וכתבתי לשונו בסמוך נראה שסובר אפילו העדים קמן לא הוה כפירת דברים מיהו יש לחלק:

לית כן. כתב תו' ב"ק (דף ק"ה) ושמואל אמר לחיוב תימא היכי מצי למימר לחיוב א"כ הויא ברייתא זו ואין צריך לומר זו ע"כ. ולגירסת הברייתא קשיא איפכא למ"ד כולן לפטור (ועי' בקונט' בד"ה ר' יוסי פריך כו') לכך נראה גירסת הבבלי היא אליבא דר' חנינא דאמר כולן לפטור וגירסת הירושלמי היא לשמואל ונכון. ובק"א כתב וכפי דברי

הברייתא כאן (שהיא כמו שהיא שנויה כאן בסוגין) נראה דבן עזאי לפטור אמר שאמר ת"ק ולא במוצאיה וא"כ בן עזאי שעל זה אמר דבריו נראה דלפטור אמרן שת"ק פטר בחלוקה אחת ואמר הוא דג' חלוקות הן שלפטור ולא כשמואל דאמר בן עזאי לחיוב קאמר נאמר דפליג בה על ת"ק ואמר דלא חלוקתו לבד אלא על הג' חלוקות יחד חייב ע"כ ר"ל א"כ בה ובמוצאה משנה שאינה צריכה היא דכ"ש הוא דחייב. ותימא הא בסוגיין שנויה כת"כ ואפ"ה קאמר כולן לחיוב ותו בה למ"ד כולן לפטור במאי פליגי ת"ק ובן עזאי. ותו הא דקאמר בבבלי ובפלוגתא דהני תנאי קשה וכי פליגי ר' חנינא ושמואל בפלוגתא דחכמים ור"א בר"ש. ותו קשה וכי פליג שמואל אחכמים דמתניתין דמרובה (דף ע"ד) דסברי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי. לכך נראה דה"פ ופליגי ת"ק ובן עזאי בפלוגתא דחכמים ור"א כר"ש ופליגי ר"ח ושמואל מי סובר כחכמים ומי כראב"ש וה"ק ר' חנינא ת"ק כראב"ש וכחש בה ולא במוצאה נמי חייב ובן עזאי סובר כחכמים דפליגי אראב"ש הלכך בה ולא במוצאה ובמוצאה ולא בה אפי' בשני עדים ובה ובמוצאה בעד א' פטור ושמואל קאמר ת"ק סובר כחכמים וכיחש בה נמי בעינן ולא שכיחש במוצאה לחוד שאינו כלום דה"ל גורם לממון וכ"ש כחש בה לבד ולא במוצאה שאינו יודע אצל מי הוא האבידה שאינו כלום דכ"ש דהוה גורם לממון ובן עזאי סובר כרשב"א וקמחייב גורם לממון הלכך בה ולא במוצאה ובמוצאה ולא בה בשני עדים ובה ובמוצאה בעד אחד חייב והבן:

הלכה ב

מפי אחרים בקרקעות מהו כו'. עי' בקונט'. וקשה מאן דחייב קרקעות מני ר"א דדריש פרשת שבועת הפקדון ברבויי ומיעוטי וילפינן עדות מפקדון כמפורש בבבלי (דף ל"ז) א"כ איך נאמר בעדות חייב ובפקדון פטור וצ"ע:

הלכה ד

מתניתא מסייעא למה דאמרו חברייה. בנזיר הגהתי. ופירושי והגהתי דכאן נראה יותר. גם פירושי בכל הסוגיא דכאן נראה יותר אך הא דגרסינן סוף סוגיין במגבה הדבר תלוי עדיין דחוק. גם הגירסא דהתם ופירושה דחוק ע"ש וצ"ע:

אר"י דברי ר' יודן כו'. בבבלי גרסינן פרוטה מכולם מצטרפת פליגי בה רב אחא ורבינא ע"ש בקונט'. ולפום סוגיין מבואר דר"י סובר אפרטי חייב ואכללי פטור ונראה דר"א ורבינא פליג אדר"י וצ"ע:

מודה ר"י שאם כו'. עיין בגיטין פרק המגרש דף מ"א ע"ב בתוס' שם הארכתי הרבה לבאר כל הסוגיא: